

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΑ

15-30 'Ιουνίου 1907.

ΕΤΟΣ Ζ'. ΤΕΥΧΟΣ 161-162

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

N. KAZAZH — Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου — *Μακεδονία.*

I. ΠΟΛΕΜΗ *Νέα ποιήματα.*

ΔΗΜ. Ν. ΒΟΥΤΥΡΑ *Ἀπὸ τὴν παλιὰ ζωὴ, διήγημα.*

MARINOY N. ΣΙΓΟΥΡΟΥ *Ὁ Σολωμὸς ἐν Κερκύρᾳ.*

A. ΜΑΥΡΟΥΔΗ *Ἀπὸ τὰ «Μικρὰ Τραγούδια».*

A. Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΗ — Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου — *Αἱ συνταγματικαὶ δαπάναι.*

ΠΕΡΙΚΛΗ ΠΡΩΤΟΚΑΡΑΒΟΥ *Νορβηγικὸν ὄνειρον.*

N. A. ΒΕΗ *Ἐκθέσεις ἱστοριοδιφικῶν καὶ παλαιογραφικῶν ἐρευνῶν ἐν Ζακύνθῳ.*

ΜΑΝΟΛΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ *Thesaurus Linguae latinae.*

KAMIA MHEΛETK *Εἰδώλια μουσικῶν, Μπετόβεν.*

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

Δόγοι καὶ Ἀντίλογοι ὑπὸ Π. Νῆ.

Τὰ βιβλία ὑπὸ Κωστῆ Παλαμᾶ.

Θεατρον ὑπὸ Γεηγορίου Ξενοπούλου.

ΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ *Τὸ βιβλίον τῆς Ἀυτοκρατείας Ἐλισάβετ.*

— Ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ καὶ ξένα περιοδικὰ. — Ὀλιγόστιχα. — Νέαι Ἐκδόσεις.

ΕΙΚΟΝΕΣ: 2 εἰκόνες **N. Λύτρα**, ἐκτὸς τοῦ κειμένου. — 4 εἰκόνες ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν τμήμα τῆς ἐκθέσεως τοῦ Βορδῶ. — Ἡ οἰκία τοῦ Σολωμοῦ ἐν Κερκύρᾳ. — Ὁ Σολωμὸς νεκρὸς. — Γὰ τὴ Μάννα ὑπὸ **N. Λύτρα**. — 3 εἰκόνες τῆς Νορβηγίας. — Πειραιεὺς ὑπὸ **N. Ἀλεξτορίδη**.

Ἀθῆναι Ὀδὸς Ἀριστοτέλους 35

Τεύχος διπλοῦν Δρ. 2.40

ΤΙΜΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος δρ. 25
" δι' έξ μην. " 13
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος φρ. 25
" δι' έξ μην. " 13

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΑΘΗΝΑΙ, 35 ΟΔΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Τὰ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ» καὶ τὰ «ΗΛΥΣΙΑ» ὁμοῦ ἀντὶ Δρ. 35, Φρ. 37 παραχωροῦνται πρὸς Δρ. 31, Φρ. 32
ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΠΛΗΡΟΝΟΝΤΕΣ ΚΑΤΑ ΔΟΣΕΙΣ: Δρ.—Φρ. 5 κατὰ τὴν ἐγγράφην, Δρ.—Φρ. 25
μετὰ 2 μῆνας καὶ οὕτω καθέτης μέχρις ἀποπληρωμῆς.
ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΜΗΝΙΑΙΟΙ (διὰ τὴν Ἑλλάδα μόνον) πρὸς Δρ. 2 κατὰ μῆνα.

— Πᾶσα αἰτησις πρὸς ἐγγράφην συνοδεύεται ἀπαραιτήτως ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου εἰς τραπεζ.
ἢ ταχ. ἐπιταγὴν.
πρὸς τὸν κ.

ΚΙΜΩΝΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΝ

Διευθυντὴν τῶν «Παναθηναίων» ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35, Ἀθῆνας.

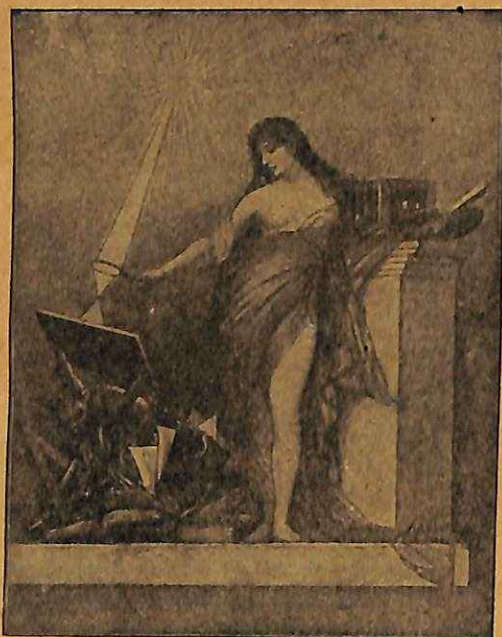
ἢ πρὸς τὴν

ΤΡΑΠΕΖΑΝ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ—ΑΘΗΝΑΣ

Ὅλα τὰ τεύχη τῶν προηγουμένων ἐτῶν πωλοῦνται ὑπερτιμημένα.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ τῶν «Παναθηναίων» εἰς ὅλην τὴν Ρωσσίαν ὁ κ. Ἀναστάσιος Μάλτος.
Οδὸς rue Pouschkin N° 66.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ εἰς ὅλην τὴν Αἴγυπτον ὁ κ. Τριαντάφυλλος Τσιτσέλης Βιβλιοπωλεῖον ὁ «Ἐρ-
μῆς» ἐναντὶ τοῦ Ἀβερωφίου Γυμνασίου.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ

Ζωγραφικῆς, Γλυπτικῆς καὶ Φωτοτυπικο-
γραφίας

ΑΡ. ΛΑΪΟΥ

Ἀριστοῦχου τοῦ Πολυτεχνείου Ἀθηνῶν

Ἀριστοῦχου τῆς Ἀκαδημίας Μονάχου

Ὁδὸς Ἀγίου Μάρκου 1

ΑΘΗΝΑΙ

ΜΗΧΑΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΗΛΙΑ Ι. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

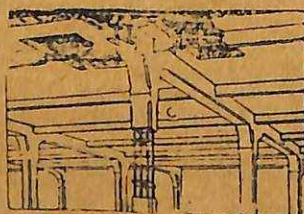
ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΩΝ ΓΕΦΥΡΟΠΟΙΩΝ

5—ΟΔΟΣ ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ—5

Μελέται καὶ ἐκτελέσεις
μηχανικῶν καὶ οἰκοδομικῶν
ἔργων.

Ἐφαρμογὴ συστήματος
Hennebique.

Κατασκευὴ γεφυρῶν, ἀ-
φλέκτων οἰκῶν, δαπέδων,

στηλῶν κ.τ.λ. διὰ σκιρροκο-
νεάματος αἰδηροπαγοῦς (bé-
ton armé) συστήματος Hen-
nebique.

ΜΕΓΑ ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΕΝ Τῇ ΠΑΓ-
ΚΟΣΜΩΙ ΕΚΘΕΣΕΙ ΤΩΝ ΠΑΡΙ-
ΣΙΩΝ 1900.

Ἀντιπροσωπεῖα ἐν Ἑλλάδι τοῦ ἐν Παρίσι οἴκου Hennebique.

Αἱ ἐγγράφαι λογίζονται ἀρχοῦ-
ναι ἀπὸ 15 Ὀκτωβρίου ἢ 15 Ἀ-
πριλίου.
Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρί-
φονται.
Ἐν τεύχος ἀποστέλλεται δωρεάν
ὡς δῶγμα.
Ἀγγέλλεται πᾶν νέον βιβλίον, τοῦ
ὁποῦν ἀποστέλλεται εἰς τὸ γρα-
φεῖον ἐν ἀντίτυπον.

ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ», ΚΕΝΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΑΝΤΕΛΛΑΣ

ΣΧΕΔΙΑ ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ
ΔΕΧΟΜΕΘΑ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΣ ΔΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΟΥΣ ΠΡΟΙΚΑΣ

35 ΟΔΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἑντοκοὶ καταθέσεις

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα δέχεται ἑντοκοὺς καταθέσεις εἰς τρα-
πεζικὰ γραμμάτια καὶ εἰς χρυσόν, ἤτοι εἰς φράγκα καὶ λί-
ρας στεργίνας ἀποδοτέας εἰς ὠρισμένην προθεσμίαν ἢ διαρ-
κεί. Αἱ εἰς χρυσόν καταθέσεις καὶ οἱ τόκοι αὐτῶν πληρω-
νται εἰς τὸ αὐτὸ νόμισμα εἰς ὃ ἐγένετο ἡ κατάθεσις, εἰς
χρυσόν ἢ δι' ἐπιταγῆς ὀψεως (chèque) ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ
καὶ ἐπιταγῆν τοῦ ὁμολογιούχου.

Τὸ κεφάλαιον καὶ οἱ τόκοι τῶν ὁμολογιῶν πληρώνονται
ἐν τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι καὶ τῇ αἰτήσει τοῦ καταθέτου

ἐν τοῖς Ὑποκαταστήμασι τῆς Τραπεζῆς, ἐν Κερκύρᾳ δὲ Κε-
φαλληνίᾳ καὶ Ζακύνθῳ διὰ τῶν ὑποκαταστημάτων τῆς Ἰο-
νικῆς Τραπεζῆς.

Τόκοι τῶν καταθέσεων

	τοῖς	οἱ	κατ'	ἔτος	διὰ	κατάθ.	6	μηνῶν
1 1/2	»	οἱ	»	»	»	»	1	ἔτους
2	»	οἱ	»	»	»	»	2	ἔτων
2 1/2	»	οἱ	»	»	»	»	4	ἔτων
3	»	οἱ	»	»	»	»	5	ἔτων
4	»	οἱ	»	»	»	»		

Αἱ ὁμολογίαι τῶν ἐντόκων καταθέσεων ἐκδίδονται κατ' ἐν-
τολὴν τοῦ καταθέτου ὀνομαστικαί ἢ ἀνώνυμοι.

ΔΕΥΤΕΡΑ
ΤΡΙΤΗ
ΤΕΤΑΡΤΗ

ΚΛΗΡΩΣΙΣ

τῆς 26 Αὐγούστου 8 Σεπτεμβρίου

τῆς 28 Ὀκτωβρίου 10 Νοεμβρίου

τῆς 30 Δεκεμβρίου 12 Ἰανουαρίου 1908

1907

ΔΑΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΥΣ 1907

Ἐκαστον Γραμ-
μάτιον παρέχει
συμμετοχὴν εἰς
ἀκέραιον τὸ κέρ-
δος ἐκαστῆς κλη-
ρώσεως

ΚΕΡΔΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΚΛΗΡΩΣΕΩΝ
Δραχ. 675.000 Δραχ.

Ἐκαστον Γραμ-
μάτιον ἰσχύον διὰ
μῖαν ἐκ τῶν κλη-
ρώσεων τιμᾶται

ΔΡΑΧΜΗΣ

ΤΕΣΣΑΡΩΝ

ΚΕΡΔΗ ΕΚΑΣΤΗΣ ΚΛΗΡΩΣΕΩΣ

Ἐν Μεγά Κέρδος	ἔξ	100.000 Δραχ.
Ἐν Κέρδος	ἔξ	25.000 Δραχ.
Ἐν Κέρδος	ἔκ	10.000 Δραχ.
Τρία Κέρδη ἔκ		15.000 Δραχ.
Πέντε Κέρδη ἔκ		5.000 Δραχ.
411 Κέρδη ἔξ		41.100 Δραχ.
578 Κέρδη ἔκ		28.900 Δραχ.

Ἐν ὅλῳ Κέρδη 225.900 Δραχ.

ΚΕΡΔΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΚΛΗΡΩΣΕΩΝ

3 Μεγ. Κέρδη ἔξ	100.000 300.000 Δρ.
3 Κέρδη ἔξ	25.000 75.000 Δρ.
3 Κέρδη ἔκ	10.000 30.000 Δρ.
9 Κέρδη ἔκ	5.000 45.000 Δρ.
15 Κέρδη ἔκ	1.000 15.000 Δρ.
1233 Κέρδη ἔξ	100 123.300 Δρ.
1734 Κέρδη ἔκ	50 86.700 Δρ.

Ἐν ὅλῳ Κέρδη 675.000 Δρ.

Ἀπευθυντέον: εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν (Γραφεῖον Δαχείου) εἰς
Ἀθήνας, εἰς πᾶσαν ἄλλην ἑλληνικὴν δημοσίαν Ἀρχήν, εἰς τὰς ἑλληνικὰς Τραπεζὰς
καὶ τὰ ὑποκαταστήματα αὐτῶν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Πρακτορεῖον Ἐφημερίδων καὶ τὰ
ὑποπρακτορεῖα αὐτοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Μαρτίου 1907.

Ὁ διευθύνων Τμηματάρχης
Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

RICKARD JOHNSON CLAPHAM & MORRIS L^D

24 — 26 LEVER STREET

MANCHESTER

“Εμποροι και Προμηθευταί εις τὰ ἐξῆς εἶδη:

Γαλβανισμένοι λαμαρίναι ἴσαι καὶ αὐλακωταί.	Σύρματα σιδηρᾶ, γαλβανισμένα καὶ μή:
Λαμαρίναι μαῦραι.	» χαλκίνα, ὀρειχάλκινα καὶ κασσιτερωμένα.
Τενεκέδες διάφοροι.	Συρματογράφαι γαλβανισμένοι.
» γαλλικοί.	Σουηδικὸς Σίδηρος.
Μόλυβδος εἰς φύλλα καὶ χελῶνας.	“Αγκυραι καὶ “Αλυσοι.
Κασσίτερος.	Κλῖναι διάφοροι.
Χαλκὸς εἰς φύλλα καὶ κύκλους.	Χημικὰ προϊόντα.
Σωλῆνες διὰ κλίνας.	Χρώματα διάφορα.
Σιδηροσωλῆνες διὰ φωταέριον καὶ ὕδωρ.	“Ελαια.
Σωλῆνες ἐκ χαλκοῦ ὀρειχάλκου καὶ μολύβδου.	Γλυκερίνη.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ : ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ

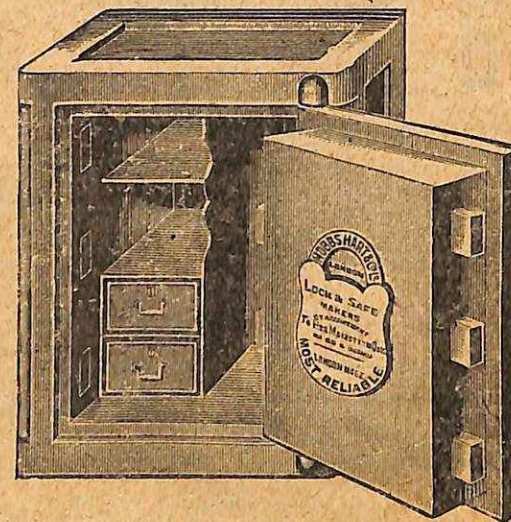
HOBBS, HART & Co. L^{td}.

ΜΟΝΟΚΟΜΑΤΑ

ΧΑΛΥΒΔΙΝΑ

ΧΡΗΜΑΤΟΚΙΒΩΤΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΥΡΟΣ, ΤΗΣ ΠΤΩΣΕΩΣ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΛΕΙΠΤΩΝ

ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΑΙ ΤΩΝ ΘΥΣΑΥΡΟΦΥΛΑΚΙΩΝ
ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

ΔΙΑΡΚΗΣ ΕΚΘΕΣΙΣ: 76, Cheapside, London E. C.
ΓΡΑΦΕΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ: Arlington Street, Islington, N.
ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ : ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΤΕΑΤΟΚΗΡΟΠΟΙΕΙΟΝ

Ο “ΦΟΙΒΟΣ,”

ΕΤΑΙΡΙΑ ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1893

Μετατραπέσα δὲ εἰς ἀνώνυμον διὰ τοῦ ἀπὸ 26 Ὀκτωβρίου 1906 Βασιλικοῦ Διατάγματος.

ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΑΧΜΩΝ 500,000

ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ

Βραβευθέντα διὰ χρυσῶν βραβείων ἐν τῇ Παγκοσμίῳ Ἐκθέσει τῶν Παρισίων, τῇ Διεθνείῳ Ἐκθέσει τῆς Κρήτης καὶ τῇ Διεθνείῳ Ἐκθέσει τῶν Ὀλυμπίων.

Στεατοκήρια (Σπερματοέτα) ἀρίστης καὶ πρώτης ποιότητος, χρωματιστὰ καὶ ἐκκλησιῶν, κατασκευαζόμενα διὰ νεωτάτης χημικῆς μεθόδου, δίδουσιν ἄπλετον φῶς, τήκονται ἄνευ σταγόνων καὶ σβύνουσιν ἄνευ ὀσμῆς.

Στεατίνη, Παραφίνη, Κηρίζινη, Γλυκερίνη καὶ Ἐλατίνη.

ΤΙΜΑΙ ΑΝΕΠΙΔΕΚΤΟΙ ΣΥΝΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Ἀνταποκρίται εἰς τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

Γραφεῖον Διευθύνσεως : Ὀδὸς Σοφοκλέους, ἀριθ. 2.

Φωτογράφος

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

Φωτογραφίαι παντὸς εἶδους

Μεγεθύνσεις

Παρά τῇ πλατείᾳ Συντάγματος

Ὀδὸς Ἑρμοῦ 10.

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

“ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ,”

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	Ἐτησίᾳ	Φρ. 14.—
	Ἑξάμηνος	7.—
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	Ἐτησίᾳ	Δρ. 12.—
	Ἑξάμηνος	6.—

Αἱ συνδρομαὶ προπληρώνονται

Αἱ ἐπιστολαὶ διευθύνονται πρὸς τὸν
κ. Γ. ΔΕΛΗΚΑΤΕΡΙΝΗΝ

LE MONDE HELLÉNIQUE

Journal français bi-hebdomadaire

Directeur : Spyridon Pappas

Bureaux 2 rue des Philhellènes.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΥΠΟΚΑΜΙΣΩΝ

Ἄνδρῶν καὶ Κυριῶν

ΙΔΡΥΘΗ ΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑ ΣΙΔΗΡΟΤΗ-
ΡΙΟΥ ΠΡΩΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ

ΔΟΓΟΘΕΤΗΣ & ΠΑΛΑΙΟΔΟΓΟΣ

33 Ὀδὸς Σταδίου 33.

Τὰ κομψότερα Σακάκια ἀπὸ τὰ ἐκλεκτότερα
Ἀγγλικά καὶ Γαλλικὰ ὑφάσματα εἰς τὸ μέγα
ἐμποροπρατικὸν κατάστημα:

ΣΩΚΡ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ὀδὸς Σταδίου 12, (Ἐναντὶ Βουλῆς).

ΤΑ ΜΕΤΑΞΩΤΑ
ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΡΑΣΤΑΜΑΤΗ
ΧΕΙΡΩΘΗΣΑΝ ΙΟ ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΤΙΤΛΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΤΙ-
ΜΗΘΗΣΑΝ ΔΙΑ ΧΡΥΣΩΝ ΒΡΑΒΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΙΤΛΩΝ ΤΙΜΗΣ
ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ
ΕΥΡΩΠΗΣ & ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Τὰ περίφημα ταῦτα μεταξωτὰ τῆς κ. Σπάρτης Καρασταμάτη, τὰ ὑμνηθέντα εἰς ὅλας τὰς γλώσσας καὶ διαδοθέντα εἰς ὅλον τὸν κόσμον κατέστησαν περιώνυμο διὰ τὴν ἀπαράμιλλον στερεότητά των καὶ τὴν ἐκ καθαρᾶς καὶ φυσικῆς μετάξης λεπτειλέπτον τέχνην των.

33—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—33

Μ Ε Γ Α

ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ
ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ, ΧΗΜΕΙΟΝ,
ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΕΙΟΝ Α. ΦΩΚΑ

Φαρμακοποιὸς Ἀγῆς τάξεως τῆς ἀνωτάτης Φαρμακευτικῆς Σχολῆς τῶν Παριίων.

Ἀκριβεστάτη ἐκτέλεσις ὅλων τῶν συνταγῶν ὑπὸ προσωπικοῦ ἀπαρτιζομένου ὑπὸ ἐπιστημόνων φαρμακοποιῶν.—Γαλλικαὶ καὶ Ἀγγλικάι εἰδικότητες (Specialités).—Πρόσφατα μεταλλικὰ ὕδατα.—Ἀπολυμάνσεις καὶ ἀποστειρώσεις διὰ τελειοτάτων συσκευῶν καὶ κλιβάνων.—Τεχνητὸς ὁρρός.

Ὅλα τὰ εἶδη τῶν χημικῶν ἀναλύσεων.—Ἀναλύσεις ὑδάτων μετὰ μικροβιολογικῆς ἐρεῦνης.—Μικροβιολογικὸν ἐργαστήριον τέλειον.

ΤΜΗΜΑ ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΙΚΟΝ.—Ὅλα τὰ φαρμακευτικὰ εἶδη εἰς τιμὰς ἀναταγωνίστους.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΦΩΤΙΣΜΟΣ
ΘΕΡΜΑΝΣΙΣ
ΚΙΝΗΤΗΡΙΟΣ ΔΥΝΑΜΙΣ

διὰ τοῦ οἴνοπνεύματος.

Ὁ ΦΩΤΙΣΜΟΣ διὰ τοῦ οἴνοπνεύματος στοιχίζει τέσσαρας φορὰς εὐθηνότερα ἀπὸ τὸν φωτισμὸν διὰ τοῦ πετρελαίου, δὲν ἀλλοιώνει τὸν ἀέρα, οὔτε παράγει καπνὸν ἢ ὀσμὴν.—Κίνδυνος κανεῖς.—Καθαριότης τελεία.

ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΑ μαγειρείου—RECHAUDS καὶ λουτροῶν.—Σίδερα διὰ σιδέρωμα.

ΘΕΡΜΑΣΤΡΑΙ διὰ δωμάτια παντὸς μεγέθους

ΚΙΝΗΤΗΡΕΣ δυνάμει 1/2 ἕως 30 ἵππων, τῶν καλυτέρων μηχανουργείων τοῦ ἐξωτερικοῦ Otto Dentz, Christoph etc.

ΜΟΥΣΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΑΠΟΛΛΩΝ"

ΟΙΔΕΙΟΝ ΛΟΤΤΝΕΡ

ΑΘΗΝΑΙ ΟΔΟΣ ΦΕΙΔΙΟΥ ΑΡΙΘ. 3

Ἐν τῇ Ὁδείῳ τούτῳ διδάσκουσιν οἱ ἐξῆς δεδοκιμασμένοι καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι:

Ἡ Κα Αῖνα φὸν Λόττνερ, Διευθύντρια, κλειδοκύμβalon.

Ὁ Κος Κάρολος Μπέμμερ, Βιολοντζέλον, χορὴν καὶ musique d'ensemble.

Ὁ Κος Τὼνν Σούλτσε, Βιολίον.

Ἡ Κα Νίνα Φωκᾶ, Μονωδία.

Ἡ Δις Νέλλη Ράισσελ, Κλειδοκύμβalon.

Ὁ Κος Νικ. Δέλλιος, Θεωρία τῆς Μουσικῆς.

Ἡ Κα Ε. Κισσίσογλου, Κλειδοκύμβalon.

Ἐκτενέστεραι πληροφoρίαι, ὁ κανονισμὸς τοῦ Ὁδείου ὡς καὶ τὸ καταστατικὸν τοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου "Ἀπόλλων" στέλλονται ταχυδρομικῶς τῇ αἰτοῦντι.

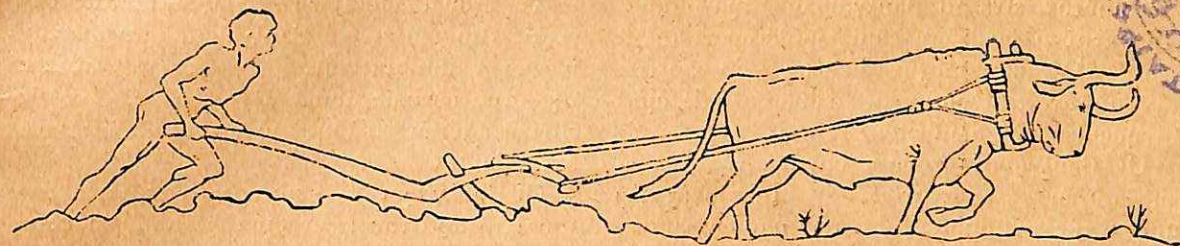
ΖΑΠΕΙΟΝ

ΟΡΘΟΣ ΥΠΟ Ν. ΑΥΤΡΑ

ΖΑΠΕΙΟΝ

ΓΕΡΜΑΙΝΟΜΕΝΗ ΥΠΟ Ν. ΑΥΤΡΑ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Ζ' 15 - 30
ΙΟΥΝΙΟΥ 1907

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἡ Μακεδονία περιλαμβάνει τὰς δύο γενικὰς Διοικήσεις (Βιλαέτια) τῆς ἑλληνικῆς Χερσονήσου, τὴν Γενικὴν Διοίκησιν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὴν Γενικὴν Διοίκησιν τοῦ Μοναστηρίου. Αἱ δύο αὗται Γενικαὶ Διοικήσεις ὑπῆρξαν πάντοτε καὶ μόνον ἑλληνικαί. Ἡ τρίτη Γενικὴ Διοίκησις ἢ λεγομένη τοῦ Κοσσυφοπεδίου, τὴν ὁποίαν οἱ Βούλγαροι καὶ ἡ πανσλαβιστικὴ Ἑταιρεία ζητοῦσι νὰ παραστήσωσιν ὡς μακεδονικὴν ἐπαρχίαν, οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἑλληνικὴ χώρα. Καὶ σήμερον οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἶνε Σλαῦοι, εἶνε Βούλγαροι εἶνε Ἀλβανοί, ἐλάχιστοι δὲ Ἕλληνες, περὶ τὴν πρωτεύουσάν τοῦ νομοῦ, τὰ Σκόπια, κατοικοῦντες. Δέον νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι ἡ βουλγαρικὴ πολιτεία, ἡ πανσλαβιστικὴ πολιτεία πάντοτε, ὅταν λέγῃ Μακεδονίαν, ἐννοεῖ τὰς τρεῖς ταύτας Γενικὰς Διοικήσεις καὶ ζητεῖ συνεπῶς αὐτονομίαν ὑπὲρ τῶν τριῶν τούτων Γενικῶν Διοικήσεων. Τί δύναται νὰ συμβῇ ἂν σήμερον ἢ αὔριον ἡ λεγομένη αὕτη Μακεδονία ἀποκατασταθῇ αὐτόνομος; Ὁ Ἕλληνισμός θὰ διατελῇ ἐν μειονότητι. Ἐκ τῶν δύο καὶ ἡμίσεως ἑκατομμυρίων περίπου πληθυσμοῦ ψυχῶν, αἵτινες κατοικοῦσι τὰς τρεῖς ταύτας Γενικὰς Διοικήσεις, περὶ τὰς 600—700 χιλιάδες εἶνε οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ μετὰ τῶν Ἑλληνοβλάχων, οἱ δὲ λοιποὶ εἶνε Σλαῦοι, Βούλγαροι, Ἀλβανοί, Ὀθωμανοὶ καὶ καθ' ἑξῆς.

Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνε οὐσιωδῶς σπουδαῖον διὰ τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα ἀπὸ ἑλληνικῆς ἀπόψεως, καίτοι ἡ ἑτέρα γνώμη, ὅτι ἡ Μακεδονία ἀποτελεῖται ἐκ τῶν τριῶν Γενικῶν Διοικήσεων (Βιλαετίων) παρίσταται ὡς γοητευ-

τική· ἀλλ' ἐν τούτῳ ἀκριβῶς κεῖται ἡ πλάνη μερικῶν ἐκ τῶν ἡμετέρων καὶ ἡ ἐπιβουλὴ τῶν ἐναντίων. Ὅταν ὁ Ἕλληνισμός κηρύξῃ, ὅτι αἱ τρεῖς αὗται Γενικαὶ Διοικήσεις ἀποτελοῦσι τὴν Μακεδονίαν, ὁ Ἕλληνισμός ἀπόλλυται. Ἐκεῖνος ἐπομένως, ὅστις ὑποστηρίζει τὴν ἰδέαν ταύτην εἶνε προδότης ἢ ἐργάζεται ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῶν Βουλγάρων.

Ἐν τῇ Μακεδονίᾳ ταύτῃ, ταῖς δυοὶς δηλονότι Γενικαῖς Διοικήσεσι τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Μοναστηρίου σήμερον ἔστησαν τὰ δίκτυά των ἅπασαι αἱ προπαγάνδαι αἱ φυλετικαί, αἱ προπαγάνδαι αἱ πολιτικαί, αἱ προπαγάνδαι αἱ ἐκκλησιαστικαί, ἅπασαι ἀποβλέπουσαι εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, εἰς τὴν ἰδιοποίησιν τῆς Μακεδονίας, εἰς τὴν κατάκτησιν αὐτῆς ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ Ἕλληνισμοῦ.

Ἡ πρώτη καὶ ἐπιφοβωτέρα τῶν προπαγανδῶν τούτων εἶνε ἡ βουλγαρικὴ, τῆς ὁποίας ἕδρα εἶνε ἡ Σόφια, ἔχουσα οὐκ ὀλίγα κέντρα καὶ παραρτήματα εἴτε ἐν Βουλγαρίᾳ, εἴτε ἐκτὸς αὐτῆς.

Τὸ πρόγραμμα τῆς βουλγαρικῆς Προπαγάνδας ἐν Μακεδονίᾳ, εἶνε ἡ μακεδονικὴ αὐτονομία, διότι δὲν τολμᾷσι νὰ εἰπῶσιν οἱ ἐπιδιώκοντες τὴν ἰδιοποίησιν τῆς Μακεδονίας, ὅτι αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἀλλ' ὅτι οἱ Μακεδόνες εἶνε ὁμαίμονες κατὰ μέγα μέρος αὐτῶν, ὅτι ζητοῦσιν οὗτοι τὴν ἐλευθερίαν των, ὡς ἀντιπροσωπεύοντες, ὅπως προσπαθοῦσι νὰ καταστή πεισυντὸν ἐν Εὐρώπῃ, τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, ἣν οἱ Βούλγαροι θέλουσι νὰ καταστήσωσιν ἐλευθέραν.

Τοιοῦτον εἶνε τὸ βουλγαρικὸν πρόγραμμα. Πρὸς τοῦτο διέθεσαν καὶ διαθέτουσι πολλὰ μέσα, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν διέθεσαν τὴν πολιτικὴν αὐτῶν περινοιαν καὶ μέθοδον — ἃς ὁμολογήσωμεν τὴν ἀλήθειαν.

Οἱ Βούλγαροι ἔχουσιν ὄργανα τῆς πολιτικῆς αὐτῶν προπαγάνδας ἐν Μακεδονίᾳ ὅχι μόνον τὰς συμμορίας, διὰ τῶν ὁποίων ἐμπνέουσι τὸν τρόμον εἰς πληθυσμοὺς τῆς Μακεδονίας, ἔχουσιν ἐπίσης ὄργανα τοὺς ἐμπορικοὺς λεγομένους πράκτορας, τοὺς ἡμιεπισήμους δηλονότι πολιτικοὺς ἀντιπροσώπους τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας· ἔχουσιν ὄργανα τοὺς διδασκάλους αὐτῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐκπαίδευσις, ἡ μόρφωσις εἶνε ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν ἐθνική. Ὁ Βούλγαρος διδάσκαλος, εἰς οἰανδήποτε κατηγορίαν καὶ ἂν ἀνήκη, δὲν μανθάνει ἴσως πολλὰ γράμματα, ἀλλ' ἐν καὶ μόνον μανθάνει, ν' ἀγαπᾷ μέχρι φανατισμοῦ τὴν πατρίδα του καὶ ἐν τῇ πρώτῃ ἀνάγκῃ νὰ θυσιάσῃ ὑπὲρ αὐτῆς.

Τοῦτο εἶνε τὸ Α καὶ τὸ Ω τῆς βουλγαρικῆς ἐκπαιδεύσεως.

Ὁ βουλγαρικὸς κλήρος ἐμπορεῖται πλήρους φανατισμοῦ ἀπὸ τοῦ Ἐξάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τοῦ τελευταίου ἱερέως τῆς Μακεδονίας.

Τοιαύτη ἐν συντομίᾳ ἡ δοῦσις τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ.

Ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον σήμερον καθιστᾷ ἐν τῇ συνειδήσει τῆς Εὐρώπης τοὺς Βουλγάρους σημαίνοντας, εἶνε ἡ στρατιωτικὴ αὐτῶν σύνταξις, εἶνε τὸ ὅτι κατώρθωσαν ἐν διαστήματι εἰκοσιπενταετίας νὰ καταστῶσι κράτος.

Τὰ βουλγαρικὰ κεφάλαια, ὁ βουλγαρικὸς πληθυσμὸς ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν τοῖς δυοῖς δηλονότι Βιλαετίοις, τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Μοναστηρίου, ἀνέρχονται εἰς 150-200 χιλιάδας, διότι στατιστικαὶ ἐξηκριβωμένοι ὡς πρὸς τοῦτο δὲν δύναται νὰ ὑπάρξωσι. Μετ' αὐτοὺς εἶνε ὀλίγοι Σέρβοι καὶ Ἑλληνόσλαβοι, ἢ Σλαβομακεδόνες, τοῦτέστι πληθυσμὸς μακεδονικὸς, λαλῶν γλῶσσαν μικτήν, τῆς ὁποίας αἱ μὲν ρίζαι εἶνε ἑλληνικαὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, αἱ δὲ καταλήξεις σλαβικά.

Ἐν τῷ «Ἑλληνισμῷ», ὀργάνῳ τῆς Ἐταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐδημοσιεύθησαν χίλια περίπου λέξεις τοῦ γλωσσικοῦ τούτου ιδιώματος, τοῦ λαλουμένου ἐν Μακεδονίᾳ. Οἱ Βούλγαροι δὲν ἐννοοῦσι τοὺς λαοὺς τούτους τῆς Μακεδονίας, ὅπως καὶ οὗτοι δὲν ἐννοοῦσι τοὺς Βουλγάρους.

Δὲν ἔχουσι λοιπὸν ἐν ταῖς δυοῖς ταύταις Γενικαῖς Διοικήσεσιν οἱ Βούλγαροι πραγματικὴν ὑπεροχὴν ἀριθμητικὴν, ἀλλ' ἔχουσι τὸ σθένος τῆς στρατιωτικῆς αὐτῶν ὁργανώσεως, ἃρα τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν τόλμης, οὗ ἕνεκα καθίστανται ἐπιφοβοί.

Οἱ Βούλγαροι δὲν ἐπιδεικνύονται ὅτι πράττουσι τὸ πράττουσιν ἐν κρυπτῷ καὶ μεθοδικῶς.

Ἔρχονται μετὰ ταῦτα ἐκ τῶν ἀντιπάλων ἡμῶν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην οἱ Ρωμοῦνοι, οἱ ὁποῖοι ἀξιοῦσιν, ὅτι ὄντως ἔχουσιν ὁμοφύλους ἐν Μακεδονίᾳ καὶ διυχυρίζονται ἔτι περὶ πλέον, ὅτι ἔχουσιν ὁμοφύλους καὶ ἐν Ἡπείρῳ καὶ Ἀκαρνανίᾳ μέχρι τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ ἐργασία αὕτη ὑπῆρξε τεχνική, βεβαίως δὲ ὑπεκινήθη ὑπο ξένης πολιτικῆς. Καὶ πρότερον μὲν, ἀλλ' ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1860 ἰδρῦθη κομιτάτον, ἀξιώσαν, ὅτι ἡ Ἡπειρος καὶ ἡ Μακεδονία ἀνήκουσιν εἰς τοὺς Ρωμοῦνους· ὁπωσδήποτε ὅμως ἡ ἐργασία αὕτη ἔμεινεν ὅλως διόλου ἀτελέσφορος. Μόλις πρὸ 25ετίας ἄρχεται ὁ ρωμουνικὸς ἀγὼν ἐν Μακεδονίᾳ. Μακεδὼν ἀρνησάμενοι, ὁ Ἀπόστολος Μαργαρίτης, πρόφρων ἑλληνοδιδάσκαλος, μετέβη εἰς τὸ Βουκουρέστιον, ὅπου ἐτέθη, χρηματισμοῦ ἕνεκεν, ἐπὶ κεφαλῇ τῆς ρωμουνικομακεδονικῆς Προπαγάνδας. Μετὰ ταῦτα ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐγκατασταθεὶς ἰδίως ἐν Μοναστηρίῳ, ὅπου εὗρεν ὑποστήριξιν παρὰ τῷ ἐν τῇ αὐτόθι Μονῇ τῶν Φραγκισκανῶν ἀρχηγῷ τῆς καθολικῆς προπαγάνδας τοῦ Μοναστηρίου, τῷ ἡγουμένῳ τῆς Μονῆς ταύτης Φαβεριάλ· ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τούτου, κατ' ἀνοχὴν τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, ὁ Μαργαρίτης ἔσχε μεγίστην ὑποστήριξιν, ἐπίσης δὲ ἤλθεν εἰς ἐπικοινωνίαν καὶ πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς βουλγαρικῆς ἐν Μακεδονίᾳ Προπαγάνδας.

Οἱ Ρωμοῦνοι, διὰ νὰ βλάψωσι τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἐν Μακεδονίᾳ, προετίμησαν νὰ συμπράξωσι μετὰ τῶν Βουλγάρων, ὡς καὶ μετὰ τῶν Τούρκων, τῶν ὁποίων τὴν ἀνοχὴν ἐπέτυχον.

Ἐπὶ τέλους μετὰ ταῦτα ἐνόησαν οἱ ἐπίσημοι τῆς Ρωμανίας κύκλοι, ὅτι δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐργασθῶσιν ἐν Μακεδονίᾳ, διότι δὲν ὑπάρχει δι' αὐτοὺς ἔδαφος ἐργασίας. Τοιοῦτοτρόπως ὁ ἐπισημότερος ἀντιπρόσωπος τῶν ἰδεῶν τούτων καὶ ὁ πρῶτος πρόεδρος τοῦ μακεδονορρωμουνικοῦ Κομιτάτου, ὁ γερουστατῆς Οὐρέκας, ἐκήρυξεν, ὅτι εἶνε μάταιον νὰ δαπανῶνται χρήματα ὑπὲρ σκοποῦ, ὁ ὁποῖος δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ, διότι δὲν ὑπάρχου-

σι Ρωμοῦνοι Μακεδόνες, πάντες δὲ ἐκεῖνοι τοὺς ὁποίους θεωροῦσιν, ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ρωμανίαν, οἱ κουτσοβλαχικοὶ πληθυσμοί, ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν.

Τὰς ἰδέας ταύτας τοῦ Οὐρέκας καὶ ἄλλων Ρωμοῦνων, μετ' αὐτοῦ συμφωνούντων, ἀνέπτυξεν ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς ρωμουνικῆς Βουλῆς ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως τῆς Ρωμανίας κ. Χάρετ, ὅστις ἐκήρυξεν, ὅτι δὲν εἶνε σκόπιμον νὰ δαπανᾷ περὶ τὸ ἐν ἑκατομύριον ἡ Ρωμανία διὰ τὴν Μακεδονίαν, ἀφοῦ οὐδὲν ἀποτέλεσμα δύναται νὰ ἔχη. Τοιαῦτα ὑπεστήριξε καὶ ὁ ἄλλοτε ἐπιθεωρητὴς τῶν ρωμουνικῶν σχολείων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἡπείρῳ Λαζαρέσκος Λεκάνας, τούτου ἕνεκα δολοφονηθεὶς ἐν Βουρεστίῳ!

Ἀλλὰ πῶς αἰφνιδίως ἀπὸ τριῶν-τεσσάρων ἐτῶν μετεβλήθη ἡ πολιτικὴ τῆς Ρωμανίας ὡς πρὸς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἐπομένως ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα; Τὸ αἷτιον ἀναζητητέον πάλιν παρ' ἡμῖν. Ἐχω πληροφορηθῇ, ὅτι πρὸ τινων ἐτῶν ὁ ἐνταῦθα πρεσβευτὴς τῆς Ρωμανίας κ. Γκίκας ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ εἰς φίλον του, ὅτι οἱ Ρωμοῦνοι εἶνε διατεθειμένοι νὰ ἔλθωσιν εἰς συνεννοήσεις πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ Ἑλλὰς εἶνε ἀχρηστος.

«Δὲν δυνάμεθα, εἶπε, νὰ ἔλθωμεν μετ' αὐτῆς εἰς οὐδεμίαν συνεννόησιν ὡς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Χερσονήσον. Ἡ Ἑλλὰς εἶνε παράγων ἀσήμαντος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ ἕνεκα τῆς στρατιωτικῆς αὐτῆς ἀσυνταξίας». Ἐνεκα τοῦ λόγου τούτου ἀποβλέπουσα εἰς ἄλλα συμφέροντα, ἤλλαξε πολιτικὴν ἢ ρωμουνικὴν Κυβέρνησις καὶ ἐκήρυχθη πολεμία τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ. Σήμερον δ' οἱ Ρωμοῦνοι, ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ Ἀποστόλου Μαργαρίτου, συμπράττουσι πρὸς ἐξολόθρευσιν τῶν Ἑλλήνων μετὰ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Τούρκων, τοὺς ὁποίους ἔχουσιν ὄργανα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ των.

Μετὰ τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς Ρωμοῦνους ἔρχονται αἱ θρησκευτικαὶ προπαγάνδαι, εἴτε τῶν Καθολικῶν, εἴτε τῶν Διαμαρτυρουμένων, τῶν ὁποίων αἱ ἐνέργειαι τείνουσι πρὸς ἐξολόθρευσιν τῶν ἑλληνικῶν δικαίων.

Σήμερον ὁ Καθολικισμὸς, ὁ ἐπιδιώκων ὅχι θρησκευτικὸν προσηλυτισμὸν ἐν Μακεδονίᾳ, ἐργάζεται δι' ἄλλότρια συμφέροντα καὶ δὴ αὐστριακά.

Ἐννοεῖται, ὅτι τὸ Ἑλληνικόν, ἢ Ὁρθοδοξία

ἀνθίσταται ἕνεκα τοῦ λόγου τούτου τὸ πάθος, τὸ ὁποῖον ἔχουσιν αἱ καθολικαὶ προπαγάνδαι κατὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἐν Μακεδονίᾳ, ἀλλὰ καὶ προτεσταντικαὶ προπαγάνδαι ἐργάζονται διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν, καὶ εἰς ὅλα τὰ τμήματα αὐτῆς ἐγκατεστάθησαν ἱεραπόστολοι εἴτε ἐξ Ἀμερικῆς, εἴτε ἐξ Ἀγγλίας προερχόμενοι. Οἱ Βούλγαροι εἶνε ἔτοιμοι, χάριν τῆς ἐπιτεύξεως τῶν πολιτικῶν αὐτῶν συμφερόντων, νὰ μεταβάλωσι πᾶσαν θρησκευτικὴν δοξασίαν καὶ ν' ἀποδεχθῶσι τὸν Προτεσταντισμὸν, τὸν Καθολικισμὸν, ἢ ὅτι ἄλλο.

Εἶπον εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν θρησκευτικῶν προπαγανδῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀγγλίας: — Εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ γίνωμεν προτεστάνται, ἀρκεῖ μόνον νὰ ὑποστηρίξητε ἡμᾶς ἐν τῷ ἀγῶνι ἡμῶν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου». Εὐρίσκουσι δὲ δυστυχῶς προστασίαν. Διὰ ποῖον λόγον τὸ δημόσιον φρόνημα τῆς Ἀγγλίας, ἡγουμένων τῶς ἐπισκόπων, τῶν κατωτέρων κληρικῶν τῆς ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν μέρει καὶ τῶν τῆς Ἀμερικῆς, ἐκήρυχθη ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων;

Μόνον καὶ μόνον διότι ἀπολαμβάνουσι δεξιώσεως οἱ ἀπεσταλμένοι αὐτῶν ἐν Μακεδονίᾳ.

Εἶνε προφανές, ὅτι πάντα ταῦτα ἐξασθενοῦσι τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, ἔτι δὲ ἐξασθενεῖται τοῦτο, ἀποναρακοῦται ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις, διότι καὶ οἱ ξένοι πολιτικοὶ ἀντιπρόσωποι, καὶ οἱ Αὐστριακοὶ καὶ οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Ρῶσοι κατὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν τρόπον, διὰ ταῦτα ἢ δι' ἐκεῖνα τὰ αἷτια ἐργάζονται ἐν Μακεδονίᾳ μόνον ὑπὲρ τῶν Ρωμοῦνων, μόνον ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων, μόνον ὑπὲρ τῶν Σλαβῶν, μόνον ὑπὲρ τῶν Τούρκων, ἀλλ' οὐχὶ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ἐναντίον τῶν ὁποίων ἐστράφησαν τὰ βέλη πάντων τῶν ἐπιδιωκόντων, διὰ τοῦτον ἢ δι' ἐκεῖνον τὸν λόγον, τὴν μεταβολὴν τοῦ ὑφισταμένου πολιτικοῦ καθεστώτος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ.

Οἱ δολοφόνοι τῶν βουλγαρικῶν καὶ ρωμουνικῶν κομιτῶν εὐρίσκουσι παρ' αὐτοῖς προστασίαν δι' εὐνοήτους λόγους. Οἱ Ἕλληνες οὐδέποτε ἔτυχον προστασίας, ἀλλὰ τοῦναντίον αὐτοὶ θεωροῦνται ὡς ὑπαίτιοι τῆς ὑφισταμένης ἐκρύπτου καταστάσεως ἐν Μακεδονίᾳ!

Ἐχει λοιπὸν ὁ Ἑλληνισμὸς ν' ἀντιπαλαίσῃ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ὅχι μόνον πρὸς τὰς βουλγαρικὰς, ρωμουνικὰς καὶ λοιπὰς θρησκευτικὰς προπαγάνδας, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ξένης πολιτικῆς, εἴτε τοὺς πο-

λιτικούς, είτε τούς στρατιωτικούς, οἱ ὅποιοι ἦλθον εἰς τὴν Μακεδονίαν μὲ τὸ πρόσχημα μὲν τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως, μὲ τὴν πρόθεσιν ὅμως τῆς ὑποδαυλίσεως τῶν ὑφισταμένων πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἐριδίων.

Τοιαύτη εἶνε ἡ ἀποστολὴ ξένης πολιτικῆς δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι καλῶς τὴν ἐμελέτησαν καὶ τὴν γνωρίζουσιν. Ἀλλὰ τί πράττει ἐν Μακεδονίᾳ ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις; Τὸ δόγμα τῆς τουρκικῆς ἀρχῆς εἶνε τὸ «διαίρει καὶ βασιλεύει». Εἶνε εὐχάριστος εἰς αὐτὴν ἄφου δὲν δύναται νὰ βασιλεύσῃ ἐπὶ τῆς τάξεως, νὰ βασιλεύσῃ ἐπὶ τῆς διαιρέσεως τῆς φυλετικῆς, ἐπὶ τῆς ἀναρχίας, μέχρις ὅτου ἐπέλθῃ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, μέχρις ὅτου ἀπομακρυνθῇ ἄλλ' ἐννοεῖ ν' ἀφήσῃ ἐρείπια μόνον.

Καὶ τί δέον λοιπὸν ἡμεῖς νὰ πράξωμεν;

Ἐχομεν εὐτυχῶς πολλὰς καὶ μεγάλας δυνάμεις, τὰς ὁποίας ἐὰν ἐγνωρίζωμεν, ἐὰν ἡθέλωμεν νὰ θέσωμεν αὐτὰς μεθοδικῶς καὶ μετ' εὐστοχίας εἰς ἐνέργειαν, ἡδυνάμεθα νὰ δημιουργήσωμεν μεγάλην καὶ συμπαγῇ δύναμιν, ἡ ὁποία νὰ ἐπιβληθῇ, νὰ καταστῇ σεβαστή.

Ὀλίγα ἑλληνομακεδονικὰ σώματα, ἄνευ μεθόδου σοβαρᾶς, ἄνευ συντάξεως καὶ διευθύνσεως, ἡδυνήθησαν νὰ ἐπιβληθῶσι καὶ νὰ ἐμπνεύσωσι φόβον, νὰ προκαλέσωσι τὴν ἀντίδρασιν πολλοχόθεν. Ἐὰν τὰ σώματα ταῦτα ἐντοπία καθολοκληρίαν, διευθυνόμενα ὑπ' ἐντοπίων ἀρχηγῶν, ἐργάζοντο οὕτω, κατανοοῦντα τὴν ἐθνικὴν σημασίαν τῆς ἀποστολῆς των, ἐὰν, λέγω, τὰ σώματα ταῦτα ἡγουμένων ἀρχηγῶν ἐντοπίων — ὀφείλω νὰ τονίσω τὴν λέξιν ἐντοπίων — τὰ συνέτρεχεν ὅλον τὸ Πανελλήνιον, βεβαίως ἡ Μακεδονία ἐν διαστήματι βραχυτάτου χρόνου ἡδύνατο νὰ ἐπιδεῖξῃ ἔξοχον ἐθνικὴν δύναμιν.

Δαμβανομένου ὑπ' ὄψει, ὅτι μεταξὺ τῶν χωρῶν, αἵτινες προῦμάγησαν κατὰ τὸ σωτήριον ἔτος 1821 ἐν τῇ ἐθνικῇ ἐξεγέρσει, πρωτεύουσαν θέσιν ἔχει καὶ ἡ Μακεδονία, σημαίνει, ὅτι ὑπάρχει ὅχι μόνον ἐθνικὸν αἷσθημα, ἀλλὰ φρόνημα, πραγματικὸν ἐν Μακεδονίᾳ, φρόνημα τὸ ὁποῖον ἀρκεῖ νὰ δοθῇ ἡ περίστασις διὰ νὰ ἐκδηλωθῇ, ὅπως καὶ ἐξεδηλώθη σήμερον.

Διὰ ποῖον λόγον εἰς τὴν Σόφιαν, εἰς τὸ Βουκουρέστιον, εἰς τὴν Βιέννην, εἰς τὸ Λονδίνον, καὶ ὅπου ἄλλαχού, μαίνονται κατὰ τῶν ἑλληνομακεδονικῶν σωμάτων; Τὸ αἷτιον εἶνε, διότι τὰ ἑλληνομακεδονικὰ σώματα ἔδειξαν, ὅτι δύναται, ἐὰν θελήσῃ, νὰ ἐργασθῇ ὁ Ἑλληνισμός.

Ἐκτὸς ὅμως αὐτῶν τῶν πολεμικῶν σωμάτων, τὰ ὁποία ὁσημέραι ἀναφαίνονται ἀπὸ τῆς

μακεδονικῆς γῆς, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι, ὑπὸ τοῦ Πανελληνίου ὑποστηριζόμεναι, ἐργάζονται καὶ πρέπει νὰ ἐργάζονται τελεσφορώτερον καὶ μεθοδικώτερον. Αἱ δυνάμεις αὗται εἶνε: πρῶτον ἡ Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει νὰ πρωτοστατήσῃ ἐν τῇ ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας ἑλληνικῇ ἐνεργείᾳ. Μετ' αὐτὴν ἔρχεται τὸ Σχολεῖον, τὸ ἑλληνικὸν Σχολεῖον, τὸ ὁποῖον ἐπίσης ὀφείλει νὰ ὑποβοηθήσῃ τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς ἐνεργείας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸ ὁποῖον ὀφείλει νὰ ἐξασκῇ αὐτὴν τὴν στιγμήν οὐ μικρὰν ἐνέργειαν ἐν Μακεδονίᾳ.

Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι παράγοντες, οἱ ὅποιοι λειτουργοῦσιν ἐν Μακεδονίᾳ. Ὁ πρῶτιστος παράγων εἶνε ἡ ἑγγειὸς κτήσις. Οὐχὶ ὀλίγα κτήματα διατελοῦσιν εἰς χεῖρας Ἑλλήνων. Ἐχουσι καὶ οἱ Ἀλβανοὶ καὶ οἱ Μουσουλμᾶνοι πολλὰς ἰδιοκτησίας, ἀλλὰ μετ' αὐτοὺς ἔρχονται οἱ Ἑλληνες, καὶ θὰ εἶνε βεβαίως σκόπιμον, συντελεστικόν, ὅχι μόνον αὐταὶ αἱ κτήσεις, αἱ ἑλληνομακεδονικαί, νὰ ὑποστηριχθῶσι διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως Ἑλλήνων ἐργατῶν, ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἄλλαι κτήσεις, δυνάμεναι νὰ ἐκποιηθῶσι, δέον ν' ἀγορασθῶσι.

Ἐπίσης μεγίστην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐνέργειαν ἐν Μακεδονίᾳ δύναται νὰ προσφέρωσι καὶ αἱ ἑλληνικαὶ τράπεζαι, καὶ εὐτυχῶς ἀπὸ τίνος καιροῦ ἤρξατο ν' ἀναφαίνονται τοῦτο. Ἄλλοτε ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπῆρχε μία Τράπεζα, ἑβραϊκὴ καθολοκληρίαν, ἡ ὁποία οὐδεμίαν προσέφερεν εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς βοήθειαν· οἱ πληθυσμοὶ ἄρα τῆς Μακεδονίας, οἱ ἐμπορικοί, οἱ γεωργικοί, οἱ βιομηχανικοί κ.λ. ἔμενον ἀπροστάτευτοι. Ἀπὸ τίνος καιροῦ ἐν τούτοις ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομικὴ δραστηριότης ἤρξατο ἐκδηλουμένη καὶ παντοιοτρόπως προσηλυτίζουσα εἰς τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας τῆς.

Τοιαύτη εἶνε ἡ κατάστασις ἐν Μακεδονίᾳ. Ὀφείλομεν οἱ Ἕλληνες, εἴτε οἱ Μακεδόνες εἴτε οἱ μὴ Μακεδόνες νὰ προβῶμεν καὶ εἰς ἄλλο ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον πρὸ πολλοῦ καιροῦ, πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἡ Βουλγαρία προηγῆθη ἡμῶν ἐννοῶ τὸν διαφωτισμὸν τῆς δημοσίας ἐν Εὐρώπῃ γνώμης. Οἱ Βούλγαροι κατ' ἔτος δημοσιεύουσι δεκάδας βιβλίων εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, διὰ ν' ἀποδείξωσι τὰ δῆθεν δικαιώματα αὐτῶν ἐπὶ ἑλληνικῶν χωρῶν.

Ἐκ μέρους ὅμως τῶν Ἑλλήνων ἐλάχιστα ἐδημοσιεύθησαν, καίτοι ἡ ἐργασία αὕτη δέον νὰ θεωρῇται πρωτίστη καὶ ἀναγκασιότατη.

N. KAZAZHES

Καθηγητὴς ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ
Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»

ΝΕΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΣΦΙΓΞ

Σφίγξ, ἀσχημὰ πεντάμορφη, πανώριο τέρας, πέ μου
τὰ μυστικά ποῦ κρύβονται στὰ σκότη τῆς σιγῆς
τοῦ ἡλίου τὸ φῶς τὰ καρτερεῖ, καὶ τὰ φτερά τοῦ ἀνέμου
προσμένουν νὰ τὰ φέρουνε στὰ πέρατα τῆς γῆς.

Ὡϊμέ! τοῦ κάκου σ' ἐρωτοῦν οἱ αἰῶνες· πόθων πλήθη
τοῦ κάκου ἀναθαρρεύουνε στήν ὄψι σου μπροστά.
Πάντ' ἀπομένουν ἀπονα τὰ πέτρωνά σου στήθη,
ἀδάκρυτα τὰ μάτια σου, τὰ χεῖλη σου κλειστά.

Τὰ ὄρνευα περνοῦν στοὶ πλάϊ σου καὶ τὴ φωνή των πνίγει
ὁ φόβος, ὃ βασίλισσα τῶν ὄρνειων, ὃ θεὰ
τοῦ ἀγνώστου, ποῦ στενεύοντας τὸ νοῦ ἡ ψυχὴ ξανοίγει
ὥσάν ὄνειρον ὄνειρο κι' ὥσάν σκιὰς σκιά.

Τοῦ κάκου ἡ Τέχνη ἐζήτησε νὰ βάλῃ στὴ μορφὴ σου
κάποιο ἀντιφάγγισμα τοῦ νοῦ ἢ κάποια ἐπιθυμία
τῇ δυνάμει τῆς ξέφυγαν οἱ στοχασμοὶ οἱ κρυφοὶ σου
καὶ μήτε τί εἶσαι ἐπρόδωκαν ἢ νέκρα κ' ἢ ἐρημιά.

Εἶσαι ἡ Χαρὰ ποῦ ἐνέκρωσεν ὁ Πόθος; Εἶσαι ἡ Αὐγὴ
ποῦ ἐφτέρωσε κ' ἐπέτρωσεν ἡ Ἑλπίδα ἢ περισσὴ;
εἶσαι ἡ λαχτάρα τῆς ζωῆς; εἶσαι τὸ καρδιοκτύπι;
εἶσαι τὸ αἰώνιον αἶνιγμα; εἶσαι ἡ Γυναῖκα ἐσύ;

ΠΥΡΑΜΙΔΕΣ

Ὡ Πυραμίδες, στόματα πειρόχειλα
τῆς Σιωπῆς, ποῦ ἀσήκωτα βαραίνει,
ποτὲ ὁ βουβὸς ὁ Θάνατος δὲν εὗρηκε
βουβότερα ἀπὸ σὰς γιὰ νὰ σωπαίῃ.

Ποτὲ δὲν ἐκουράστηκαν διαβαίνοντας
ἀπὸ βουνά, ὅσο ἀπὸ σὰς οἱ χρόνοι
ποτὲ τυράννων θρόνοι δὲν ἐβάρυναν
τὴ γῆ, ὅσον ἐσεῖς τοῦ Χάρου οἱ θρόνοι.

Τὸν ὕπνο τῶν ὀνείρων δὲν ἐγνώρισαν
οἱ πέτρες σας οἱ ἀμίλητες καὶ στείρες
καὶ μήτε ἐνθύμησι ζωῆς ἐπέρασαν
ἀπ' τὶς κλειστὲς κι' ἀπόκρυφές σας θύρες.

Στὴν ὄψι σας ἀποσταμένος ἔνοιωσα
νὰ πνίγῃ τὴν ἀναπνοή μου ὁ τρόμος
ποὺ φέρνει στὴν ψυχὴ μας καὶ στὴ σκέψι μας
ὁ ἀτέλειωτος τοῦ παρελθόντος δρόμος.

Ὁ τρόμος τῆς Ζωῆς ποὺ πάντα ἀνήσυχη
ρωτάει, ρωτάει, ρωτάει κι' ἀποσταίνει
ὁ τρόμος τοῦ Θανάτου ποὺ περήφανος
ἀκούει, ἀκούει, ἀκούει καὶ σωπαίνει.

ΣΑΧΑΡΑ

Τὴ βλέπω τὴν ἀκούραστη κατάρρα
ποῦ ἀπλώνεται στὴ φλογερή σου στρώσι
καὶ δὲν ἀφίνει ἀγκάδι νὰ φυτρώσῃ
στὸν κουρασμένον ἄμμο σου, Σαχάρα.

Σὰν νὰ πατῇ σὲ πυρωμένη σκάρα
περνάει τὸ καραβάνι μὲ βία τόση
καὶ βλέπει μ' ἀνυπόμονη λαχτάρα
μιὰν ὅσιν μακρυνὴ γιὰ νὰ γλυτώσῃ.

Ἔτσι διαβαίνουν βιαστικὰ καὶ τρομαγμένα
μέσ' στὴ Σαχάρα τῆς ζωῆς μου τὴ μεγάλη
τὰ καραβάνια τῶν ὀνείρων μου ἕνα-ἕνα.

Ὅμως τοῦ κάκον καρτεροῦν καὶ λαχταρίζουν!...
Ἀλλοίμονον! ἀπ' τὴ μιὰν ἄκρη κι' ὡς τὴν ἄλλη
μιὰν ὅσιν πονθενὰ δὲν ἀντικρύζουν.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΗΑ ΖΩΗ

Ἡ θάλασσα ἀλλαγμένη μαύρη, πράσινη καὶ
θολή σήκωνε τὰ κύματά της, βογκοῦσε,
βρυχότανε! Ὁ οὐρανὸς μαῦρος θολὸς ἔρριχνε
σταγόνες βροχῆς...

Ὁ Πατάρης προχωροῦσε μὲ κομμάτια σκέ-
ψεων, στὸν νοῦ νὰ γυρίζουν, ἀπ' τῆς τόσες
σκέψεις, ἀπ' τὴ μεγάλη γραμμὴ τὴν ἀτελείωτη,
ποὺ πρὸ ὀλίγου ἀκόμα ἦταν ἀπλωμένη στὸν
νοῦ του καὶ πάλευε, σὰν τὸ ἐμπρὸς του θέαμα!

Εἶχε ἀποφασίσει νὰ ζήσει πιά ζωὴ τιμίου
ἀνθρώπου, νὰ ἀποσυρθῇ ἀπ' τὴ συντροφιά καὶ
νὰ παύσῃ αὐτὴ τὴ ζωὴ τοῦ ἐγκλήματος! Κάτι
ὅμως τὸν στενοχώρησε καὶ τὸν στενοχωροῦσε
καὶ τώρα. Καὶ ἄλλοτε τὸ εἶπε καὶ τὸ ἔκαμε, εἶχε
ἀποσυρθῇ καὶ τότε ἀπ' τὴ ζωὴ αὐτῇ, ἀλλὰ γιὰ
λίγο καιρὸ! Δὲν μπόρεσε νὰ κρατήσῃ πολὺ, γιὰ
πάντα, τὴν ἀπόφασί του, γιὰ τὸν ἔσυρε ἡ
παλιὰ συντροφιά, τὸ ἐγκλημα, ὁ βίος τῶν κιν-
δύνων!... Ἄ! ἡ ζωὴ τῆς ἁμαρτίας ἔχει θέλ-
γητρα μεγάλα, λάγνα, ποὺ τὰ σκεπάζουνε ὅμως
καλὰ τὰ κουρελιάρικα ῥοῦχα της καὶ δὲν φαί-
νονται παρὰ σὲ κείνους, ποὺ τὴν γνωρίζουν,
ποὺ σχετιθοῦνε μαζί της!...

Μιὰ βροντὴ ἔγεινε πέρα πρὸς τὸ πέλαγος.

Ἡ θάλασσα ἄλλαξε πάλι χρῶμα, ἔπαιρνε ἕνα
χρωματισμὸ γῆς σκοτεινὸ. Ἀστραπὴ ἔλαμψε
πέρα στὴν ἄκρη της καὶ φώτισε τὸν ὀρίζοντα
σὰ νὰ βγῆκε φλόγα ἀπὸ κάτω ἀπὸ κάποιο μέ-
ρος ὑποχθόνιο, ποὺ εἶχεν ἀνοίξει, ἀπ' τὰ βα-
σίλεια τοῦ Ἄδου! Ἐπειτα πάλι ἄλλη ἀστραπὴ,
ἄλλη, ἄλλη... Ὁ ὀρίζων ἐφλέγετο πέρα σὰ
νὰ γινότανε πόλεμος, μάχη τοῦ Ἄδου μὲ τὸν
Οὐρανὸ! Καὶ ἡ θάλασσα ἀγρίευε περισσότερο
μὲ τὸ χρῶμα τὸ θολὸ τοῦ χώματος, ὅμοιο μὲ
αἷμα καὶ ὁμοίαζε ἔτσι σὰν τέρας, ποὺ σπαράζει,
δαγκάνει τὴ μάνα του καθὼς βρίσκεται στὴν
ἀγκαλιά της καὶ πηδᾷ, κυλίστα μὲ μανία καὶ
χαρὰ στὸ αἷμα της!

Ὁ Πατάρης πῆρε ἕνα δρομίσκο κομμένο
μέσα στὰ χωράφια, πήδησε ἕνα χαντάκι καὶ
βγῆκε σὲ μιὰ μάνδρα μεγάλη. Ἐνα γαύγισμα
σκύλου βραχνό...

Ὁ κρότος τῶν κυμάτων ἐρχότανε στὰ αὐτιά
του. Καὶ ὁ οὐρανὸς ἔρριχνε, ἔρριχνε σταγόνες.
— Χωρὶς ἄλλο!... Δὲν εἶνε πιά αὐτό!...

Τὰ χεῖλια του εἶπαν κάτι ἀνακατωμένο ἀπὸ
κεῖνα, ποὺ εἶχε σκεφθῇ! Τὸ παρατήρησε καὶ
αὐτὸς καὶ σκέφθηκε καλλίτερα.

— Τώρα τὸ πρῶτ' τὰ ῥοῦχα καὶ ἐμπρὸς!

Κοῦνησε καὶ τὸ χέρι σημαίνοντας μ' αὐτὸ
μόνο νὰ φύγῃ!

Ἡ μάνδρα τελείωσε καὶ ἔστριψε.

Πέρα λίγο ἀπὸ κάτι χαλάσματα, ὅπου ἕνας
τοῖχος, ἀπομεινάρι σπιτιοῦ, μαυρισμένος ὕψωνε
μιὰ μυτερὴ κορυφὴ στὸ σκοτάδι, ἕνα φῶς σκλα-
βωμένο ἔτρεμε μέσα στὸ φανάρι, ἔξω ἀπὸ ἕνα
χαμηλὸ μαγαζάκι, σὰν νὰ ῥιγοῦσε...

Εἶχε φθάσει κοντὰ στὰ χαλάσματα ὅταν ἀπὸ
τὸ μαγαζάκι μιὰ φωνὴ χονδρὴ, ἀλλὰ σὰν ῥαϊ-
σμένη σὲ πολλὰς μεριές, ἄρχισε νὰ τραγουδῇ
ἕνα τραγοῦδι μονότονο, τένθιμο, καὶ σὲ λίγο
πολλὰς φωνὲς χονδρὲς, βραχνές, λεπτές ἐνάθη-
καν μαζί της καὶ ὅλες μαζί ἄρχισαν νὰ τὸ
τραγουδοῦνε. Ἦταν ἕνα τραγοῦδι τῆς φυλα-
κῆς καὶ τὸ αἰσθάνθηκε τώρα, καθὼς θὰ αἰσθα-
νόταν ἐρπετὸ ἄσχημο νὰ τρέχῃ στὸ σῶμα του!

— Ὡρα καλή!

Ξαφνιασθηκε καὶ ἔβαλε τὸ χέρι στὴ μέση.

Ὁ Μπαούρας!

— Ποῦ πᾶς;

— Ἰσαμε τὸ δωμάτιο!...

— Ἐλα, πᾶμε μέσα!... Ἐχω κάτι σπουδαῖο
νὰ σᾶς πῶ!... Ἐλα!...

Εἶδε ὅτι ὁ Μπαούρας κρατοῦσε καὶ ἕνα δε-
ματάκι στὴ μασχάλη.

— Θὰ πάω γιὰ τελευταία φορὰ! σκέφθηκε
ὁ Πατάρης. Ἐπειτα σὰ νὰ ἀκούμπησε κάπου
μ' αὐτὴ τὴ σκέψι ὅπου πονοῦσε.

— Ἀχ! μὲ τραβᾷ! εἶπε μὲ ἀπελπισία.

Στὴν πόρτα στάθηκε λίγο. Νὰ ὁ Σουραῦλης
μὲ τὸ κόκκινο μαντίλι στὸν λαιμὸ, ὁ ἀσχημο-
μούρης Μπάλας μὲ τὰ ἀραιὰ δόντια καὶ τὴν
τριχωτὴ ρεπούμπλικα, ὁ γέρο Κούλας μὲ τὰ
γουρλωμένα ἄγρια μάτια, τὸ βλοσυροκοιμένο
πρόσωπο...

— Ἐλα ἔλα! τοῦ εἶπε ὁ Μπαούρας καὶ τὸν
ἔσυρε μέσα.

Ξακολουθοῦσαν ἀκόμη τὸ τραγοῦδι τῆς φυ-
λακῆς. Ἀμα τοὺς εἶδαν ἔπαυσαν καὶ μὲ φωνὲς
τοὺς ὑπεδέχθησαν μεγάλες.

— Ζήτω!

Μόνο ἕνας χονδρὸς μὲ τὴ θραυσμένη τὴ
φωνὴ σὲ πολλὰς μεριές ξακολουθοῦσε τὸ τρα-
γοῦδι.

— Τί ἔγεινες; ῥώτησε ὁ Σουραῦλης τὸν
Μπαούρα. Ἐτσι τὸ σκάνε;

— Εἶχα ἐπιτυχία!

— Κατάλαβα!

— Τί κατάλαβες; Τίποτα δὲν κατάλαβες!
 — Καθῆστε! διέκοψε ἄλλος.
 Ὁ Πατάρης ἀρνήθηκε καὶ εἶπε μὲ κουρασμένη φωνὴ ὅτι ἦταν ἄρρωστος.
 — Νὰ καὶ ἓνας ἄρρωστος!
 — Ἐνα κονιάκ πάρε, μωρέ!
 — Τί ἔχεις; τὸν ῥώτισε ὁ γέρος στηλόνοντας πᾶν του τὰ γουρλωμένα του μάτια.
 Αὐτὸς ἔφερε τὰ δυό του χέρια στὸ στήθος.
 — Ὅλο τὸ στήθος μου πονάει!
 — Κρύο εἶνε! Πάρε μιὰ φασκομηλιά, καὶ κόψε καὶ καμμιὰ δεκαπενταριά βεντούζες καὶ θὰ γενῆς περδίκι!
 Ἐκάθησε παράμερα καὶ γύρισε τῆς πλατιῆς κυτᾶζοντας ἔξω τὸ σκοτάδι. Μία ἀστραπή τοῦ ἔδειξε ἓνα δένδρο, ποὺ ἦταν ἀπ' ἔξω νὰ σαλεύη τρελά, νὰ κινῆται μανιακὰ σὰν νὰ προσπαθοῦσε νὰ φύγῃ.
 Ἄκουγε χωρὶς νὰ θέλῃ τί ἔλεγαν οἱ σύντροφοί του καὶ ἐνῶ δὲν ἤθελε νὰ ἀκούῃ, τὰ λόγια ἐρχόνταν καὶ τοῦ δηλοῦσαν τὸ τί ἤθελε αὐτὸς νὰ σκεφθῇ! Κάτι τοὺς ρωτοῦσε ὁ Μπαούρας νὰ τοῦ ποῦνε.
 — Μωρὲ τ' εἶν' τοῦτο;
 — Βρὲ βρὲ!
 — Ποῦ τὸ βρῆκες;
 Στράφηκε καὶ αὐτὸς καὶ εἶδε τὸν Μπαούρα ὄρθιο νὰ κρατῇ στὸ χέρι του ἓνα κρανίον σκελετοῦ!
 — Μὰ νὰ σὲ πάρῃ ὁ διάβολος! Πάντα τέτοιος!
 Καὶ ὁ γέρος μὲ τὰ γουρλωμένα μάτια φασκέλωσε τὸν Μπαούρα μὲ μισοκλεισμένα δάκτυλα.
 — Δὲν σᾶς ἔχω ἄξιους, βρὲ παιδιά, νὰ μοῦ πῆτε τίνος εἶνε αὐτὸ τὸ καύκαλο.
 — Ἐέρουμε μεῖς!
 — Γιὰ νὰ δῶ καὶ νὰ σοῦ πῶ!
 Εἶπε ὁ γέρος καὶ ὀρθώθηκε στὸ κάθισμά του καὶ ἔκλινε λίγο ἐμπρός.
 — Νά το! Δέ το!
 Καὶ ὁ Μπαούρας τοῦ τὸ παρουσίασε, ὅπως θὰ παρουσίαζε μπουνκέτο!
 Ὁ γέρος τὸ εἶδε καλὰ κουνώντας λίγο τὸ σῶμα δεξιά καὶ ἀριστερά· κρέμασε τὰ χεῖλια.
 — Μωρὲ βάζω στοίχημα ὅτι θᾶνε τοῦ Κούρκου! Κι' αὐτὸν εἶδα ἀπόψε στὸν ὕπνο μου!...
 Φώναξε ἓνας μὲ πρόσωπο μπουλντώκ καὶ δόντια μεγάλα.
 — Πέτυχες!
 — Μωρὲ ὅλα τὰ ἴδια εἶνε!

— Ἐγὼ λέω ὅτι θᾶνε καμμιανοῦ πρωθυπουργοῦ!
 — Ὦχ! Μωρὲ σὺ βάρεσες διάνια! Ὅχι μὴν εἶνε βασιλιά!
 — Καὶ τί ῥέ; Μὴ δὲν εἶνε τὰ ἴδια ὅλα.
 — Δὲ λὲς καὶ χειρότερα!
 Ὁ Σουραύλης κύταζε τὸ κεφάλι σκεπτικός.
 Ὁ Μπαούρας τὸν εἶδε καὶ ἔκανε νὰ τοῦ μιλήσῃ, ἀλλὰ κρότος κεραυνοῦ βρόντησε καὶ τὸ μαγαζὶ σείσθηκε. Πολλοὶ ἔκαναν τὸν σταυρὸ τους.
 — Μέσα Παναγία, ἔξω Παναγία! φώναξε ὁ Μπαούρας, ἐνῶ τὸ νερὸ καὶ τὸ χαλάζι χτύπησε γοργά, δυνατὰ τὰ γυαλιά.
 — Ἐλα ἔλα! Στὴ δουλειά μας!... Τί λὲς ἐσὺ Σουραύλη; Τίνος λὲς εἶνε τὸ καύκαλο;
 — Μωρὲ!...
 Καὶ ὁ Σουραύλης κούνησε τὸ κεφάλι λίγο δεξιά καὶ ἀριστερά.
 — Γιὰ νὰ πάρῃ ὁ Μπαούρας τὸ καύκαλο σημαίνει ὅτι θὰ εἶνε αὐτὸ ἀστυφύλακα, ἢ δικαστῇ, ἢ...
 Ὁ Μπαούρας τὸν διέκοψε.
 — Μπράβο, Σουραυλάκι! Σὺ τὸ βρῆκες!
 — Τί εἶνε; ἀστυφύλακα;
 — Ὅχι δικαστῇ!... σχεδόν!
 — Τί σχεδόν, ῥέ! Λαχεῖο τὸ κάνετε;
 — Σταθῆτε τώρα, βρὲ παιδιά, νὰ σᾶς τὸ γνωρίσω καὶ ποιανοῦ ἦτανε!... Σταθῆτε!
 Πῆρε τὸ κρανίον στὸ δεξί του χέρι, τράβηξε τὴν καρτέκλα του καὶ τὴν γύρισε νὰ ἔχῃ τὸ ἀκουμπιστήρι πρὸς τὸ τραπέζι.
 — Ῥήτορας ἦτανε καὶ ῥήτορας θὰ γένω!
 Καὶ ἀνέβηκε πάνω στὴν καρτέκλα.
 — Λόγο, λόγο! φώναξαν ὅλοι καὶ μερικοὶ χτύπησαν τὰ χέρια τους στὸ τραπέζι. Ἐνα ποτήρι κυλίσθηκε χάμω καὶ συντρίφθηκε.
 — Χώρια τὰ γερά!
 — Λόγο!
 — Σκάστε τώρα!
 — Θέλουμε...
 — Σκάσε ῥέ.
 Ἐγείνε ἡσυχία καὶ ἀκούσθηκε ἔξω ἡ βροχή.
 — Λοιπὸν! ἄρχισε ὁ Μπαούρας κρατώντας στὴν παλάμη του τὸ κρανίον τοῦ σκελετοῦ. Ὁ Σουραυλάκης βρῆκε πᾶνω-κάτω τὸ τί δουλειὰ ἔκανε αὐτὸ ἐδῶ τὸ καύκαλο! Τώρα ὅμως ἐγὼ θὰ σᾶς τὸ συστήσω, θὰ σᾶς πῶ ποῖος ἦταν καὶ πῶς τὸν ἔλεγαν!... Μήπως θέλει νὰ πῇ κανεὶς; Μήπως τοῦ φαίνεται ὅτι τὸν ξέρει; Κανεὶς! Οὔτε φωνή, οὔτε ἀκρόασι! Ἐτσι εἶνε! Ματαιότης ματαιότητων τὰ πάντα ματαιότης!...

Καὶ ὅμως, κακομοίρηδες, ὅλοι τὸν γνωρίζαμε καὶ ὅλους μᾶς πῆγαινε νά!... ὅταν εἶχε τὸ κρέας τριγύρω καὶ στῆς γούβες αὐτές, κάτι μάτια, καστανά, μαῦρα δὲν θυμᾶμαι, ποῦ ὅλα αὐτὰ τώρα τὰ ἔχουν μασήσει τὰ σκουλήκια, ἄλλοι δικαστὰδες στὸν δικαστῇ!... Σκάστε! Ἡ παύετε ἢ κατεβαίνω!... Ρέ γομάρι Μπάλα, δὲν σκάς;... Ἀὶ στὸ διάβολο! Ὅλο τὸν ἔξυπνο θέλεις νὰ κάνῃς, Κούτα!... Λοιπὸν, κύριοι μὲ τὰ ψηλὰ καπέλα! Αὐτὸ τὸ καύκαλο εἶνε, εἶνε!...
 — Πές το, ῥέ, καὶ μᾶς ἔσκασες!
 — Εἶνε τοῦ, τοῦ... Δαγκάλῃ τοῦ εἰσαγγελέα.
 — Τί λὲς, μωρέ!
 — Ἄστα λέω!
 — Ἐκείνου τοῦ σκυλιοῦ!
 — Ἄλλοῦ!
 — Γιατί, ῥέ Πίτα, σοῦ φαίνεται δύσκολο γιὰ μένα; Γιὰ νὰ πάρω ἓνα κεφάλι μιανοῦ ψοφιμοῦ σοῦ φαίνεται δύσκολο; ἀφοῦ μπορῶ νὰ πάρω καὶ μιανοῦ ζωντανοῦ;
 Ὁ Πίτας μαζεύθηκε. Ἡ φοβέρα ἦταν φανερὴ καὶ οἱ ἄλλοι ἐσιώπησαν.
 Ὁ Μπαούρας δὲν χοράτευε.
 — Λέγε, μωρέ! Μὴν τοὺς ἀκούς!... φώναξε ὁ γέρος.
 Ὁ Μπαούρας ἔξακολούθησε.
 — Τὸν ἔλεγαν, ποῦ λέτε, ῥήτορα, ποῦ τὰ ἔκανε ὅλα θάλασσα! Χτυποῦσε, γκρέμιζε, χαλοῦσε κόσμος, ἢ καλλίτερα, νὰ λέμε τὴ μαύρη ἀλήθεια, τὰ κεφάλια μας!... Τὸν θυμᾶσθε, βρὲ παιδιά, πῶς ἀγρίευε, πῶς πραινιζε, πῶς μύριζε! Καὶ γιὰ νὰ βγάλῃ τὸ ὄνομα τοῦ ῥήτορα χαντάκωσε χιλιάδες φτωχοὺς ἀνθρώπους, ποὺ πέσανε στὴ γλῶσσα του! Τὸ σκυλί!... Περισσότερους ἔστειλε στὸν Ἄδη αὐτὸς τὸ χρόνο παρὰ ἡ Μαύρη Θάλασσα!...
 — Ἦτανε πράκτορας τοῦ θανάτου!
 — Σκάσε, Μπάλα, σοῦ εἶπα!... Ἐτσι λοιπὸν ποῦ λέτε!... Τώρα πρέπει νὰ τὸ ποῦμε; Αὐτὸς χαντάκωσε καὶ μένα! Μοῦχαν πῇ, θυμοῦμαι τότε — Ἐχεις κανένα βουλευτῇ, ρέ παιδί; Ἐγὼ τοὺς ἀπήντησα — Ποῦ νὰ τὸν βρῶ! Δὲν εἶχα πάρει ἀκόμα τότε τὸν ἀέρα! — Φουκαρά! μοῦ λένε, χάθηκες! Μὴν ἔχεις τουλάχιστο, κανένα πλούσιο συγγενῇ; — Πετύχατε τοὺς λόρδους! τοὺς ἀπαντῶ ἐγὼ, αὐτοὶ, μάτια μου, εἶνε τόσο πλούσιοι ἀπὸ χρῆμα, ὅσο ἓνας κασιδίης ἀπὸ μαλλί! — Τότε, βλάμη μου, βούλιαξες! Τὸ εἶπαν καὶ ἔγινε! Ὁ εἰσαγγελέας εἶδε στὴ φάτσα μου τὸν κακοῦργο, τὸν Κάι καὶ δὲν ξέρω τί ἀκόμη! Ἐβλεπε, λέει, στὰ μάτια μου νὰ κυτᾶζῃ σὰν ἀπὸ παραθύρι,

νὰ προβάλλῃ, ἔτσι δά!... τὸν Διάβολο, τὸν Βεελζεβούλη καὶ ὅλη του τὴν συντροφιά, καλὴ ὥρα! καὶ οἱ χαῖοι οἱ ἔνοχοι τὰ χάψανε ὅλα σὰ λουκούμι! Ἐκανε καὶ ὁ κουτοδικηγόρος νὰ μὲ σώσῃ, εἶπε καλὰ καὶ μπόλικά λόγια, ἀλλὰ ποῦ νὰ φθάσῃ τὸν κύρ εἰσαγγελέα, ποῦ ὅλο μὲ διαβόλους καὶ Κάιδες εἶχε νὰ κάνῃ καὶ ὅλο αὐτοὺς ξεφούρνιζε ἀπ' τὸ στόμα του!... Καὶ νὰ σᾶς πῶ, σκέφθηκα τότε, ποῦ τοὺς ἀκούγα νὰ μιλοῦνε, νὰ μιλοῦνε — μωρὲ Δικαστήριον κάνουνε, ἢ συναγωνισμὸ ρητορείας κ' ἐγὼ εἶμαι τὸ βραβεῖο; Καὶ ἔβλεπα, θυμᾶμαι, τὲς μασέλες τοῦ εἰσαγγελέα, δηλαδὴ τούτου δῶ πέρα! νὰ ἀνοιγοκλείνουν καὶ νὰ λένε — Φονεὺς! ὁ Φονεὺς!... Καὶ τραβοῦσε καὶ τῆς λίγες τριχὲς ποῦ εἶχε σὰ νὰ ξερίζωνε τῆς ἰδέας!... Ἄς εἶνε, πᾶει καὶ αὐτό! Μιὰ μέρα, ποῦ λέτε, τὰ κακάρωσε!... Ἐμαθα, ποῦ μουν μέσα στὴ φυλακή, πῶς τὸν πῆγαν μὲ μουσικὴ καὶ μὲ μεγάλη λιτανεία. Ὅλοι οἱ ζουρλοπαπάδες ψάλλανε γιὰ τὴν ψυχὴν του καὶ αἱ ψαλμοδιὲς των σὰν ἀέρας διαβόλεμνος τὴν βοήθησαν νὰ πάῃ πὺρ γλίγωρα στὸ Διάβολο! Ἀπὸ τότε, ποῦ λέτε, ἔβαλα στὸ νοῦ μου νὰ πάω, νὰ τὸ ξεθάψω τὸ καύκαλό του καὶ νὰ τὸ παῖξω στὰ χέρια μου ἔτσι δά!... Ἐπειτα νὰ τοῦ βάλω μέσα, κάτι ποῦ τᾶξί-ζει! Καταλαβαίνετε;... Νὰ τώρα, κύριε Εἰσαγγελέα!
 Καὶ ὁ Μπαούρας ἔδωσε μιὰ στὸ κρανίον δυνατῇ καὶ αὐτὸ τοῦ ἔξφυγε ἀπ' τὸ χέρι καὶ ἔπεσε κάτω ἀπ' τὴν καρτέκλα τοῦ Σουραύλη.
 — Ἀὶ στὸ Διάβολο!
 — Θάσπασε!
 Ὁ Σουραύλης ἔσκυψε καὶ τὸ πῆρε.
 — Ὅχι, δὲν ἔπαθε τίποτα!
 Ὁ Μπαούρας πῆδησε ἀπ' τὸ κάθισμά του κάνοντας νὰ κινηθοῦνε τὰ ποτήρια καὶ τὰ μπουνκάλια ἀπ' τὸ τεζάκι.
 — Φέρ' το δῶ!
 — Στάσου, βρὲ ἀδελφέ!... Τί φοβάσαι; Θὰ τὸ φάω;
 Τὸ κύταξε λίγο καὶ ἔγινε σκεπτικός.
 — Τί εἶνε ὁ ἀνθρώπος! εἶπε κουνώντας τὸ κεφάλι.
 — Ἄσε τῆς φιλοσοφίης, ρέ!
 Καὶ ὁ Μπαούρας τοῦ τὸ ἄρπαξε. Ἐπειτα γύρισε πίσω καὶ κύταξε.
 — Ποῦ εἶνε ἡ καρτέκλα μου;
 Τὴν ἔσυρε καὶ κάθησε βάζοντας κοντὰ του τὸ κεφάλι.
 — Πάρ' το ἀπ' ἐκεῖ, ρέ!
 — Γιατί;

— Ξέρω και γώ, μὴ τὸ δοῦνε τίποτα μαγκούφηδες!

— Καὶ δὲ λέμε ὅτι εἴμαστε σπουδαστάδες γιὰ γιατροί! Θέλουνε καὶ δὲ θέλουνε θὰ τὸ πιστέψουν!

Ὁ Μπαούρας πῆρε τὴ μισὴ ὁκὰ καὶ γύρισε στὸν ταβερνιάρη.

— Βρὲ Κουλούκη! κοιμήθηκες; Βάλε μας γιατρικό!

Τὸν Πατάρη τὸν εἶχε ἀπασχολήσει ὁ λόγος τοῦ συντρόφου του, ἔπειτα πάλι προσπάθησε νὰ βάλῃ σὲ τάξι ἐκεῖνο, ποὺ τὸν στενοχωροῦσε καὶ τὸ ὁποῖον αἰσθανόταν τώρα περισσότερο κεῖ μέσα, κοντὰ στοὺς συντρόφους του. Πῶς ἤθελε ἓνα τρόπο νὰ βρῇ, νὰ ἔκοβε τὸν δεσμό, ποὺ αἰσθανόταν νὰ τὸν δένη μ' αὐτούς, νὰ τοῦ σήκωνε φραγμὸ πελώριο, νὰ τοῦ ἄνοιγε ἄβυσσο καὶ νὰ τὸν χώριζε ἀπ' αὐτούς!

Σκέφθηκε νὰ γράψῃ σένα ξύλο, ἢ σὲ μάρμαρο νὰ σκαλίσῃ τὴν ἡμερομηνία, ποὺ θὰ ὀρκιζόταν νὰ ἀποσυρθῇ, ἀλλὰ τοῦ φάνηκε πολὺ μικρὸ καὶ σὰν νὰ ὑπῆρχε καὶ σχέσι... Ἐξαφνα σηκώθηκε καὶ βγῆκε ἔξω. Καθὼς ἔκλεινε τὴν πόρτα, οἱ σύντροφοι χτυποῦσαν τὰ ποτήρια τῶν τὰ γεμάτα ἀπ' τὴν κίτρινη δρεσίνα.

— Εἰς ὑγείαν! εἰς ὑγείαν! ἔλεγαν, φώναζαν.

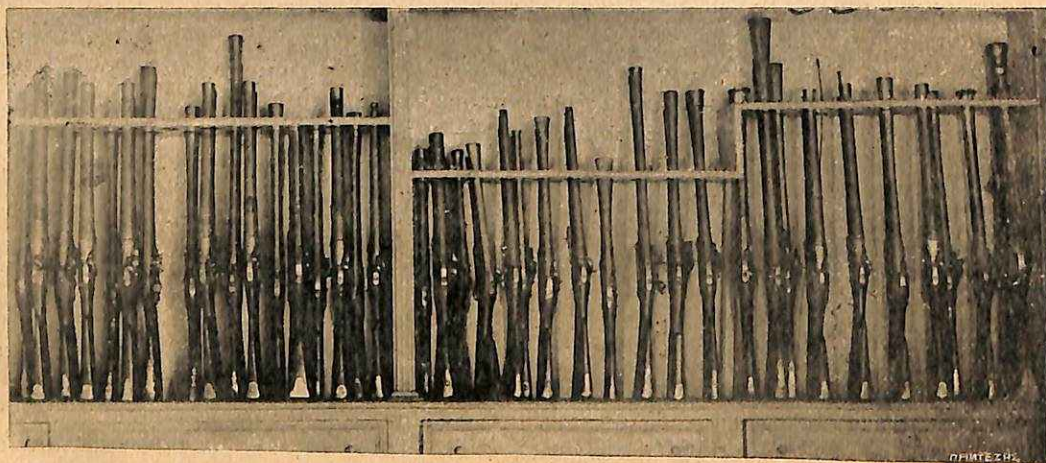
Τοῦ φάνηκε σὰν ἀποχαιρετισμὸς αὐτό. Ἡ βροχὴ εἶχε πάψει καὶ μόνον κάποτε σταγόνες ἔπεφταν. Ἄνεμος δὲν φυσοῦσε. Ὁ κρότος τῆς θαλάσσης ἔφθανε δυνατός, μέγας! Τὸ φῶς, ποὺ ἦταν ἔξω καὶ ἔτρεμε μέσα στὸ φανάρι κλει-

σμένο, εἶχε σβύσει. Σκότος παντοῦ! Ἡ ψηλὴ κορυφὴ τοῦ τοίχου σὰ φάντασμα ὑψώοντο στὰ σκοτεινά. Πέρα ὅμως πρὸς τὸ πέλαγος κάποτε ἀστραφε.

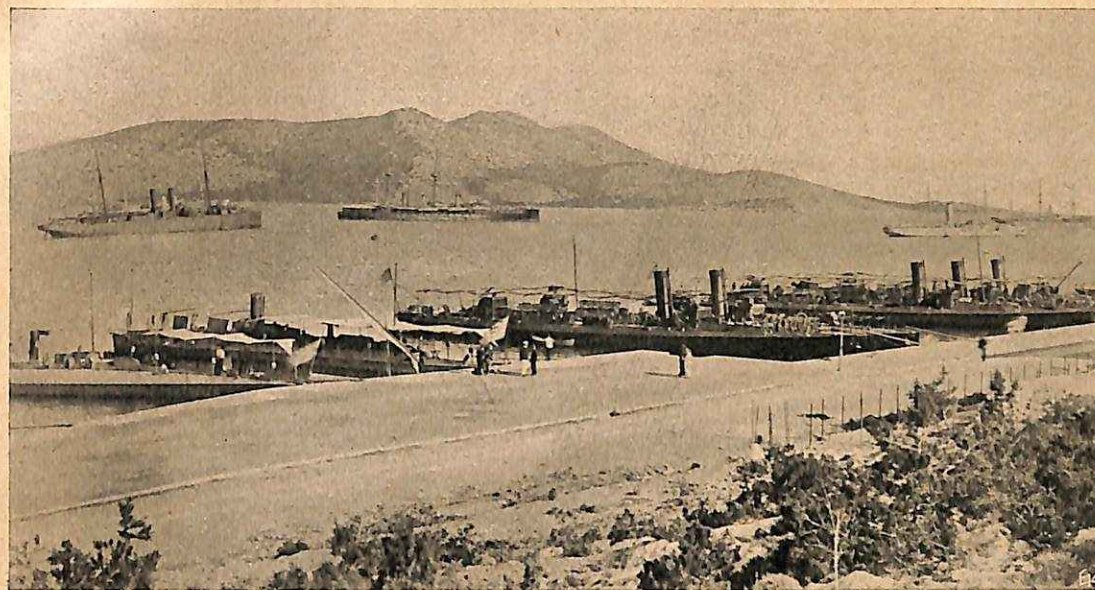
Ἦθελε νὰ περπατήσῃ, νὰ κινηθῇ, γιὰτὶ κατὶ ποὺ αἰσθάνθηκε σὰ μαζεμένο, διπλωμένο μέσα του ἤθελε τὴν κίνησι γιὰ νὰ ξετυλιχθῇ!

Κοντὰ σὲ μιὰ σειρὰ δένδρα στάθηκε. Εἶχε βρῇ τὸ κόψιμο τῶν σχέσεων, τὸν φραγμὸ, ποὺ θὰ ἔβαζε, τὴν ἄβυσσο, ποὺ θὰ τὸν χώριζε ἀπ' τὴν ἀμαρτωλὴ ζωὴ! Ἐπανῆλθε στὰ παιδικὰ του κεῖνα χρόνια, ποὺ χαρῶπο τὸν ἔκλειναν μέσα καὶ τὰ ὁποῖα περνοῦσαν κάποτε ἀπ' τὸ νοῦ του σὰ σκιὲς περαστικὲς φευγάτες ἀπὸ ἄπειρα βάθη! Καὶ τὰ ὁποῖα ὅσο αὐτὸς προσπαθοῦσε νὰ τὰ σταματήσῃ, τόσο αὐτὰ ἔφευγαν, ἔσβυναν καὶ τὸν ἄφιναν νὰ βλέπῃ τὸ μέρος ποὺ βρισκόταν! Γύρισε στὰ ἴδια κεῖνα χρόνια, γιὰτὶ βρῆκε τὸ ἴδιο σχεδὸν μέσον ποὺ ὅταν μάλλονε χώριζε ἀπ' τοὺς φίλους του! Ἐκοψε ἓνα κλαδί ξερὸ καὶ ἀφοῦ εἶδε, ὅτι κανεὶς δὲν τὸν ἔβλεπε, κυτᾶζοντας πρὸς τὸ μέρος τοῦ καπηλειοῦ, ἀπ' τὸ ὁποῖο, κείνη τὴ στιγμὴ, μαζί μὲ τὸν κρότο τοῦ κύματος, ποὺ περνοῦσε, ποὺ ἔρχόταν σὰν καλπασμὸς μυριάδων Τιτάνων ἰππέων, βγῆκε καὶ ἦλθε τὸ τραγούδι τῆς φυλακῆς ψαλλόμενο ἀπὸ πολλὰς φωνὲς μαζί, ἔσπασε τὸ κλαδί, τὸ ἔκανε πολλὰ πολλὰ κομμάτια, ἔπειτα μὲ μιὰ ὀρμὴ τὰ πέταξε, τὰ σκόρπισε τριγύρω καὶ μακρὰ τὸ ἓνα ἀπ' τ' ἄλλο ὅσο μπορούσε περισσότερο!

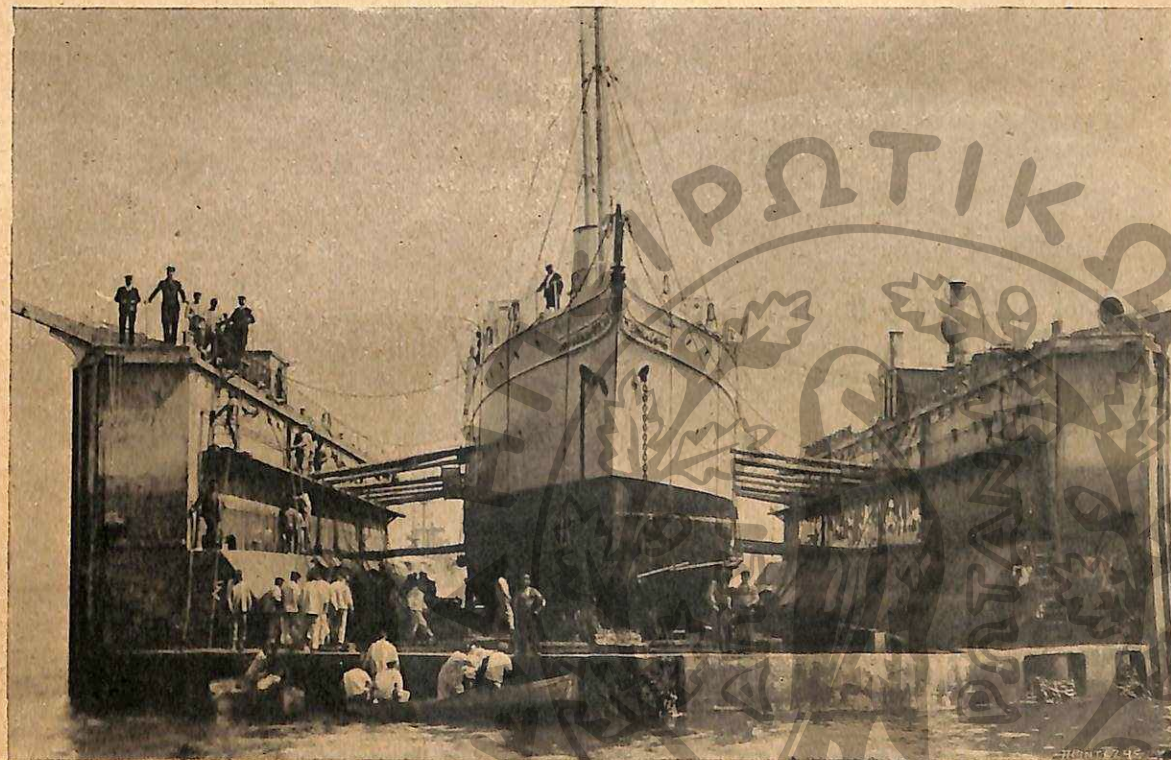
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΟΡΑΩ — ΟΠΛΑ ΤΟΥ 1824 — ΦΩΤΟΓΡ. Σ. ΚΟΚΚΟΛΗ

ΑΠΟ ΤΟ ΕΛΛ. ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΟΡΑΩ—Ο ΤΟΡΠΙΛΑΙΚΟΣ ΣΤΟΛΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΝΑΥΣΤΑΘΜΟΝ—ΦΩΤ. Σ. ΚΟΚΚΟΛΗ

ΑΠΟ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΤΟΥ ΒΟΡΑΩ — ΠΛΩΤΗ ΔΕΞΑΜΕΝΗ — ΦΩΤΟΓΡ. Σ. ΚΟΚΚΟΛΗ

Ο ΣΟΛΩΜΟΣ ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑΙ

Ένα βράδι, πρὸ τεσσάρων ἐτῶν, εἶχα πλανηθῆ εἰς τοὺς κερκυραϊκοὺς δρομίσκους, ἐνῶ ὁ δίσκος τῆς σελήνης ἐοκόρπιζε τὴν χρυσοῦν λάμψιν του, ἀργὰ ὑψούμενος ἀπὸ τ' ἀντικρυνὰ βουνὰ τῆς Ἡπείρου.

Ὑστερ' ἀπὸ ἀρκετὴν ἄσκοπον περιπλάνησιν ἔφθασα εἰς τὴν ὁδὸν Ἀρσενίου. Παρακάτω ὁ δρόμος ἦτο φραγμένος μετ' ἰσχυρῆς κιγκλίδας, καὶ τὸ Ἰόνιον πέλαγος ἄπλωνε τὴν ὑγρὰν σιωπὴν του κάτω ἀπὸ τὸ σεληνόφως.

Ὡς ἀντίθεσις τοῦ εἰρηνικοῦ τοπίου, ἐφαίνετο ἀπέναντι ὁ σιωπηλὸς ὄγκος τοῦ βενετικοῦ φρουρίου σκυθρωπός, κάτω ἀπὸ τὰ φωτεινὰ κύματα, μετ' ὅποια τὸν ἔλουζεν ἡ σελήνη.

Τυχαίως, ὅπως ἐστρεφόμην, ἔπεσαν τὰ βλέμματά μου εἰς ἕνα σπῆτι μετ' ὁραῖον καὶ ἡρεμὸν ἐξωτερικόν, κτισμένον ἀπέναντι ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Μία ἐπιγραφή ἐντελὴς εἰς τὴν πρόσοψιν μ' ἐσταμάτησεν. «*Ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ τῷ 1857 ἀπέθανεν ὁ ἐν Ζακύνθῳ μὲν γεννηθείς, τὴν δὲ Κέρκυραν ὡς ἐτέραν πατρίδα ἀγαπήσας καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐν ταύτῃ διατρίψας, ἐθνικὸς ποιητὴς καὶ τῆς ἐλευθερίας ὑμνητὴς Διονύσιος Σολωμός*».

Καὶ ἐσταμάτησα ἔμπρὸς εἰς τὸ σπῆτι ὅπου ἔζησε τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του ὁ Σολωμός. Μέσα εἰς τὴν σκέψιν μου ἐξωντάνευσεν ὁ νεκρὸς ποιητὴς, καὶ ἡ ψυχὴ μου ἐπλημύρυσεν ἀπὸ τὴν μακρινὴν μελωδίαν τοῦ τραγουδιοῦ του.

Ἀπὸ μικρὸς ἀγάπησα τὸν Σολωμόν.

Ἐνθυμούμαι εἰς τὴν Ζακύνθον ὅπου μετ' ἡλικίαν μου ἀμέλειαν καὶ ραθυμίαν ἀπέφευγα τὸ σχολεῖον καὶ εὐχαριστοῦμαι ν' ἀναγινώσκω τὸν Λάμπρον καὶ τὴν Φαρμακωμένην κλεισμένους εἰς τὸ δωμάτιόν μου. Διὰ τοῦτο ὅταν εὐρέθην κατὰ τύχην κάτω ἀπὸ τὸ σπῆτι ὅπου ἀπέθανεν ὁ ποιητὴς, μέσα εἰς τὴν νυκτερινὴν σιγὴν ὅπου ἦτο

στρογγυλοφέργαρη φωτοχυσία
σὺν τὴν λαμπρόπλαστῃ πρωτοτυχίᾳ,

ἡσθάνθην ἕνα ἰσχυρὸν τιναγμὸν μέσα εἰς τὰ στήθη μου. Καὶ μοῦ ἐφάνη ὡς νὰ ἔβλεπα μετ' ὁμαλὴν τῆς ψυχῆς μου τὸν Ποιητὴν νὰ διευθύνῃ τὰ ἀργὰ βήματα ἐκεῖ κάτω εἰς τὴν Σπιανάδαν

Καὶ τώρα ποῦ σκέπτομαι ἐκείνην τὴν στιγ-

μὴν, μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐπήρεια τῆς ὥρας καὶ τοῦ τόπου, νομίζω ὅτι τότε πραγματικῶς εἶδα τὸ μεγαλοπρεπὲς ἀνάστημα τοῦ ποιητοῦ νὰ περνᾷ ὡς μακρινὸν ὄραμα.

Ἐκτοτε μοῦ ἐγεννήθη ἡ περιέργεια νὰ μάθω κάθε λεπτομέρειαν περὶ τῆς ἐν Κερκύρᾳ ζωῆς τοῦ ποιητοῦ, καὶ σήμερον μαζί μετ' ὅσων ἀτομικὰς κρίσεις μου, σημειῶνω εἰς ὀλίγας γραμμὰς καθελὶ σχετικόν, τὸ ὅποιον, εἴτε διεσφύθη εἰς τὴν μνήμην τῶν ἐπιγενομένων, εἴτε κατάρθωσα ν' ἀνεύρω ἐρευνῶν δυσεύρετα φυλλάδια, ἐφημερίδας, σημειώσεις καὶ ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1828 ὁ Σολωμός ἀνεχώρησεν ἀπὸ Ζακύνθον εἰς Κέρκυραν, ὅπου, μακρὰν τῶν συγγενῶν του καὶ κάθε ὀχληρᾶς γνωριμίας, ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην τῆς γερμανικῆς φιλολογίας. Ὁ σπουδαιότερος λόγος τῆς ἀναχωρήσεώς του ἦτο μία οἰκογενειακὴ φιλονεικία μεταξὺ τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου.

Ἐν Ζακύνθῳ οἱ δύο ἀδελφοὶ ἔμεναν εἰς τὸ πατρικὸν σπῆτι, ὁ μὲν Δημήτριος εἰς τὸ ἐπάνω πάτωμα, ὁ δὲ ποιητὴς εἰς τὸ κάτω, τὸ ὅποιον ἦτο στενωτέρον. Ὁ ποιητὴς εἶχεν εἰς χρῆσιν του καὶ μίαν ἀποθήκην εἰς τὴν αὐλήν, ὁ Δημήτριος ὅμως, θέλων νὰ τοποθετήσῃ μερικὰ πράγματα εἰς αὐτήν, διέταξε τὸν ὑπηρετὴν του νὰ διαρρήξῃ τὴν θύραν. Ἐνεκα τούτου ἐψυχράνθησαν οἱ δύο ἀδελφοί. Ὁ ποιητὴς δυσαρεστημένος ἔστειλεν ἀναφορὰν πρὸς τὸν διοικητὴν τῆς νήσου, ἐκδέτων τὰ παράπονά του, καὶ διὰ νὰ ἀποφύγῃ ἔριδας καὶ συγκρούσεις μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του, μετῴκησεν.

Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1828 διένειμαν τὴν περιουσίαν των, κατόπιν ἐκτιμήσεως πραγματογνομόνων¹.

¹ Ἐχω ὑπ' ὄψιν μου τὸ ὑπὸ τῶν πραγματογνομόνων συνταχθὲν ἔγγραφο, εὐγενῶς πρὸς ἀνάγνωσιν παραχωρηθὲν εἰς ἐμὲ ὑπὸ ἀγαπητοῦ φίλου. Χάριν περιεργείας ἀποσπῶ ἐδῶ ὀλίγας γραμμὰς. «1828, Ἰουνίου 14/26, Ζακύνθος. Ἐκτελεσθέντες, ἡμεῖς οἱ ὑπογεγραμμένοι, ὡς κριταὶ πρακτικοὶ ἀπὸ μέρους τῶν εὐγενῶν κυρίων Διονυσίου καὶ Δημητρίου ἀδελφῶν κομήτων Σαλαμῶν, μετὰ τὰ Καθεστικά τους παρησιασμένα στὰς 17/29 Μαΐου ὑστερον ἀπερασμένου καὶ 24 τοῦ ἰδίου καὶ 5 Ἰουνίου τρέχοντος εἰς τὰς πράξεις τοῦ Γ. Δικοπούλου νοταρίου, μετὰ ὅποια μᾶς ἐξουσιάζουν νὰ ἔχωμεν νὰ τοὺς μετρήσωμεν, ξετιμώσωμεν καὶ μοιράσωμεν εἰς δύο, ὅλα τους τὰ ἀγαθὰ, καὶ μάλιστα δὲ τὸ σπῆτιόν τους δομινικᾶς, κείμενον εἰς τὸν Φόρον

Ἡ ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ ΟΙΚΙΑ ΟΠΟΥ ΑΠΕΘΑΝΕΝ Ο ΣΟΛΩΜΟΣ
— ΦΩΤΟΓΡ. BORRI E FIGLIO

Μετὰ πέντε μῆνας ὁ ποιητὴς ἀνεχώρησεν εἰς Κέρκυραν.

Ὅταν ἐφθασεν ἐκεῖ, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑπτανήσου ἦτο τὸ κέντρον πολλῶν καλλιτεχνῶν, ποιητῶν καὶ φιλολόγων. Ἦσαν δὲ οἱ διακεκριμένοι ἐκεῖνοι ἄνδρες, οἱ ὅποιοι συνέδεσαν τὸ ὄνομά των μετ' ἡλικίαν τῆς νέας Ἑλλάδος, Ἑλλήνες καὶ πρόσφυγες Ἴταλοι.

Ἀμα ἐφθασεν εἰς τὴν Κέρκυραν ὁ Σολωμός, τὸν ἐπεσκέφθησαν οἱ καθηγηταὶ τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου καὶ οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων.

Τότε ὁ Νεόφυτος Βάμβας τὸν παρεκίνησε

νὰ τοὺς τὸ χωρίσωμεν εἰς δύο μερίδια μετ' ὅσον πλέον καλλιώτερον τρόπον ὅπου ἤθελε τοῦ εὐρομένου... κλπ... Ἐκ τῆς λεπτομεροῦς ταύτης περιγραφῆς σχηματίζομεν μίαν ἰδέαν περὶ τῆς ἀκινήτου περιουσίας τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του ἧτις ἀνήρχετο εἰς ἀξίαν 14.621 ταλλήρων. Ὁ ποιητὴς ἔλαβεν εἰς τὸ μέρος του 7.301 τάλληρα κολωνάτα. Ὁ ποιητὴς διαμένων ἐν Κερκύρᾳ ἐλάμβανε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου, ὡς διαχειριστοῦ, ἑκατὸν κολωνάτα κατὰ μῆνα.

νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐλευθερωμένην Ἑλλάδα.

— Ἐφάλατε τὸν ἀγῶνα τῆς Ἑλλάδος, τοῦ εἶπε, πηγαίνετε τώρα νὰ φιλήσετε τὴν γῆν της.

Ὁ Σολωμός ὅμως δὲν ἐπεσκέφθη ποτὲ τὴν Ἑλλάδα ἀλλὰ ἐπροτίμησε νὰ μείνῃ εἰς τὴν Κέρκυραν ὅλην τὴν ζώην.

Ὅταν τὸν προέτρεπον νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς Ἀθήνας, ἀπῆντα συλλογισμένος.

— Φοβοῦμαι μὴ δὲν τὴν γνωρίσω· θὰ πάω, ἀλλὰ ὅσο ἀργῶ τόσο προχωρεῖ στὴν ἀρχαία της δόξα.

Ἐφοβεῖτο ὁ ποιητὴς μήπως χάσῃ τὸ ἴνδαλμα τῆς ὥραίας πατρίδος ὅπου εἶχε κλείσει εἰς τὸ ἅγιον βῆμα τῆς ψυχῆς του. Κάτι παρόμοιον συνέβη καὶ εἰς τὸν Ἀθανάσιον Χριστόπουλον, ὁ ὅποιος ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἑλλάδα καὶ μὴ εὐρὼν αὐτὴν ὡς τὴν ἐφαντάζετο ἀνεχώρησε παρευθύς.

Ὁ Ἰταλὸς ποιητὴς Ρεγάλδης ἐκπλήσσεται καὶ λυπεῖται διότι ὁ Σολωμός δὲν ἐπεσκέφθη τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Ἀττικὴν, καὶ δὲν ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικὴν¹. Ἀπορεῖ πῶς ἔμεινεν ἀργὸς καὶ δὲν ἐμελέτησε τὸν λαόν, τὸ ἀποδίδει δὲ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν δίκην².

Ὁ κατόπιν ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου Ν. Κατραμῆς εἰς ἕνα ἐπιμνημόσυνον λόγον πρὸς τὸν Σολωμόν τὸν ὅποιον ἐξεφώνησεν ἐν Ζακύνθῳ, ἀναφέρει ὅτι εὐρισκόμενος εἰς τὴν Κέρκυραν ἤκουσε τὸν ποιητὴν νὰ ὁμιλῇ περὶ τῆς Ἑλλάδος μετ' ἑνὸς ἐνθουσιασμοῦ καὶ ν' ἀνακράζῃ δακρυσιμένος.

— Ἀρπάζαν πολλὰς τρίχας ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς καϊμένης³.

Εἰς κάποιον ἄλλον δὲ ὁ ὅποιος τὸν ἠρώτησε διατί ζῇ εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ δὲν πηγαίνει εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀπῆντησε.

— Καὶ ἂν εὐρίσκωμαι εἰς τὴν Κέρκυραν, ἡ ζωὴ μου ὅμως δὲν εἶναι εἰς τὴν Κέρκυραν.

Ἄλλη ἦτον ἡ ζωὴ τοῦ Σολωμοῦ εἰς τὴν Ζακύνθον καὶ ἄλλη εἰς τὴν Κέρκυραν. Ἄλλοι

¹ Ὁ ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Δημήτριος ἐπαίξε μετὰ ὅσον εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Ἑπτανήσου, ὡς γεροῦσιαστὴς καὶ πρόεδρος τῆς γεροῦσιᾶς. Ὁ ποιητὴς, ἂν καὶ δὲν ἀνεμίχθη εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν κομμάτων τῶν ἐργαζομένων πρὸς ἑνωσὴν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, συνεμερίζετο τὰς ἰδέας τῶν μεταρρυθμιστῶν. ἔθεώρει δὲ ὡς δυσχερὴ καὶ πρῶτον ἐπιχείρησιν τὰς ἀποπειράς τῶν ριζοσπαστῶν διὰ τὴν ἑνωσιν. Ὁ μέγας ποιητὴς δὲν ἦτο ὁξὺς πολιτικῶς.

² G. Regaldi, Storia e letteratura κλπ. Livorno 1879, σελ. 353.

³ Πεβλ. Λόγος εἰς τὸν διάσημον τῆς νέας Ἑλλάδος ποιητὴν Κομ. Ἰπλ. Διονυσίου Σολωμόν, ὑπὸ Ν. Κατραμῆς ἱερέως Ἐν Ζακύνθῳ 1857, σελ. 13.

οἱ κύκλοι τῆς ζακυνθίνης διασκεδάσεως καὶ συντροφιάς τοῦ ποιητοῦ καὶ ἄλλοι τῆς κερκυραϊκῆς. Εἰς τὴν Ζάκυνθον ὁ ἀστείος ἱατρὸς Ροῖδης, ὁ ποιητὴς Μάτεσης, ὁ πολυμαθὴς ἱατρὸς Ταγιαπιέρας, ὁ μητρονὸς τὸν Λεονταράκης καὶ τόσοι ἄλλοι διεσκέδαζαν τὰ βράδια εἰς τὸ σπίτι τοῦ ποιητοῦ πειράζοντες τὸν Ροῖδην καὶ κάμνοντες σατυρικά ποιήματα. Εἰς τὴν Κέρκυραν ὁ ποιητὴς φαίνεται διαφορετικός, μετεβλήθη κάπως ὁ χαρακτήρ του. Συνέτεινε καὶ ἡ οἰκογενειακὴ ἐκείνη δίκη, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ ποιητὴς ἔλεγεν ὅτι, ἂν δὲν ἤθελε τὴν κερδίσει, θὰ ἐπὶ γαίνεν εἰς τὰ Παρίσια διὰ νὰ ζήσει ἐκεῖ μεταφράζων εἰς τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν τὰ νεοφανῆ συγγράμματα τῆς γαλλικῆς φιλολογίας. Εὐτυχῶς δὲν ἠθέλησεν ἡ τύχη νὰ πραγματοποιήσει τὴν σκληρὰν αὐτὴν ἀπόφασιν.

Ὁ ποιητὴς συνέδεσε στενὴν φιλίαν μὲ τὸν κερκυραῖον μουσουργὸν Νικόλαον Μάντζαρον καὶ ἐσύχναζεν εἰς τὸ σαλόνι του, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐνδιαίτημα σοφίας καὶ τέχνης, διότι ἐκεῖ ἐσύχναζεν ἡ ἀριστοκρατία τοῦ πνεύματος.

Εἰς τὰς συναναστροφὰς τοῦ Μαντζάρου ἐλάμβανον μέρος ὁ Βραΐλας, ὁ Μουστοξύδης, ὁ τραγικὸς ποιητὴς Ἰωάννης Ζαμπέλιος ὅστις εὐρίσκετο ἐν Κερκύρᾳ ὡς μέλος τοῦ ἀνωτάτου συμβουλίου τῆς Δικαιοσύνης, ὁ δαλματὸς Θωμάς, ὁ αὐτοσχεδιστὴς Ρεγάλδης καὶ ἄλλοι ἰταλοὶ πολιτικοὶ φυγάδες, οἱ ὁποῖοι, ὡς ἐκ τῶν ἐπαναστάσεων ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς ἐνότητος τῆς Ἰταλίας, κατέφευγον εἰς Κέρκυραν.

Εἰς τὰς συναναστροφὰς τοῦ Μαντζάρου ἡ συζήτησις περιστρέφετο εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν μουσικὴν καὶ ἀπηγγέλλοντο ποιήματα. Ὁ Μάντζαρος ἐθαύμαζε τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ καὶ εἶχε μελοθετήσει τὴν Φαρμακωμένην πρὶν ἐγκατασταθῆ ὁ ποιητὴς εἰς τὴν Κέρκυραν. Συχνὰ ἡ συνομιλία ἐστρέφετο εἰς τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν καὶ τότε ὁ Σολωμὸς ἀνέπτυσεν ὅλας τὰς περὶ γλώσσης ἰδέας του. αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται ἐν σπέρματι εἰς τὸν διάλογόν του μεταξὺ ποιητοῦ καὶ σοφολογιώτατου.

Συχνὰ ὁ Σολωμὸς μετέβαινεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μαντζάρου καθ' ἣν ὥραν οὗτος παρέδιδε μουσικὴν εἰς τοὺς μαθητάς του. Ὄταν ὁ ποιητὴς ἄκουσε διὰ πρώτην φορὰν ἐκτελουμένην ἀπὸ τὸν Μάντζαρον τὴν μελοποίησιν τοῦ ὕμνου ἀνελύθη εἰς δάκρυα.

Ὁ Μάντζαρος ἐμελοποίησε τὸν ὕμνον ¹ κατὰ

¹ Ἡ μελοποίησις αὕτη ἀφιερῶθη πρὸς τὸν βασιλέα Ὁθωνα, οὗτος δὲ τὴν ἐστειλεν ὅπως κριθῇ ἀπὸ

τρεῖς διαφόρους τρόπους, καὶ τετράκις τὴν Φαρμακωμένην. Ἐμελοποίησε δὲ ἀκόμη τὰς δύο πρώτας στροφὰς τοῦ ὕμνου πρὸς τὸν Βύρωνα, τὴν μετάφρασιν τῆς ᾠδῆς τοῦ Πετράρχη ἀπὸ τοῦ στίχου

*Ἄνθια θυμοῦμαι ἐπέφτανε
ἀπ' τὰ κλωνάρια πληθός.*

Ἀπὸ τὸν Λάμπρον ἐτόνισε δύο μέρη, τὸ τραγοῦδι τὰ δύο ἀδελφία

*Ὁμοίως τ' ἀγγελούδια
ἀνέσπερα ἀστέρια...*

καὶ τὸ ἄλλο ἀπόσπασμα

Στὴν κορυφὴ τῆς θάλασσης πατῶντας.

Ἐτόνισεν ἐκτὸς τούτων καὶ τὴν Ξανθοῦλα δῖς, εἰς Μοναχίην, τὴν Εὐρυκόμη, τὸ ἐπίγραμμα εἰς Φραῖζερ, Ἄκου ἐν ὄνειρο κυρά μου, καὶ Φωνοῦλα μὲ πικρα μὲ κράζει.

Κανεὶς περισσότερον τοῦ Μαντζάρου δὲν συνεδέθη μὲ φιλίαν τόσον ἐγκάρδιον πρὸς τὸν ποιητὴν. Ὁ Σολωμὸς ἠρέσκετο νὰ συζητῇ μὲ τὸν Μάντζαρον, βυθιζόμενος εἰς τὰ μυστήρια τῆς ἀρμονίας. Ὁ Ἐπτανήσιος οὐδέποτε ὑπῆρξε ξένος πρὸς τὴν μουσικὴν διότι ἐπὶ ἑκατοντάδας ἐτῶν ἔζησεν ὑπὸ τοὺς Βενετούς, τῶν ὁποίων ἡ φιλομουσία ἐπέδρασε πολὺ ἐπ' αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σολωμὸς ὁ ἴδιος ὠμολόγει ὅτι ὅσον ἐνέκυπτεν εἰς τὴν μουσικὴν, τόσον ἐνκολωτέραν εἶχε τὴν ποιητικὴν ἔμπνευσιν. Ἡ ποίησις τοῦ Σολωμοῦ εἶναι μουσικὴ καθαρά, ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ὅταν ἐπιρρασμένος ἀπὸ τὴν γερμανικὴν ποίησιν καὶ φιλοσοφίαν, ἐξήτει νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ὁμοιοκαταληξίαν, καὶ τότε ἀκόμη ὄχι μόνον αἱ λέξεις του ἀλλὰ καὶ αὐταὶ αἱ σκέψεις του ἦσαν μελωδικαί.

Ὁ Σολωμὸς ἐκ φύσεως εἶχε μουσικὴν ἀντίληψιν, ἀπὸ μικρὸς ἐστέκετο ἐκστατικὸς ν' ἀκούσῃ εἰς τὴν ἐξοχὴν τὸν ἦχον τῆς φλογέρας καὶ τὰ τραγοῦδια τῶν χωρικῶν. Ἐλαβε τὰς πρώτας μουσικὰς ἐντυπώσεις ἀπὸ τρυφερὰς ἡλικίας, ἀνετράφη εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν κατ' ἐξοχὴν χώραν τῆς μουσικῆς, ἔζησεν εἰς τὴν Ζάκυνθον καὶ τὴν Κέρκυραν, ὅπου τὰ ἄσματα

γερμανοῦς τεχνοκράτας οἵτινες τὴν ἐθεώρησαν ἀξίαν θανάτου. Ἡ μουσικὴ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸν ἐξῆς τίτλον «Διονυσίου Σολωμοῦ, ὕμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, μελοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἱππότη Νικολάου Χ. Μαντζάρου διηγεκοῦς προέδρου τῆς ἐν Κερκύρᾳ Φιλαρμονικῆς Ἑταιρείας κλπ. Ἐν Λονδίνῳ 1873, τύποις Clayton».

καὶ αἱ καντάδες δὲν λείπουν ποτὲ καὶ ἡ γλῶσσα ἀκόμη τῶν κατοίκων ἔχει μίαν φυσικὴν ἀρμονίαν ἐγγενῆ πρὸς τὴν μουσικὴν. Ὁ Σολωμὸς ἐγνώριζε καὶ τεχνικῶς τὴν θεωρίαν τῆς μουσικῆς. Ἐσυνήθιζε δὲ ὅταν ἔγραφε τὰ ποιήματά του νὰ τὰ ψάλλῃ διὰ νὰ δοκιμάσῃ τὴν τελειότητα τοῦ στίχου.

Εὐρίσκετο εἰς τὴν Κέρκυραν ὅταν μίαν αὐγὴν εἶχε ἀρχίσει νὰ γράφῃ «τὸν θάνατον τοῦ βοσκῶ». Τὸ ἀπόγευμα ἐπῆγε εἰς τὴν ἐξοχὴν, ἐκάθησε κάτω ἀπὸ ἓνα δένδρον καὶ ἐτραγούδησε τοὺς πρώτους στίχους. Τὸ βράδι ἐγύρισεν εἰς τὸ σπίτι καὶ ἐκάθησε διὰ νὰ τελειώσῃ τὸ ποίημα. Ἐξαφνα ἀκούει εἰς τὸν δρόμον νὰ τραγουδοῦν. Σηκώνεται ὁ ποιητὴς, πηγαίνει εἰς τὸ παράθυρον καὶ ἀκούει. Μερικοὶ νέοι ἔψαλλαν

*Ἐχθὲς μοῦ πέθανε ὁ βοσκὸς
καὶ τέσσεροι στὸν ὁμο
μοῦ τὸν ἐπῆραν σήμερα
στὸν ὕστερό του δρόμο.*

Ὁ Σολωμὸς ἔμεινεν ἐκπληκτός. Πῶς ἐγνώριζαν ἐκεῖνοι οἱ νέοι τὸ ποίημά του, ἀφοῦ ἀκόμη δὲν τὸ εἶχε τελειώσει καὶ δὲν τὸ ἐδιάβασε κανεὶς; Ἀργότερα ἔμαθε ὅτι ἐνῶ τὸ ἐτραγουδοῦσε κάτω ἀπὸ τὸ δένδρον, ἐκεῖ πλησίον ἐκάθητο κάποιος ὁ ὁποῖος ἐσημείωσε τοὺς στίχους ποὺ ἤκουσε.

Τὴν φυσικὴν πρὸς τὴν μουσικὴν κλίσιν τοῦ Σολωμοῦ ὁ Μάντζαρος ἐχαρακτήρισεν ὡς «ὑπερβολικὴν ἐνπάθειαν τῶν νέρων ἢ ὁποῖα τὸν καθόλου εὐαίσθητον εἰς τὴν ἀρμονίαν τῶν ἡχῶν, καὶ ἱκανὸν νὰ ἐννοῇ τὴν μουσικὴν περισσότερον κάθε ἄλλον πράγματος ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ὁργανισμοῦ του».

Ὡς ἐκ τῆς τελείας κατασκευῆς τοῦ λάρυγγος του ἡ φωνὴ του ἦτο ἀρμονικὴ, εὐκαμπτος, ἐκφραστικὴ καὶ ἡχηρά. Συχνάκις ὁ Σολωμὸς κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Μαντζάρου αὐτοσχεδίαζε μελωδίας¹. Ἐσηματίζε τὴν ποιητικὴν ἀρμονίαν μὲ νότες τῆς μουσικῆς διὰ ρυθμικοῦ κλωβισμοῦ τῆς φωνῆς (cadenza).

Μίαν ἡμέραν ὁ ποιητὴς ἀπήγγελλε τὸν «Πόρφυραν» πρὸς τὸν Μάντζαρον, ὁ ὁποῖος τόσον ἐνθουσιάσθη ἀπὸ τὴν βαθεῖαν ἀρμονίαν ὥστε ἔγραψεν ὅτι «εἶναι ἓνα νέον εἶδος μετρικῆς μὲ ὅλους τοὺς τεχνικοὺς τύπους τῶν ρυθμῶν (battuta musicale) καὶ μὲ νέας ρυθμικὰς παρηγήσεις, αἱ ὁποῖαι πηγάζουν ἀπὸ τὰς

¹ G. Regaldi, Storia e Letteratura. Livorno 1879, σελ. 370.

Ο ΣΟΛΩΜΟΣ ΝΕΚΡΟΣ — ΣΚΙΤΣΟ

τεχνικὰς συμπτώσεις τῶν μακρῶν καὶ βραχέων. Τονίζει τοὺς στίχους εἰς τρόπον ὑπερβαίνοντα κάθε γνωστὸν εἶδος μέτρου καὶ σχηματίζει νέους πόδας πολυσυλλαβούς καθὼς τῶν ἀρχαίων, οἵτινες ἐστηρίζοντο ἐπὶ τοῦ τετραχόρδου συστήματος, ἀλλὰ τοῦ Σολωμοῦ ἐκπηγάζουν ἐκ τοῦ νέου συστήματος τῶν ὀκτῶ χορδῶν».

Ὁ Μάντζαρος ἐπίσης παρατηρεῖ διὰ τὸν Σολωμὸν ὅτι «ὡς ἐκ μῆς ἰδιοφυΐας ρυθμικο-αρμονικῆς τοῦ πνεύματός του τὸ πρᾶγμα, ἡ ἰδέα καὶ ὁ λόγος ἦσαν δι' αὐτὸν μία τριάς ἐντελῶς ἀρμονικὴ, αὐθόρμητος καὶ ἀδιαχώριστος. Ἡ ὁμιλία του πρωτότυπος καὶ πλήρης ζωῆς ἔδιδε μίαν ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ ὁ λόγος ἦτο δι' αὐτὸν σκέψις».

Κατὰ τὸ 1833 ὁ Σολωμὸς ἐπανῆλθε δι' ὀλίγας ἡμέρας εἰς τὴν Ζάκυνθον. Ἡ αἰτία εἶναι ἄγνωστος, πιθανὸν ὅμως λόγοι οἰκογενειακοὶ νὰ ἔφεραν τὸν ποιητὴν εἰς τὴν πατρίδα του διότι κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἤρχισεν ἡ δικὴ μετὰ τῶν δύο ἀδελφῶν καὶ τοῦ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς των, γεννηθέντος τέκνου ὑπὸ τῆς μητρὸς των Ἀγγελικῆς Νίκλη. Ὁ υἱὸς οὗτος Ἰωάννης Λεονταράκης, μετὰ εἰκοσιπέντε

ἐτῶν ἀπουσίαν ἐπιστρέψας εἰς τὴν Ζάκυνθον, ἐνεγράφη εἰς τὰ βιβλία τοῦ ὑγειονομείου ὡς Ἰωάννης Σολωμός. Ἰσχυρίζετο ὅτι ἦτο υἱὸς ὑστερότοκος τοῦ ἀποθανόντος Νικολάου Σολωμοῦ, ἐξήτει δὲ ν' ἀνακηρυχθῇ κληρονόμος καὶ νὰ λάβῃ τὸ ἀνάλογον μερίδιον¹.

Ἐπιτρέψας ὁ Σολωμός εἰς τὴν Κέρκυραν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1833, κατόκησεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ λογίου Ἰταλοῦ Φλαμινίου Δόλλη μετὰ τοῦ ὁποίου συνεδέετο διὰ στενῆς φιλίας².

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς δίκης ὁ Σολωμός ἐγράψε τὴν Φαρμακωμένην εἰς τὸν Ἄδην (1833) καὶ ἐτελειοποίησε τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ Λάμπρου, τὸ ὁποῖον εἶχε σχεδιάσει εἰς τὴν Ζάκυνθον μαζί με τὸν ὕμνον καὶ τὸ ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀνθολογίαν τῆς Κερκύρας (1834), περιοδικὸν συστημένον ἀπὸ τὸν λόγιον καὶ φιλελεύθερον ἄγγλον ἄρμωστην Νοῦγγεντ.

Ἡ δίκη ὅμως αὕτη ἐπικράνε τὴν ζωὴν τοῦ ποιητοῦ καὶ τὸν ἔκαμε μελαγχολικὸν καὶ μισάνθρωπον. Ὁ Σολωμός ἀπελπίζετο διὰ τὴν δυσφήμισιν τῆς μνήμης τῆς μητρός του, τὴν ὁποίαν ἐνῶ ἠγάπα ἠναγκάζετο, διὰ νὰ μὴ χάσῃ τὴν περιουσίαν του, νὰ παραστήσῃ πρὸ τοῦ δικαστηρίου ὡς ἄπιστον σύζυγον. Ὁ Σολωμός εἰς τὴν Κέρκυραν, μακρὰν ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν παραζάλην, ἔζη τὴν μοναχικὴν ζωὴν τῆς μελέτης καὶ τῆς σκέψεως.

Κατὰ τὸ 1830 ὁ ποιητὴς ἐγράφετ' ἐκ Κερκύρας πρὸς τὸν φίλον του Γεώργιον Μαρκοῦραν πατέρα τοῦ ποιητοῦ, ὅστις ἦτο εἰσαγγελεὺς ἐν Κεφαλληνίᾳ.

«Εἶναι ὥραϊον εἰς τὴν ἡσυχίαν τοῦ μικροῦ δωματίου νὰ γράφῃ κανεὶς ὅτι μέσα του τοῦ λέγει ἡ καρδιά. Καὶ ἡ ἰδέα μόνον τοῦ ἐπαίνου, ὅταν εἶναι ὑπερβολικὸς, συγχίζει τὴν ἡδονὴν ἐκείνην, καὶ ἐνίοτε σπρώχνει εἰς τὸ χειρό-

¹ Ἐχὼ ὑπ' ὄψιν μου τὰ σπουδαιότερα τῶν ἐγγράφων τῆς δίκης ταύτης, εὐγενῶς παραχωρηθέντα μοι πρὸς ἐξέτασιν, παρὰ τοῦ φίλου μου κ. Α. Ζώη. Ὁ υἱὸς οὗτος τῆς μητρός τοῦ Σολωμοῦ ἰσχυρίζεται διὰ τοῦ δικηγόρου του Μιχαὴλ Τσιτσιλιάνη ὅτι καθ' ἣν ἐποχὴν ἀπέθανε ὁ Νικόλαος Σολωμός ἡ σύζυγός του Ἀγγελικὴ Νίκλη ἦτο ἔγκυος. Ἐκ τῶν ἐγγράφων τῆς δίκης ἐξάγω ὅτι ἐπαρουσιάσθη διὰ τοῦ δικηγόρου τῶν Ἰωάννου Γαλβάνη, τὴν 16 Δεκεμβρίου 1833 μία Memoria de Conti Salamon. Ἀτυχῶς ὅμως δὲν κατόρθωσα ν' ἀνεύρω αὐτὴν ἐκ τῆς ὁποίας θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐξαχθῶσι πληροφορίαι ἐνδιαφέρουσας. Ἡ δίκη διήρκεσε μέχρι τοῦ 1838.

² Ὁ Φλαμίνιος Δόλλης ἦτο ἀπὸ τὴν Μιράνδολαν. Ἦτο μέτριος ποιητὴς καὶ καλὸς λατινιστής. Εἰς τὴν Κέρκυραν, ὅπου ἔμεινε ἀπὸ τοῦ 1832 ἕως τοῦ 1848, ἔζη παραδίδων ἰδιωτικὰ μαθήματα. Ἐδημοσίευσεν δὲ καὶ ἐν ἡμερολόγιον.

τερο. Αὕτη ἡ ἡδονὴ πρέπει νὰ εἶναι ἀθόλωτη».

Ἦτο ἀπὸ ἓνα χρόνον ἐγράφε πρὸς τὸν ἴδιον. «Δὲν ζῇ κανεὶς καλὰ παρὰ μόνος. Ἀπὸ τὴν τρυφερὴν ἡλικίαν μοῦ ἔκαμε πάντοτε ἐντύπωσιν ὁ χωλὸς ἐκεῖνος θεός, ὁποῦ εἶχε ρίξει ἀπὸ τοὺς οὐρανούς τὴν μητέρα του, ἔστεκε μόνος εἰς τὸν κόρπον τῆς θάλασσας δουλεύοντας χωρὶς κανεὶς νὰ τὸν βλέπῃ, χωρὶς αὐτὸς ν' ἀκούῃ τίποτε ἄλλο τριγύρω εἰς τὴν σπηλιά του, παρὰ μόνον τὸ ἄπειρον πέλαγος ὁποῦ ἔβόα»¹.

Ὁ χαρακτήρ τοῦ Σολωμοῦ ἦτο εὐμετάβλητος καὶ συχνὰ αἱ ἐπιθυμίαι του ἦσαν ἀσαφεῖς καὶ ἀβέβαιαι. Ὁ Μάντζαρος διηγείται ὅτι ἐνῶ συχνὰ ἐπεθύμει ἓνα φίλον του καὶ ἠσθάνετο μεγάλην εὐχαρίστησιν ὅταν τὸν ἔβλεπε, εὐθὺς ὀλίγας στιγμὰς κατόπιν, ἐστρέφετο ἀφηρημένος ἄλλου καὶ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του ἐφαίνετο ὅτι ἐπόθει τὴν μοναξίαν. Ἡ ἀγνὴ ποιητικὴ του διάθεσις συχνὰ ἀπέκρουε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐπροσηλώνετο μόνον εἰς τὴν ἀμιγῆ χαρὰν ὁποῦ ἠσθάνετο ἡ ψυχὴ του συγκοινωνοῦσα μετὰ τὰς φυσικὰς καλλονὰς καὶ μετὰ τὴν γαλήνην τοῦ οὐρανοῦ τῆς Κερκύρας.

Ὁ Μάντζαρος διηγείται ὅτι ὁ Σολωμός εἶχε τόσον ἰσχυρὰν φαντασίαν ὥστε ἤρκει νὰ φαντασθῇ ἐπιμόνως ἓνα φυσικὸν πόνον διὰ νὰ τὸν λάβῃ πραγματικῶς. Ἐγέλα μετὰ μεγάλην εὐκολίαν καὶ δυνατὰ, ἐνίοτε δὲ μέχρι τοῦ σημείου νὰ δοκιμάσῃ ἓνα εἶδος νευρικοῦ παροξυσμοῦ. Ἐπίσης ἔκλαιε καὶ ἐσυγκινεῖτο διὰ τὴν παραμικρὰν αἰτίαν. Τὸ νευρικόν του σύστημα ἦτο ὑπερευαίσθητον καὶ εὐκόλως ἔχανε τὴν ἰσορροπίαν τῶν ὁργανικῶν του δυνάμεων.

Ἦτο καλῆς πίστεως καὶ πότε ἐδείκνυε μίαν παιδικὴν εὐπιστίαν, ἄλλοτε δὲ ἐφαίνετο ὕπουλος καὶ δύστροπος. Εὐκόλως ἀφωσιούτο εἰς τὰ πρόσωπα τῆς ὑπηρεσίας του, ἀλλὰ καὶ εὐκολώτερον παρωργίζετο διὰ τὴν παραμικρὰν ἔλλειψιν, εὐθὺς ὅμως μετενόει καὶ τοὺς μετεχειρίζετο μετὰ καλοὺς τρόπους.

Εἰς τὴν Κέρκυραν ὁ ποιητὴς εἶχε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του τὸν συμπολίτην του Γιακουμάκη Κάνδηλαν, ὁ ὁποῖος ἦτο χαρτοπαίκτης καὶ μίαν ἡμέραν ἔκλειψε τ' ἀργυρὰ σκευὴ τοῦ ποιητοῦ μαζί με ἀρκετὰ χρήματα καὶ ἐδραπέτευσεν.

¹ Ὁ κ. Γεράσιμος Μαρκοῦρας μοῦ γράφει ὅτι ἡ σχέση τοῦ μετὰ τὸν ποιητὴν ἦτο ἐξακολούθησις τῆς σχέσεως τὴν ὁποίαν εἶχε μετὰ τὸν πατέρα του, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Σολωμός ἐγράφετ' εἰς Κεφαλληνίαν τὰ γράμματα δὲ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μετέφρασεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὁ Κ. Κλοσογούρος εὐρίσκονται εἰς κάποιαν λέσχην τῆς Ζακύνθου. Ἐγὼ τὰ ἀνεξήτησα ματαίως, διότι καμμία λέσχῃ ἐδῶ δὲν κατέχει ἐπιστολὰς τοῦ Σολωμοῦ.

Ὁ Σολωμός ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν ἀστυνομίαν νὰ τὸν συλλάβουν. Ὅταν δὲ συνελήφθη παρεκάλεσεν ὁ ποιητὴς νὰ μὴ τὸν τιμωρήσουν, τοῦ ἄφησεν ὅτι εἶχε κλέψει καὶ τὸν ἐκράτησεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του μέχρι τοῦ θανάτου του¹.

Ὁ ποιητὴς ἠγάπα τοὺς φίλους του, ἀντιπαθοῦσε ὅμως τὸν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Κερκύρας καθηγητὴν τοῦ δικαίου Λεοπόλδον Γιός, εἰς βάρος τοῦ ὁποίου ἔκαμνε συχνὰ λογοπαίγνια καὶ ἀπεστρέφετο τὸν Ἀνδρέαν Μουστοξύδη τὸν ὁποῖον ἐθεώρει ὡς ματαιόδοξον καὶ ἀνελευκρινῆ. Τὸν κερκυραῖον τοῦτον ἱστορικὸν ἀπεστρέφετο καὶ ὁ Φώσκολος ὅστις τὸν ἐζωγράφησε μετὰ μαῦρα χρώματα εἰς μίαν λατινικὴν του σάτυραν². Ἀγαποῦσεν ὁ Σολωμός τὸν Ἰούλιον Τυπάλδον, τὸν Μαρκοῦραν, τὸν Πολυλάν, τὸν Θωμαζέον καὶ τὸν Ρεγάλδην. Ἐβόηθει τοὺς Ἰταλοὺς πρόσφυγας δεικνύων μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνας των.

Ἡ Ἰταλία εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν χώρα τῶν ποιητῶν καὶ καλλιτεχνῶν. Ὁ Γκαῖτε ἀπὸ μικρὸς ἠγάπησε τὴν Ἰταλίαν ἀπὸ τὰς ζωηρὰς περιγραφὰς τοῦ πατρὸς του. Καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Σολωμοῦ ὁ ἔρως πρὸς τὴν Ἰταλίαν ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν καὶ κατόπιν ἠῤῥησε καὶ ἐγιναντῶθη.

Ἐγὼ ἀποδίδω εἰς τὰς ἐξῆς αἰτίας τὴν βαθυρρίζον ἀγάπην τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὴν χώραν ὅπου ἡ κλασικὴ τέχνη ἔλαβε τὴν πλέον ὑπέροχον ἐκδήλωσίν της.

Κατ' ἀρχὴν, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ Σολωμός ἦτο ἐπτανήσιος, ὁ πρῶτος παιδαγωγὸς του ἦτο Ἰταλός, ὕστερον μετέβη νεώτατος καὶ ἐσπούδασε εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐτράφη καὶ ἠσθάνθη ὅλας τὰς ἡδονὰς τῆς σκέψεως μετὰ τὴν ἰταλικὴν φιλολογίαν, ὅλας τὰς καλλονὰς τῆς Τέχνης καὶ ὅλην τὴν μαγείαν καὶ τὴν ἐπήρειαν τοῦ μεσημβρινοῦ κλίματος εἰς τὴν ποιητικὴν του ψυχὴν καὶ τελευταῖον ἐν Κερκύρᾳ διαμένων συνανέστρεφετο πάντοτε Ἰταλοὺς τῆς περιωπῆς τοῦ Θωμαζέου, τοῦ Ρεγάλδου, τοῦ Νανούτση.

Ὁ Ἰωσήφ Ρεγάλδης διηγείται τὰ ἐξῆς:

«Στηριζόμενος ὁ Σολωμός ἐπὶ τῆς τραπέζης μοῦ ἐδιηγείτο ὅτι εἶχε τέσσαρας ἀτυχεῖς Ἰταλοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, ὡς συντρόφους καὶ βοηθοὺς εἰς τὸ σπίτι του. Μεταξὺ τούτων ἠγάπα ἰδιαιτέρως ἓνα. Οὗτοι ἀπεφάσισαν νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Καλάβριαν τῆς Ἰταλίας διὰ

¹ Μοῦ τὸ ἀφηγήθη ὁ κ. Δημήτριος Μινώτος.

² Πρβλ. Μαρίνου Σιγούρου, Ὁδὸς Φώσκολος, εἰς τὰ «Παναθήναια», τόμος ια' (1905) σελ. 241.

νὰ πολεμήσουν. Πρὶν ἀναχωρήσουν, μαζί με ὅκτῳ ἄλλους συντρόφους τοὺς, ὁ Σολωμός τοὺς προσεκάλεσεν εἰς γεῦμα καὶ τοὺς εἶπε: — «Δὲν σὰς ἐρωτῶ ποῦ πηγαίνετε ἢ τί θὰ κάμετε, σκεφθῆτε πῶς πηγαίνετε εἰς τόπον ποῦ δὲν τὸν γνωρίζετε καὶ πρέπει νὰ ἀποφύγετε πολλοὺς κινδύνους». Ὅταν ὁ Σολωμός τὸ ἐδιηγείτο ἐδάκρυζεν. Οἱ εὐγνώμονες ἐκεῖνοι Ἰταλοὶ δὲν ἐλησμόνησαν τὸν ποιητὴν ἀλλὰ τοῦ ἐγράψαν, ἐκεῖνος ὅμως παρεπονεῖτο διότι ὑπηγόρευσαν τὴν ἐπιστολήν, ἡ ὁποία εἶχε ξηρὸν διδασκαλικὸν ὕφος καὶ δὲν τοῦ ἐγράψαν οἱ ἴδιοι μετὰ τὴν ἀπλοϊκὴν γλῶσσαν τῆς καρδιᾶς¹.

Ὅταν ἐδυστύχουν οἱ ἐχθροὶ του ὁ ποιητὴς ἐλησμόνει τὸ μῖσος καὶ ἤρχιζε νὰ τοὺς ἀγαπᾷ.

Πάντοτε ἤκουε μετὰ ἀμφιβολίαν τοὺς ἐπαίνους, καὶ ἂν προήρχοντο ἀπὸ φίλους τοὺς ἐθεώρει ὡς ὑπερβολήν, ἂν δὲ ἀπὸ ἀπλοῦς γνωρίμους ὡς κολακειάν.

Ἦτο εἴρων καὶ μιμητὴς τῶν παραδόξων καὶ κάθε κωμικῆς ἀδυναμίας τῶν ἀνθρώπων ἡ ὁποία τοῦ ἔκαμνε ἐντύπωσιν. Ἦτο εἰλικρινὴς καὶ ὀλίγον ἐλευθεροδόστος. Ἦστέϊζετο μετὰ τοὺς φίλους του καὶ ἐσατύριζεν, ἀφορμὴν λαμβάνων ἐξ ὅσων ἔβλεπεν ἢ ἐμάνθανεν, εὐχαριστούμενος εἰς τὰ ἄκακα πειράγματα.

Ὁ Σολωμός, μέχρις ὑπερβολῆς εὐαίσθητος ὡς ἦτο εἰς τὴν χαρὰν καὶ εἰς τὴν λύπην, ἔζησε μίαν ζωὴν τὴν ὁποίαν ἐπεζήτησε πάντοτε ὑπὸ τὰς λεπτοτάτας ἀποχωρήσεις της. Ἠγάπησε τὸν ἔρωτα ὡς καλλιτέχνης, ὡς ἰδανιστής, καὶ ἡ εὐεξαπτος φαντασία του ἐζήτησε πάντοτε νὰ προσθέσῃ εἰς τὴν πραγματικότητα ὀλίγην δόσιν ὀνείρου. Ἡ ἰδέα τῆς γυναικὸς ὀλίγον παρουσιάζεται εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ καὶ ὄχι μετὰ τὸν συνηθισμένον λυρισμόν. Ὀλίγα γνωρίζομεν περὶ τῆς θέσεως, τὴν ὁποίαν κατείχεν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ποιητοῦ ἡ ἀνάγκη τῆς γυναικὸς.

¹ Πρβλ. G. Regaldi, L'oriente, Isole ionie, Corfù, Dionigi Solomos. Genova, 1853. Ὁ Σολωμός ἔζησε τὰ ἔτη τῆς νεότητός του ἡλικίας εἰς τὴν Ἰταλίαν τὴν ὁποίαν ἠγάπα διὰ τοῦτο πολὺ. Μεταξὺ ἀνεκδότων ἐγγράφων, ἀφορώντων τὸν ποιητὴν, τὰ ὁποῖα εἶδον, ὑπάρχει καὶ μία αἰτήσις τοῦ Νικολάου Μεσσαλά, ἐπιτρόπου τῶν ἀδελφῶν Διονυσίου καὶ Δημητρίου Σολωμοῦ, ἐκ τῆς ὁποίας ἀποσπῶ τὰ ἐξῆς ἐνδιαφέροντα: Zante 15 Marzo 1817. «Aperta la cospirazione nel sinclito di questa città per le persone fornite degli necessari requisiti, aspirano alla cospirazione medesima li signori Dionisio e Demetrio. Il primo di essi è già da anni a fare il corso delli studii suoi letterarii nell' Università di Pavia e sarà insignito della Laurea dottorale per sostenere una nobile professione, l'altro sì è, or poco tempo, arrivato alla stessa distinta carriera».

Συμπεραίνω ότι η ἀγαμία τοῦ Σολωμοῦ δὲν ἦτο ἀπλή σύμπτωση. Ἡ ψυχὴ βαθέως ἐπασχολημένη εἰς ἓν ἀντικείμενον, κυριευμένη ἀπὸ μίαν ὑπέροχον καὶ σταθερὰν ἰδέαν, εὐχαριστεῖται εἰς τὸν ἀγαμον βίον. Ὅταν ἐπρότεινον εἰς τὸν Μιχαὴλ Ἀγγελον νὰ νυμφευθῇ, ἐκεῖνος ἀπεκρίνετο. — Ἡ ζωγραφικὴ εἶναι τέτοια ζηλιάρα ποῦ δὲν ὑποφέρει νὰ ἔχη ἀντίζηλον. Ὁ Νεύτων δὲν εἶχε σχέσεις μὲ τὰς γυναῖκας καὶ ὁ Μολιέρους μετενόησε δι' ὅλην του τὴν ζωὴν ἐπειδὴ ἐνυμφεύθη μίαν γυναῖκα, ἡ ὁποία δὲν ἀντελαμβάνετο τὴν μεγαλοφυΐαν πρὸ τῶν σαρκικῶν της ὁρῆσεων. Ὁ Κάντιος, βυθισμένος εἰς τὰς ὑψηλὰς μελέτας τῆς μεταφυσικῆς, ἀπερρόφησεν εἰς τὰς πνευματικὰς του δημιουργίας ὅλην τὴν ζωτικότητά του θὰ ἐξώδευεν εἰς τὰ συζυγικά του καθήκοντα. Ὁ Πασχάλ, ὁ Φώσκολος καὶ πόσοι ἄλλοι, τοὺς ὁποίους δὲν ἐνθυμοῦμαι ἢ δὲν γνωρίζω, ἔζησαν μακρὰν τῆς Εὐσας θυσιάζοντες μίαν πρόσκαιρον ἡδονὴν ἔμπρὸς εἰς τὰς διαρκεῖς ἡδονὰς τῆς ἰδέας.

Καὶ ὁ Σολωμὸς ὀλίγον ἠγάπησε τὴν γυναῖκα. Τὸ τρυφερόν αὐτὸ πλάσμα, διὰ τὴν ζωὴν τοῦ Σολωμοῦ ὁμοιάζει μὲ νεφέλωμα ἢ μὲ μακρινὸν ὄραμα.

Οἱ Πέρσαι θεολόγοι λέγουν ὅτι τρία πράγματα ἀρέσκουν καὶ ἔσοχον καὶ εὐχαριστοῦν τὸν Θεόν: νὰ καταστήσῃς γυναῖκα ἔγκυον, νὰ φυτεύσῃς δένδρον καὶ νὰ συνθέσῃς βιβλίον. Εἶναι ἡ τρίφωτος λαμπὰς τῆς ζωῆς, τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς δημιουργίας. Καὶ κατὰ τὸ δόγμα τῶν θεολόγων αὐτῶν, ἀπολαμβάνει κανεὶς τὴν ἀπειρον καὶ ἀμιγῆ εὐτυχίαν μόνον ὅταν φέρῃ εἰς τὸ φῶς ἓνα ἄνθρωπον, ἓνα δένδρον, ἓνα βιβλίον. Χωρὶς νὰ γνωρίζουν ὅλοι αὐτὸ τὸ δόγμα τὸ ἀσπάζονται διότι εἶναι ἀλήθεια καὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι νόμος τῆς ζωῆς, ἔξω ἀπὸ τὸν ὁποῖον τίποτε δὲν ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ.

Ἡ ἀγάπη τοῦ Σολωμοῦ δὲν ἔλαβε μορφήν σταθεράν, δὲν ἔγινε ὄν, ἀλλὰ ἔμεινεν ἰδέα.

Ἐνας φίλος μου μ' ἐβεβαίωσεν ὅτι ὁ ποιητὴς εἶχε μίαν κόρην, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσα νὰ ἐξακριβώσω κατὰ πόσον εἶναι τοῦτο ἀληθές. Ἡ πρώτη ἀγάπη, μία ἄδολος συμπάθεια τῆς ψυχῆς, ἦτον ἡ Μαρία Παπαγεωργοπούλου, ἡ ὡραία ζακυνθία παρθένος, ἡ ὁποία, δίδουσα ἡ ἰδία τὸν θάνατον εἰς τὸν ἑαυτὸν της, ἔδωσε τὴν ζωὴν εἰς τὴν Φαρμακωμένην.

Μία ἄλλη ἐρωτικὴ κλίσιν τοῦ Σολωμοῦ, χωρὶς συνέπειαν καμμίαν καὶ δίχως ἐπακολούθημα ἦτο μία ἄλλη ζακυνθία παρθένος, τὴν ὁποίαν ἀπεκάλει ὁ ποιητὴς *la mia vestale*

ὅταν τὴν ἔβλεπε λευκοφορεμένην εἰς τὴν ἔσοχόν.

Εἰς τὴν Κέρκυραν ὁ Σολωμὸς ἠγάπα τὴν γυναῖκα τοῦ Γαετάνου Γρασέττη. Ὁ Ἰταλὸς οὗτος κατὰ τὸ 1815 ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Πάτρας, ὅπου, αὐτὸς μὲν ἐξήσκει τοῦ ἱατροῦ τὸ ἐπάγγελμα, ἡ δὲ σύζυγός του τῆς μαίας. Ἐκεῖ ἐξέμαθε τελείως τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν ἑλληνικὴν, τόσον ὥστε νὰ μεταφράζῃ εἰς δημοτικούς στίχους τὸν Βιργίλιον. Κατόπιν ὀλίγων ἐτῶν ἀπέθανεν ἡ σύζυγός του, καὶ ὁ Γρασέττης τότε ἦλθεν εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὡς διδάσκαλος τῆς ἰταλικῆς, καὶ ἔλαβεν εἰς δεύτερον γάμον τὴν ἀδελφὴν τοῦ Καρβελλᾶ ἐκεῖνον ὅστις ἐ χρημάτισεν ἱατρὸς τοῦ Ἰωάννου Καποδίστρια¹.

Ἐν Ζακύνθῳ ὁ Γρασέττης συνέδεσε στενὴν φιλίαν μὲ τὸν Σολωμόν καὶ μετέφρασεν εἰς πεζὸν ἰταλικὸν λόγον, τὸν Ὑμνον εἰς τὴν Ἑλευθερίαν, δημοσιεύσας, ἐν Μεσολογγίῳ κατὰ τὸ 1825. Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ὁ Γρασέττης μετέβη εἰς Κέρκυραν ὡς καθηγητὴς τῆς ἰταλικῆς καὶ λατινικῆς φιλολογίας εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν².

Ὁ ποιητὴς, περιπατῶν εἰς τὴν Σπιανάδα, εὐχαριστεῖτο νὰ βλέπῃ τὰς ξανθὰς Ἀγγλίδας. Ἡ κόρη τοῦ γραμματέως τοῦ λόρδου ἀρμοστοῦ, ἡ Φραγκίσκα Φραιζερ, ἐφαίνετο εἰς τὸν περίπατον τῆς Σπιανάδας, εἰς τ' ἀνοικτὸν ἀμάξι, ὡραία στολισμένη, μὲ λευκὰ φορέματα, μὲ τὸ χαριτωμένον λιγερὸ παράστημα. Ἐκρατοῦσε πάντοτε ἄνθη εἰς τὸ χέρι καὶ ὁ ποιητὴς ἐστέκετο νὰ θαυμάσῃ τὴν σεμνὴν πλαστικότητα τῆς κόρης. Ὁ Σολωμὸς ἦτο φίλος τοῦ Φραιζερ καὶ ὅταν, κατὰ τὸ 1832, ἐπῆγεν ὁ ποιητὴς εἰς τὴν μαγευτικὴν ἔσοχόν τῆς Κερκύρας Πέλεας, συχνὰ μετέβαινεν ἔφιππος καὶ τὸν ἐπεσκέπτετο ὁ Φραιζερ.

Ὁ ποιητὴς κατὰ τὸ 1849 ἔγραψε διὰ τὴν Ἀλβιωνίδα κόρην τὸ ὡραῖον ἐπίγραμμα.

*Μικρὸς προφήτης ἔρριξε σὲ κορασιά τὰ μάτια
καὶ στοὺς κρυφούς του λογισμούς χαρὰ γιομάτος*
[εἶπε.

*Κι' ἂν γιὰ τὰ πόδια σου καλὴ, κι' ἂν γιὰ τὴν
[κεφαλὴ σου,
κρίνους ὁ λίθος ἔβγανε, χρυσὸ στεφάνι ὁ ἥλιος,
δῶρο δὲν ἔχουνε γιὰ σὲ καὶ γιὰ τὸ μέσα πλοῦτος.
"Ομορφος κόσμος, ἠθικός, ἀγγελικὰ πλασμένος.*

Τὸ ποίημα τοῦτο μετέφρασεν εἰς τὴν λατι-

¹ Παρὰ τοῖς κληρονόμοις τοῦ Καρβελλᾶ σφύζεται τὸ ὠρολόγιον τοῦ κυβερνήτου, δωρηθὲν πρὸς αὐτὸν παρὰ τοῦ Ἀγίουστίνου Καποδίστρια.

² *Prose e poesie di Luigi Ciampolini*, 2 edizione. Firenze 1838. τόμ. 1. σελ. 193.

νικὴν ὁ Θωμαζέος καὶ τὸ ἐμελοποίησεν ὁ Μάντζαρος.

Τὸ αἶσθημα τῆς ἀγάπης δὲν γνωρίζω ἂν ἔλαβεν ἄλλας ἐκδηλώσεις εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Σολωμοῦ.

Ὁ Σολωμὸς ἀγαποῦσε τὰ ἄνθη καὶ πάντων τὴν γαζίαν. Ἡ ὁσμὴ τῶν ἀνθέων ἔχει πάντοτε μεγάλην ἐπίδρασιν εἰς τὴν φαντασίαν καὶ τὴν μνήμην.

Οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων ὄχι σπανίως ἔδειξαν μίαν ἐξαιρετικὴν λατρείαν εἰς διάφορα ἄνθη. Ὁ Λινναῖος ἔλεγεν ὅτι ἡ ρεζεδά εἶναι τὸ ἀμβρόσιον μῦρον, ὁ δὲ Σίλλερ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐργασθῇ, ἂν δὲν ὠσφραίνετο σάπια μῆλα.

Ὁ ποιητὴς Γεώργιος Παράσχος εἰς τὸ ποίημά του «Ἡ πρωτομαγιά ἢ αἱ εἰκόνες τῆς καλλονῆς» ᾄδει:

*Τὴν γαζίαν μου, ὦ νύμφη,
ἄνθος Σολωμοῦ βαπτίζω
μ' εὐσεβὲς τὴν λούω δάκρυ
καὶ τὴν κόμην σου στολίζω.*

Καὶ σημειώνει τὰ ἑξῆς:

«Τὸ ἄνθος τῆς γαζίας ἠγάπα περιπαθέστατα ὁ εὐγενὴς Σολωμὸς. Ὅτε μετὰ τοῦ ποιητοῦ Ζαμπελίου ἐκλήθημεν εἰς τὴν τράπεζάν του μᾶς εἶπε:

— »Χωρὶς γαζία δὲν ἡμπορῶ νὰ κάμω ποτέ μου. Ἄν τύχη νὰ μοῦ λείψῃ παίρνω καρπὸ λεμονιάς.

Ἐκτοτε δὲν ἀνέφερα τὴν γαζίαν εἰμὴ διὰ τῶν λέξεων *ἄνθος Σολωμοῦ*. Εἶθε νὰ υἱοθετηθῇ τὸ γλυκὺ τοῦτο ὄνομα διὰ νὰ συνενώσῃ τὴν ποίησίν του μὲ τὴν εὐωδίαν».

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχές] ΜΑΡΙΝΟΣ ΣΙΓΟΥΡΟΣ

ΑΠΟ ΤΑ «ΜΙΚΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ»

*Βουβὰ τὰ δέντρα. Ὁ ἄνεμος δὲν ἔσεισε τὰ φύλλα.
Οὔτε πουλὶ ἐκελάδησεν, οὔτε σκυλὶ ἀλυχτᾷ.
Τὸ βῆμα δὲν ἀντήχησε διαβάτη, οὔτε καμμιὰ
Τὴ νύχτα ἐτούτη ἐσκήνησε ζωῆς ἀνατριχίλα.*

*Στὸν κάμπο τὸν ὀλάνθιστο οἱ ἀσφοδελοὶ καὶ οἱ κρῖνοι
Κοιμοῦνται δροσοστάλαχτοι στοῦ φεγγαριοῦ τὸ φῶς.
Κι' ἂν με σπαράξῃ ἀδιάκοπα κάποιος βαθὺς καῦμός
Μὰ ἡ θλίψη εἶνε γλυκύτερη στὴ νεκρικὴ γαλήνη.*

*Τὰ κυπαρίσια ἀσάλευτα στὴν ἄκρῃ τοῦ γαλοῦ
Βουβοὶ στέκουνε σύντροφοι τῶν φτωχικῶν μνημάτων,
Ἡ σιωπὴ τῆς ἐρημιᾶς ξεχύνεται παντοῦ
Καὶ μοναχός, πολύφωνος ὁ θοῖνος τῶν κυμάτων.*

*Καὶ τὸ φεγγάρι ὑψώνεται γεμᾶτο στὸ βουνό,
Πιὸ κόκκινο, πιὸ πορφυρὸ δὲν τῶχ' ἰδὴ ποτέ μου,
Δὲς κι' ἦτανε γιγάντιο κεφάλι ἀνθρωπινὸ
Ποῦ ἀκόλαστο κυλιότανε σὲ σπαραγμούς πολέμου...*

*Καὶ σὺ, ἐκλεχτή μου, δὲ σκορπᾷς τὰ γέλια τὰ τρελλὰ,
Πέταλα ῥόδων ποὺ ἀρπάξεν ἀγέρας στὰ φτερά του
Καὶ πιὸ βαθεῖα σ' ἀγάπησα, θλιμμένη μου ὁμορφιά,
Ἔτσι καθὼς ἀντίκρυζες τὸν τρόμο τοῦ θανάτου.*

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ

ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΝΑ ΥΠΟ Ν. ΑΥΤΡΑ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΖΑΠΗΕΙΟΥ

ΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑΙ ΔΑΠΑΝΑΙ

— ΒΑΣΙΛΙΚΑΙ ΧΟΡΗΓΙΑΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΑΙ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΙΣ —

Αἱ δημόσιαι δαπάναι δύνανται νὰ διαιρεθῶσι κατὰ μυρίους τρόπους. Πολλοὶ οἰκονομολόγοι, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐπιφανέστερος τῶν Ἰταλῶν δημοσιονόμων Κόσσας (*Στοιχεῖα Δημοσίας Οἰκονομίας* σ. 36), διακρίνουσιν αὐτάς εἰς συνταγματικὰς καὶ διοικητικὰς, τῶν πρώτων περιλαμβανουσῶν τὰ χάριν τῆς κεφαλῆς τοῦ κράτους καὶ τῶν βουλῶν δαπανώμενα. Ἡ διάκρισις αὕτη ἐφαρμόζεται ὡς ἄριστα παρ' ἡμῖν, ἀφ' οὗ τὸ ἡμέτερον Σύνταγμα δὲν ἀναγράφει μόνον ὅτι ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ Βουλὴ πρέπει νὰ λαμβάνωσιν ὁ μὲν χορηγίαν, ὁ δὲ ἀποζημιώσεις, ἀλλὰ καὶ ὁρίζει τὸ ποσὸν ἀμφοτέρων.

Γράφοντες τὸ παρὸν ἄρθρον ἠθελήσαμεν μᾶλλον ἀνεκδοτικῶς νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα. Ἐξ ἄλλου ὅμως δὲν λησμονοῦμεν ὅτι τὰ «Παναθηναῖα» ἔσχον πάντοτε τὴν εὐγενῆ φιλοδοξίαν ν' ἀναπληρώσωσι κατὰ τὸ ἐνὸν τὴν ἔλλειψιν παρ' ἡμῖν καθαρῶς ἐπιστημονικοῦ περιδικοῦ, διὰ τοῦτο δὲν ἐδιστάσαμεν νὰ εἰσέλ-

θωμεν εἰς τινὰς λεπτομερείας καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἡμετέραν νομοθεσίαν.

Α'. Βασιλικαὶ Χορηγίαι.

Ι. Ἐξέλιξις τῆς βασιλικῆς χορηγίας.

Αἱ δαπάναι αἱ νῦν καλούμεναι συνταγματικαὶ εἶχον ἄλλοτε μεγίστην πρακτικὴν σπουδαιότητα, διότι περιλαμβάνουσαι τὰς δαπάνας τῶν βασιλέων καὶ τῶν αὐτῶν ἀπερρόφουν μέγα μέρος τῶν δημοσίων ἐσόδων. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα οὐχὶ μόνον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ τοὺς μέσους αἰῶνας, ἀλλὰ μέχρι σχετικῶς μεταγενεστέρων χρόνων. Ὁ ἄριστος τῶν Γάλλων βασιλέων, ὁ Ἐρρίκος Δ', ἔδαπάνη εἰς κυνηγέσια, διασκέδασεις καὶ ἀνέγερσιν πολυτελῶν οἰκοδομῶν 1,200,000 ταλλήρων, ποσόν, ὅπερ κατὰ τὸν ὑπουργὸν αὐτοῦ Σουλλὺ ἦρκει πρὸς συντήρησιν στρατοῦ 15,000. Ὅτε ὁ Λουδοβίκος ΙΔ' ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, ὁ προϋπολογισμὸς τῆς Γαλλίας ἀνῆρχετο εἰς 35 ἑκατ. φρ.,

ἐξ ὧν 11,600,000 ἀφιερῶντο εἰς τὰς δαπάνας τοῦ ἀνακτοῦ καὶ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας. Ἀκόμη εἰς τὰς παραμονὰς τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ὅτε πλέον ὁ προϋπολογισμὸς ἀνῆρχετο εἰς 450 ἑκ., ὁ Ταῖν ὑπολογίζει ὅτι τὸ δέκατον αὐτοῦ ἔδαπανᾶτο ἐν Βερσαλλίαις.

Τὰ αὐτὰ καὶ παραπλήσια συμβαίνουσιν εἰσέτι ἐν Τουρκίᾳ καὶ ἐν ἄλλαις ἀσιατικαῖς ἡγεμονίαις. Πρὸ ἐπὶ τῇ ὀκτῶ ἐτῶν ἀνέγνων ἐν τῷ Χρόνῳ τῶν Παρισίων μελέτην περὶ Κορέας, ἀνεγράφετο δ' ἐν αὐτῇ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ τῆς χερσονήσου ταύτης ἔδαπάνη χάριν αὐτοῦ καὶ τῆς αὐλῆς του τὰ $\frac{9}{10}$ τῶν ἰσχυῶν εἰσοδημάτων τοῦ ὅλου κράτους. — Ἐπίσης κατὰ τὸν τελευταῖον δημοσιευθέντα τουρκικὸν προϋπολογισμὸν (ἔτος 1313 ἔγ. = 1897 - 1898), ἡ αὐτοκρατορικὴ χορηγία ἀνῆρχετο εἰς 557,172 λ. τ. ἡ δὲ τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας εἰς 305,378 λ. τ. ἐπὶ συνόλου δαπανῶν 18,429,000 λ. τ. Πλὴν οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι εἶναι μόνον θεωρητικῶς ἀκριβεῖς (βλ. Μόραβιτς *Les Finances de la Turquie* σ. 99-101, περὶ δὲ τῶν δαπανῶν τῆς αὐλῆς τοῦ Ἀβδουλ - Ἀζίζ αὐτόθι σελ. 23-26).

Εἰς πάντα ὅμως τὰ ἄλλα κράτη τὰ πράγματα μετεβλήθησαν τελείως, τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος λαμβάνοντος, ὡς θὰ ἴδωμεν παρακατιόντες, μικρὰν μόνον μερίδα τοῦ προϋπολογισμοῦ. Ἡ δὲ μεταβολὴ αὕτη ὀφείλεται εἰς τελείαν ἀνατροπὴν τῶν ἐπὶ τοῦ θέματος κρατουσῶν ἰδεῶν.

Ἄλλοτε ὁ βασιλεὺς ἔδιδε μᾶλλον ἢ ἐλάμβανε χορηγίαν. Πάντα τὰ εἰσοδήματα τοῦ κράτους τῷ ἀνῆκον, οὗτος δ' ἐν τῇ πρὸς τὸν λαόν του ἀγάπῃ διέθετε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σπουδαῖον τμήμα αὐτῶν χάριν τῶν ἀναγκῶν τοῦ τόπου. Σήμερον τὸ ἔθνος θέτει κατὰ μέρος ποσόν, ὅπερ θεωρεῖ ἀναγκαῖον πρὸς μεγαλοπρεπῆ ἢ ἀπλῶς ἀξιοπρεπῆ συντήρησιν τοῦ ἀνωτάτου αὐτοῦ ἄρχοντος. Ἡ δὲ ἀντίληψις αὕτη τῆς βασιλικῆς χορηγίας ὑπὸ τὴν νέαν αὐτῆς μορφήν ἀνεφάνη τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ 1660, ἦτοι κατὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Καρόλου Β' εἰς τὸν θρόνον τῶν πατέρων του, ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον ἐπεξετάθη, κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, καὶ εἰς πάντα τὰ ἄλλα κράτη τῆς Εὐρώπης.

II. Μορφή καὶ ποσὸν τῶν βασιλικῶν χορηγιῶν.

Αἱ βασιλικαὶ ἢ ἡγεμονικαὶ χορηγίαι δύνανται νὰ λάβωσι τὴν μορφήν παραχωρήσεως κτημάτων ἢ τινων προσόδων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲ παρουσιάζονται ὡς ἐνιαύσια χρηματικὰ ἐπιδόματα.

Οὕτως ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας λαμβάνει χορηγίαν 9,300,000 κορωνῶν καὶ ἴσον ποσὸν ὡς βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας, ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσσίας 12,715,243 ρούβλια, ὁ Γερμανὸς αὐτοκράτωρ, ὡς βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, 15,719,000 κορώνας. Αἱ χορηγίαι τῶν βασιλικῶν οἰκῶν τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ἀνέρχονται εἰς 16,050,000 καὶ 14,300,000 φρ. ¹.

Ὁ γνωστὸς ἰταλὸς οἰκονομολόγος Graziani (*Εἰσηγήσεις Δημοσίας Οἰκονομίας* σ. 183) ἐπελόγιζεν ὅτι τῷ 1881 αἱ δαπάναι τῆς βασιλικῆς χορηγίας παραβαλλόμεναι πρὸς τὸν πληθυσμὸν καὶ πρὸς τὸ σύνολον τῶν δαπανῶν ἐκάστου κράτους ἔδιδον τὸν ἑξῆς πίνακα :

	Ἀναλογία κατὰ κεφαλὴν	Ἀναλογία πρὸς σύνολον δαπανῶν
Ἀγγλία	0,43	0,80%
Ἰταλία	0,57	1,4
Ρωσσία	0,47	2,04
Πρωσσία	0,65	2,20
Αὐстро-Οὐγγαρία	1,29	3,12
Βέλγιον	0,65	2,40
Βαυαρία	1,28	3,70
Σαξονία	4,20	4,20

Οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἀπώλεσαν πολὺ τῆς ἀκρίβειας των, διότι οἱ τε πληθυσμοὶ καὶ αἱ δαπάναι ἠῦξησαν γοργῶ τῷ ποδὶ, τὸ δὲ ποσὸν τῶν βασιλικῶν χορηγιῶν ἔμεινεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ στάσιμον. Ἐσχάτως παρ' ἡμῖν ὁ κ. Π. Καραλής, πρῶτον βουλευτὴς Σύρου, ἐπεδόθη εἰς ἀνάλογον ἐργασίαν πρὸς τὴν τοῦ Graziani, κατέληξε δ' εἰς τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα (βλ. ἐφ. Ἀθῆναι ἀρ. 1 Φεβρ. 1907) ².

¹ Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκτὸς τῆς βασιλικῆς χορηγίας, 470,000 λ., δίδονται καὶ αἱ ἑξῆς κληρουχίαι :

Πριγκίπων τῆς Οὐαλλίας	20,000 λ.
Πριγκίπισσα τῆς Οὐαλλίας	10,000 λ.
Θυγατέρες τῆς Α. Μ.	18,000 "

Τέκνα ἢ νύμφαι τῆς Βικτωρίας	25,000 λ.
Δούξ τοῦ Κόννοτ	6,000 "
Πριγκίπισσα τοῦ Σχλέσβιγκ	6,000 "
Πριγκίπισσα Δουίτσα	6,000 "
Πριγκίπισσα Βάττεμβεργ	6,000 "
Δούκισσα Σάξ-Κοβούργου Γόθα	6,000 "
Δούκισσα τοῦ Ἀλβαν	6,000 "
Δούκισσα τοῦ Μεκλεμβούργου	3,000 "
Σύνολον	106,000

Πρὸς τούτοις ὁ βασιλεὺς νέμεται τὰ εἰσοδήματα τοῦ δουκάτου τῆς Λαγκάστρης (61,000 λ.) καὶ ὁ διάδοχος τοῦ δουκάτου τῆς Κορνουάλλης (60-75,000 λ.) Ἡ βασιλικὴ ἐπιχορήγησις ἠδῆ ἔχθη ἐν Ἀγγλίᾳ, βραχὺ μετὰ τὴν ἀνοδὸν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Ἐδουάρδου (νόμος 2 Ἰουλίου 1901). Ἦτο ἐπὶ Βικτωρίας 385,000 λ. μόνον, πρὸς τούτοις δὲ τὸ βασιλικὸν ταμεῖον ἐβαρύνετο διὰ τινων συντάξεων, ὧν τὴν πληρωμὴν ἀνέλαβε νῦν τὸ κράτος.

² Σημειωτέον ὅτι ὁ κ. Καραλής περιλαμβάνει εἰς τὴν ἐπιχορήγησιν τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὰς ὑπὸ τῶν

1) ἐν Ἀγγλίᾳ	πρὸς 0,35 1/2 τῶν ὅλων ἐσόδων
2) ἐν Πρωσσίᾳ	> 0,56 >
3) ἐν Ὀλλανδίᾳ	> 0,55 >
4) ἐν Αὐστρίᾳ	> 0,62 >
5) ἐν Πορτογαλίᾳ	> 0,62 1/8 >
6) ἐν Νορβηγίᾳ	> 0,70 >
7) ἐν Ἰσπανίᾳ	> 0,35 >
8) ἐν Σουηδίᾳ	> 0,80 >
9) ἐν Ἰταλίᾳ	> 0,86 >
10) ἐν Ρουμανίᾳ	> 1,00 >
11) ἐν Βουλγαρίᾳ	> 1,02 >
12) ἐν Βαυαρίᾳ	> 1,14 >
13) ἐν Ἑλλάδι	> 1,31 >

Ὁμολογητέον συνάμα ὅτι οἱ τοιοῦτου εἶδους στατιστικοὶ πίνακες δὲν ἀρκοῦσιν ὥπως φωτίσωσι τὸν ἀναγνώστην. Δὲν λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψιν οὔτε τὰ πραγματικὰ εἰσοδήματα τοῦ βασιλέως, τὰ τε προκύπτοντα ἐκ τῆς ἰδιωτικῆς αὐτοῦ περιουσίας¹ καὶ ἐξ ἄλλων πηγῶν², οὔτε τὰς πραγματικὰς αὐτοῦ δαπάνας, αἵτινες ποικίλλουσι καὶ ἀναλόγως τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ πολυμελοῦς βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ κατὰ τὰ ἦθη τῆς χώρας³.

Γενικώτερον δ' ἐξεταζομένου τοῦ ζητήματος, ὀφείλει τις ν' ἀσπασθῇ τὴν γνώμην τοῦ Γλάδ-στωνος, ὅστις ἔλεγεν ὅτι ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια δὲν δικαιούται μὲν εἰς ὑπερόγκους χορηγίας, ἀλλὰ καθ' ὃ ἀντιπροσωπεύουσα τὸ ἔθνος καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ εἰς τὰ ὅμματα τῶν ξένων, εἶναι πρέπον νὰ δύναται νὰ συντηρητῇ εὐπρεπῶς καὶ μάλιστα μετὰ τινοῦ μεγαλοπρεπείας.

Συχνάκις δημοκρατικοὶ συγγραφεῖς, ἰδίως Ἀμερικανοί, ἀσμενίζουσι παραβάλλοντες τὰς ἐπιχορηγήσεις τῶν κεφαλῶν τῶν μοναρχικῶν κρατῶν πρὸς τὰς τῶν δημοκρατικῶν. Ἰδοὺ κατὰ τὸ περιοδικὸν «Je sais tout» (15 Ἰανουαρίου 1905) τὸ ποσὸν τῶν ἐπιχορηγήσεων τῶν διαφόρων προέδρων τῶν δημοκρατικῶν καὶ ἐκεῖνο ἐπ' αὐτῶν, ὅπερ ἀναλογεῖ εἰς ἕκαστον κάτοικον:

προστατῖδων Δυνάμεων διδομένας 300,000 φρ. Θὰ ἐξηγήσωμεν ἐντὸς ὀλίγου τοὺς λόγους, δι' οὓς διαφωνοῦμεν πρὸς αὐτὸν κατὰ τοῦτο.

¹ Ἡγεμόνες τινές, ὡς ὁ βασιλεὺς τῆς Σαξονίας καὶ ὁ καισαροβασιλεὺς Φραγκίσκος-Ἰωσήφ, λογίζονται μετὰ τῶν πλουσιωτέρων ἀνδρῶν τῆς οἰκουμένης.

² Οὕτως ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ διάδοχος καρποῦνται, ὡς εἶδομεν, τὰς προσόδους τῶν κομητιῶν τοῦ Lancaster καὶ Cornwallis. Ἐξ ἄλλου, ἐν Ρωσίᾳ αἱ δαπάναι τῆς αυτοκρατορικῆς καγκελλαρίας, ἀνερχόμεναι εἰς 250.000 ρούβλια, βαρύνουσι τὸ δημόσιον καὶ οὐχὶ τὸ αυτοκρατορικὸν ταμεῖον.

³ Ὑπάρχουσι καὶ δαπάναι ὀφειλόμεναι εἰς καθαρῶς τοπικοὺς λόγους. Οὕτως ἐν Ἰταλίᾳ, ἐκτὸς τῶν ἀνακτόρων τῆς πρωτεύουσας, ὁ βασιλεὺς συντηρεῖ ἐκεῖνα τοῦ Τουρίνου, Μιλάνου, Βενετίας, Φλωρεντίας, Καζέρτας, Νεαπόλεως καὶ Παλέρμου.

	Ποσὸν ἐπιχορη- γήσεως	Ἀναλογία κατὰ κάτοικον
Βολιβία	120,000 φρ.	0,05 φρ.
Χιλὴ	90,000 >	0,03 >
Ἰσημερινὸς	75,000 >	0,02 1/2 >
Ἡν. Πολιτεῖαι	250,000 >	0, φρ. 004 >
Μεξικὸν	150,000 >	0,01 1/2 >
Γαλλία	1,200,000 >	0,03 >
Παραγουάϊ	45,000 >	0,07 1/2 >
Ἀργεντίνη	180,000 >	0,03 1/2 >
Ἅγιος Δομίνικος	120,000 >	0,06 >

Καὶ εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ ἀποζημίωσις τοῦ προέδρου τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας περιορίζεται εἰς 1,200,000 φρ., ἐκείνη τοῦ προέδρου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν εἰς 250,000 καὶ ἡ τοῦ προέδρου τῆς Ελβετικῆς εἰς 17,000 καὶ μόνον¹. Πλὴν εἶναι ἐπίσης ἀληθές, ὡς ἀπαντῶσιν οἱ Ἀγγλοὶ εἰς τοὺς πέραν τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὁμαίμους ὅτι ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις γερουσιασταὶ καὶ βουλευταὶ λαμβάνουσι 37,500 φρ. κατ' ἔτος, ἐν δὲ τῇ Μεγάλῃ Βρετανίᾳ οὐδὲ ὀβολόν.

III. Ἡ ἐπιχορήγησις ἐν Ἑλλάδι.

Ἀλλὰ καιρὸς εἶναι ν' ἀσχοληθῶμεν κάπως ἐιδικώτερον περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς.

Ἡ ἀρχὴ τῆς χορηγίας καθιερώθη διὰ πρῶτην φορὰν ὑπὸ τῆς ἐν Ἀργεῖ Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἧτις τῇ α' Αὐγούστου 1829 ἐψήφισεν ἐπιχορηγήσιν 180,000 φουνίκων. Τὸ αἰτιολογικὸν τοῦ ψηφίσματος ἀνευρίσκεται παρὰ τῷ Μάμουκα (τόμ. ια', σελ. 181 κἑξ.), εἶναι δ' ἄξιον ἀναδημοσιεύσεως ἔχον ὡς ἑξῆς:

«Θεωρήσασα ὅτι ἡ Α. Ε. ὁ Κυβερνήτης ἀφιέρωσεν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Πατρίδος τὰ λείψανα τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας καὶ πρὸ τῆς ἐλεύσεώς του καὶ μετὰ τὴν ἔλευσίν του συμποσούμενα ὑπὲρ τὸ μιλλιόνιον γροσιῶν τουρκικῶν.

«Θεωρήσασα ὅτι ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ἔνδειαν τοῦ ἔθνους καὶ τὰς δώδεκα χιλιάδας διστήλα, τὰ ὅποια τὸ Πανελλήνιον ἐπρόσφερεν εἰς τὴν ἔξοχότητά του ὡς ἐτήσια ἔξοδα προμηθεύσας καὶ ταῦτα ἐξ ἰδίων.

«Καὶ ὁμολογοῦσα τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ προμηθεύσῃ εἰς τὴν Α. Ε. τὰ ἀναπόφευκτα μέσα τοῦ νὰ συντηρήσῃ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ Κυβερνητικοῦ χαρακτήρος πρὸς τὸ Ἐξωτερικὸν καὶ νὰ ἐξαρκέσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἰκιακῆς καὶ ἰδιαιτέρας ὑπηρεσίας».

Τὴν προσφερομένην ὁμως χορηγίαν ὁ Καποδίστριας ἠρνήθη δι' ὥραίας ἐπιστολῆς ἐσχάτως ἀναδημοσιευθείσης ἐν τοῖς Παναθηναίοις (φύλλον τῆς 15 Φεβρουαρίου 1907).

¹ Ἐν Ἑλβετίᾳ ἡ προεδρία εἶναι ἀξίωμα ἐνιαυσίον, πολὺ δὲ μικροτέρας πολιτικῆς σημασίας ἢ ἐν ταῖς ἄλλαις δημοκρατίαις.

Ὁ Ὁθων ἀναγορευθεὶς βασιλεὺς ἔλαβε χορηγίαν, ἧτις κατ' ἀρχὰς ὠρίσθη εἰς 600,000, ἀρκετὰ ταχέως ὁμως, ὅπως μετ' ὀλίγον θὰ ἴδωμεν, ἀνῆλθεν εἰς ἓν ἑκατομύριον.

Ἡ διαδεχθεῖσα τὸν Ὁθωνα ἔθνοςυνέλευσις ἐμερίμνησε καὶ αὕτη φυσικῶ τῷ λόγῳ περὶ τοῦ ζητήματος, ὥρισε δὲ διὰ τοῦ 42 ἄρθ. τοῦ Συντάγματος, ὅτι ὁ βασιλεὺς λαμβάνει ἐνιαυσίαν χορηγίαν 1,125,000 δρ. Τὸ ποσὸν τοῦτο συν-ἀποτελεῖται ἐκ τῶν δρ. 840,000, ἃς εἶχεν ὀρίσῃ ἡ Ἐθνοςυνέλευσις, τῇ 14 Σεπτεμβρίου, καὶ ἐκ τῶν δεκακισχιλίων λιρῶν στερλινῶν, ἃς εἶχε ψηφίσῃ ἡ Ἰόνιος Βουλὴ τῇ 7 Ὀκτωβρίου 1863.

Τὸ ἄρθρον 42, ἐν τέλει, ὀρίζει ἐπίσης ὅτι τὸ ποσὸν τῆς χορηγίας δυνατὸν ν' αὐξηθῇ μετὰ δεκαετίαν. Τὴν διάταξιν ταύτην καθυπηγόρευσεν ἡ ἐνδεχομένη αἰξίσις τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ τῶν δαπανῶν ἐν γένει. Οὐδέποτε ὁμως προετάρθη ἐφαρμογὴ αὐτῆς.

Γνωστὸν ἐξ ἄλλου τυγχάνει ὅτι αἱ τρεῖς προστατίδες Δυνάμεις παρεχώρησαν διὰ τῆς συνθήκης τῆς 17/29 Μαρτίου 1864 εἰς τὸν βασιλέα Γεώργιον τὸ τρίτον τῶν 900,000 φρ., ἃτινα ἡ Ἑλλὰς ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀποτίνῃ ἀπέναντι τοῦ ὑπὸ τῶν Δυνάμεων ἐγγυηθέντος καὶ σχεδὸν καθ' ὅλοκληρίαν ὑπ' αὐτῶν ἐξοφληθέντος δανείου τῶν 60 ἑκατομμυρίων. Δὲν εἶναι ὁμως ποσῶς ὀρθὸν νὰ θεωρηθῇ τὸ ποσὸν τοῦτο τῶν 12,000 στερλινῶν ὡς μέρος τῆς βασιλικῆς χορηγίας. Τὸ ποσὸν τοῦτο δὲν δίδεται ὑφ' ἡμῶν, ἀλλὰ δίδεται ὑπὸ τῶν Δυνάμεων. Τὸ ἄρθρον 6 τῆς συνθήκης εἶναι ρητόν.

Δὲν ἀποτελοῦσι λοιπὸν αἱ 12,000 λίραι αὐτὰ πρόσθετον βάρος διὰ τὸν προϋπολογισμόν μας, ἀφ' οὗ οὕτως ἢ ἄλλως θὰ ἔπρεπεν αὐταὶ νὰ καταβάλλωνται. Οὕτω λοιπόν, ὅταν θέλωμεν ν' ἀνεύρωμεν τὸ σχετικὸν βάρος τῆς βασιλικῆς χορηγίας, δὲν πρέπει νὰ παραβάλλωμεν τὸ σύνολον τῶν ἐσόδων πρὸς τὴν ἐξ 1,125,000 χορηγίαν σὺν ταῖς 12,000 λ., ἀλλὰ πρὸς τὴν πρῶτην μόνον.

Ἄλλο ζήτημα ἐντελὲς εἶναι ἂν ἔπρεπε νὰ στέρξωμεν νὰ λαμβάνῃ ὁ βασιλεὺς ἡμῶν ἐπιχορηγήσιν ἀπὸ ξένας κυβερνήσεις καὶ ἂν δὲν ἦτο ἀξιοπρεπέστερον, ἐν ᾧ περιπτώσει ἐκρίνετο ἡ παροῦσα ἐπιχορήγησις ἀνεπαρκής, νὰ τὴν συμπληρώσωμεν ἐξ ἰδίων.

Ἐν σχέσει πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ὁ αἰμνιστοὺς Θεόδ. Π. Δηλιγιάννης μοὶ διηγήθη κατὰ Νοέμβριον 1904 τὸ ἑξῆς ἀνέκδοτον. Οἱ τρεῖς ἐν Κοπεγχάγῃ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλλάδος ἀνακοινούντες εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας ἔθετεν ὡς ἀνυπέρθετον

ὅρον τῆς ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του ἀποδοχῆς τοῦ στέμματος τῆς Ἑλλάδος τὴν ὑπὸ τῶν τριῶν Δυνάμεων παραχώρησιν τριακοσίων χιλιάδων φράγκων ἐνιαυσίως, προσέθετον ὅτι τοιαύτη χορηγία διδομένη ὑπὸ ξένων κυβερνήσεων εἰς τὸν βασιλέα τῶν Ἑλλήνων ἀπῆδε πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἀξιοπρέπειαν. Ἡ ἑκθεσις αὕτη ἐστενοχώρησε σφόδρα τὸν Θεόδωρον Π. Δηλιγιάννην, τότε ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν. Οὗτος μελετήσας ἐπισταμένως τὸν φάκελλον τῶν διαπραγματεύσεων, ἐγνώριζεν ὅτι οὐχὶ μόνον οὐδεις τῶν προταθέντων ὡς ἐνδεχομένων βασιλέων προσέφερε τόσα ἐχέγγυα ἐπιτυχίας, ὅσα ὁ Δανὸς ἡγεμονόπαις, ἀλλὰ καὶ ὅτι, αὐτοῦ ἀρνούμενου τὸ στέμμα, οὐδεις ἕτερος θὰ προσεφέρετο μνηστήρ, οὕτω δ' ἐκινδύνευε νὰ διαιωνισθῇ ἡ λυμαιομένη τὴν Ἑλλάδα ἀναρχία. Ἐξ ἄλλου δὲν ἠγνόει ὅτι, ἐν ᾧ ὁ βασιλεὺς τῆς Δανίας ἦτο ἀποφασισμένος νὰ ἐμμεῖνῃ εἰς τὰ αἰτήματά του, ἡ ἔθνοςυνέλευσις, ὑφ' οὗς εὐρίσκειτο ψυχολογικοὺς ὁρους, δὲν ἠδύνατο εἰμὴ νὰ συμμερισθῇ τοὺς ἐνδοιασμοὺς τῶν τριῶν ἐκτάκτων ἀπεσταλμένων τῆς Ἑλλάδος. Εὐρίσκειτο λοιπὸν ὁ αἰμνιστοὺς ἀνὴρ πρὸ ἀδιεξόδου, ἐξ οὗ μόνον ἡ ἐκτακτὸς του εὐστοργία τῷ ἐπέτρεψε νὰ ἐξέλθῃ. Ἐξῆλθε δὲ καταφυγὼν εἰς τὸ ἑξῆς στρατήγημα. Ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν ἔθνοςυνέλευσιν μόνον τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἐκθέσεως, τὸ περιέχον τὰ αἰτήματα τοῦ Φρειδερίκου Ζ', ἡ δ' ἔθνοςυνέλευσις ἀγνοοῦσα τὰ σχόλια τὰ ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει περιεχόμενα ἀπεδέξατο τὴν πρότασιν ἄνευ δυσκολίας. Ἐξερχόμενος δὲ τῆς συνεδριάσεως ὁ Ἑλληὴν διπλωμάτης ἠδυνήθη νὰ καθησυχάσῃ τὸν καθ' ὃδὸν συναντηθέντα Βρεττανὸν πρεσβευτὸν καθ' ὃδὸν συναντηθέντα Βρεττανὸν πρεσβευτὸν σφόδρα τεθορυβημένον ἐξ ὅσων πρὸ ὀλίγου ἐκ Λονδίνου εἶχε λάβῃ πληροφοριῶν περὶ τῶν ἐν Κοπεγχάγῃ συμβαινόντων, καὶ πιστεύοντα ὅτι ἡ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας προταθεῖσα ὑποψηφιότης εἶχε ναυαγήσῃ.

Ἄλλοτε προετάρθη ὅτι ἡ βασιλικὴ χορηγία, καίπερ μικροτέρα τῆς καθιερωθείσης εἰς τὰ μικρὰ γερμανικὰ κράτη, τῆς Βαυαρίας (4,231,000 μάρκα), τῆς Σαξονίας (2,017,200 μάρκα), τῆς Βυρτεμβέργης (2,017,200), εἶναι μεγαλειτέρα καὶ τῆς χορηγομένης εἰς τὸν Ὁθωνα καὶ ἐκείνης ἦν τὰ ἀντίπαλα Κράτη τοῦ Αἴμου δίδουσιν εἰς τοὺς βασιλεῖς τῶν. Ἀμφότεροι ὁμως οἱ ἱσχυρισμοὶ οὗτοι εἶναι ἀβάσιμοι.

Ἡ πρὸς τὸν Ὁθωνα χορηγία δὲν ἔσχε μόνιμον χαρακτῆρα. Ὁ πρῶτος Ἑλλήν βασιλεὺς ἔλαμβανε κατ' ἀρχὰς 600,000 δρ., τὸ ποσὸν δὲ τοῦτο ἀνεβιβάσθη τῷ 1837 εἰς 800,000 δρ. καὶ τῷ

1841 εἰς ἓν ἑκατομμύριον. Ἐκ τούτου ὁ βασιλεὺς παρήτησε, διὰ διατάγματος τῆς 25 Μαρτίου 1843, 200,000 δρ. Δύο ἔτη ὁμοῦ βραδύτερον ἡ χορηγία ἀνῆλθε καὶ πάλιν εἰς ἓν ἑκατομμύριον (νόμος 4 Ἰουνίου 1845), παρέμεινε δ' ἀμετάβλητος μέχρι τῆς ἐξώσεως. Δύνανται λοιπὸν νὰ ληφθῇ τὸ ποσὸν τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου ὡς ἐκεῖνο τῆς χορηγίας ἐπὶ τῆς πρώτης δυναστείας. Ἐπιτολαίως δ' ἐξετάζων τις τὰ πράγματα συνάγει ὅτι ἓν ἑκατομμύριον παλαιῶν δραχμῶν εἶναι ποσὸν μικρότερον ἢ 1,125,000 δραχμῶν νέων. Πλὴν ἐπιμελεστέρα ἔρευνα φέρει ἀπ' ἐναντίας εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ πρώτη χορηγία ἦτο οὐσιαστικῶς βαρύτερα τῆς δευτέρας. Λάβωμεν τὰ ἔτη 1862 καὶ 1904 κατὰ τὸ πρῶτον ἡ Ἑλλὰς εἶχεν 1,096,810 κατοίκους καὶ προϋπολογισμὸν δαπανῶν 24,787,537 κατὰ δὲ τὸ δεύτερον 2,680,000¹ κατοίκους καὶ προϋπολογισμὸν 120,200,247. Συνεπῶς τὸ 1862 ἑκαστος Ἑλλήν ἐπλήρωνε 0,91 λεπτὰ ἀντὶ 0,41 διὰ τὴν βασιλικὴν χορηγίαν, αὕτη δ' ἀνελόγει πρὸς 4,03 ἀντὶ 0,93 τῶν ὅλων ἐσόδων. Ἡ πλάστιγξ θὰ κλίνη δ' ἐτι πλειότερον πρὸς τὴν β' χορηγίαν, ἐὰν ἀντὶ τοῦ ἔτους 1862 λάβωμεν λ. χ. τὴν περίοδον 1838-43, ὁπότε ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος ὑπελογίζετο εἰς 802,500 ψυχῶν καὶ ὁ μέσος ὅρος τῶν δαπανῶν εἰς 13,572,548 δρ.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονηθῇ πρὸς τούτοις ὅτι ὁ ἀείμνηστος Ὁθων καὶ ἀξιόλογον κληροῦν ὡς βασιλεὺς ἡγεμονόπαις εἶχε καὶ ἦτο ὑποχρεωμένος ν' ἀντιμετωπίσῃ πολὺ μικροτέρας ἢ ὁ διάδοχός του δαπάνας, διότι οὔτε πολυμελὴ οἰκογένειαν εἶχεν οὔτε αἱ καθημεριναὶ δαπάναι ἦσαν τότε οἷαι εἶναι τὴν σήμερον, ἀνελεύθους σὺν τῇ αὐξήσει τοῦ πλούτου καὶ τῆς τιμῆς πάντων τῶν πραγμάτων καὶ ἀναπτυχθεισῶν ἐν Ἑλλάδι ἀναγκῶν ἀγνώστων τέως. Πρέπει ὁμοῦς ἐπίσης νὰ προστεθῇ ὅτι ὁ πρῶτος τῆς Ἑλλάδος βασιλεὺς ἐποίει εὐγενεστάτην καὶ πατριωτικωτάτην χρῆσιν τῆς σχετικῶς μεγάλης αὐτοῦ χορηγίας, εὐεργετήσας καὶ πολλοὺς ἐκείνων, οἵτινες ἐμελλον νὰ λάβωσι τὴν πρωτοβουλίαν τῶν κατ' αὐτοῦ κινημάτων.

Ἐξ ἄλλου ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων λαμβάνει, ὡς εἶδομεν, παρὰ τῶν ὑπηκόων του τοὐλάχιστον, μόνον 1,125,000 δρ., ἐν ᾧ οἱ ἡγεμόνες τῆς Σερβίας καὶ τῆς Βουλγαρίας λαμβάνουν 1,200,000 φρ. Πρὸς τούτοις ἐν μὲν τῇ Σερβίᾳ ὁ βασιλεὺς

¹ Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ κ. Théry (La Grèce Actuelle, σ. 79). Ἐκτοτε τὸ μεταναστευτικὸν ρεῦμα ἀνατρέπει πάντα ἐπιστημονικῶς καταρτιζόμενον ὑπολογισμὸν, διὰ τοῦτο δὲ λαμβάνω τὸν πληθυσμὸν καὶ τὸν προϋπολογισμὸν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο.

λαμβάνει καὶ 55,252 φρ. διὰ ὑπηρεσίαν τῆς αὐλῆς, ἐν δὲ τῇ Βουλγαρίᾳ 450,000 φρ. διὰ δαπάνας ταξιδίων καὶ συντηρήσεως ἀνακτόρων. Σημειωτέον ὅτι ἡ συντήρησις δὲν περιλαμβάνει τὰς ἐπισκευὰς ἢ ἀνακαινίσεις. Τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ψηφισθέντα ἰδιαιτέρως ὑπὸ τῆς Σοβράνιε ποσὰ ἀνῆρχοντο τῷ 1903 εἰς 150,000 φρ. Προσθετέον τέλος ὅτι ἡ ἡγεμονικὴ χορηγία ἐν Βουλγαρίᾳ αὐξάνεται γοργῶ τῷ ποδὶ, ἀπὸ 600,000 κατ' ἀρχὰς εἰς 1,000,000, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, καὶ εἰς 1,200,000 φρ. τῷ 1905¹.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τοὺς βασιλεῖς. Πλὴν αἱ βασιλικαὶ οἰκογένειαι δὲν ἀπαρτίζονται μόνον ἀπὸ τῆς κορυφῆς, ποίαν δὲ μερίμναν λαμβάνει ἡ πολιτεία περὶ τῶν ἄλλων μελῶν; Ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν.

Ἐν ταῖς ἐμφορουμέναις μοναρχικοῦ πνεύματος χώραις ὑπάρχουσι συνήθως εἰδικαὶ χορηγίαι διὰ πάντα σχεδὸν τὰ μέλη τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, ταῦτα δ' εἰσὶν αἱ κληρουχίαι (apanages).

Ἐν τοῖς φιλελευθέροις κράτεσι δὲν ὑπάρχει κανὼν. Εἰς πολλὰ ἐξ αὐτῶν δίδονται χορηγίαι εἰς τοὺς υἱοὺς τοῦ βασιλέως καὶ προῖξ εἰς τὰς θυγατέρας του². Ὁ Bluntschli ὑπεστήριξεν ὅτι τοῦτο πρέπει νὰ γίνηται « διότι ἡ ὅλως ἐξαιρετικὴ θέσις τοῦ μονάρχου δὲν πρέπει νὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν περιγίπων καὶ τῶν ἀναγκῶν τῶν ἀπορρεουσῶν ἐκ τοῦ ἀξιώματος αὐτῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τῆς πρὸς τὸν θρόνον στενῆς αὐτῶν συγγενείας »³. Ἐν τούτοις τὰ κοινοβούλια προσέβλεψαν ἐνίοτε μετὰ δυστροπίας εἰς τοιοῦτον εἶδους πιστώσεις, ἐπὶ δὲ Λουδοβίκου Φιλίππου ἡ Γαλλικὴ Βουλὴ δὲν ἐδίστασεν ν' ἀπορρίψῃ τὴν ὑπὲρ τοῦ δουκὸς τοῦ Νεμούρ, δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ βασιλέως, προταθεῖσαν ἐπιχορήγησιν⁴.

Παρ' ἡμῖν εἰς μὲν τὸν διάδοχον δίδεται ἐνιαυσία χορηγία 200,000 δρ., ἐδωρήθη δὲ καὶ τὸ κτήμα τῆς Μανωλάδος, ὡς προῖκα δὲ τῶν δύο θυγατέρων τοῦ βασιλέως ἐψήφισεν ἡ Βουλὴ, κατὰ τοὺς γάμους αὐτῶν, ποσὸν 400,000 δρ. [Ἐπειτα τὸ τέλος]

Α. Μ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ

¹ Περὶ Ἀνατολικῶν Δελτίον τῆς 28 Ἰανουαρίου 1905.

² Οὐχὶ σπανίως λαμβάνεται μερίμνα καὶ περὶ τῆς χήρας τοῦ ἀνακτοῦ. Χορηγία ἐνιαυσία ἐνὸς ἑκατομμυρίου ἐψηφίσθη ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὲρ τῆς βασιλίσσης Μαρίας. Ἡτις ὁμοῦς δὲν ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ποσοῦ τοῦτου. Ἐσχάτως δ' αἱ Ἰσπανικαὶ Κόρτες ἐξησφάλισαν εἰς τὴν νέαν βασιλίσσαν Βικτωρίαν χορηγίαν 250,000 φρ. ἐν περιπτώσει χηρείας. Ἡ δὲ Ἀγγλικὴ Βουλὴ διὰ τοῦ προμνησθέντος νόμου ἐξησφάλισεν εἰς μὲν τὴν βασιλίσσαν Ἀλεξάνδραν σύνταξιν 70,000 Ἄ., εἰς δὲ τὴν περιγίπτουσαν τῆς Οὐαλλίας 30,000 Ἄ.

³ Staatsrecht τόμ. β', σελ. 70.

⁴ Bl. Thureau-Dangin Histoire de la Monarchie de Juillet, τόμ. δ', σ. 95-102.

Εἰς τὴν χώραν τῶν φιορδ

ΝΟΡΒΗΓΙΚΟΝ ΟΝΕΙΡΟΝ

Ἐχουν παρέλθει ἕκτοτε ὀκτὼ ἔτη. Ἐνθυμοῦμαι, ἦτο Σεπτέμβριος. Μίαν μακρὰν καὶ γλυκεῖαν χαρὰν ἔξ ἐκείνων αἰτίνες μόνον εἰς τὰς ὑπερβορείους ἐκεῖνας χώρας ἀνατέλουν, ἓνα μικρὸν κομμάτι ἑλληνικῆς γῆς, ἐν δειγμὰ τοῦ συγχρόνου ἑλληνικοῦ κόσμου, μία ἀναπόλησις τοῦ ἀρχαίου κάλλους, τὸ εὐδρομον « Ναύαρχος Μιαούλης » γεμάτον ἀπὸ τὴν αἴγλην τοῦ δνόματός του ἐχαιρέτα τὰς βραχόεις ἀκτὰς τῶν μύθων, τὴν « χώραν τῶν φιορδ », τὴν χώραν μὲ τὸν ἥλιον τοῦ μεσονυκτίου.

Ἐπλέομεν πρὸς τὸ φιορδ τῆς Χριστιανίας, τὴν καταπλήσσοσαν ἐκείνην διώρυγα τὴν ὁποίαν ἡ φύσις ἤνοιξεν ἀπὸ τῆς Βορείου Θαλάσσης πρὸς τὴν καρδίαν τῆς Νορβηγίας εἰς βάθος ἐξήκοντα περὶπου ναυτικῶν μιλίων. Οὐδεμία ἐκ τῶν διωρύνων τοῦ κόσμου, ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας κατεργάσθησαν ἀνθρώπινοι χεῖρες δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὸ καλλιτέχνημα ἐκεῖνο τῆς φύσεως, τὸν βαθύτατον καὶ στενωπὸν ἐκεῖνον κόλπον, ὁ διάπλους τοῦ ὁποίου, ποῦ μὲν στενουμένου, ποῦ δ' εὐρυνόμε-

νου, μὲ τὰς καταφύτους νησίδας του καὶ τοὺς πολλοὺς κολπίσκους του ἀποτελεῖ ἑξαιρετικὸν πανόραμα σκανδιναυικοῦ φιορδ. Αἱ κατάφυτοι λοφώδεις ἀκταὶ μὲ τὰ πυκνὰ καὶ σκιερὰ δάση των, αἰτίνες φαίνονται ὡσεὶ αἰχμαλωτίζουσαι τὴν θάλασσαν, καὶ ἀναγκάζουσαι αὐτὴν νὰ λείψῃ δειλῶς τοὺς πόδας των, τὸ ἥρεμον κύμα ὅπερ ἀπλοῦται εἰς τοὺς μυχοὺς τῶν φλοισβίζον, ὁ ἔσχατος ἐναγκαλισμὸς τῆς ἐξημερωμένης θαλάσσης περιπτυσσομένης εὐοδιδόντα δάση, ἰδοὺ ὁ συνδυασμὸς ὅστις ἀποτελεῖ τὸ μαγευτικὸν φιορδ, ὅστις ἐχάρισεν εἰς τὴν Νορβηγίαν τὸ ὄνομα « le pays des fiords ». Καὶ εἰς τὰ μαγευτικὰ φιορδ μαζὺ μὲ τὴν ὡραιότητα τῆς νορβηγικῆς φύσεως ἐνθυμεῖσαι εὐχαρίστως τὰ ὡραία ξανθὰ πλάσματα τὰ ὁποῖα ἐξερχόμενα ἀπὸ τῶν οἰκῶν των μὲ τὰς ὑπερκειμένας στέγας μέσῳ τῶν σκιερῶν φυλλωμάτων χαιρετῶσι τὰ παραπλέοντα πλοῖα διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν μανδηλίων.

Καὶ αἱ γραφικαὶ ἐκεῖναι ἀκταὶ ἐφ' ὧν ἀναπαύεται θάλλουσα ἡ πρασίνη φύσις κλίνουσι πρὸς ἀλλήλας μὲ ἐρωτικὴν χάριν μέχρις οὗ ὁ

κρύος χειμῶν τὰς συγκαλύψει μετὸν νυμφικὸν πέπλον του.

Μετὰ ἑξ ὥρων τοιοῦτον πλοῦν, ὁ «Ν. Μιαούλης» ἠγκυροβόλει παρὰ τὸ Akerhuss Fasting τῆς Χριστιανίας εἰς 60° Β. πλάτους.

Ἐνῶ τόσα καὶ τόσα ἔχουν γραφῇ περὶ τοῦ νορβηγικοῦ ἀγροτικοῦ βίου καὶ τῆς νορβηγικῆς φύσεως, διὰ τὴν πρωτεύουσάν, τὴν Χριστιανίαν, πολλὰ ὀλίγα πράγματα θὰ εἶχε τις νὰ εἴπῃ. Διότι ἡ Χριστιανία δὲν εἶνε εἰμὴ μετρία ἐντελῶς εὐρωπαϊκὴ πόλις μετὰ 180,000 κατοίκους περίπου, φέρουσα ἐν τούτοις τὸν τύπον τῶν βορείων πόλεων, μετὰ τὸ δριμύτατον ψυχρὸς κατὰ τὸν χειμῶνα, ὅποτε παγώνει μάλιστα καὶ τὸ φθῶρδ τῆς Χριστιανίας ὡς συνέβη καὶ ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν, ἀν καὶ ἀντιθέτως κατὰ τινὰς ἡμέρας τοῦ θερῶν ἐπικρατεῖ ἐκεῖ ἰσχυρότατος καύσων. Ἰδέαν ὁπωσδήποτε τῆς πόλεως θὰ ἡδύνάτο τις νὰ λάβῃ ἐκ μόνῃς τῆς Karl Johans Gade, τῆς ὡραίας ὁδοῦ μετὰ τὰς ἀπερίττους οἰκίας καὶ τὰς παχυσκίους ἀναδενδράδας, περὶ τὴν ὁποίαν περικυκλοῦν καὶ συγκεντρῶνται τὰ σπουδαιότερα ὀικοδομήματα τῆς Χριστιανίας, ἅτινα περικλείουν δυνάται τις νὰ εἴπῃ, τὴν νορβηγικὴν ψυχὴν. Τὸ νεόδμητον ἐθνικὸν θέατρον διαφανόμενον μέσῳ τῶν ἀναδενδράδων ἀριστερὰ τῆς ὁδοῦ, τὸ προωρισμένον διὰ τὴν διδασκίαν νορβηγικῶν ἔργων καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἰψεν, νομίζει κανεὶς ὅτι διαχέει τὸ ἄρωμα τῶν νορβηγικῶν δασῶν, φαίνεται ὡσεὶ ὁλόκληρον ἦτο μνημεῖον τοῦ ποιητοῦ τῶν «Βρυκολάκων», τοῦ ὁποίου καὶ ἀνδριᾶς κοσμεῖ τὴν εἴσοδον τοῦ θεάτρου. Τὸ πανεπιστήμιον ἔξ ἄλλου πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς ὁδοῦ μετὰ καθηγητὰς τὸν Νάνσεν καὶ ἄλλους, παρεμφερεῖς περίπου πρὸς τὸ ἡμέτερον τῶν Ἀθηνῶν ἐξωτερικῶς, εἶνε γνωστὸν ὡς ἐν τῶν ἀρίστων τῆς Εὐρώπης. Καὶ ἀπὸ τῶν δύο τούτων ἰδρυμάτων ἀναμένει ὁ νορβηγικὸς λαὸς τὴν λύσιν τοῦ γλωσσικοῦ αὐτοῦ ζητήματος ὁπερ ὑφίσταται καὶ ἐν Νορβηγίᾳ ὡς καὶ παρ' ἡμῖν, μετὰ μόνῃ τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης ἐν Νορβηγίᾳ εὐρίσκεται εἰς χεῖρας ἀνδρῶν ἀπολαυόντων παγκοσμίου κύρους, ὅτι τὰς γλωσσικὰς συζητήσεις διεξάγουσιν ἐκεῖ πρῶτος καὶ ἐπιστημονικῶς, ὅτι οἱ Νορβηγοὶ τέλος δὲν διατρέχουν κίνδυνον διακοπῆς πάσης μεταξὺ τῶν συνεννοήσεως λόγῳ εἰσαγωγῆς ἀγνώστων ἢ παραλείψεως ἀπαραιτήτων ἢ ἐκστρεβλώσεως γνωστῶν τεθειμένων λέξεων ἢ

ὑποδουλώσεως τῶν ἐννοιῶν εἰς τοὺς νεκροὺς γραμματικούς τύπους.

Ἐξ ἄλλου τὸ Storthings-Bygningen, τὸ βουλευτήριον δηλαδή, ἐν μέτρῳ ὑπὸ καλλιτεχνικὴν ἔποψιν οἰκοδόμημα, ἴσεται ὡσεὶ ἀντιμέτωπον πρὸς τὰ Βασ. Ἀνάκτορα κείμενα ἐπὶ λοφίσκου εἰς τὸ τέμα τῆς ὁδοῦ μέσῳ δάσους ἀνακτορικοῦ καὶ παρουσιάζοντα ὑπὸ ἔποψιν τοποθεσίας καὶ ρυθμοῦ ὁμοιότητά τινα πρὸς τὸ ἡμέτερον τῶν Ἀθηνῶν. Ἐκεῖ ὁ κοινὸς βασιλεὺς Σουηδίας καὶ Νορβηγίας ἦτο ὑποχρεωμένος κατὰ τὸ σύνταγμα νὰ διέρχεται δύο τοῦλάχιστον μῆνας κατ' ἔτος ἐν Χριστιανίᾳ. Ἀπὸ τοῦ πρώτου τῶν οἰκοδομημάτων τούτων ἐξῆλθε πρὸ τινος ἡ κραυγὴ ἥτις ἀντήχησεν εἰς τὰ κενὰ δώματα τοῦ δευτέρου καὶ συνεκίνησε τὸν κόσμον ὅλον. Ἀνεμένετο δὲ ἡ κραυγὴ αὕτη πρὸ πολλοῦ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἀκόμη καθ' ἣν ἡμῖν ἐν Χριστιανίᾳ ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἐθεωρεῖτο ὡς πιθανὸν ὅτι ἡ Βουλὴ, ἥς προήδρευε τότε, ἀν δὲν ἀπατῶμαι, ὁ Μπέργερσον ἐπρόκειτο νὰ κηρύξῃ τὸν τέλειον ἀπὸ τῆς Σουηδίας ἀποχωρισμὸν, λαμβάνουσα ἀφορισμὸν ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἰδίας νορβηγικῆς διπλωματικῆς ἀντιπροσωπείας, ἥτις σχεδὸν ἦτο ὁ μόνος μετὰ τῆς Σουηδίας δεσμός. Ἐκτοτε τὰ κενὰ ἐκεῖνα δώματα ἐπληρώθησαν ἀπὸ μίαν βασιλικὴν μορφήν ἥτις σήμερον ἀποτελεῖ τὸ ἴνδαλμα τοῦ ὠραιότερου τῶν λαῶν.

Ἡ ἐν Χριστιανίᾳ ἀληθῶς ὀλιγοχρόνιος διαμονή μου μοῦ ἐγνώρισεν ἕνα λαὸν ὑπέροχον, ἐν ἔθνῳ μικρὸν ἀλλ' ἰσχυρότατον.

Ὁ κόσμος ὅλος, μετὰ τὰς ἀπολαύσεις καὶ τὰς πικρίας του, μετὰ τὰ θέλητρά του καὶ τὰς ἀπογοητεύσεις του περικλείεται διὰ τὸν Νορβηγὸν εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Ἀποχωρισμένος παλαιῶν δι' ἐκτάσεων πάγου καὶ θαλασσῶν ἀπὸ τῶν ὁμοίων του ὁ Νορβηγὸς ζῇ βίον ἐντελῶς ὑποκειμενικόν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς κατέχοντας τὴν ἐτέραν ἐσχατιὰν τῆς Εὐρώπης μεσημβρινούς, βίον ἐσωτερικόν, ὡς νὰ μὴ ὑπῆρχεν ὁ ἄλλος κόσμος ὁλόκληρος, καὶ παιδιόθεν ἐκ τῆς φύσεως διδάσκεται νὰ ἀντλή τὸν βίον ἀπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ δυνάμεων καὶ τῆς πλουσίας τῆς πατρίδος του φύσεως, εἴτε αὐλακῶν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὰς θαλάσσας εἴτε ἀλιεύων βακαλάους εἰς Loffoten ἢ φαλαίνας ἐν Scarað. Ἐκ τοιαύτης πηγῆς ἀντλῶν τὴν ζωὴν, εἶνε μεμονωμένος ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμον, ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ αὐτοῦ κύκλῳ τῶν σκέψεών του, τῶν λογισμῶν του. Ἡ μόνωσις δὲ αὕτη εἰς ἣν καὶ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΑ — STAVE KIRKEN

ὡς ἄτομον καὶ ὡς ἔθνος εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ ζῇ, εἶνε ἡ πηγὴ τῆς ἰσχύος τοῦ μικροῦ ἐκείνου λαοῦ, ἰσχύος διαφόρου τῆς τῶν ἄλλων ἐθνῶν, στηριζομένης ἐπὶ τοῦ ὁμογενοῦς τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτήρος, τῆς ταυτότητος τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι, τοῦ ζῆν. «ὁ ἰσχυρότερος ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον, λέγει ὁ Schiller, εἶνε ἐκεῖνος ὅστις ζῇ μόνος». Ἰδοὺ πόθεν πηγάζει ἡ ἰσχὺς τοῦ λαοῦ ἐκείνου καὶ τοὺς στίχους τούτους ἐπαναλαμβάνων ὁ Ἰψεν δὲν πράττει ἄλλο εἰμὴ νὰ αὐτοφωτογραφῇ τὸ νορβηγικὸν μεγαλεῖον. Ἐκ τούτου προέρχεται διὰ τὸν Νορβηγὸν ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ ἐξοικειοῦται ἐνωρὶς μετὰ τὴν ἰδέαν ὅτι μόνον διὰ τῆς ἐργασίας δύναται νὰ ζήσῃ καὶ ὢν ἐκ φύσεως προικισμένος, ὡς πάντες οἱ βόρειοι λαοί, διὰ ἰσχυρᾶς θελήσεως, καθίσταται τίμιος καὶ εὐκρινής, οὐδέποτε γενικῶς ῥέπων πρὸς τὴν κλοπὴν καὶ τὴν ἀγυρτείαν. Διὰ τοῦτο θέλει τις ἴδει ἐκεῖ τὰς προθήκας τῶν ἀδαμαντοπωλείων κλειόμενας τὴν νύκτα διὰ λεπτῆς μόνον ὑέλου, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν, θέλει ἴδει τὸν εἰς τὸν τροχιόδρομον ἀνερχόμενον ἐπιβάτην νὰ ῥίπτῃ μόνος εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ κιβώτιον ἀνάλογον νόμισμα, χωρὶς οὐδεὶς νὰ ζητήσῃ τοῦτο, θέλει ἴδει τὰς φυλακὰς σχεδὸν κενὰς. Ἡ ἐν μόνῳσει διαβίωσις αὕτη τοῦ Νορβηγοῦ ἐμβάλλει εἰς αὐτὸν ἀπὸ νήπιον ἔτι τὴν ἰδιόζουσαν αὐτῷ αὐτοπεποίθησιν, ἥτις συνδυαζομένη μετὰ τὴν ὅλως ὑποκειμενικὴν ἀντίληψιν τοῦ βίου ἦν οὗτος ἔχει, τοῦ ἐπιτρέπει νὰ πράττῃ ὅ,τι θέλει χωρὶς οὐδεὶς νὰ τὸν παρατηρῇ καὶ τὸν σχολιάζῃ, καὶ τοῦ προσδίδει τὴν ἀφελὴ ἐκείνην ἐλευθεριότητα ἥτις διακρίνει τὸν λαὸν αὐτὸν καὶ ἥτις δὲν

ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τῆς ἡθικῆς καὶ τῆς κοσμιότητος εἰμὴ ἵνα συνεπιφέρῃ εὐθύνας ὧν μόνος ὁ πταίστης φέρει τὸ βάρος, αἱ ὁποῖαι συνεπὼς μόνον εἰς ἐκεῖνον ἀντανακλῶσι. Ἀναμφιβόλως δὲ ὅπως γνωρίσῃ τις καλύτερον τὸν Ἰψεν, πρέπει νὰ διέλθῃ ὀλίγον καιρὸν μέσῳ τοῦ λαοῦ ἐκείνου, ἵνα ἴδῃ πῶς σκέπτονται, πῶς διάγουσιν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι παρὰ τοῖς ὁποίοις ὁ ἐλεύθερος γάμος καθιερῶν ἰσότητα δικαιωμάτων μεταξὺ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς ἡδυνήθη ἀσφαλῶς νὰ ἀναπτυχθῇ, «μόνη τῇ συναινέσει καταρτιζόμενος καὶ παριστάμενος ὡς ὁ θρίαμβος τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας».

Καὶ ἐνθυμοῦμαι τὰς ξανθὰς νεάνιδας αἵτινες περιέπλεον τὸ πλοῖον μόναι τῶν κωπηλατοῦσαι, ἄνευ τοῦ ἀπαραιτήτου καβαλιέρου, τοῦ γελοίου πολλὰκις ἐκείνου λειψάνου τῆς μεσαιωνικῆς ἀγριότητος, αἱ ὁποῖαι ἀνῆρχοντο μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὰς εὐκρινείας ἐπὶ τοῦ πλοίου μας, ἄγνωστοι πρὸς ἀγνώστους συνδιαλεγόμεναι μετ' ἡμῶν καὶ ἐρωτῶσαι περὶ τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῆς πατρίδος μας μετὰ τὸν ἄθῶν καὶ εὐκρινῆ χαρακτήρα ὅστις ἀπετυπώτο εἰς τὴν χαρίεσσαν θελκτικὴν αὐτῶν μορφήν, μετὰ τὴν χρυσίζουσαν κόμην καὶ τοὺς γλαυκοὺς καὶ γελαστοὺς ὀφθαλμούς. Διότι τὸ πλῆρωμα τοῦ «Ν. Μιαούλη» ἐγένετο ἐν Χριστιανίᾳ ἀντικείμενον εὐκρινῶν φιλοφρονήσεων, καὶ παρ' ὅλην τὴν ἀπόστασιν τοῦ ἀγκυροβολίου τοῦ πλοίου πολλοὶ ἔσπευδον νὰ ἐπισκεφθῶσιν αὐτό, ὅπως ἴδωσι τὸν κομιστὴν τοῦ φιλικοῦ χαιρετισμοῦ τῆς ἀρχαίας γῆς πρὸς τὴν χώραν τῶν πάγων.

Ὅσας τὰ πληρώματα ἡμῶν ἐξήρχοντο εἰς τὴν ξηράν, ἀπελάμβανον παντοίων περιποιήσεων ἐκ μέρους τοῦ φιλοξένου καὶ πεπαιδευμένου ἐκείνου λαοῦ, ὅστις ἐνθουσιασμένος τὸν ἐνθουσιασμόν τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν Ἑλλήνων ναυτῶν ἀνεζήτηε εἰς τὴν μαύρην κόμην καὶ τὸ μελαφὸν χρῶμα τῶν ναυτῶν μας νὰ ἀνέυρῃ τὸ μυθῶδες μεγαλεῖον καὶ τὴν μαγικὴν ἐπιβλητικότητα τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου. Διότι ὁ Ἑλληνταξιθεύων μέσῳ τῶν βορείων ἐκείνων λαῶν, αἰσθάνεται ὅτι ἔχει κεκρυμμένον χάρισμα, τὴν ἐθνικότητά του. Πράγματι δὲ τρανωτέρα ἀναγνώρισις τοῦ διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἔργου τῆς Μητρὸς δὲν ἡδύνατο νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ τὴν αὐθόρμητον ἐκείνην ἐκδήλωσιν θαυμασμοῦ καὶ ἀγάπης πρὸς τὰ φιλοξενούμενα τέκνα τῆς.

Εἰς τὴν αὐτὴν πηγὴν, τὸν κοινὸν δηλαδή

τρόπον τοῦ ζῆν δια τῆς ἐργασίας καὶ ἐν τιμῇ, δέον νὰ ἀποδώσῃ τις τὴν ἰδέαν τῆς ἰσότητος ἣτις κυριαρχεῖ παρὰ τῷ λαῷ ἐκεῖνον παρ' ᾧ οὕτω τὰ δημοκρατικὰ φρονήματά του εὐρίσκουσι τὸ ἀριστον θεμέλιον καθιστώντα τὸν νορβηγικὸν λαὸν ἓνα τῶν φιλελευθερωτέρων καὶ ἰσοπολιτικωτέρων τῆς Εὐρώπης, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀριστοκρατικούς πως γείτονάς του, τοὺς ἀδελφούς των Σουηδούς. Τὸν ἀφελῆ σκανδιναυικὸν τύπον μετὰ τὴν ξανθὴν κόμην καὶ τοὺς γλαυκοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν φυσικὴν χάριν ἀναγνωρίζει τις καὶ εἰς τὸν ἀστὸν ὅπως καὶ εἰς τὸν ἀλίαν, εἰς τὴν εὐγενῇ δέσποιναν ὅπως καὶ εἰς τὴν χωρικὴν τοῦ Hardanger μετὰ τὰς δύο πλεξίδας καὶ τὰς κομπὰς ὁμοπλάτας, τὰς δὲ ὥραιας ναυτικὰς παραδόσεις τοῦ Roll καὶ τῶν Wikings, ὧν διασώζονται ἀκέραια δύο ὥραϊα πλοῖα παρὰ τὸ πανεπιστήμιον οὔτε οἱ μὲν οὔτε οἱ δὲ ἐλησμόνησαν, οὔτε τῶν ἀπλῶν καὶ ὥραιων ἐθίμων των παρητήθησαν· καὶ βλέπει τις τὴν ἀνεπτυγμένην κυρίαν χαιρετῶσαν καὶ εὐχομένην τὸ Gødmorgen—καλὴν ἡμέραν—νὰ ὑποκλίνεται δι' ἐλαφρὰς τῶν γονάτων κάμψεως ὅπως ἡ δροσερὰ κόρη τῶν θαλασσῶν μετὰ τὸ βραχὺ ἐνδυμα καὶ τὸν ναυτικόν της σκούφον, ἡ κόρη τῶν «dances norvégiennes», βλέπει τις τὴν ἐσπέραν ἀνάμικτον τὸν ξανθὸν ἐκεῖνον κόσμον νὰ ροφᾷ τὸ bock εἰς τὸ Tivoli, εἶδος θεάτρου ποικιλιῶν κατ' ἀπομίμησιν τοῦ περιφήμου Tivoli τῆς Κοπεγχάγης, μετὰ τὸ εὐρύ, ἐν εἶδει στρατιωτικοῦ κλινοσκεπάσματος περιέργον κάλυμμά των κατὰ τῆς βροχῆς καὶ τοῦ ψύχους ἢ νὰ περιδιαβάσῃ ὑπὸ τὴν βροχὴν ἀφελῶς ἐν περιπάτῳ ἐν τῷ Karl Johans Gade ἀνεξαρτήτως τάξεως. Ἡ ἰσοπολιτεία ἐκεῖ συνδέεται ἀρρήκτως πρὸς τὴν ζωὴν.

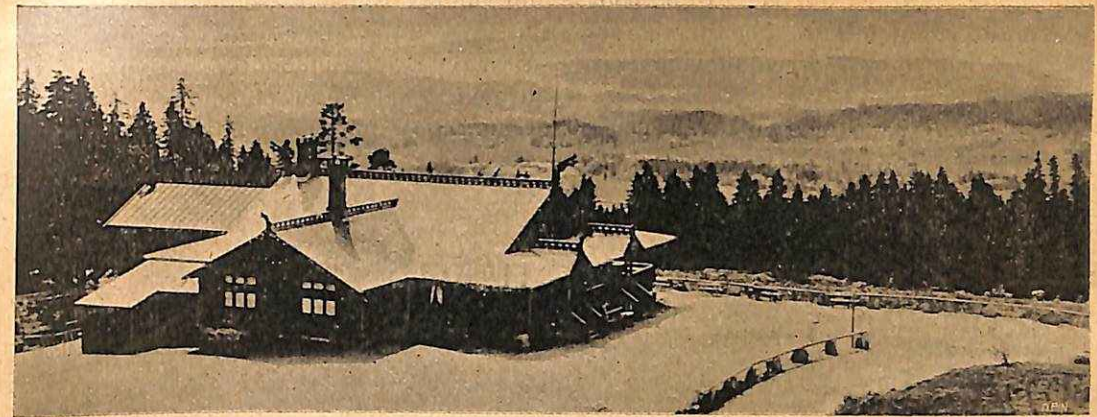
Ὅπως δὲ ζῶσιν, σκέπτονται, αἰσθάνονται κατὰ τὸν ἰδιάζοντα αὐτοῖς τρόπον, οὕτω καὶ τὰς ὥραιας τέχνας καὶ τὰ γράμματα ἰδιοτρόπως καλλιεργοῦσιν. Εἶναι γνωστὰί πολλαὶ φιλολογικαὶ φυσιογνωμίαι αἱ ὁποῖαι θὰ ἐκάλλυνον τὸ φιλολογικὸν πάνθεον παντὸς ἔθνους, ἂν καὶ μετὰ τῶν Νορβηγῶν εἶνε συμπαθέστερος ὁ Μπγέρσον τὸν ὁποῖον εὐρίσκουσιν οὕτοι κάλλιον ἀποδίδοντα τὴν νορβηγικὴν ψυχὴν καὶ ἀπηλλαγμένον πάσης ξένης ἐπιδράσεως. Ὁ ἐπισκεπτόμενος τὸ Μουσεῖον τῶν Ὁραίων Τεχνῶν τῆς Χριστιανίας καὶ ἂν δὲν εὐρεθῇ πρὸ ἀθανάτων καλλιτεχνημάτων, ἀναμφιβόλως ὅμως ἄτι ἐκεῖ νὰ παρατηρήσῃ.

Διότι ὁ νορβηγὸς ζωγράφος, ὡς καὶ ὁ συγγραφεύς, εἰθισμένος εἰς τὴν ἀπομόνωσιν, τεθειμένος διαρκῶς ἐνώπιον φύσεως καταπλησσομένης, εἶνε ἄξιος μελέτης διὰ τὸν ἰδιαίτερον τρόπον τοῦ ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ ἀποτυπῶν τὴν φύσιν, καὶ νομίζω, ὅτι ὁ τρόπος οὗτος εἰλημμένος ἀμέσως ἐκ τῆς φύσεως καὶ ἐπομένως ὅλως παρθένος, εἶνε ἴσως ὁ καλλίτερος. Ἀληθῶς δὲ δὲν δύναται τις παρὰ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν πρωτοτυπίαν ταύτην εἰς τὰ ἔργα τοῦ Kristian Krohg καὶ τοῦ Eloff-Soot καὶ ἄλλων νορβηγῶν ζωγράφων, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀσχολοῦνται εἰδικῶς εἰς τὴν ἐπιμελεμένην ἀπόδοσιν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ προσώπου καὶ ἄλλων ἀσημάντων, ἀλλὰ φροντίζουν νὰ ἀποδώσωσιν κυρίως τὸν χαρακτῆρα τοῦ προσώπου, τὴν ἔκφρασιν, μελαγχολικὴν ἢ χαρωπὴν, τὸ διακριτικὸν βλέμμα, τὸ χαρακτηριστικὸν μειδίαμα κλπ. «Υπάρχει τι, λέγει ὁ Οὐγκώ, ὁμοιάζον ἡμῖν περισσότερον ἀπὸ τὸ πρόσωπόν μας, εἶνε ἡ φυσιογνωμία μας· καὶ ὑπάρχει τι ὁμοιάζον ἔτι μᾶλλον τῆς φυσιογνωμίας μας, εἶνε τὸ μειδίαμά μας». Τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο μειδίαμα ἀποτυπῶν ὁ νορβηγὸς ζωγράφος ἐλαιογραφῶν τὸν Ἰψεν καὶ εἰς τὸ μειδίαμα τοῦτο ἀναγνωρίζει τις αὐτόν, μετ' ἀγαπητοῦ συναδέλφου ὡς ἐγὼ τὸν ἀνεγνώρισα, ἀντιπαρερχόμενον ἐπὶ τοῦ τροχιοδρόμου.

Νομίζω ὅμως ὅτι ἡ ἀποτύπωσις μόνον τοῦ χαρακτῆρος τοῦ προσώπου δὲν θὰ ᾔτο ἀρκετὴ διὰ τὴν γλυπτικὴν ὡς διὰ τὴν προσωπογραφίαν. Καὶ ἐδῶ εὐρίσκω τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον ἡ γλυπτικὴ ἐν Νορβηγίᾳ κρίνεται ὡς ὑστεροῦσα.

Ἐνῷ ἡ Χριστιανία ὡς πόλις, παρ' ὅλας τὰς καθαρὰς καὶ ἠλεκτροφωτιστοὺς ὁδούς της, τὴν τελείαν συγκοινωνίαν της καὶ τὰ εὐσκαπάρκα της, δὲν παρουσιάζει ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἐπισκέπτην, τοῦναντίον τὰ περὶ χωρὰ αὐτῆς παρέχουσιν ἔξοχον ἀληθῶς ἀπόλαυσιν.

Τὴν γραφικωτέραν ἄποψιν τῆς πόλεως ἔχει τις ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ λόφου St. Hanshaugen, ὑπερκειμένου πρὸς Β. τῆς πόλεως ὡς ὁ Λυκαβητὸς τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ὑπάρχει μεγάλη δεξαμενὴ καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἀπολαμβάνει τις ὅλον τὸ φυσικὸν κάλλος τῆς ὥραιας πόλεως ἀπλουμένης μέσῳ τῶν πολυσχιδῶν φιορδ καὶ τῶν ὀλοφύτων νησίδων ὡς μυθικὴ βασίλισσα μέσῳ τῶν θεραπενίδων της ὁ ἐν Χριστιανίᾳ πρῶτος τῆς Ἑλλάδος κ. Otto Holten, τύπος νορβηγοῦ εὐπατρίδου παρέθηκεν εἰς τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ «N. Μιαούλη», ἐν τῷ ὥραϊφ ἀπλωρόφῳ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΑ — ΧΟΛΜΕΝΚΟΛΛΕΝ

καὶ ἐκ ξύλου κατὰ τὴν παλαιὰν νορβηγικὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἐστιατορίῳ, μέσῳ τοῦ παχυσκίου πάρκου τοῦ καλύπτοντος τὰς κλιτύας γύρωθι τοῦ λόφου, πλούσιον γεῦμα à la norvégienne ἐκ ποικίλων ἀλιπάστων ἰχθύων, χοιρομηρίων καὶ καπνιστῶν ἐδεσμάτων. Τὸ γεῦμα ἐκεῖνο τόσῳ ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ οἰκοδομήματος, ὅσῳ ἐκ τοῦ εἵδους τῶν φαγητῶν, μοῦ παρέστησεν ζωντανὴν ὄλῃν τὴν ποίησιν τοῦ νορβηγικοῦ βίου.

Τὴν παλαιὰν ὅμως νορβηγικὴν τεκτονικὴν ἐν τῇ φύσει της παρὰ τὰ φιορδ καὶ μέσῳ τῶν ἐλάτων βλέπει ὁ ἐπισκεπτόμενος τὴν ἐν Bigdøe ἔπαυλιν Ὁσκάρ τοῦ Α', τὴν λεγομένην Oskars-hall, μεταβληθεῖσαν ἤδη εἰς βασιλικὸν μουσεῖον. Τὸ πλούσιον βασιλικὸν δάσός μέσῳ τοῦ ὁποῖου εὐρίσκεται ἡ ἔπαυλις αὕτη παρέχει τελείαν εἰκόνα τοῦ ἀρχετύπου νορβηγικοῦ βίου διὰ τῶν ἐν αὐτῷ ξυλίνων οἰκῶν τῶν ἐχουσῶν τὸν ρυθμὸν τῶν οἰκῶν τῶν νορβηγῶν οἵτινες ἔζησαν αἰῶνας τινὰς πρὸ ἡμῶν. Καὶ μέσῳ τῶν πανυψήλων δένδρων καὶ τῶν ρομαντικῶν ἀτραπῶν ὑψοῦται ξυλίνη, σοβαρὰ κατὰ ρυθμὸν καὶ περιβάλλον, ἡ παλαιὰ ἐκκλησία Stave Kirken.

Ἀναπόφευκτος τέλος καθίσταται ἐκδρομὴ τις εἰς τὸ Holmenkollen. Ἡ διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ τροχιοδρόμου μετάβασις μέσῳ δάσους ἐλάτων ἀποπνεόντος τὸ ζωηφόρον ἄρωμα τῆς ζωπίσης καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν λόφων θεὰ, παρέχουσιν ἀληθῶς μικρογραφίαν τῆς ὑπερόχου καλλονῆς τῶν νορβηγικῶν δασῶν. Διότι τὸ Holmenkollen δὲν εἶνε εἰμὴ δεῖγμα μικρὸν τῶν νορβηγικῶν δασῶν. Ὑπὸ τὰ πυκνὰ ἐκεῖνα φυλλώματα ἄτινα ποῦ μὲν ρίπτουν τὸ παρθένον ἄρωμά των ὑπὸ τὰς σκιὰς των, ποῦ δὲ

λούουν τοὺς κλάδους των εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ λόφου λίμνην, σκέποντα τὰς παρὰ τὰς ἀκτὰς της ἀγροικίας, ἀναμφιβόλως ἀναζητῶν, ἀποδίδεται εἰς τὸν ἑαυτὸν του, αἰσθάνεται βαθυτάτα μεταδιδόμενην εἰς αὐτὸν ὀλίγην ἀπὸ τὴν ζωὴν ἣτις ἐμφωλεύει ὑπὸ τὰ σκιερὰ τῆς ἐλάτου φυλλώματα.

Καίτοι παρήλθον ἀρκετὰ ἔτη ἀφ' οὔτου εἶδον, ἴσως διὰ τελευταίαν φορὰν, ἐξαφανιζομένην εἰς τὴν πρύμνην τοῦ πλοίου μου τὴν σιλουέτταν τῆς ὥραιας χώρας τῶν πάγων καὶ τῶν φιορδ, ἀκόμη μετὰ ἀνεκφράστου εὐχαριστήσεως ἀναπολῶ τὰς ὀλίγας ἡμέρας τῆς ἐκεῖ διαμονῆς μου. Καὶ ὁ λόγος εἶνε ἀπλουστάτος. Διότι νομίζει τις, ὡς καὶ ἄλλοτε ἔγραφα, ὅτι ὁ κόσμος τὸν ὁποῖον ἐφαντάσθη ὁ Ἰψεν, «ἐνθα οἱ ἄνθρωποι θὰ ἐθεώρουν τὴν ζωὴν καλὴν, ἐνθα πατὴρ, μήτηρ, τέκνα θὰ διήρχοντο τὸν βίον των ἐν τῇ εὐτυχίᾳ βεβαιότητι, ὅτι εἶνε γλυκὺ τὸ νὰ ζῇ τις ἐν τῷ κόσμῳ»· πραγματοποιεῖται ἐν τῇ χώρᾳ ἣτις τὸν ἐγέννησεν, παρὰ τῷ λαῷ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποῖου ἔζησεν. Πράγματι δέ, τὸν ἀληθῆ πολιτισμὸν, τὸν πολιτισμὸν τῆς ψυχῆς ἐκεῖ ἀντιλαμβάνεται τις, ἐνθα ὁ ἄρχων σέβεται τὸν ἀγρότην, ἐνθα τὰ φυλλώματα τῶν δασῶν δὲν παρέχουν κρυφὴν γέγοντος εἰς ληστὰς, ἐνθα, εἰς τὴν ἄκραν Λαπωνίαν, εὐρίσκει τις ἐπὶ τῶν ταχυδρομικῶν ἀμαξῶν τὴν ἐπιγραφὴν «Woergöd most hesten», ἔσω καλὸς πρὸς τὸν ἵππον. Ἐκεῖ, εἰς τὴν βορείαν ἐσχάτην τῆς Εὐρώπης, ἐνθα ἡ γῆ κρύφα περιπτύσσεται τὴν θάλασσαν εἰς τὰ γραφικὰ φιορδ, ἐκεῖ, εἰς τὴν γειτονείαν τῆς ἀπροσπελάστου χώρας, ἐνθα ἡ φύσις κρύπτει τὰ μυ-

στήριά της υπό τούς πάγους, ἐκεῖ παρὰ τὴν μυρόεσσαν ἔλατον θάλλει τὸ δένδρον τοῦ πολιτισμοῦ, ἀποδίδον τὰ ὠραῖα τῆς εὐνομίας, τῆς ἐλευθερίας, τῆς εὐδαιμονίας ἀνθι του.

Δὲν γνωρίζω ἂν ἄλλη τις χώρα, μετὰ τὴν

ΕΚΘΕΣΙΣ ΙΣΤΟΡΙΟΔΙΦΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΟ- ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ.

Μὲ τὰ ἔσπερινά αὐτὰ πορφύρεα μιᾶς ἑαρινῆς ἡμέρας τοῦ περασμένου φθινοπώρου, καταβασανισμένος ἀπὸ τὴν τραχύτητα μιᾶς διμήνου ἐν Κερκύρᾳ στρατιωτικῆς ζωῆς, πικραμένος ἀπὸ τὴν ἀποτυχίαν μιᾶς περιπετειῶδους ἐπιστημονικῆς ἐκδρομῆς εἰς τὰ Ἑπειρωτικά παράλια, ἔφθانا λιγοψυχισμένος νοσταλγὸς εἰς τὴν ἀνθόσπαρτη καὶ μυροβόλον πατρίδα τοῦ Ποιητοῦ καὶ Διδασκάλου. Ἦδη ἀπὸ τὰ πρῶτα μου νεανικά χρόνια ἐκεῖνα, τὰ χρόνια τὰ χρυσὰ καὶ ὀλανθισμένα, ποὺ κανεὶς εἶναι περισσότερον λουλούδι παρὰ ἄνθρωπος, καὶ ἤδη ἀπὸ τὰ πρῶτα ποτίσματα τοῦ νοῦ μου μετὸς στίχους τοῦ Σολωμοῦ καὶ τὰς στροφὰς τοῦ Φωσκόλου, ἐπετερυγίζε πάντοτε εἰς τὴν ψυχὴν μου τὸ γλυκύτατον ὄνειρον νὰ περάσω εὐλαβῆς καὶ ταπεινὸς προσκυνητῆς εἰς τὴν Ζάκυνθον. Ἐποθοῦσα περιεργὸς νὰ ἰδῶ καὶ νὰ σπουδάσω τὸν ἰδιόρρυθμον λαόν της, τὸν ἐξόχως πολιτισμένον καὶ καλλιτεχνικόν, ποὺ παθαίνεται μετὰ τὰ τεχνοσκαλισμένα τραγούδια τῆς ἀγάπης καὶ γλυκομεθεῖ μετὰ τὸ ἄψυ κρασί τῆς ἁρμονίας καὶ τὰ λαμπρόχη ἀναβρύσματα τῆς μουσικῆς. Καὶ συγχρόνως παιδί ὀνειροπλάνο ἐποθοῦσα—ἀπὸ τότε—νὰ βυθισθῶ εἰς ἀσάλευτην ρέμβην ἀνὰ τοὺς μυρωμένους ἐκείνους ἀνθῶνας, ὅπου ὁ Κάλβος ἔδρευε τὰς δάφνας, τὰ ἴα καὶ τὰ δροσάνθη, διὰ τῶν ὁποίων ἔπλεξεν ἀμάραντα στεφάνια εἰς μνήμην τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, τοῦ Κανάρη, καὶ τῶν κατὰ τὸν Ἀγῶνα θριάμβων τῆς πατρίδος. Καὶ λειτουργὸς ὀρφικὸς ἦθελα—ἀπὸ τότε—νὰ κατανυχθῶ εἰς τοὺς ἱεροὺς ἐκείνους τόπους, ὅπου ὁ Ὑψιστος Ἱεροφάντης καὶ Πλαστοεργός, ὁ Πρωτοπόστολος τῆς Ἰδέας, μετὰ τὴν χρυσόχορδον λύραν τοῦ Πινδάρου ὕψωσε θεώρατα κ' αἰώνια παλάτια τῆς Μεγάλης Τέχνης.

Καὶ τὸ ὄνειρον αὐτὸ—τὸ προσκύνημα τῆς

πατρίδα μου, θὰ ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ τὸν βίον μου γλυκύτερον, δὲν ἠγάπησα μετ' αὐτὴν εἰμὴ τὴν νορβηγικὴν ἔλατον, δὲν ἐλάτρευσα εἰμὴ τὸ νορβηγικὸν φιδόρδ. Ἐνοστάλησα διὰ τὴν πατρίδα ὁσάκις ἤμην μακρὰν της, ἀλλὰ δὲν ὄνειροπολῶ εἰμὴ τὸν νορβηγικὸν κόσμον.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΠΡΩΤΟΚΑΡΑΒΟΣ

Ζακύνθου—μοῦ ἐπετερυγίζε διανγές, φωτεινόν, παρήγορον κ' ἐπιτακτικὸν εἰς μίαν τελείως ἀφέγγαρη νύκτα τῆς ψυχῆς μου. Λέγω νύκτα, διότι ἀληθινὰ μόνον πρὸς ἀσέληνη καὶ ἀναστρεφὴ νύκτα ἤμποροῦσε προφανῶς νὰ παραβληθῇ ἡ κατάστασις ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε πέσει τὸ ἐγὼ μου μετὰ τὰ φυλλοροήματα τοῦ περασμένου φθινοπώρου· τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου ὀλωςδιόλου σβυσμένα· δὲν ξεχώριζα τοὺς χιλιοφεγγαβόλους ἐκείνους οὐρανοὺς ποὺ ἄλλοτε θωροῦσα μεθυμένος ἀπὸ μελίχρυσον ποτά· ἄρρωστος ἤμουνα καὶ ἀδιάφορος καὶ μετέωρος· ναυαγὸς ἀσύγκριτος εἰς πελάγη χρυσοσειρών καὶ πόθων. Ὁ πόνος βαθεῖα μ' ἔσφαζε, μαῦραι σκέψεις μετέκλυζαν καὶ πικρὰ ἡ ὁδὴν με περιέσφιγγεν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη· καὶ εἰς αὐτὰ τέλος προστετέθησαν ἀνέλπιστα καὶ αἱ ἐν Κερκύρᾳ καὶ Ἑπίρῳ περιπέτειαι.

Αὕτη ἦτο—καθὼς τὴν ζωγραφίζω ἀνωτέρω—ἡ ψυχολογικὴ μου κατάστασις, ὅταν διέτχιζα γλαυκὸν καὶ ἱλαρότατον τὸ Ἴόνιον διευθυνόμενος πρὸς τὸ «ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς». Εἶναι καθ' ὅλα εὐλογος ἡ παροιμία τῶν Ἱταλῶν Zante, fior'di Levante κ' εἶχε δίκαιον ὁ Paul Bourget ψάλλον:

Les fleurs de Zante en font un oasis flottant.

Τὰ πάντα κανεὶς βλέπει ἐκεῖ ἀνθισμένα, ὅλα ὠραῖα καὶ ἥρεμα, ὅλα γελαστά καὶ πρόσχαρα. Μαγεῖα ἀληθινὰ καὶ τελεία χαρμονὴ τὰ φυσικὰ χαρίσματα τοῦ χιλιόκαλου νησιοῦ· τὰ κρινόσπαρτα καὶ δαντελωτὰ ἀκρογιαλίας του τὰ χαϊδεύει ἡ πλέον ἀπαλὴ πελαγία αὐρὰ σμαραγδένια καὶ ἠλιόλουστα εἶναι τὰ νησάκια ποὺ γλυκὰ τὸ περιβάλλουν· τὰ βουνὰ πράσινα, μενεξεδένια καὶ γλαυκὰ καὶ μετὰ ποικίλας ἄλλας φωτοσκιάσεις οἱ κάμποι του μετὰ μεστωμένα ἀμ-

πέλια, μ' ἐλαιῶνας συνδένδρους καὶ καρπεροὺς, πρασιάς χλοερὰς καὶ μυριπνόους, λευκάζοντα χωρία κ' ἐπαύλεις εἰδυλλιακάς. Ὡραῖος τέλος καὶ διανγέστατος ὁ Ζακυνθινὸς οὐρανός· εἶναι κατ' ἐξοχὴν καὶ ὅσον ὀλίγοιτο ἑλληνικοὶ ὀρίζοντες πλούσιος εἰς χρώματα καὶ εἰς φωτοσύννεφα· ἔχει μαργαριταρένια καὶ δακρυσμένα τὰ χαμογελάσματα τῆς αὐγῆς, γαληνὰ καὶ ἀδρὰ ζωγραφισμένα τὰ δειλινὰ, αἵματοβαμμένα καὶ βυσσινόχροα τὰ βασιλέματα καὶ τὶς βραδιὲς ἔρωτικά χρυσοχυμένες. Καὶ στάζει—ὁ Ζακυνθινὸς οὐρανός—ἐπάνω εἰς τὰ ρόδα καὶ τὰ φύτρα ἐλαφροστάλακτη δροσιά, ποὺ θυμίζει τὰ τρεμουλιαστά φιλιὰ καὶ τὰ διάφανα πετράδια.

Καὶ ἀπ' αὐτὴν ὅμως τὴν Ζακυνθινὴν πλάσιν θαυμασιώτεροι οἱ ἴδιοι οἱ Ζακυνθινοὶ· κάστρα καλωσύνης, ἀγάπης καὶ χαρᾶς ἡ καρδιά τους· ἔχουν αἰώνως χαμόγελα, στίχους, ὠραῖα καὶ τρυφερά λόγια εἰς τὰ χεῖλη καὶ ὠραῖα ποιήματα εἰς τὴν ψυχὴν. Ἄλλως τε εἶνε φημισμένη καὶ γνωστὴ ἡ φαιδρότης, ἡ εὐγένεια καὶ τὰ ποιητικὰ ἔθιμα τῶν Ζακυνθινῶν. Μέσα λοιπὸν εἰς ἓνα τέτοιον ὑπέρκalon περιβάλλον δὲν εἶναι καθόλου παράδοξον ὅτι ἔπαυσαν νὰ με περισφίγουν τὰ παγερά χέρια τοῦ θανάτου. Δύναμιν νέαν, νέους χυμούς εἰς τὴν ψυχὴν μου ἦσθαι νόμην ὅτι ἐνέχυσαν οἱ κόλποι τῆς φύσεως καὶ συγχρόνως ἐθυμήθηκα καὶ πάλιν τὰς ἀγαπητάς μου ἀσχολίας, τὰς ἀναδιφήσεις καὶ τὰ φιλολογικὰ κυνήγια. Καὶ εἶμαι ἀκόμη, φαίνεται, ναρκωμένος ἀπὸ τοὺς ναρκίστους τῆς περιμορφῆς νήσου, κ' ἐνῶ πρόκειται νὰ ἐκδέσω πορίσματα παιδιογραφικῶν καὶ ἱστοριοδιφικῶν ἐρευνῶν, ὁμίλησα διὰ καθαρῶς ἀτομικά μου πράγματα, διὰ χαμόγελα, χρώματα καὶ λουλούδια.

Διὰ τὸν ἀσχολούμενον μετὰ μεσοχρόνια καὶ νεοελληνικά πράγματα ἡ Ζάκυνθος εἶναι ἀληθινὸν μουσεῖον. Τὸ ἐνετικὸν φρούριόν της, ὅπου εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους ἐξετείνετο ἡ πόλις, εἶναι πλήρες ἐρειπίων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πολλὰ δύνανται ν' ἀνήκουν εἰς τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα. Κάτω πάλιν, εἰς τὴν σημερινὴν πόλιν, ὑψοῦνται πλείστα ὅσα μέγαλα, πολυκόσμητα καὶ καμαρωτά, φέρονται εἰς τὴν ράχιν των αἰῶνας ὀλοκλήρους· Ἐκεῖνος ποὺ θὰ συμπληρώσῃ καὶ θὰ ἐπεκτείνῃ τὸ ὠραῖον ἔργον τοῦ στρατηγοῦ *Beylié* περὶ τοῦ ἀστικοῦ οἰκίσματος τῶν βυζαντινῶν¹,

¹ Général L. de Beylié, L'habitation Byzantine. Recherches sur l'architecture civile des byzantins et son influence en Europe. Paris 1902. — Supplément. Les anciennes maisons de Constantinople. Grenoble. Paris. 1903.

πολλὰ ἔχει νὰ σπουδάσῃ διὰ τὰ ζητήματά του εἰς τὴν Ζάκυνθον. Ἀλλὰ πολὺ περισσότερον εἶναι τὸ ὕλικόν διὰ τὸν ἀσχολούμενον μετὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχιτεκτονικὴν· διότι καθ' ὅλην τὴν νήσον ἀριθμοῦνται, μόνον τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος, 662 ἀκριβῶς ἐκκλησίαι σφζόμεναι καὶ 186 ἐρειπιωμέναι². Ἀπλὰ βασιλικαὶ αἱ περισσότεραι στολίζονται μετὰ ὑπερύψηλα κωδονοστάσια καὶ μάλιστα εἰς τὴν πόλιν καὶ τὰ ἐπισημότερα χωρία. Ἐξω δὲ εἰς τὰ μετόχια διακρίνει κανεὶς γλυκοθώρητα μικρὰ ἐκκλησία, οἰκογενειακὰ συνήθως, ποὺ τὰ σκεπάζει ὀλόγυρη λεύκη ἢ τὰ περιβάλλει τάγιόκλημα καὶ τὰ καθιστᾷ ἀκόμη γραφικώτερα ἢ γειτονιὰ μιᾶς μυριανθισμένης ἀγραμπελῆς ἢ μιᾶς νυφούλας κυριᾶς μετὰ ὀλόχρυσον κίτρα της. Ἐντὸς δὲ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν ἐναπόκεινται πολλάκις ἀμύθητοι θησαυροὶ ἔργων τέχνης. Ἐννοῶ τὰ ξυλόγλυπτα τέμπλα, τὰ καλοκέντητα ἄμφια, τὰ ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου σκευὴ τῆς λειτουργίας καὶ πρὸ παντὸς τὰς παλαιὰς καὶ οὐχὶ σπανίως ἐξόχου τέχνης εἰκόνας. Οὕτω εἰς τοὺς διαφόρους ἀνὰ τὴν νήσον οἴκους λατρείας ἔχομεν διεσπαρμένα ἔργα τῶν ὀνομαστῶν ζωγράφων *Ἐμμανουήλ Τζάνε Μπουναλῆ* τοῦ ἐκ Ρεθύμνης τῆς Κρήτης, τῶν *Δοξαράδων*, τοῦ *Πλακωτοῦ*, τοῦ *Κουτούζη*, τοῦ *Καντοῦνη* καὶ τῶν ὀλιγώτερον μὲν ὀνομαστῶν, ἀλλ' ἀξίων ἁγιογράφων *Παΐσιου Κατηφόρη*, *Βίκτωρος Κλαπατσαρά*, *Ἡλίας Μόσκου*, *Νικολάου Καλέργη*, *Ἀποστόλου Κριζία*, *Ἀλεξάνδρου Γρυπάρη*, *Πέτρου ἱερέως Βόσσου* κλ. κλ., ἔργα συνδυάζοντα ἐπιτηδείως τὴν βυζαντινὴν τεχνοτροπίαν μετὰ τοὺς ποικίλους ρυθμοὺς τῆς Δύσεως, μετὰ μεγαλοπρέπειαν καὶ ἁρμονίαν εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ αὐστηρότητα ὡς πρὸς τὸ σχέδιον, ποὺ μᾶς παρουσιάζουν τὴν ψυχὴν τοῦ τεχνίτου γεμάτην ὠραιοπάθειαν καὶ λεπτότητα ξεχωριστήν. Ἰδιαιτέρως ἀναφέρω ὡς ἔργα αὐστηρᾶς βυζαντινῆς τέχνης τὰς τοιχογραφίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν *Δογοθετῶν*, φιλοτεχνηθείσας τῷ 1606 ὑπὸ τῶν αὐταδέλφων *Δημητρίου* καὶ *Γεωργίου* τὸ ἐπικλὴν *Μόσχων* ἐκ πόλεως *Ναυπλίου*, καὶ τὰς τοιχογραφίας τῆς *Παναγίας* τῆς *Σκοπιώτισσας*, κατὰ μέρος μόνον σφζόμενας, ἔργα τοῦ 1699. Καὶ ἔχουν μὲν ἱκανῶς μελετηθῇ ὑπὸ διαφόρων τὰ ἐν Ζακύνθῳ ἁγιογραφικὰ μνημεῖα, ἀλλ' ἡ μελέτη δὲν ἐγένεν ἀκόμη τελεία καὶ κατὰ σύστημα. Κ' ἐγὼ ἐξήτασα μερικὰ ἐξ αὐτῶν καὶ λίαν

² Σπ. Δε Βιάζη: Αἱ ἐν Ζακύνθῳ ἐκκλησίαι. (Ἐν τῷ Ἡμερολόγιῳ τῶν Ἑθνικῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων. 1906 ἐν Κωνσταντινουπόλει, σ. 277).

προσεχῶς σκοπεύω νὰ δημοσιεύσω τὰ πορίσματα μου, συγκριτικὰ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, εἰς μερικὰ δὲ σημεῖα ἐπανορθωτικὰ ὅσων τυχὸν ἐσφαλμένως ἐγράφησαν περὶ αὐτῶν. Ἐπίσης ἀντέβαλα ἱκανὰς ἐπὶ παλαιῶν πινάκων ἐπιγραφὰς πρὸς τὰς ἐκδόσεις τοῦ κ. Δανιὴλ Quinn¹ καὶ μεγάλως ἐχάρην διὰ τὴν τάξιν καὶ ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐργασίας τοῦ διαπρεποῦς φιλέλληρος, διότι ἡ ἀντιβολή μου ἐλαχίστας καὶ σχεδὸν ἀναξίας λόγου ἀμαρτάδας τοῦ κ. Quinn ἐσημείωσεν.

Ἄλλ' ὁ ἀσχιολούμενος μὲ τὴν γραφικὴν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἔχει πλὴν τῶν ἀγιογραφικῶν μνημείων νὰ θαυμάσῃ ἐν Ζακύνθῳ καὶ νὰ σπουδάσῃ πληθὺν παλαιῶν ρωπογραφημάτων, πινάκων μὲ τοπεῖα καὶ μάλιστα προσωπογραφιών, ποὺ φιλοστόργως κατέχουν διάφοροι οἰκογένειαι ἢ ἰδρύματα τῆς νήσου. Ἰδιαιτέρως ἀναφέρω ἐδῶ τὴν εἰκόνα τοῦ γνωστοῦ συγγραφέως καὶ διαπύρου φιλέλληρος Πέτρου Ἀβγουνστίνου *Guyss*, ἔργον ἀξιόλογον τοῦ ΙΗ' τελευτῶντος αἰῶνος, κατεχόμενον ὑπὸ τοῦ ἀρχοντικοῦ οἴκου τῶν Κομούτων.

Ἄλλ' ἰδίως ὁ διερευνῶν τὰς μετὰ τὴν ἄλωσιν τύχας τοῦ Γένους ἢ ἀσχιολούμενος μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἑλληνικῆς γραφῆς ἔχει ἀπέραντον ἄγρον νὰ σταχυολογήσῃ. Ἐννοῶ τὸ δημόσιον ἀρχεῖον Ζακύνθου, ἰδρυθὲν ἐπὶ Ἑνετῶν τῷ 1559 καὶ περιέχον χιλιάδας πολυτιμοτάτων καὶ διασαφητικῶν ἐγγράφων καὶ καταστίχων. Τὸν θησαυρὸν αὐτὸν ἐξεμεταλλεύθη ἀρχόντως ἕως τῶρα ἡ Ἐπιστήμη. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ σειραὶ ἐγγράφων τελείως ἀνεξέταστοι. Ἐγὼ ἐκ τῶν ἀρχαϊκῶν ἐγγράφων ἐξήτασα τὰ συμβόλαια τοῦ παλαιοῦ νοταρίου Ζακύνθου Ἀλεξάνδρου Ραντοπούλου (1504-1552). Ἦτο δὲ ἡ ἀναδίφησίς μου σχετικὴ μὲ οἰκογενεῖας Πελοποννησιακὰς καταφυγούσας εἰς Ζακύνθον κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ ΙΣ' αἰῶνος. Ἐπίσης ἐσταχυολόγησα καὶ ποιήματα σταχυολογήματα ἐκ τοῦ περιφήμου καὶ ἀνεκδότου ἐν συνόλῳ χρονικοῦ τοῦ Βαρβιάνη.

Κυριώτατα ὅμως ἡ ἰδική μου ἔρευνα ἐστράφη πρὸς τοὺς ἑλληνικοὺς χειρογράφους κώδικας τῆς Δημοσίας καὶ τῆς Δημοτικῆς Φωσκολιανῆς Βιβλιοθήκης. Ἡ Δημοσία Βιβλιοθήκη — περὶ τῆς ὁποίας ἰδὲ τὸ διεξοδικὸν σημείωμα τοῦ κ. Λεωνίδα Ζῶη¹ — κατέχει περὶ τοὺς 60 ἑλλη-

¹ Daniel Quinn: Τῶν τελευταίων αἰώνων ἐπιγραφαὶ Ζακυνθιακαί. Ἐν τῇ Ἀρμονίᾳ, ἐπιστημονικῶ περι-
οδικῷ συγγράμματι. Τόμ. Γ' (1902) σ. 553 κ. ἑ.

² Λεωνίδα Ζῶη: Ἡ Δημοσία Βιβλιοθήκη Ζακύν-
θου. Ἐν Ζακύνθῳ 1899.

νικοὺς κώδικας. Μεταξὺ αὐτῶν ὀλίγοι τινὲς εἶναι ἐξ ἐκείνων ποὺ ἄλλοτε εἶχε κτήμα καὶ περι-
έγραψε μάλιστα — ἀλλ' ἀτελῶς καὶ συγκεχυμέ-
νως — ὁ μακαρίτης ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου Νι-
κόλαος Κατραμῆς¹. Εὐτυχῶς εἶχα τὴν εὐκαι-
ρίαν ὥστε ἡ ὑπ' ἐμοῦ καταρτισθεῖσα ἀναγραφή
νὰ γίνῃ τελεία καὶ κατὰ τὰς σημερινὰς ἀπαι-
τήσεις τῆς Ἐπιστήμης. Οἱ πλέον ἀξιόλογοι κώ-
δικες τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης εἶναι οἱ ἑξῆς:

1. Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου περὶ πόλεων καὶ
δήμων. Πολυτιμότετος χάρτινος κώδιξ τοῦ ΙΔ'
ἢ ΙΕ' αἰῶνος εἰς ἀρίστην κατάστασιν καὶ μὲ
καλὰς γραφὰς τοῦ κειμένου.

2. Πολυμιγῆς κώδιξ, τοῦ ΙΣ' αἰῶνος, ἐν ᾧ
περιέχονται εἰς πεζὸν λόγον καὶ αἱ «Φυσιολο-
γίαι γραφεῖσαι παρὰ τοῦ πανιερωτάτου μητρο-
πολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης Δαμασκηνοῦ». Ἀκολουθεῖ δὲ ἀμέσως «Ἐτέρα φυσιολογία ἡπερ
οὐκ ἐγράφη παρὰ τοῦ πανιερωτάτου μητροπο-
λίτου Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης Δαμασκηνοῦ, ἀλλὰ
γράφῃ (sic) παρὰ τοῦ μακαριωτάτου Ἐπιφα-
νίου ἀρχιεπισκόπου Κύπρου». Οὕτω ἔχομεν ἕνα
ἐπὶ πλέον κώδικα καὶ μάλιστα ἀξιόλογον διὰ
τὴν κριτικὴν ἔκδοσιν τοῦ πεζολογικοῦ Φυσιολό-
γου, τοῦ γνωστοῦ δημοτικοῦ κειμένου.

3. Ἐτερος πολυμιγῆς κώδιξ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος
περιέχων καὶ μερικὰ βυζαντινὰ ἀνέκδοτα κεί-
μενα ἄξια πολλῆς προσοχῆς, περὶ ὧν ἄλλοτε.

4. Περιγραμνὸς κώδιξ, τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, περι-
έχων τὰς ἐπ' ἐκκλησίας ἀναγινωσκομένας περι-
κοπὰς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, γραφεῖς ὑπὸ τοῦ
βιβλιογράφου Ἰωάννου Ρόσου τὸ ἐπίκειν².

Ἡ δὲ Δημοτικὴ Φωσκολιανὴ Βιβλιοθήκη —
δημιούργημα καὶ μέγα μέρος τῆς δραστηριό-
τητος τοῦ καλοῦ φίλου κ. Σπυρίδωνος Δὲ Βιάζη —
εἶναι ἰδρυμένη εἰς τὴν μικρὰν ἐκείνην οἰκίαν,
ὅπου ἐγεννήθη ὁ Οὐγὸς Φώσκολος. Εἶναι σχε-
δὸν ἡ μόνη ἀξιοπρεπὴς καὶ συστηματικὴ δη-
μοτικὴ βιβλιοθήκη τῆς Ἑλλάδος, ἀριθμοῦσα ἐν-
τυπα μὲν βιβλία ὑπὲρ τὰς 6000, ἀρκετὰ δὲ
πρὸς τούτοις ἑλληνικὰ καὶ ξενόγλωσσα χειρό-
γραφα καὶ ἔγγραφα. Ἡ ἐφορία τῆς προοδευτι-
κῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης ἔκαμε τὴν ἐξόχως κο-
λακευτικὴν δι' ἐμὲ ἐξαίρεσιν — λίαν εὐγνώμων
ἀναφέρω τὸ πρᾶγμα — νὰ μοῦ παραχωρήσῃ κατ'
οἶκον τοὺς ἑλληνικοὺς κώδικας πρὸς μελέτην.

¹ Νικολάου Κατραμῆ: Φιλολογικὰ Ἀνάλεκτα Ζακύν-
θου. Ἐν Ζακύνθῳ 1880, σ. 156-196.

² Περὶ αὐτοῦ ἰδὲ B. Montfaucon, Palaeographia
Graeca. Ἐν Παρίσις. 1708 σ. 101. *Πανδώρα*, τόμ. Η'
(1857-1858) σ. 548. V. Gardthausen, Griechische
Palaeographie. Ἐν Λειψίᾳ 1879, σ. 326 κ. ἑ. — Ν.
Κατραμῆ, ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 197 κ. ἑ.

Ἦσαν δὲ 32 τὸ ὅλον καὶ συνέταξα τὸν λεπτο-
μερῆ αὐτῶν κατάλογον ἐκτυπούμενον λίαν προσε-
χῶς. Ἐδῶ ἀναφέρω τοὺς ἀξιολογωτέρους κώ-
δικας ἐξ ἐκείνων, ποὺ φυλάσσονται εἰς τὸν οἶ-
κον τοῦ ποιητοῦ τῶν Τάφων.

1. Κώδιξ χάρτινος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος περιέχων,
δυστυχῶς ἀκέφαλον, τὸν βίον τοῦ Βασιλᾶμ καὶ
Ἰωάσαφ, τὴν περιώνυμον δηλαδὴ θρησκευτι-
κὴν μυθιστορίαν τῶν μέσων αἰώνων, τὴν ἀπο-
διδομένην συνήθως, πλὴν ἐσφαλμένως, εἰς τὸν
Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνόν.

2. Κώδιξ χάρτινος τοῦ ΙΗ' αἰῶνος περιέχων
τὸ τυπικὸν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῆς
τοῦ Παντοκράτορος Χριστοῦ, τῆς καθιδρυθεί-
σης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Κομνηνοῦ
τῷ 1136. Εἶναι ἀντίγραφον ἐκ τοῦ ἀρχεγράφου,
τὸ ὁποῖον κατέταξα ὑπ' ἀριθ. 26 καὶ περιέ-
γραφα εἰς τὸν κατάλογόν μου τῶν χειρογρά-
φων κωδίκων τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπη-
λαίου¹. Ὁ Ζακυνθινὸς αὐτὸς κώδιξ εἶναι ἤδη
γνωστὸς ἐξ ἀνακοινώσεως τοῦ κ. P. Bezobrazov². ἔχω ὅμως κ' ἐγὼ νὰνακοινώσω ἐνδια-
φερούσας περὶ αὐτοῦ εἰδήσεις.

3. Κώδιξ περιέχων ἱταλικά καὶ ἑλληνικά ἔγ-
γραφα τοῦ ἔτους 1806 ἀπευθυνόμενα κατὰ τὸ
πλεῖστον πρὸς τὸν πρύτανιν εἴτε πρόεδρον Ἰ-
θάκης Ἰωάννην Κουερλίνην. Ἀντέγραφα αὐτού-
σια τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν ἐγγράφων αὐτῶν, καθ'
ὅσον ἀναφέρονται εἰς γνώριμα πρόσωπα τῶν
ἀρματωλικῶν χρόνων, π. χ. εἰς τὸν Γεώργιον
Βαρνακιώτην, τὸν Μήτξον Κοντογιάννην, τὸν
Δίπλαν, τὸν Δημήτριον Ἰσκον κλ. κλ.

4. Κώδιξ τῆς Ζακυνθινῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγ.
Ἀντωνίου τοῦ Ἀντρίτζη περιέχων πράξεις τῶν
εἰῶν 1756-1814.

5. Κώδιξ περιέχων τὴν ὑπὸ Ἀγγέλου Σουμ-
μάκη διήγησιν «τῆς ὁρμηλύνοντος τῶν ποπολάρων,
ἡγουν τοῦ λαοῦ τοῦ νηοῦ τῆς Ζακύνθου, ὅπου
ἔγινε εἰς τοὺς 1628». Κ' ἔχει μὲν ἐκδοθῇ τὸ
κείμενον αὐτὸ ὑπὸ τοῦ κ. Κων. Σάθα³, ἀλλ' ὁ
περὶ οὗ ὁ λόγος νέος κώδιξ θὰ μᾶς χρησιμεύσῃ
διὰ μίαν νέαν κριτικὴν ἔκδοσιν. Δι' αὐτὸν ἀκρι-

¹ Νίκου Α. Βέη: Ἐκθεσις παλαιογραφικῆς καὶ ἱστο-
ριοδικτικῆς ἐκδρομῆς εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καλαβρυτῶν. —
«Παναθήναια». Τόμ. Θ' (1904-1905) σ. 139.

² Ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Ρωσικοῦ Ὑπουργείου τῆς
Παιδείας 1887. Τόμ. 254, Νοέμβριος, σ. 66-74 —
Περβλ. Ed. Kurtz ἐν τῇ Byzantinische Zeitschrift.
Τόμ. II (1893) σ. 627 κ. ἑ.

³ Κ. Ν. Σάθα: Ἑλληνικὰ Ἀνέκδοτα Τόμ. Α'. Ἐν
Ἀθήναις 1867 σ. 157-193. Ὅθεν ἀνετυπώθη μετὰ
προλεγομένων καὶ εἰς ἴδιον τεῦχος ὑπὸ τὴν ἐπιγρα-
φήν: Τὸ ἐν Ζακύνθῳ ἀρχοντολόγιον καὶ οἱ ποπολάροι
ὑπὸ Κωνσταντίνου Σάθα. Ἐν Ἀθήναις 1867.

βῶς τὸν λόγον ἀντέβαλα τὸ ἐντυπον κείμενον
πρὸς τὸ τοῦ κώδικος, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει
ἱκανὰ πλεονεκτήματα.

6. Κώδιξ τῆς Ὀκτωήχου, τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, μὲ
ἐνδιαφέροντα σημειώματα περὶ θεομηνιῶν ἐν
Κρήτῃ.

7. Κώδιξ περιέχων ποικίλα ἐνδιαφέροντα
χρονολογικὰ σημειώματα καὶ μάλιστα περὶ
τῶν πολεμικῶν κινήσεων τοῦ Φραγκίσκου Μο-
ροζίνη κατὰ τὰ ἔτη 1684-1686.

8. Κώδιξ μὲ στίχους ἀδήλου τινὸς διὰ τὴν ναυ-
μαχίαν τοῦ Ναυαρίνου καὶ μὲ δημοτικὰ δίστιχα.

9. Κωδὶκελλος, γραφεῖς κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα,
περιέχων πολὺτιμον ὑπόμνημα περὶ μεταναστεύ-
σεως Ἀθηναίων τινῶν εἰς Πελοπόννησον καὶ
μετὰ ταῦτα εἰς Ζακύνθον, ἀρχομένου τοῦ ΙΕ'
αἰῶνος. Καὶ ἔχει μὲν δημοσιευθῇ τὸ ὑπόμνημα
τοῦτο ὑπὸ τῶν κ. κ. Σπ. Δὲ Βιάζη¹ καὶ Ν. Ι. Σο-
λωμοῦ², ἀλλ' ἐξ ἄλλων ἀντιγράφων.

Ἐκ δὲ τῶν ἐγγράφων τῆς Φωσκολιανῆς βι-
βλιοθήκης ἀντέγραφα αὐτούσια πρὸς ἔκδοσιν
τάκολουθα πατριαρχικά γράμματα:

1. Ἱερεμίου Α', ὑπὸ χρονολογίαν 1544 μηνὶ
Ἀπριλίῳ, περὶ τῆς Ζακυνθινῆς ἐκκλησίας τοῦ
Ἀγ. Νικολάου τοῦ Μόλου. Συνυπογράφονται
καὶ 12 ἀρχιερεῖς. Εἶναι δὲ μετὰφρασὶς τοῦ ἀρ-
χεγράφου σιγιλίου³ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς.

2. Τιμοθέου Β' καὶ τῆς περὶ αὐτὸν συνόδου
πρὸς τὸν πρωτοπαπᾶν Κορυφῶν Γρηγόριον
Φλώρον. Ἄνευ ρητῆς δηλώσεως ἔτους.

3. Ἰωαννικίου Β' πρὸς τὸν πρωτοπαπᾶν Ζα-
κύνθου Εὐδοκίῳ Λογοθέτῃ. Φέρει χρονολο-
γίαν 1648, Ἀπριλίου 9.

Καὶ πάντοτε θὰ ἐνθυμοῦμαι, κάπως μὲ ξε-
χωριστὴν συγκίνησιν, τὴν ἐργασίαν μου ἐπὶ
τῶν χειρογράφων τῆς Φωσκολιανῆς βιβλιοθή-
κης: διότι φιλικώτατα συνομιλῶν μὲ αὐτὰ ἐπέ-
ρασα συνεχεῖς παννυχίδας ὑπὸ τὸ ἀμυδρὸν φῶς
μιάς παλαιᾶς αἰωνοβίου καὶ μόλις συγκρατου-
μένης ἀνετικῆς λυχνίας, ποὺ μὲ τὸ ἀρχαϊόπρε-
πον ἀκάνθινον σχῆμα τῆς διηγεῖτο εἰς τοὺς
κατανοοῦντας τὴν ἀφῶνον τῶν ἐρεσιῶν γλῶσ-
σαν ὅλην τὴν ζωὴν ποὺ ἐφώτισε, ὅλην τὴν χα-
ρὰν ποὺ ἐζωντάνευσε, καὶ ὅλην τὴν θλίψιν ποὺ
ἐπαρηγόρησε. Καὶ προσήλωνα ἐπὶ τῶν κυρι-

¹ Ἐν τῇ Κυπρίᾳ, περιοδικῷ Ζακύνθου, ἔτος Γ',
φυλλ. ΙΖ. Ἀριθ. 41 (τῇ 30 Ἰουνίου 1886).

² Ἐν τοῖς Μνημείοις τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων,
τόμ. Β', σ. 154 κ. ἑ, ὅθεν καὶ ἐν Θ. Ν. Φιλαδέλφειας,
ἱστορία τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Τόμ. Α'.
Ἐν Ἀθήναις 1902, σ. 139 κ. ἑ.

³ Ἐξεδόθη τὸ ἀρχεῖον σιγίλιον ὑπὸ Ν. Κατρα-
μῆ, ἐνθ' ἀνωτέρω, σ. 182 κ. ἑ.

νισμένων χαρτιῶν τὸ βλέμμα καὶ με συνέπειαν οἱ ἄνθρωποι πολυκαιρινῶν ἀναμνήσεων ἕως οὗ μ' ἐξυπνοῦσεν—ἐπικαιρὸς τῆς Ζωῆς ἀντίλαλος—τὸ τραγούδι πλαντασμένου ἀπὸ πόθον τραγουδιστοῦ, ποὺ συνώδευε με τῆς κιθάρας τὸ στέναγμα θεολάλητον ὕμνον πρὸς τὴν πο-θοκρατόρισσαν ὀνειρευόμενος νὰ προβάλῃ ἀπὸ τὰ παράθυρα δειλὰ-δειλὰ—σὰν τοῦ κυπαρισιοῦ τάνεμισμα—ἢ λυγρὴ ἔρωτοδεσποῖνα.

Με πρῶτην εὐκαιρίαν σκοπεύω νὰ μεταβῶ καὶ πάλιν εἰς τὴν Ζάκυνθον. Διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν θέλω νὰ συντάξω τὸν κατάλογον τῶν χειρογράφων τῆς μονῆς τοῦ Ἀγ. Γεωργίου τῶν Κρημνῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ περιέλθω τὴν νῆσον πρὸς συλλογὴν γλωσσικοῦ καὶ λαογραφικοῦ ὕλικου. Ἡ Ζάκυνθος παρ' ὅλας τὰς γενόμενας ἕως τώρα ἐργασίας, ἐκ τῶν ὁποίων προ-τεύουν αἱ τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας Σαλβα-τόρ¹, κρύπτει ἀκόμη πολυτιμότερα γλωσσικά καὶ λαογραφικά μνημεῖα. Κατὰ τὴν περασμένην μάλιστα διαμονήν μου εἰς τὴν νῆσον τὰ ὀχρόλευκα χεῖλη μιᾶς δυστυχημένης κόρης τοῦ λαοῦ μοῦ ἐχάρισαν ἀρκετὰ τραγούδια καὶ δίστιχα τῆς ἀ-γάτης—ἐκλεκτὰ λουλούδια τῆς δημοτικῆς Μού-σης—καὶ μοῦ διηγήθησαν θρύλλους καὶ παρα-δόσεις, ὅπου φαίνεται τελείως ἀποκρυσταλλωμένη ἡ ἐθνικὴ μας ψυχὴ. Κ' ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ λαο-γραφικοῦ καὶ γλωσσικοῦ ὕλικου εὐχαρίστως ση-μειῶνω ὅτι κατὰ τὴν διαμονήν μου εἰς τὴν νῆ-σον εἶχα τὴν καλὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξετάσω κ' ἕνα διεξοδικὸν γλωσσάριον τῆς Ζακύνθου, μετὰ παραρτήματος περιέχοντος ζῶντα γλωσσικά μνη-μεῖα, κατηρητισμένον ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Ἀν-δρέα Γαῖτα, λογίου καὶ φιλόστοργος πολιτευο-μένου. Καὶ συνιστῶ εἰς τὴν Γλωσσικὴν Ἑ-ταιρείαν Ἀθηνῶν τὴν ταχεῖαν ἐκδοσὶν τοῦ γλωσσarioῦ αὐτοῦ, καθ' ὅσον οὕτω θάποτα-μιεύσωμεν διὰ παντὸς μέγα μέρος τοῦ ἀνεκτι-μήτου γλωσσικοῦ θησαυροῦ τῆς νήσου.

Αὐτὰ εἶχα νὰ ανακοινώσω περὶ τῶν ἱστοριοδι-φικῶν καὶ παλαιογραφικῶν ἐργασιῶν μου ἐν Ζακύνθῳ. Καὶ τὰ γράφω—τὸ διακρίνει ἄλ-λως τε τὸ πρᾶγμα ὁ ἀναγνώστης—ὑπὸ τὸ κρά-τος ἀνεκφράστου νοσταλγίας πρὸς τὸ «ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς».

Καὶ τελευταῖον ὁμολογῶ ὅτι θὰ ἦτο ἀδι-

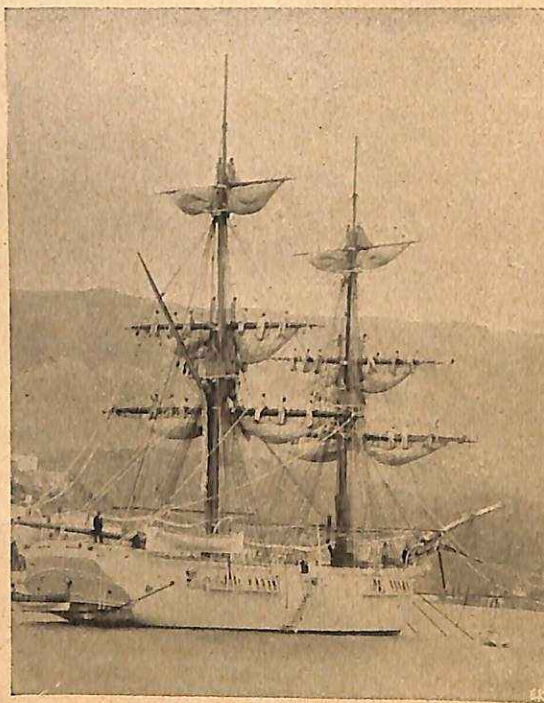
¹ Zante: Allgemeiner Theil. Prag, Druck und Verlag von Heinr. Meray Sohn. 1904. Τόμ. Α'.

καιολόγητος παράλειψις καὶ παραδειγματικὴ ἀγνωμοσύνη νὰ μὴν εὐχαριστήσω καὶ ἀπ' ἐδῶ ὅλους τοὺς Ζακύνθους ἐκείνους, ποὺ τυχὸν ἐδείξαν ἐνδιαφέρον διὰ τὰς ἐρεῦνας μου. Ἰ-διαίτερος δὲ πρέπει νὰ ἐκφράσω τὴν εὐγνωμο-σύνην μου πρὸς τοὺς καλοὺς φίλους καὶ συνα-δέλφους κ. κ. Λεωνίδα Ζώην καὶ Α. Μπισκίην, τὸν ἑφορον τῆς Δημοσίας βιβλιοθήκης κ. Κων-σταντῖνον Σιγοῦρον, καὶ τὸν βιβλιοφύλακα αὐ-τῆς κ. Ροβέρτον Κιβωτόν, καὶ πρὸ πάντων πρὸς τὸν ἐρευνητικώτατον καὶ μετριοφρονα σοφὸν καὶ ἀγαπητόν μου συνεργάτην κ. Σπυρίδωνα Δὲ Βιάζην. Τὴν καλωσύνην καὶ τὴν στοργὴν τῶν πρὸς ἐμὲ οὐδέποτε θὰ λησμονήσω, ὅπως ἐξ ἄλλου πάντοτε θὰ κρατῶ ζωηρὰν εἰς τὸν νοῦν μου τὴν εἰκόνα τῆς ὡραίας πατρίδος τῶν, εἰκόνα πλαισιουμένην με ἀνθισμένας μυρσί-νας, με στίχους τῆς Ἀγνώριστης καὶ τῆς Ξαν-θούλας καὶ με ἀκτίνας χρυσῶν ἡμερῶν.

Ἐπὶ τοῦ «Δελφῖνος», 14 Δεκεμβρίου 1906.

— Ἐν Ἀθήναις, 28 Φεβρουαρίου 1907.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

Ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν τμήμα τῆς Ἐκθέσεως τοῦ Βορδῶ — Τὸ ἱστορικὸν πλοῖον ὁ «Ἀρης» — Φωτογρ. Σ. Κοκκόλη.

THESAURUS LINGUAE LATINAE

Ὅσοι πολυπληθεῖς εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι κάμνουν χρῆσιν τῶν μεγάλων λεξικῶν ἢ ἀναγκάζονται νὰ καταφύγουν εἰς αὐτὰ διὰ τὴν λύσιν μίας τῶν ἀπορίας, τόσῳ ὀλίγοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἀνεμέτρησαν ἢ καὶ ἐσυλλογίσθησαν τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας δυσκολίας, αἱ ὁποῖαι ἐγείρονται κατὰ τὴν συγγραφὴν ἑνὸς λεξικοῦ, ἐφ' ὅσον, ἐννοεῖται, αὐτὸ δὲν εἶναι ἀντιγραφὴ σταχυολογία ἀπὸ προγενέστερα ἔργα.

Τὸ παρὸν μᾶς κάμνει πολλὰς φορές νὰ ἐν-νοήσωμεν καλύτερα τὸ παρελθόν· ἰδοὺ μία ἀλήθεια, τὴν ὁποίαν συχνὰ ἔχει κινεῖς τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀναγνωρίσῃ ἄλλ' εἶναι ἐπίσης ἀλήθεια, ὅτι τὰ δυσυπέρβλητα ἐμπόδια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐνίοτε προσκόπτει ἡ τωρινὴ μας ἐπιτυ-χία, μᾶς κάμνουν νὰ ἐκτιμήσωμεν καλύτερα τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας ἐκείνων οἱ ὁποῖοι πρὶν ἀπὸ ἡμᾶς εἰργάσθησαν ἐπάνω εἰς τὸ ἴδιον ἔδα-φος, καθὼς καὶ νὰ εἴμεθα ἐπεικέστεροι πρὸς τὰς τυχόν ἀτελείας τοῦ ἔργου τῶν. Ἄν δὲν ἦτο ἀρκετὴ ἡ ἕως τώρα ἐμπειρία, ἡ σύνταξις καὶ ἡ ἐκδοσις τοῦ θησαυροῦ τῆς λατινικῆς γλώσσης θὰ ἀρκοῦσε διὰ νὰ πιστώσῃ τὸ λεγόμενον.

Τὸ ὄνειρον τὸ ὁποῖον ὁ Wolf πρῶτος πρὸ ἑκατὸν χρόνων ὀνειρεύθη, τὸ σχέδιον τὸ ὁποῖον κάπως ἀπτότερα συνέλαβε καὶ ὑπεστήριξε ὁ Halm εἰς τὰ 1858, καὶ τοῦ ὁποῖου τὴν ἐπιτυ-χίαν προωδοποίησε ὁ Wölfflin μετὰ τὸ Archiv für lateinische Lexicographie (1882), τὸ ὄνειρον αὐτό, τὸ σχέδιον, ἡ ἰδέα, ἤρchiσε νὰ λαμβάνῃ ὁστὰ μαζὶ μετὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ νέου αἰῶνος. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἤρchiσε νὰ τυπώνεται ὁ Thesaurus linguae latinae, σπουδαῖον καὶ βαρὺ ἔργον, τὸ ὁποῖον θὰ περιλάβῃ εἰς τοὺς ὀγκώδεις καὶ ἀφθόνους τόμους του ὅλας τὰς λέξεις τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ ὅλα τὰ χαρακτηριστικά ἢ ὁπωσδήποτε ἐνδιαφέροντα χωρία εἰς τὰ ὁποῖα αὐταὶ ἀπαντοῦν.

Ὅτι ἐδείχθη ἀδύνατον νὰ κατορθωθῇ ἀπὸ ἕνα ἄνθρωπον, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δὲν ἤμπο-ροῦσε νὰ πραγματοποιήσῃ μία Ἀκαδημία μετὰ τοὺς γλίσχρους πόρους ποὺ διαθέτει, αὐτὸ ἐπι-τυγχάνεται τώρα μετὰ τὴν κοινὴν συνεργασίαν τῆς Ἐνώσεως τῶν Ἀκαδημιῶν. Εἰς τὴν πρω-τοβουλίαν τοῦ 40ου φιλολογικοῦ συνεδρίου εἰς τὸ Görlitz ὀφείλεται ἡ Ἐνωσις τῶν γερμα-νικῶν Ἀκαδημιῶν, τὴν ὁποίαν ἐπηκολούθησε ἡ Διεθνὴς Ἐνωσις τῶν Ἀκαδημιῶν, εἰς δὲ τὸ 1893 συνιστάτο διεθνὴς ἀκαδημαϊκὴ ἐπι-

τροπή, μετὰ τὸν ὅρον τὴν ὁργάνωσιν τοῦ Λατινικοῦ Θησαυροῦ.

Διὰ νὰ λάβῃ ὁ Θησαυρὸς τὴν τελειωτικὴν μορφήν μετὰ τὴν ὁποίαν μᾶς παρουσιάζεται τυ-πωμένος, πρέπει νὰ περάσῃ ἀπὸ διάφορα στά-δια καὶ πρέπει νὰ προηγηθῶν διάφοροι προ-καταρκτικαὶ ἐργασίαι.

Πρῶτον ἔργον τῶν συντακτῶν τοῦ Λεξικοῦ ἦτο ἡ συλλογὴ τοῦ ὕλικου διὰ τὴν ἐργα-σίαν αὐτήν, εἰς τὴν ὁποίαν κατεβλήθη ὅλη ἡ δυνατὴ φροντίς, ἐκρημάσθησαν ἕξι δλόκληρα χρόνια (1894—1899). Κάθε λέξις ἀπαντῶσα εἰς τοὺς λατίνους συγγραφεῖς ἢ τὰ περισω-θέντα γραπτὰ μνημεῖα, ἔπρεπε νὰ ἀντιπροσω-πευθῇ διὰ κάθε φοράν ὅπου εὐρίσκεται μετὰ ἕνα δελτίον εἰς τὸ ὕλικόν τοῦ λεξικοῦ· πρῶτον λοιπὸν ἔργον ἦτο ἡ δελτίωσις (Verzettelung) τοῦ συγγραφέως. Κάθε συγγραφεὺς, τὸ Corpus inscriptionum, κτλ. διηρέθη εἰς κομμάτια, τὸ καθένα ἀποτελούμενον ἀπὸ ἀρκετὰς σειρᾶς, ὥστε ἡ κάθε μία ἀπὸ τὰς ἐν αὐτῷ λέξεις, νὰ μὴ ἀποσπᾶται ἀπὸ τὴν συνέχειαν τοῦ λόγου καὶ νὰ εἶναι ὁπωσδήποτε τελείως εὐληπτος ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα. Τὸ καθὲν δελτίον ἐπολυγρα-φεῖτο εἰς 100 ἀντίτυπα, ὅσαι δηλαδὴ εἶναι σχεδὸν καὶ αἱ λέξεις τὰς ὁποίας περιέχει κάθε περικοπὴ· εἰς καθένα ἀπὸ τὰ ὅμοια αὐτὰ δελ-τία σημειώνεται ἀκριβῶς ἡ σχετικὴ παραπομπὴ καὶ ὑπογραμμίζεται μία ἀπὸ τὰς λέξεις τοῦ κει-μένου, τὸ λήμμα ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ λήμματος αὐτοῦ κατατάσσεται τὸ δελτίον, τοποθετούμενον εἰς τὴν οἰκίαν θέσιν τοῦ λεξικοῦ τοῦ δελτιω-θέντος συγγραφέως.

Μετὰ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐβελτιώθησαν ὅλοι οἱ λατ. συγγραφεῖς ἕως εἰς τὸ τέλος τῆς ἀρχαί-τητας· μερικοί, ὁ Κικέρων λ. χ. ἀντιπροσω-πεύεται μετὰ ἑκατὸν ἀριθμὸν δελτίων, ἐνῶ διὰ τὴν γραμματείαν, τὰς ἐπιγραφὰς κτλ. ἀπὸ τὸν Β' ὡς εἰς τὸν C' μ. Χ. αἰῶνα, ἐθεωρήθη προ-τιμότερον τὸ σύστημα τῆς ἐκλογῆς (excer-ptionem, δηλαδή, ἀπὸ τὰ σχετικὰ μνημεῖα παρελήφθη καὶ ἐδελτιώθη ἀπὸ τὰ κατάλληλα πρόσωπα κατ' ἐκλογὴν ὅλον τὸ ὕλικόν τὸ ὁποῖον ἐθεώρησαν αὐτὰ ἀναγκαῖον ἢ πρόσφο-ρον, χωρὶς πάλιν νὰποκλείεται ἡ πιθανότης ὅτι ἐδῶ κ' ἐκεῖ παρελείφθησαν ἢ παρεβλέφθη-σαν χρήσιμα στοιχεῖα).

Τὰ ξεχωριστὰ λεξικά δελτίων τὰ ὁποῖα με-

αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπαρτίσθησαν ἀπὸ κάθε συγγραφέα, ἐνώθησαν ἀργότερα εἰς ἓνα μεγάλον λεξικόν, δηλαδὴ εἰς μίαν μεγάλην καὶ ἐνιαίαν συλλογὴν δελτίων, ἡ ὁποία, κατὰ τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν, θὰ διατηρηθῇ καὶ μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ λεξικοῦ. (Χωρὶς ὅμως νὰ γίνῃ πάλιν καὶ ἡ ἀνάλυσις εἰς τὰ μερικὰ λεξικά· ἐλήφθη μόνον πρόνοια ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ καὶ εὐκόλος ἡ ἀποκατάστασις των, ἂν τυχὸν χρειασθοῦν ἀργότερα).

Ἡ μηχανικὴ ἐργασία ποῦ ἀπαιτεῖται διὰ νὰ συναχθοῦν καὶ καταταχθοῦν τὰ δελτία καὶ ἔτσι ἐτοιμασθοῦν διὰ τὴν κατόπιν ἐργασίαν, εἶναι ὑπερβολικὰ μεγάλη, κοπιαστικὴ καὶ πολυέξοδος· προκειμένου διὰ μόνον τὸ στοιχεῖον C, ἓνας βοηθὸς ἐχρειάσθηκε μῆνας ὁλοκλήρους διὰ νὰ μαζέψῃ καὶ κατατάξῃ τὸ ὕλικόν ἀπὸ τὰ διάφορα μερικὰ λεξικά καὶ τοὺς πίνακας, καὶ νὰ τὸ παραδώσῃ ἑτοιμον εἰς τὸν διευθυντὴν τῆς ἐργασίας, ὁ ὁποῖος ἀργότερα θὰ διαμοιράσῃ τὰς λέξεις μὲ τὰ δελτία των, εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν συντάκτας τοῦ λεξικοῦ, διὰ νὰ συντάξουν τὰ σχετικὰ ἄρθρα.

Ἀφοῦ ὑπερνικηθὼν αἱ τεχνικαὶ αὐταὶ δυσκολίαι, διενεργεῖται μία ἄλλη ἐργασία ἡ κριτικὴ ἀναθεώρησις τοῦ ὕλικου. Δὲν ξαναυποβάλλονται δηλαδὴ οἱ δελτιωμένοι συγγραφεῖς εἰς τελείαν κριτικὴν ἔρευναν — μία τόσον μεγάλη ἐργασία θὰ ἐκαθιστοῦσε προβληματικὴν τὴν ἔκδοσιν τοῦ Λεξικοῦ — ἀλλὰ τὰ ἀμφισβητούμενα, τὰ ἀθετούμενα ἢ τὰ διωρδονόμενα χωρία ἐξετάζονται καὶ πάλιν ἀπὸ τοὺς συντάκτας, οἱ ὁποῖοι κατόπιν αὐτοῦ ἐπιλαμβάνονται τοῦ καθορισμοῦ τῶν διαφορῶν σημασιῶν κάθε λήμματος. Εἶναι εὐκόλον νὰ φαντασθῇ κανεὶς ποία προσοχή, πόση ἐργασία, καὶ ποῖαι πολυσχιδεῖς γνώσεις ἀπαιτοῦνται συχνὰ πρὸς τοῦτο· ἓνα ἄρθρον μὲ μέτριον μέγεθος ἀπαρτίζεται ἐπὶ τῇ βάσει 700 περίπου δελτίων, εἰς τὰ ὁποῖα φέρονται ἀναγεγραμμένα χωρία συγγραφέων ὧν τῶν ἐποχῶν καὶ ὧν τῶν εἰδῶν τοῦ λόγου.

Κατὰ τὴν σύνταξιν, διάταξιν καὶ ἐκθεσιν τοῦ ὕλικου ἀκολουθεῖται τὸ ἀκόλουθον σύστημα: ἂν μὲν τὸ ἄρθρον εἶναι μικρὸν ἢ μέτριον καταχωρίζονται ὅλα τὰ χωρία εἰς τὰ ὁποῖα ἀπαντᾷ ἡ λέξις, εἰδεμῇ (καὶ ἀπὸ τοῦ στοιχείου C καὶ ἐξῆς αὐτὸ δηλώνεται μὲ ἓνα ἀστερίσκον) παρατίθενται μόνον ὅσα θεωροῦνται ἀπὸ τὸν συντάκτην πρόσφορα· ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐκλογή δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλος ἢ

ἐπιτυχής, ἀλλὰ ἄλλη λύσις θὰ ἦτο ἄσκοπος ἢ ἀδύνατος. Ὁ ἀριθμὸς π. χ. τῶν συναχθέντων δελτίων διὰ λέξεις καθὼς τὸ bellum, τὸ cum κτλ. εἶναι τεράστιος, καὶ ἡ μνεία ὧν τῶν χωρίων θὰ ἦτο περιττή· μόνον διὰ τὸ atque ὑπάρχουν 238000 περίπου δελτία. Ἀλλὰ ὅλα τὰ δελτία αὐτὰ διατηροῦνται, καθὼς εἶδαμεν, παραμένουν ὡς διαρκὴς συλλογὴ τῶν δελτίων, καὶ χρησιμεύουν ὡς ὀριστικὸς πλήρης θησαυρὸς εἰς τὸν ὁποῖον καὶ εἰς τὸ μέλλον θὰ ἡμπορῇ κανεὶς ἀντὶ μικρᾶς πληρωμῆς νὰ καταφεύγῃ ὅταν τυχὸν χρειάζεται πληροφορίας πληρεστέρας ἀπὸ ὅσας θὰ τοῦ παρέχῃ τὸ ἐντυπον λεξικόν.

Πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ ἐξωτερικοῦ μηχανισμοῦ τοῦ Θησαυροῦ ὑπάρχουν ἓνας γενικὸς συντάκτης καὶ δέκα βοηθοὶ (συντάκται)· διὰ νὰ μὴ παρουσιάζωνται δὲ ἐπιβραδύνσεις εἰς τὴν ἐκτύπωσιν, ὡς ἐκ τῆς ἀπροόπτου ἐκτάσεως μερικῶν ἁρθρῶν, ἐλήφθη ἡ πρόνοια νὰ συντάσσονται καὶ τυπώνονται συγχρόνως δύο τόμοι· μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ὅταν δι' οἰονδήποτε λόγον σταματήσῃ ἡ ἀργοπορήσις ἢ ἐργασία τοῦ ἐνὸς τόμου, ἐξακολουθεῖ ἐντονωτέρα ἡ ἐργασία εἰς τὸν ἄλλον. Οἱ δύο συντάκται διανέμουν εἰς τοὺς βοηθοὺς τὰ λήμματα μαζὶ μὲ τὰ σχετικὰ δελτία πρὸς σύνταξιν τῶν ἁρθρῶν, καὶ ἔπειτα διαβάζουν καὶ διορθώνουν τὰ ἐπιστρεφόμενα χειρόγραφα. Ἀπὸ τὴν Λειψίαν ὅπου τυπώνεται τὸ λεξικόν, ἐπιστρέφονται αἱ τυπογραφικαὶ ταινίαι καὶ διανέμονται πρὸς διόρθωσιν εἰς τὰ μέλη τῆς συντάξεως, καθὼς καὶ μερικὸς λόγους εὐγενῶς προσφερόντας (J. Kutsch, Traube, πρὶν ὁ Pernice, C. F. W. Müller). Τὰ τυπογραφικὰ δοκίμια ξαναελέγχονται σελιδοποιημένα καὶ ἀντιβάλλονται· οἱ συντάξαντες τὰ ἄρθρα τὰ ξαναδιαβάζουν τυπωμένα, λέξιν πρὸς λέξιν, καὶ κατόπιν γίνεται ἡ δευτέρα διόρθωσις τῶν σελιδοποιημένων δοκιμίων. Μετὰ τὴν τελειωτικὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ φύλλου, ὁ γεν. συντάκτης ἐπιθέτει τὸ imprimatur καὶ ἀκολουθεῖ ἡ ἐκτύπωσις.

Τὸ ὅλον ἔργον τοῦ Λατινικοῦ Θησαυροῦ θὰ καταλάβῃ 12 τόμους· κάθε χρόνον τυπώνονται 60—65 τυπογραφικὰ φύλλα (4ον) ἀντὶ τῶν 77—100 ποῦ ὑπελογίζοντο· ὁ πρῶτος τόμος (A—Amyzōn) κατηνάλωσε 127 φύλλα ἀντὶ τῶν ὑπολογιζομένων 100· διὰ τοὺς δύο πρώτους τόμους ἐχρειάσθησαν περισσότερον ἀπὸ πέντε ἔτη, ἐνῶ πρὶν εἶχαν ὑπολογισθῇ 2½. Ἐως τώρα ἐστοίχισε ἡ ἐργασία ἐπάνω κάτω 300 χι-

λιάδας, καὶ ἐν ὧν ὑπολογίζεται εἰς ἓνα ἑκατομ. περίπου. Γενικὸς δὲ συντάκτης εἶναι ὁ Δρ. Lommatzsch, διαδεχθεὶς τὸν Vollmer, τώρα τακτικὸν καθηγητὴν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Μονάχου.

Ἡ παράδοσις εἰς τὴν δημοσιότητα τοῦ Λατινικοῦ Θησαυροῦ εἶναι ζήτημα χρόνου μόνον· οἱ τόμοι 1ος καὶ 2ος ἔχουν ἤδη ἐκδοθῇ, οἱ τόμοι 3ος καὶ 4ος εὐρίσκονται ὑπὸ τὰ πιεστήρια ἢ συντάσσονται, τῶν δὲ ἄλλων 8 τόμων τὸ ὕλικόν εἶναι περίπου ἑτοιμον· μερικὰ χρόνια λοιπὸν μόνον μᾶς χωρίζουν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ὅπου θὰ ἔχωμεν ὁλόκληρον τὸν Θησαυρόν. Ἄν δέ, καθὼς εἶπε ὁ Diels, ἡ ἔκδοσις του, ἐνῶ δὲν ὑπάρχει ἀκόμη Ἑλληνικὸς Θησαυρὸς, εἶναι προωδύτερον· ἂν εἰς κάθε βῆμα τῆς συντάξεώς του γίνεται καταφανὴς ἡ ἔλλειψις τῆς βάσεώς του, τοῦ Ἑλληνικοῦ Θησαυροῦ· δὲν πρέπει τότε νὰ φανῇ παράδοξον, ἂν κατὰ τελευταῖα ἰδίως χρόνια συχνὰ ἀνακινῆται τὸ ζήτημα αὐτό. Τελευταίως (1904), ἔφερε πάλιν ἐπὶ τοῦ τάπητος τὸ ζήτημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Θησαυροῦ, ἡ Βρετανικὴ Ἀκαδημία τοῦ Λονδίνου, προτείνασα ὅπως ἀπὸ κοινοῦ συνταχθῇ τὸ ἑλληνικὸν λεξικόν ὡς εἰς τὰ 650 μ. X.

Ἄν ὅμως ἡ σύνταξις τοῦ Λατινικοῦ Θησαυροῦ ἔπρεπε νὰ ὑπερνικῇ τόσα καὶ τόσα ἐμπόδια, δὲν πρέπει νὰ πορῇσωμεν, ὅτι ὁ ἑλλ. Θησαυρὸς, τὸ πολὺ δυσκολώτερον αὐτὸ ἔργον, κάμνει ἀπὸ τώρα νὰ δειλοῦν, ὅσοι ἀναμετροῦν τὰς δυσκολίας τῆς συντάξεώς του. Ἰδοὺ πῶς τὰς παριστάνει ὁ Diels:

«Ἄν ἡ συλλογὴ τοῦ λατινικοῦ λεκτικοῦ θησαυροῦ εἶναι φοβερὰ μεγάλη ἐργασία, προκειμένου νὰ συνταχθῇ ἓνα γενικὸν ἑλληνικὸν λεξικόν, αἱ δυσκολίαι αὐξάνουν τεραστίως. Ὅποιος σκεφθῇ τὴν ἔκτασιν τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας, ἡ ὁποία εἶναι τοὐλάχιστον δέκα φορὰς μεγαλύτερα ὅποιος σκεφθῇ τὴν ποικιλίαν τῶν διαλέκτων τῆς, τὸν ἀπίστευτον πλοῦτον τῶν τύπων τῆς, τὴν ἐπίμονον ἐπίζησιν τῆς κλασσικῆς γλώσσης διὰ μέσου τῶν χιλιετηρίδων ὡς εἰς τὴν πτῶσιν τῆς Πόλης, ὡς εἰς τὴν σημερινὴν ἡμέραν· ὅποιος ἀκόμη ἠξεύρει ὅτι αἱ ἐκδόσεις σχεδὸν ὅλων τῶν Ἑλλήνων κλασσικῶν εἶναι ἐντελῶς ἀκατάλληλοι πρὸς δελτίωσιν, ὅτι διὰ πολλοὺς σπουδαίους συγγραφεῖς δὲν ὑπάρχουν καὶ κριτικαὶ ἐκδόσεις· ὅποιος σκεφθῇ τὴν κατάστασιν τῶν συλλογῶν τῶν ἀποσπασμάτων καὶ τῶν εἰδικῶν λεξικῶν· αὐτὸς θὰ ἰδῇ ὅτι μᾶς λείπουν ἀκόμη ὅλαι αἱ βάσεις, ἐπάνω εἰς τὰς ὁποίας θὰ ἡμποροῦσε νὰ ἐποικοδομηθῇ ἓνας Ἑλληνικὸς Θησαυρὸς.

Ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἔχομεν τοιαύτας ἐκδόσεις καὶ συλλογὰς ἀπὸ τὸν Ὀμηρον ἕως εἰς τὸν Νόννον, ἢ καθὼς ἐπρότεινε ὁ Κρούμπαχερ εἰς τὸ Λονδίνον, ἕως εἰς τὸν Ἀποστόλιον· ἀκόμη καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἓνα τεράστιον ἐπιτελεῖον ἀπὸ λογίους τὰς διορθώνει, τὰς δελτιώνει καὶ κάμνει τὰς ἐκλογὰς καὶ ὅτι ἓνα μεγάλο σπίτι φυλάσσει καὶ στοιβάζει τὰς χιλιάδας κουτιά, ποῦ θὰ εὐρεθοῦν καιρὸς, χρήμα, δύναμις, διὰ νὰ κοσκινοσθῶν τὰ ἑκατομμύρια αὐτὰ τῶν δελτίων καὶ νὰ ἐπέλθῃ ἡ τάξις μέσα εἰς τὸ χάος αὐτό; Ἀφοῦ ἡ ἀναλογία τῆς λατινικῆς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν γραμματείαν εἶναι 1:10, θὰ πρέπῃ νὰ ἀπασχολῇ τὸ γραφεῖον τοῦ ἑλληνικοῦ Θησαυροῦ τοὐλάχιστον 100 λογίους. Ἐπὶ κεφαλῆς των πρέπει νὰ εἶναι ἓνας γενικὸς συντάκτης, ὁ ὁποῖος θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι μᾶλλον στρατηγὸς παρὰ συντάκτης. Καὶ ἔπειτα ὅταν αὐτὴ ἡ κοόρτις τῶν συντακτῶν ἐτελείωνε πραγματικῶς τὸ ἔργον τῆς, καὶ ὁ Σύνδεσμος τῶν Ἀκαδημειῶν, ὁ ὁποῖος ὡς γνωστὸν δὲν ἔχει οὔτε πεντάρα, κατορθώσῃ καὶ εὖρη τὰ δέκα ἑκατομμύρια ποῦ χρειάζονται διὰ νὰ ἔβγουν οἱ 120 τόμοι, ἂν ἀκόμη οἱ λόγιοι ἐγίνοντο τόσῳ πλούσιοι, ὥστε νὰ προμηθευθοῦν τὸν Thesaurus Graecus ἀντὶ 7000 φράγκων, πῶς θὰ διαβάσῃ κανεὶς καὶ πῶς θὰ καταπιασθῇ ἓνα τέρας σὰν αὐτό;

Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι ζητεῖ κανεὶς νὰνατρέξῃ εἰς τὸν μέλλοντα Γενικὸν Θησαυρόν διὰ τὴν σπουδαίαν λέξιν λόγος. Ὁ Bonitz ἀφιερώνει εἰς τὸν Index Aristoteleus, ὁ ὁποῖος ξεσηκώνει μόνον τὰ σπουδαιότατα, χωρὶς καθόλου νὰ εἶναι τέλειος, 600 σειράς, δι' αὐτὴν μόνην τὴν λέξιν, εἰς τὸν ἓνα συγγραφέα. Ἄν τώρα σκεφθῇ κανεὶς πραγματείαν ἐξετάζουσαν τὴν λέξιν δι' ὅλου τοῦ ἑλληνισμοῦ, θὰ ἴδῃ ὅτι μὴτὴν τὴν βραχυλογίαν, δὲν ἡμπορεῖ παρὰ νὰ γίνῃ τὸ ἄρθρον τεραστίως μεγάλον περισσότερον παρὰ ὅσον ἐπιτρέπει ὁ σκοπὸς ἐνὸς λεξικοῦ¹.

Καὶ ὅμως ὁ Thesaurus αὐτὸς linguae Graecae δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὄνειρον χιμαϊρικόν καὶ ἀπραγματοποίητον. Ὁ Vollmer, ὁ διευθύνas κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τὰς ἐργασίας τῆς συντάξεως, εἶπε, σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημα αὐτό,

¹ H. Diels Der lateinische, griechische, deutsche Thesaurus, εἰς τὰ Neue Jahrbücher für das klassische Altertum XV (1905) 1, 10, 6. 692. Ἐκεῖ εὐρίσκονται καὶ ἄλλαι ἐνδιαφέρουσαι πληροφορίες. Ἀπὸ δὲ τὰς ἐδῶ παραθετομένης περὶ τῆς συντάξεως τοῦ λατινικοῦ Θησαυροῦ, εὐρίσκει κανεὶς πολλὰς εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ E. Vollmer Vom Thesaurus linguae latinae εἰς τὰ Neue Jahrbücher κτλ. XIII (1904) 1, 1.

εις την 47ην Σύνοδον τῶν Γερμανῶν φιλολόγων εἰς τὴν Χάλλην: «Ἄν ἔμελλα ἐγὼ νὰ ὑποβάλλω μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ λατ. θησαυροῦ ἓνα ὑπόμνημα διὰ τὴν πρακτικὴν προετοιμασίαν ἐνὸς Ἑλληνικοῦ Θησαυροῦ, πολλὰ θὰ ἤμποροῦσα νὰ εἰπῶ μὲ τὰ ὁποῖα θὰ ἐφαίνετο ὀλιγώτερον οὐτοπικὸν ἓνα σχέδιον, ποῦ θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ πραγματοποιηθῇ. Μίαν φεραν θὰ ἔλθῃ ὁ ἑλληνικὸς θησαυρὸς, ἐπειδὴ πρέπει νὰ ἔλθῃ, αὐτὸ εἶναι βέβαιον».

Πότε θὰ γίνῃ αὐτό, ποῦ καὶ πῶς, αὐτὰ εἶναι ἀκόμη πρόωρα καὶ ἀβέβαια· ἀκόμη καὶ ἡ μορφή του δὲν ἠμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ γνωστὴ μετ' ἀσφαλείας κατὰ τὸν Diels «ὁ μόνος δυνάτος τρόπος τῆς λύσεως τοῦ ζητήματος, ἀφοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ ἓνα Γενικὸν λεξικόν, εἶναι νὰ γίνῃ ξεχωριστὴ ἐπεξεργασία τῆς ὑπερπλουσίας λογοτεχνίας, ἡ ὁποία φυσικὰ καὶ μόνῃ της χωρίζεται εἰς μερικὰς κατηγορίας (ποιητική, ἱστορική, ρητορική, ἐπιστημονική, κτλ.) καὶ ἔπειτα νὰ συνταχθῶν ἀντὶ ἐνὸς Μεγάλου δέκα ἴσως Μερικὰ Λεξικά».

Ὅπως δὲ ἦτοί τε ἡ προκαταρκτικὴ ἐργασία δὲν θά ῥηθῃ πλέον καὶ ἡδὴ ἀγγέλεται ἡ ἐκδοσις ἐντὸς τοῦ ἔτους εἰς τὴν Βιέννην ἀπὸ τὸν Kretschmer τοῦ περιοδικοῦ Glotta, τὸ ὁποῖον θὰ δημοσιεύῃ λεξιγραφικὰς ἐργασίας καὶ μελέτας ἀναφερομένας εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν. Ἡ σύνταξις τοῦ Ἑλληνικοῦ αὐτοῦ Θησαυροῦ, ἡ περίληψις ἰδίως εἰς αὐτὸν καὶ ἀντιπροσωπευσις τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας, ἀναμένει τοὺς Ἑλλήνας φιλόλογους νὰ ἐργασθῶν μετὰ τῶν πρώτων διὰ τὸ μέγα, τὸ ἐθνικὸν αὐτὸ ἔργον.

Ἄλλ' ἂν ἡ σύνταξις ἐνὸς Thesaurus Graecus εἶναι καθήκον καὶ ζήτημα τιμῆς διὰ τὴν ἐπιστήμην, τὴν γερμανικὴν ὅσῃ καὶ τὴν ἑλληνικὴν, ἡ σύνταξις ἐνὸς Νεολληνικοῦ Λεξικοῦ εἶναι καὶ αὐτὴ ἓνα ζήτημα, ποῦ περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο πρέπει νὰ ἀπασχολήσῃ τὴν νέαν γενεάν τῶν Ἑλλήνων φιλολόγων, προσηκόντως καταρτιζομένων εἶναι ζήτημα τὸ ὁποῖον διεκφεύγον τὰ ὅρια τῶν κύκλων φιλολόγων καὶ γλωσσολόγων ἔχει κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὴν σημασίαν, καὶ καιρὸς θὰ ἦτο νὰ ληφθῇ φροντίς διὰ νὰ γίνωνται κάπως συστηματικώτεροι αἱ προκαταρκτικαὶ ἐργασίαι, τῶν ὁποίων ἡ ἔκτασις καθὼς δείχνει ἡ σχετικὴ ἐμπειρία ποτὲ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπολογισθῇ ὅσῃ πρέπει μεγάλη. Διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Γερμανικοῦ θησαυροῦ, ὑπολογίζει ὁ Diels ἐπὶ τῇ βάσει τῆς πείρας τοῦ

Λατινικοῦ θησαυροῦ, ὅτι ἡ δελτίωσις δὲν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἀρχίσῃ πρὶν ἀπὸ τὸ 1950, ἂν, ἐννοεῖται, ἀρχίσῃ ἡδὴ ἡ ἐργασία τοῦ πρέπει νὰ προηγηθῇ.

Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ αὐτὸν πρέπει:

1). Νὰ δημοσιευθῶν ἐκδόσεις φιλολογικαὶ τῶν πηγῶν ἢ τῶν λογοτεχνικῶν μνημείων, ὅσα εἶναι ἀνέκδοτα ἢ ἐξετυπώθησαν ἀρχαιότερα.

2). Οἱ κλασσικοὶ συγγραφεῖς καὶ ποιηταὶ πρέπει νὰ ὑπάρχουν εἰς ἐπιστημονικὰς ἐκδόσεις, εἰς τὰς ὁποίας νὰ γίνωνται εὐκόλα αἱ παραπομπαί, καὶ νὰ συνδέωνται ἀπὸ εἰδικὰ λεξιλόγια.

3). Αἱ σπουδαιόταται διάλεκτοι πρέπει νὰ μελετηθῶν καὶ περιγραφῶν φωνητικῶς, γραμματικῶς καὶ λεξιλογικῶς, σύμφωνα μὲ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς ἐπιστήμης.

4). Τὰ πραγματικὰ ὀνόματα (Realien) πρέπει νὰ ὑπάρχουν ἐξετασμένα εἰς περιεκτικὰς ἐγκυκλοπαιδείας καὶ εἰδικὰ λεξιλόγια.

Ἡ Ἀκαδημία τοῦ Βερολίνου, ἤρχισε ἡδὴ νὰ ἀσχολῇται μὲ τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ θέματα αὐτά· ἐυστήθηκε μία «Γερμανικὴ ἐπιτροπὴ» καὶ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν καταλλήλων προσώπων ἤρχισαν ἐργασίαι καθὼς αἱ ἀκόλουθοι: δημοσιεύσεις ἀνεκδότων μεσαιωνικῶν γερμανικῶν κειμένων, παρασκευὴ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐκδόσεως κλασσικῶν (Wieland, Klopstock, Winckelmann, Justus Möser, Hamann), ἐπεξεργασία ἐνὸς ρηνοφραγικοῦ ἰδιωτικοῦ, ἔρουναι τῆς ἱστορίας τῆς νέας ὑψηλ. γερμανικῆς ἀπὸ τὸ 1300 ἕως εἰς τὸν Γκαίτε, καταγραφὴ τῶν λογοτεχνικῶν χειρογράφων ἕως εἰς τὸν 16ον αἰῶνα.

Αἱ ἴδιαι ἢ ἀνάλογοι θὰ εἶναι αἱ ἐργασίαι διὰ τῶν ὁποίων θὰ συναχθῇ τὸ ἀπαραίτητον ὕλικόν τοῦ Νεοελληνικοῦ Λεξικοῦ. Ἀφοῦ δὲ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας ὑπάρχει πρὸς τὸ παρὸν μόνον τὸ περίκοσμον κτίριον, τὸ ἔργον τὸ ὁποῖον δικαιωματικῶς εἰς αὐτὴν θά ἤνθε, περιέχεται εἰς τὴν «Γλωσσικὴν Ἑταιρείαν» ἡ ὁποία ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῖς πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἰδρύνθη, χάρις εἰς τὴν πρωτοβουλίαν καὶ δραστηριότητα τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ Γ. Χατζιδάκι. Νομίζομεν ὅτι εἰς τὴν Γλωσσικὴν Ἑταιρείαν ὅχι μόνον τὸ εὐχάριστον δικαίωμα, ἀλλὰ καὶ τὸ βαρὺ ὅσῃ καὶ εὐτυχὲς ἀνήκει καθήκον, νὰ λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν εἰς τὰς προκαταρκτικὰς ἐργασίας διὰ τὸ Λεξικὸν τῆς ἐθνικῆς μας γλώσσης· ἡ δὲ σύνδεσις τῆς ἐργασίας αὐτῆς μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Χατζιδάκι, ὡς πρωτοεργάτου καὶ ὁδηγοῦ, ἀποτελεῖ τὸ ἀσφαλέςτατον ἐχέγγυον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν.

ΜΑΝΟΛΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ

ΜΠΕΤΟΒΕΝ

Εἰδίστασα ἐπὶ πολὺ ἂν θὰ ἐτόλμων εἰς ὀλίγας γραμμὰς νὰ ὀμιλήσω περὶ αὐτοῦ. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ζῇ μαζί του ἐπὶ τινὰς ἡμέρας καταλαμβάνεται ἀπὸ θαυμασμὸν καὶ σχεδὸν ἀπὸ δέος καὶ κατάπληξιν. Εἶνε τόσῳ μέγας! Εἶνε ὁ μέγιστος τῶν μουσικῶν καὶ εἰς τῶν μεγίστων ἐκ τῶν θνητῶν. Ὁ Ναπολέων, ὁ Γκαίτε, ὁ Μπετόβεν, οἱ τρεῖς οὗτοι σύγχρονοι ἐμοιράσθησαν τὸ σύμπαν. Ὑπῆρξαν κυρίαρχοι ὁ εἰς τῶν ἀνθρώπων, ὁ ἄλλος τῶν Ἰδεῶν, ὁ τελευταῖος τοῦ κόσμου τῆς Φόρμας. Καὶ ὁ συγγραφεὺς καὶ ὁ καλλιτέχνης ὑπῆρξαν περισσότερον ἢ ὁ στρατηλάτης κυρίαρχοι, διότι ὅτι κατέκτησαν, τὸ ἐδημιούργησαν πρῶτα αὐτοὶ οἱ ἴδιοι. Σκεφθῆτε καλῶς ὁ Μπετόβεν εἶνε ὁ ἀνὴρ ὁ ὁποῖος ἐξετέλεσε τὰ θαυμαστότερα τῶν ἔργων διὰ τῶν ἡχῶν, διὰ τοῦ ἀέρος αὐτοῦ τὸν ὁποῖον εἰσπνέει τὸ στήθος τὸ ἰδικόν μας, ἀλλὰ τὸν ὁποῖον ἐφαίνετο ὅτι εἰσέπνεεν ἡ ψυχὴ ἐκείνου καὶ τὸν ὁποῖον καθίστα οὕτως οἶονεὶ κεκορεσμένον Καλοῦ. Ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν λοιπῶν τεχνῶν, τῆς γλυπτικῆς καὶ τῆς ζωγραφικῆς, δὲν ὑπάρχει ἡγεμονία ἐπὶ τοσοῦτω περιφανῆς, ἐπὶ τοσοῦτω καθυπερτέρα πάσης ἄλλης ὅσῃ ἡ ἡγεμονία τοῦ συνθέτου τῶν Ἑννέα Συμφωνιῶν ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν ἡχῶν. Ἡ μουσικὴ πρὸ αὐτοῦ, αὐτὴ ἔτι ἡ μουσικὴ τοῦ Χάϋνδν, αὐτοῦ τοῦ Μότσαρτ, ὁμοιάζει ἀκόμη πρὸς μέσον τέρψεως, πρὸς ἡδονὴν ἐξαισίως λεπτήν, ἀλλὰ πρὸς ἡδονήν. Δὲν εἶνε ἡ μόνον τέχνη, ἐνίστε ὑπεράνω ἡμῶν, ἐνίστε ἐπίσης ἔξω ἡμῶν. Τὴν κατέστησεν οὗτος μίαν ἐκφρασιν τῆς ζωῆς καὶ τῆς καθολικῆς μάλιστα ζωῆς, ἓνα τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, ἓνα τρόπον τοῦ κατανοεῖν καὶ ἐκφράζειν τὸν κόσμον. Εἶνε ἀδύνατον νὰ καθορισθῇ ἡ μουσικὴ τοῦ Μπετόβεν ἢ νὰ χαρακτηρισθῇ διὰ ταύτης ἡ ἐκείνης τῆς ιδιότητος, εἰδικῆς ἢ ἡθικῆς. Εἰπέτε ὅτι ἐνέχει δύναμιν, πάθος, μελαγχολίαν, μέγεθος· καὶ δὲν θὰ εἰπῆτε τίποτε. Ἐνέχει καὶ τι ἐπὶ πλέον. Εἶνε ὅλη μουσικὴ, εἶνε αὐτὴ αὐτὴ ἡ μουσικὴ· εἶνε ἐκείνη ἡ ὁποία εἶνε κέκτηται τὸ μουσικὸν εἶναι ἐν τῇ πληρότητι αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ ἀπείρῳ αὐτοῦ.

Οὐχὶ ὀλιγώτερον τοῦ Ἀρχιμήδους, τοῦ Πασκάλ, ὁ Μπετόβεν ἀποκαλύπτεται ἐνδόξως εἰς τὸ πνεῦμα· ἡ Μπεττίνα ἔγραφε κάποτε πρὸς τὸν Γκαίτε: «Ἡ μουσικὴ εἶνε ψυχὴ καθόσον συγκινεῖ περιπαθῶς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν ταύτῳ ἄρ-

χει τῆς συγκινήσεως ταύτης, εἶνε συνάμα πνεῦμα»· ὁ Μπετόβεν βεβαίως δὲν θ' ἀπεκήρυττε τὸν ὁρισμὸν τῆς νεαρᾶς του φίλης. Ἡ μουσικὴ τοῦ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην εἶνε πνεῦμα.

Τὸ ἔργον τοῦ Μπετόβεν εἶνε ἐν τῶν θαυμαστοτάτων προϊόντων τοῦ ὁρθοῦ λόγου καὶ τῆς ἀνθρωπίνης λογικῆς. Ὁ θέλων νὰ συγγράψῃ τὴν ἱστορίαν τῆς μορφῆς ἢ τῆς κατηγορίας ταύτης τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως τὴν ὁποίαν καλοῦμεν μουσικὴν σκέψιν, θ' ἀνεγνώριζεν ἀσφαλῶς ὅτι ὁ Μπετόβεν δεσπόζει αὐτῆς ὁλοκλήρου καὶ ἀπὸ ὑψίστης περιωπῆς. Ὁ Μπετόβεν εἶνε ἀπὸ ὅλους τοὺς μουσικοὺς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐφιλοσόφησε μετὰ μεζονος μεγαλείου, δυνάμεως, εὐρυθμίας καὶ ἐλευθερίας. Ὁ Μπαχ παραβαλλόμενος πρὸς αὐτὸν παρίσταται σχολαστικὸς· ὁ Χάϋνδν, αὐτὸς οὗτος ὁ Μότσαρτ, κάπως ἰσχνός· ὁ Μένδελσον εἶνε πέραν τοῦ δέοντος χαρίεις, ὁ Σούμαν σκοτεινός καὶ ὁ Βάγνερ ἀσυμμέτρως μέγας.

Τόσῳ ἀπολύτως καθαρὰ εἶνε ἡ πνευματικότης τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Μπετόβεν ὥστε οὗτος σχεδὸν ἐντελῶς περιεφρόνησε τὸ θέατρον, τὸ πέραν τοῦ δέοντος πραγματικὸν καὶ πέραν τοῦ δέοντος αἰσθητὸν δι' αὐτόν. Ὁ Μπετόβεν ἐδημιούργησεν ἰδέας καὶ ὅχι πρόσωπα· ὁ λόγος αὐτοῦ δὲν ἐνεσαρκώθη, καὶ παρὰ πάσαις ταῖς τέχναις τὸ τοιοῦτον ἀπρόσωπον εἶνε οὕτως εἰπεῖν πρωτόφανές. Ἡ ζωγραφικὴ καὶ ἡ γλυπτικὴ ἔχουσι τὰ πρότυπα αὐτῶν. Αὐτὴ ἔτι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ὅταν ἀνεγείρῃ ἀνάκτορον ἢ ναόν, περιορίζεται καὶ ἀπομονοῦται ἐν τῷ θέματι ἢ ἐν τῇ ιδέᾳ τὴν ὁποίαν ἐξέλεξε. Παρὰ τῷ Μπετόβεν ἐξεναντίας ἡ σκέψις ὑφίσταται καὶ ὑπάρχει ἔξω πάσης συγκεκριμένης μορφῆς. Ἄυλος, ἀνώνυμος, ἐξεκρίσεται χωρὶς τίποτε νὰ τὴν καθορίσῃ καὶ κατ' ἀκολουθίαν νὰ τὴν ἐλαττώσῃ.

Ἄλλ' οὐχὶ ὀλιγώτερον τοῦ πνεύματος ὁ Μπετόβεν ἀποκαλύπτεται ἐνδόξως εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ἀπὸ τὴν διπλὴν ταύτην ἐνδοξὸν ἀποκάλυψιν ἀποτελεῖται ἡ λαμπρότης του. Ἴσως μάλιστα εἶνε ἔτι τελειότερος καὶ θειότερος διὰ τοῦ πάθους ἢ διὰ τοῦ ὁρθοῦ λόγου. Προτοῦ νὰ εἶνε ἡ μεγίστη διάνοια τῆς μουσικῆς, εἶνε, φρονῶ, ἡ μεγίστη αὐτῆς καρδιά.

Ὁ Καρλάυλ δικαίως ἀποκαλεῖ ἥρωα πάντα ὑπέρροχον ἄνδρα, οἵαδήποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ φύ-

βια· τὰ πῶς σύντομα ἀπ' αὐτὰ εἶναι δυὸ στίχοι, καὶ τὰ πῶς πολυλόγα πάνε πέρα ἀπὸ τὰ εἰκοσι. Τὴν ἐνῆσα τὴν τέχνη τῶν ἀρχαίων στεφανοπλόκων· δὲν εἶναι τόσο ἀπλή καὶ τόσο μονότροπη ὅσο φαίνεται ἀπὸ τὴν πρώτη ματιά. Ἡ σκάλα τῆς ἡ μουσικῆς πηγαίνει ἀπὸ τὰ λακωνικά, στρογγυλά καὶ ἀστόλιστα λόγια τοῦ Σιμωνίδου ὡς τοὺς λεπτοκάμωτους καὶ γυναῖκες φροντισμένους στίχους τοῦ Μελέαγρου, περνώντας ἀπὸ τὸ σοσιαλιστικὸ πραγματισμὸ τοῦ Λεωνίδα τοῦ Ταραντίνου, καὶ ἀπὸ τὴν τότε ἔξυπνη καὶ πειραχτικὴ, τότε ἐρωτόπαθη καὶ παραστατικὴ, μὰ πάντα ἀπλή γιὰ μᾶς, τέχνη πολυώνυμων ἄλλων. Νομίζω πῶς ἡ ποίησις τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθολογίας κρίνεται κάπως αὐστηρά· μιλῶ γιὰ τὸ γενικὸ κανόνα. Μέσα στὸ σχεδὸν δόλοτολο χαμὸ τοῦ ἀπέραντου λυρικοῦ δάσους τῶν ἀρχαίων, εὐτύχημα πῶς ἀπόμεινε τὸ στενὸν κάπως, μὰ πυκνάνθιστο περιβόλι τῶν Ἐπιγραμμάτων. Ὁ ἀρχαῖος κόσμος δείχνει μέσα σ' αὐτὸ τὸ περιβόλι ἓνα δροσερὸ καὶ μοσκοβολισμένον μέρος τῆς ὄψης του· καὶ ἄς μᾶς ἔρχεται ἡ ζωγραφιὰ σὰν ψιλογραφημένη· σὰ γέννημα, τις περισσότερες φορές, ὑπομονῆς, ὄχι ἀγάπης, σὰν κατόρθωμα, ὄχι καλλιτέχνημα. Τὰ ἐπιγράμματα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνθολογίας εἶναι, τὰ πῶς πολλά, σὰ βγαλμὲν ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ καλούπι, σὰν παραγγελμένα στὰ ἴδια μέτρα· ἄλλα μᾶς γαργαλίζουν τὴ σάρκα, ἄλλα δὲ φτάνουνε πᾶς μὲς συγκίνησιν τὴν καρδιά, ἄλλα χρειάζονται ξηγητὴ γιὰ νὰ τὰ καταλάβῃς· ἀπὸ τοῦτα λείπει ἡ ψυχὴ· μέσα σὲ κείνα ὁ κόσμος μᾶς παρουσιάζεται σὰν ἀπὸ μόνος του, καὶ δὲν τὸν ξανοίγουμε μὲς ἀπὸ τὸ πορφυρὸ ἢ μὲς ἀπὸ τὸ γαλανὸ κρύσταλλο κάποιου πρόσωπου. Καὶ ὅμως. Καὶ μ' ὅσα τοὺς λείπουν, τὰ τραγουδάκια τῆς «Ἑλληνικῆς Ἀνθολογίας» διαλαλοῦνε μὴ ζωὴ ἀκέραια πεθαμένη καὶ χαριτωμένη, μέσα σὲ μύριες τῆς ὄψης, σὲ χίλιες τῆς ἔγνοιας, σὲ λογῆς συγκινήσεις. Μελίσσες σιγοβουίζανε μέσα τους καὶ εἶναι γιομάτες ἀπὸ ἀντικείμενα. Τὸ ὑποκείμενο, ὁ ποιητὴς, παραμερίζει γιὰ νὰ φανῇ στὴ σκηνὴ ὁ θεατρίνος, ὁ κόσμος. Μᾶς γνωρίζουνε μ' ἓνα κόσμο· καὶ ὁ κόσμος αὐτὸς εἶναι ὠρισμένος, μὲ καθαρῶτατο ἀέρα καὶ μὲ φῶς. Στὸ στενὸν τοὺς κύκλο μᾶς ζωγραφίζουν ὅ,τι δὲ βρίσκουμε σήμερα σὲ δόλοκληρες σελίδες ποιητῆ ἀπὸ τοὺς τωρινούς.

Μὰ λόγος μου δὲν εἶναι σήμερα ἐδῶ ἡ ἐντύπωσή μου ἀπὸ τὰρχαῖα ἐπιγράμματα. Θέλησα νὰ ξεδιαλῶσιν κάποια συγγένεια τούτων μὲ τὰ τετράστιχα τοῦ Παύλου Νιρβάνα. Βέβαια πῶς μοιάζουνε κάπως μὲ κείνα· τὸ λέει ἡ ἐξωτερικὴ τους μορφή, κάποιο εὐγενικὸ συγκράτημα στὴ συγκίνησι, κάποιος τόνος ἀπὸ ἀπλοτήτα, καὶ πῶς πολλὴ ἡ συντομία τους· μὰ τὰ στοιχεῖα ποὺ δὲ μοιάζουν εἶναι πῶς οὐσιαστικά. Ἡ ποίησις τοῦ Νιρβάνα εἶναι πάντα νεωτερικὴ. Πρέπει νὰ πᾶμε σ' ἓνα δυὸ ἐπιγράμματα τοῦ Πλάτωνα γιὰ νὰ αἰσθανθοῦμε κάτι σὰν ἀπὸ τὸν παθητικὸ ἰδανισμό τῆς νέας ψυχῆς, γιὰ νὰ συλλάβουμε κάτι σὰν πρωτόπλασμα τῆς νεωτερικῆς ποιητικῆς ποὺ μέσα σὲ μιά ἢ δυὸ στροφοῦλες πολεμᾷ νὰ βάλλῃ κάτι ἀπέραντο καὶ δυσκολοπροσδιόριστο. Πρέπει νὰ σταματήσουμε σ' ὅλα σχεδὸν τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Γκαίτε καὶ στὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ συννέττα τοῦ Ἑρεδία γιὰ νὰ συλλάβουμε κάποια ιδέα τοῦ ἀρχαίου ἐπιγραμματοῦ ὅφρου. Τὰ τετράστιχα τοῦ φίλου μας Νιρβάνα, σωστά σωστά, δὲν εἶναι ἐπιγράμματα· δηλονότι λογοτεχνικά κατορθώματα παραγγελμένα, ἢ παιγνίδια ποὺ ἡ κατασκευὴ τους εἶναι τόσο σφιχτὴ καὶ στὴν ἐντέλεια, ποὺ σὰ νὰ μὴ βροῖσκη τόπο ἢ ψυχὴ γιὰ νὰ σταθῇ, καὶ πνίγεται ἀπὸ τὸ σφίξιμο. Εἶναι ποιηματάκια ἀδέσμευτα χυμένα πὸς τὰ γιομίζει μιά ψυχὴ. Μόνο πῶς ἡ ψυχὴ αὐτὴ —μπορεῖ κανεὶς νὰ πῇ— κάποτε αἰσθάνεται βαρυνθῆναι, γι' αὐτὸ τῆς φτάνει τὸ ἀπλό, γοργὸ μαζὶ καὶ κρυφὸ φανερῶμά της, τὸ ἓνα, χωρὶς ξαναγυρίσματα,

ξετυλίγματα, ξαναφερώματα μέσα σὲ βίος εἰκόνων καὶ σὲ λυρισμὸ ἀκράταγο μεθύσι· μόνο πῶς ἡ ψυχὴ αὐτὴ —θὰ μπορούσε ὅμοια κανεὶς νὰ πῇ— κάποτε πάλαι δείχνει πῶς δὲν αἰσθάνεται ἀρκετὰ βαθιά, γι' αὐτὸ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ δοκιμάσῃ τὴ δύναμιν τοῦ φτεροῦ τῆς πῶς συγκρατητῆς, καὶ σταματᾷ μὲ τὴν πρώτη ὁρμή. Κι αὐτὸ εἶναι τὸ μεγάλο χάρισμα, μὰ καὶ τὸ ἐλάττωμα, πολλὲς φορές, τοῦ εἶδους τούτου. Ἐπειτα στῶν ἀρχαίων τὰ ἐπιγράμματα, ὅταν τὴ βρίσκουν τὴν ὁμορφίαν, τὴν ὁμορφίαν αὐτὴ τὴ βλέπουμε τὴν ἴδια νὰ περνᾷ μπροστὰ ἀπὸ τὰ μάτια μας, καὶ ὡς ἡ Ἑλένη στὴν Ἰλιάδα μπροστὰ ἀπὸ τοὺς γέροντες. Στὰ τραγούδια τοῦ Νιρβάνα, κάθε φορὰ ποὺ βλέπουμε τὴν Ἑλένη, τὴν ἀγναντεύουμε καθὼς ὁ Φάουστος, μέσα στὸ μαγικὸ καθρέφτη· εἶδωλο καὶ ἀέρα. Κι ἄς ἔχῃ ὁ στίχος τοῦ Νιρβάνα κάτι ἀπλό καὶ καθαρό, (καὶ κάποτε μάλιστα καὶ κάτι σὰν ἀσυγγύριστο στὴν κατασκευὴν του καὶ σὰν πρόχειρο στὴ γλώσσα του, ποὺ πῶς πολλὴ χτυπάει σὲ τόσο μικροκάμωτα ἔργα, πάντα κρατημένα, κυριώτερη, ἀπὸ τὴν ἐντέλεια τῆς μορφῆς)· τὰ ἀπλά τούτα καὶ τὰ καθαρά μᾶς φανερώνουν, τις περισσότερες φορές, ψυχικὴ κατάσταση ὄχι ἀπλή καὶ ὄχι καθαρή. Καὶ ἴσως τέτοιο πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἀγνὸν τραγούδι, κ' ἔτσι μπορεῖ νὰ καταλάβω καὶ τὴν ἀπλοτήτα· προτιμώτερο ἀπὸ τὸ τραγούδι τῆς ἀπλῆς συγκίνησιν ποὺ ντύνεται μὴ φορεσιὰ σκοταδερὴ ἔτσι θαρρεῖς γιὰ νὰ ξαφνίσῃ, ἢ καὶ γιατί· εἰν' ἀδύνατος ὁ ποιητὴς· πῶς λίγο, πῶς πολὺ σκοτεινὸς εἶναι, φυσικὰ, ὁ ποιητὴς, ὅταν εἶναι βαθύς· καὶ τὸ βαθὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν οὐσία, ὄχι ἀπὸ τὸ φραστικὸ τρόπο.

Ἡ βρῦση ποὺ τρέχει «μέσ'» στὴν κουφάλα ἐνὸς γκρεμοῦ (μόλο τῆς τὸ λιγιστὸ καὶ μονόηχο στάλασμα) σὰν ἱερὴ πηγὴ ποὺ εἶναι, μᾶς μιλεῖ γιὰ τοὺς τοὺς ὅλους ποὺ παντοῦ τὸν ἀγαπᾷ ἢ Ποίησις, καὶ ὅλους, μέσα σὲ μιὰν ἀντραφτερὴ ἢ σὲ μιὰν συγγραφισμένη στιγμὴ, ἀπὸ τοὺς πῶς μακροχρόνιους ὡς τοὺς πῶς κοντινούς, κατορθώνει νὰ τοὺς καθρεφτίσῃ μέσα της. Μᾶς θυμίζει ἀκρογυαλίες καὶ ὠκεανούς, στὰ κύματα βραχούλες καὶ ἀστρα στὰ ὕψη καὶ στὰ βάθη, ἀρχαίους θεοὺς καὶ χλωμὲς Παναγίες, τὴν πεθαμένη μητέρα καὶ τὸ νεκρὸ φίλο, ρομαντικούς ὁδοιπόρους καὶ μυστικούς κήπους τῆς ψυχῆς, στοιχειωμένα καράβια καὶ σπιτικούς σκύλλους. Χαρακτηριστικότερες εἶναι οἱ μολυβιές οἱ χαραγμένες ἀπὸ τὸν ταξιδευτὴ ποιητὴ μέσ' ἀπὸ λογῆς χῶρες καὶ ἀπὸ λογῆς προσκυνητά. Ἀνθισμένες καὶ περασμένες πολιτείες καὶ τὰ φοι ἀκουστοί, Δελφοὶ καὶ Μυκῆνες, ἢ Κύπρος καὶ ἢ Τσερναβόρα, Κόρινθος καὶ Χιό, τὰ Δωδεκάνησα, ἢ Ἑλληνικὴ ἡμέρα, ἢ Κρήτη σ' ἓνα ὠραῖο λόγιον, γιομίζουν ἀπὸ κόσμον τοὺς στίχους του. Λέει σ' ἓνα του ἐπιγράμμα ὁ Γκαίτε: «Καὶ οἱ δυὸ μᾶς ζητᾶμε τὴν ἀλήθειαν ἐνῶ ἔξω ἐστὶ ζωὴ καὶ ἐγὼ μέσα στὴν καρδιά· καὶ ἔτσι θὰ τὴ βροῦμε τὴ ζωὴ καὶ ὁ ἓνας καὶ ὁ ἄλλος». Κ' ἐγὼ θάλεγα: Ποιητὲς, γιομίζετε τὸ μέσα τῆς καρδιάς σας μὲ τὸ ἔξω τῆς ζωῆς! Ἄν τὸ νὰ συμβουλευθῇ κανεὶς, παντοῦ, δὲν εἶτανε κάπως ἀφυσυχολόγητη δουλειὰ καὶ κάποτε καὶ ἀνόητη, δὲ θὰ εἶχε πῶς καλὴ συμβουλὴ νὰ σὰς δώσω ἀπὸ τούτη!

Μερικοί, καὶ οἱ πῶς πολλοί, κ' ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, καὶ οἱ στοχαστικοί, φαντάζονται τὸν τεχνιτὴν τοῦ λόγου σὰ μὴ μπουτίλλια μὲ τὴν ἐτικέτα τῆς Γι' αὐτὸ ξαφνιστῆσαν κάποιοι σὰν εἶδαν νὰ δημοσιεύονται τοῦ Νιρβάνα... στίχοι. Ἡ ἐτικέτα τοῦ Νιρβάνα σημαίνει «πεζογράφος». Ἀπὸ ποῦ καὶ ὡς ποῦ ὁ Νιρβάνας ποιητὴς; Δὲν τοῦ φτάνουν τὰ πεζά; Καὶ λησμονοῦμε τὴν ἀλήθειαν τὴν κοινωτικήν πῶς ἡ ποίησις, καθὼς πολλὲς φορές φεύγει ἀπὸ τὸ στίχο, ἔτσι συχνότατα βρίσκει καταφυγὴν στὸ λόγο τὸν πεζό. Ὁ Νιρβάνας, ἴσως ὁ φιλοσοφικώτερος καταρτισμένος ἀπ' ὅλους μας, περνάει ἀγάλια ἀγάλια ἀπ' ὅλα τὰ εἶδη τοῦ καλλι-

τεχνικοῦ λόγου· καὶ μαζὶ δὲν ξεχνᾷ πῶς εἶναι πάντα καὶ ὁ Δόκτωρ κύριος Ἀποστολίδης. Καὶ ὅμως κυριώτατα —κατὰ τὴ γνώμη μου— δὲν εἶναι παρὰ ποιητῆς. Ἀπὸ στίχους θυμῶμαι πῶς ἄρχισε, καὶ στὴν πρόζα του σὰ νὰ νοσταλγῇ πάντα γιὰ τὸ στίχο· καθὼς ἄλλων ποιητῶν ὁ στίχος φαίνεται σὰ νὰ γυρεῖν λιμάνι στὸν πεζὸ λόγο. Τὶς μικρὲς ἱστορίες ποὺ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ δημοσιεύει ὁ Νιρβάνας καὶ στὰ «Παναθήναια» καὶ ἄλλου δὲν τις ξεχωρίζει. σωστά σωστά, μὴτε τὸ χρῶμα κανενὸς τόπου, μὴτε ὁ χαρακτήρας κανενὸς προσώπου, μὴτε καμμιὰ ὠρισμένη ζωγραφιὰ γνωρίσμά τους εἶναι πῶς πολλὴ τὸ συμβολικὸ πλάσιμο, ἢ τυπικὴ παράστασις ἀπάνου σὲ κάποια ιδέα, ἀπάνου σὲ κάποιο αἶσθημα. Οἱ μικρὲς ἱστορίες τοῦ Νιρβάνα εἶναι ποιητικὲς. Τέτοια καὶ ἡ σειρὰ τῶν διηγημάτων «Γιὰ φιλόσοφους καὶ γιὰ παιδιὰ» ποὺ φανήκανε στὸ «Νουμᾶ». Ἀνίσως δὲν ἔχω λάθος, ὁ Νιρβάνας θὰ ὀνειρεῖται τῆς ποίησιν πῶς πολλὴ τὴ φυσικὴ παρὰ τὴ ρητορικὴ χάρις μὴ ποίησις ποὺ νὰ συγκινή ἀνεχώριστα καὶ τὸ φιλόσοφο ποὺ λέγεται Νουός, καὶ τὴν παιδοῦλα ποὺ λέγεται Καρδιά. Γιατὶ καὶ οἱ φιλόσοφοι εἶναι πῶς ἀπλοὶ παρὰ ὅσο τοὺς φανταζόμαστε καὶ πῶς βαθιὰ τὰ παιδιὰ.

Ἀκόμα ἓνα τετράστιχο τοῦ Γκαίτε: «Περπατοῦσα στὴν ἀκρογυαλίαν, ψάχνοντας γιὰ κοχύλια· μέσα σ' ἓνα κοχύλι ἦδρα ἓνα μαργαριτάρι. Ἀπὸ τότε τὸ φύλαξα στὴν καρδιά μου». Χαίρεσαι κάποια ποιήματα, καθὼς χαίρεσαι, κολυμπώντας εἴτε ταξιδεύοντας, τὴ θάλασσα. Τὸς στίχους αὐτοὺς τοῦ Νιρβάνα τοὺς χαίρεσαι σὰν τὸ μᾶζωμα τῶν κοχυλίων στὰκρογυαλί. Στίχους σὰν τὴ Γαλήνη, τὸν Ἑλληνικὸν Ὀρθρο, τὴν Animula blandula, τὴ Μοναξιά, τὸν Κρίνον ὕμνο, τὸ Προσκύνημα τὸν Ὀδοιπόρο, τὴν Πρώτη Πατρίδα, τὸν Ἀοιδό, τὸ Σαπφικὸ Παράπονο, τὴ Λέσβο, τὴν Ἀτλαντίδα, τὴν Ἀλπειν, τὴ Χιό, τὸ Στοιχειωμένο Καράβι, τὴν Κρήτη, τοὺς Δελφούς, τὸ Παράπονο, καὶ τὰ δυὸ τάχαπημένα μου, τοὺς Μαγνήτες καὶ τὴν Anima Rerum τοὺς κρατᾶμε σὰν τὰ λαμπερόχρωμα κοχύλια, χαρὰ τοῦ ματιοῦ, καὶ στολίδια μας. Μὰ κλειδῶνε κάπου καὶ κανένα μαργαριτάρι; Δὲν ἐξετάζω. Κρύβουν κάτι σημαντικώτερο. Στὸ λιγιστὸ κορμὶ τους μὴ βοῇ σὰν ἀπὸ τὸν ὠκεανό.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Υ. Γ. Στὸ ἄρθρο γιὰ τὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου» τὸ τυπωμένο στὰ «Παναθήναια» (30 Ἀπριλίου), ὁ Νιρβάνας σημειώνει: «Ἄν δὲν ἀπατήσω, μὴ ὑποσημειώσω τὸν εἰς τὸν πρόλογον τοῦ σημερινοῦ βιβλίου του περὶ τῆς θέσεως τῆς «σκέψεως» εἰς τὴν ποίησιν, ὑπαινίσσεται κάποιας ἰδικῆς μας γνώμης, ποὺ ἀτελῶς ἀνέπτυξα εἰς παλαιότεραν κριτικὴν μου». Ὁ φίλος Νιρβάνας ἔχει λάθος. Ὅσο καὶ ἂν μπορεῖ νὰ χυμὲ διαφορετικὲς γνώμης ἀπάνου σὲ ζητήματα ποὺ εὐκόλως μπερδεύονται, στὸ σημεῖωμα ἐκεῖνο εἶχα σὸ νοῦ μου κάποια πρόχειρα, ἀνεξέταστα καὶ μὲ δημοσιογραφικὴ γοργάδα ριγμένα ἀπὸ κάποιους ἄλλους δόγματα· μπορεῖ μὴ κρίσιν τοῦ Νιρβάνα νὰ μὴ τὴ βρῶ σωστὴ, μὰ δὲ θὰ τὴ βάφτιζα, βέβαια, ἀστεία. —Ὅμως πολὺ θὰ ἐπιθυμοῦσα μὴ πλατύτερη ἐξηγήσιν γιὰ τὴν πίστη μου «εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ποιητικῆς φιλολογίας», καθὼς τὴν ἀναφέρει ὁ φίλος Νιρβάνας στὰ «Παναθήναια» πάλιν (15 Μαΐου) γράφοντας γιὰ τὸν «Προσκηνητὴ» τοῦ Βουτιεριδῆ. Τὸ μόνο ποὺ μπορῶ νὰ σημειώσω ἐδῶ πέρα εἶναι πῶς πρέπει νὰ δώσουμε στὴν ιδέα τοῦ ξετυλίμου αὐτοῦ κάποιο νόημα ἀνάλογο μονάχα μὲ τὸ νόημα τὸ ἐπιστημονικὸ τῆς λέξης, καθὼς πάντα σχεδὸν συμβαίνει στοὺς ὅρους ποὺ δανειζονται οἱ ἱστορικοὶ ἀπὸ τὴς φυσικῆς ἐπιστήμης, πάντα, καὶ σωστά, φιλοδοξώντας πῶς καὶ αὐτὲς —οἱ ἱστορικὲς δηλονότι ἐπιστήμης— στοὺς ἴδιους νόμους ἀκούει καὶ ὑποτάσσονται. Μὰ πάντα, μ' ὅλα τους τὰ

μοιασίματα, φύση καὶ ἱστορία εἶναι δυνάμεις κάπως διαφορετικῆς. Καλὰ καλὰ τώρα δὲ θυμᾶμαι ποῦ καὶ πῶς ὑποστήριξα τὴν ιδέα τοῦ ξετυλίμου· βέβαια μιλώντας γιὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ποιητικῆς φιλολογίας θὰ ἐννοοῦσα κάποιο συνθετικώτερο, ἀγάλια ἀγάλια, δυνάμωμά της, κάποιο κανονικὸ περπάτημα καὶ ἄλλαγμα προοδευτικὸ. Ἄν καὶ δὲν ἔχω καμμιὰ δυσκολία νὰ πιστεύω καὶ νὰ τὴ διαλαλήσω τὴν ἐξέλιξιν παντοῦ ἀπὸ τὰ φυσικώτερα καὶ θετικώτερα τῆς πλάσης ὡς τὰ πῶς λεπτὰ καὶ δυσκολοζωγράφηστα ἀντικείμενα τοῦ ἠθικοῦ κόσμου· θὰ μοῦ ἔδινε τέτοιο θάρρος τὸ παρὰ-δειγμα ἐνὸς μεγάλου φιλοσόφου, τοῦ Σπένσερ, κ' ἐνὸς μεγάλου κριτικοῦ, τοῦ Βρυεντιέρ. Ὁ Σουλλὺ Πρντὼμ εἶναι τρανός, βέβαια, ποιητὴς καὶ πολυαγαπημένος μου. Τίποτε δὲ μ' ἐμποδίζει νάβρω τὸν ὀρισμὸν τοῦ πολὺ ἀπτόμο καὶ δυσκολοστήριχτο. Ἡ «ποιητικὴ φιλολογία» ὑποτάσσεται καὶ αὐτὴ σὲ νόμους· ἀποτέλεσμα, ἔχει τις ἀφορμὲς του ἢ «πρωτοτυπία» δὲν εἶναι τίποτε μαγικὸ παρυσίασμα καὶ ἀνεξήγητο τὴν ἐξηγοῦνε καὶ τὴν προσδιορίζουν χίλιες δυὸ ἐπιρροὲς καὶ δυνάμεις. Τίποτε δὲν εἶναι οὐρανοκατέβητο. Εἶναι ἀλήθεια πῶς τώρα τελευταῖα κάποια ἀντιδραβινικά κρούσματα ἀρχίσαν καὶ φανερόνται στοὺς πλατιοὺς ἔξω ἐπιστημονικοὺς κύκλους. Ἐνας φυσιοδίφης μᾶς λένε πῶς ἀπόδειξε τὸ ξαφνικὸ ἀνάβρυσμα ἄς τὸ ποῦμε νέον εἰδὼν ζωϊκῶν. Καὶ νὰ σὲ πλάϊ τοῦ μονοκράτορα Lyell μὲ τὴ θεωρίαν τοῦ πῶς λίγο λίγο καὶ ἀπαρητήρητα γίνονται οἱ μεγάλες ἀλλαγὲς ξαναθρονιάζεται τὸ φάντασμα μὲ τοὺς κατακλυσμούς του. Τέτοια μαθήματα σὰ δὲ σὲ κάνουν γιὰ ὅλα νὰ μὴ μὴ βάλλῃς, σὲ φέρνουν ἄθελα πρὸς τὸν ἐκλεχτισμὸ, πρὸς τὸ ντελεταντισμὸ, πρὸς τὸν ὅλον τὸ συνταίριασμα. Καὶ στοχάζεσαι, μαζὶ μὲ τὸ σοφὸ: Ἀδερφάδες εἶναι ἡ Ἑξέλιξιν καὶ ἡ Ἐπανάστασις, μέσα στὴ φύση. Συνυπάρχουν τὰ ξαφνικά ἀλλάσματα καὶ τὰ ἀργὰ μεταμορφώματα. Εἶναι καὶ ὑφαίστεια καὶ δέλτα.—Κ' ἔτσι ὅλα συμβιβάζονται Ἐμένα σὰ νὰ μὴ μοῦ πολυαρέσουν πάντα καὶ παντοῦ οἱ εὐκόλοι συμβιβασμοί. Γιὰ νὰ περπατῶ ἐλεύθερα καὶ σὰ νὰ χῶ φτερά στὰ πόδια μου, μοῦ χρειάζεται νὰ νοιώθω κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μου μὴ στέρρα γῆ.

Ὁ ἴδιος

ΘΕΑΤΡΟΝ

Θέατρον Συντάγματος. Ὁ «Κλέπτης» δράμα εἰς πράξεις τρεῖς, τοῦ Bernstein, κατὰ μετάφρασιν Π. Καλογερίκου.

ΝΕΑΡΑ παρισηνὴ, ἡ Μαρί, λατρεῖ τὸν ἄνδρα τῆς καὶ θέλει νὰ τοῦ ἀρέσῃ. Τὰ εἰσοδήματα ὅμως τοῦ νέου ἀνδρῶντος δὲν ἀρκοῦν διὰ τὰς τουαλέτας τῆς ἐρωτευμένης φιλαρέσκου. Ἡ Μαρί λοιπόν, διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ ἀνδρός της, γίνετα κλέπτρια. Εἰς τὴν ἑπαυλιν, ὅπου φιλοξενοῦνται παρὶ-βιάζει κάθε τὸσον ἓνα συρτάρι, εἰς τὸ ἰδιαιτέρον δωμάτιον τῆς φίλης της, καὶ ὑπεξαίρει, ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ἕως εἰκοσι χιλιάδες φράγκα. Μὲ αὐτὰ πληροῖναι τὰ ὠραῖα καπέλλα καὶ τὰ ὠραῖα φουστάνια. τὰ ὁποῖα τρελλοῦν τὸν ἄνδρα τῆς καὶ τῆς τὸν κρατοῦν πιστόν.

Ἡ κλοπὴ ἀνακαλύπτεται. Μερικαὶ συμπτώσεις κἀμουν νὰ ἐνοχοποιηθῇ ὁ Φερνάνδος, ὁ υἱὸς τοῦ οἰκοδεσπότου, ἓνας νέος δεκαεννέα ἐτῶν, ἐρωτευμένος τρελλὰ μὲ τὴν Μαρί. Ἐκεῖνη, φυσικὰ, ἀποκρούει τὸν ἐρωτὰ του, ἀλλ' εἰς τὴν κρίσιν στιγμὴν δὲν διατάζει νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς καλοτυχίας καὶ νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν Φερνάνδον μίαν θυσίαν: Νὰ προσποιηθῇ ὅτι ὁ ἐνοχος εἶνε αὐτός. Ὁ νέος τὸ κάνει μὲ ὅλην τὴν αὐταπάγησιν τοῦ ἐρωτευμένου, καὶ ἡ ὁμολογία του

πίπτει ὡς κεραυνὸς κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ δυστυχισμέ-
νου πατρὸς του. Ὁ υἱὸς του κλέπτει!.. Ἡ γυναῖκά
του, ἡ φίλη του, δὲν ἔχουσιν πῶς νὰ τὸν παρηγο-
ρήσουν. Ἡ Μαρίσ σιωπᾷ...

ἤσθουν. Ἡ Μαρις σιωπᾷ. . .
 Ἄλλ' ἀπὸ τὴν ἰδίαν νύκτα, ὅταν μὲν μόνῃ μετὰ τὸν ἀν-
 δρα εἶναι, ἐξαναγκάζεται νὰ ὁμιλήσῃ Μέσα εἰς τὸ
 πορτοφόλι της, τυχαίως, ὁ ἄνδρας της ἀνακαλύπτει
 εἰς χιλιάδας φράγκα. Τὴν ἐρωτᾷ ἐπιμόνως ποῦ ἦρε
 τόσο ποσόν, κ' ἐκείνη ὁμολογεῖ ὅτι εἶνε ἡ κλέπτρια.
 Ἐξάλλος ὁ ἄνδρας της δέλει νὰ τρεῖσθῇ, νὰ εὔρῃ τὸν
 Φερνάνδον, νὰ τοῦ ζητήσῃ τὸν λόγον τῆς αὐτοθυσίας
 αὐτοῦ, νὰποκαλύψῃ τὰ πάντα. Ἄλλ' ἡ Μαρις τὸν ἀ-
 πειλεῖ ὅτι ἂν τὸν κάμῃ, θὰ πέσῃ ἀπὸ τὸ παρὰθυρον.
 Καὶ τὸν κρατεῖ ἐκεῖ διὰ τῆς βίας. . .

...ὅταν τον κρατεί ἐκεῖ διὰ τῆς βίας...
Δὲν θὰ διμύληση κανεὶς τὰ πράγματα θὰ βαδίσουν
τὸν δρόμον των. Διὰ τὸ σωφρονισμὸν τὸν κλέπτην, ὁ
πατέρας του τὸν ἐξορῆζει εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Ὁ Φερ-
νάνδος υποχρεοῦται νὰναχωρήσῃ ἀμέσως. Καὶ τὸ πρῶ-
τῆς τρομερὰς συζήτησης νυκτὸς, ἀκολουθεῖ ἡ σκηνὴ
τοῦ ἀποχαριετισμοῦ. Κλαίει ὁ Φερνάνδος, κλαίει ὁ
πατέρας του, ἡ μητρὶα τὸν, ὅλοι... Ἡ Μαρίς δὲν
ἀντέχει περισσότερον. Καὶ ξεφωνίζει τὴν ἐνοχλήν της
ἐνώπιον ὅλων. Ἐτελείωσε! Τώρα, ἀντὶ τοῦ Φερνάν-
δου, θὰναχωρήσουν διὰ τὴν Ἀμερικὴν οἱ νεαροὶ σύ-
ζυγοι.

Ἄν ἔξαιρέσῃ καὶ αἱ εἰς ἔρῳτα τοῦ Φερνανάνδου, ὁ ὁποῖος εἶνε ἀληθινός, καὶ κάπως τὸν χαρακτήρα τοῦ συζύγου, ὅλα τὰ ἄλλα, εἰς τὸ δρᾶμα αὐτό, κατὰ βάθος εἶνε ψευδὴ καὶ συνθηματικά. Ἡ σοβαρότης του εἶνε ἐπιπλάσους. Ἀπατᾷ τοὺς ἀνθρώπους ὅτι κατὰ μέγα βλέπουν, ἐνῷ φρόντι δὲν βλέπουν τίποτε. Ἄλλ' ἡ ἀπάτη αὐτῇ ἴσα-ἴσα τὸν κάμνει ἔργον. Διότι χρειάζεται μεγάλη τέχνη διὰ νὰ λησμονῇ ὁ θεατὴς τὴν ἀπίθανότητα τῆς βάσεως, τοῦ θεμελιώδους ἐπεισοδίου, τῶν περισσοτέρων χαρακτήρων, καὶ νὰ μὴ βλέπῃ παρὰ τὴν ἀλήθειαν, τὴν καταπληκτικὴν φρόντι ἀληθειαν, μερικὸν λεπτομερικόν. Τί θαυμασία ἐκείνη σκηνὴ μετὰ τῶν δύο συζύγων, τὴν νύκτα! Ἄλλὰ ἐν γένει ὁ διάλογος εἶνε τὸσον φυσικός, τὸσον ψυχολογημένος. πὺ νομίζει καὶ εἰς τὸν ἐπὶ τρεῖς φωνογράφος. Κάμνει μεγάλην ἐντύπωσιν, καὶ δίδει συγκίνησιν καὶ προξενεῖ ἡδονήν, μολοντί, σημειώσατε, δὲν ἔχει καμμίαν εὐφυολογίαν, κανένα χαριτολόγημα ἢ καλαμπούρι. Ἐχει μόνον τὴν ἀνωτέραν, τὴν μεγάλην εὐφάνιν τῆς ἀντιγραφῆς ἐκ τοῦ φυσικοῦ. Πῶς ἤθελα νὰ τὸν ἴκουαν καὶ νὰ τὸν ἐπρόσεχαν ἰδιαιτέρως οἱ συγγραφεῖς μας, οἱ ὁποῖοι διὰ νὰ κάμουν τάχα τοὺς ῥωσὰς τῶν νὰ ὁμιλοῦν ὥρατια, τοὺς κάμουν νὰ ὁμιλοῦν ἀνρῶσικα! Ἡ φυσικότης εἶνε ἡ μεγαλύτερα ὥραιότης. Καὶ αὕτη ἡμπορεῖ νὰ θαυματουργήσῃ ἀκόμη καὶ εἰς ἓνα δρᾶμα, τοῦ ὁποῖου τὸ βάθος δὲν εἶνε ἀληθινόν.

Ἐννοεῖται, ὅτι τὸ εἶδος ἀπαιτεῖ καὶ ἐξ ὧς φυσικὴν ἀπόδοσιν. Εἰς τὴν μεγάλῃ ἐπιτηυχίαν τοῦ ἔργου — ἕως τώρα ἀριθμεῖ δέκα παραστάσεις, — συνετέλεσε τουλάχιστον κατὰ τὸ ἥμισυ ἡ ὁραία μετάφρασις τοῦ κ. Καλογερίου, ἡ θαυμασίως πραγματικῇ υπόκρισις τοῦ κ. Βονασέρα. καὶ προπάντων ἡ Δίς Μαρίνα Κοτοπούλη, ἡ ὁποία ὡς Μαρις ἦτο κατὰ τὴν τέλειον.

Θέατρον Νεαπόλεως: «Ο Ναστραδίν Χόν-
τζας», φάρσα εἰς πράξεις τρεῖς, ὑπὸ Γερ. Βώκου.

Τὴν ἐπομένην τῆς πρώτης παραστάσεως, ἔγραψα
διὰ τὸ «Νέον Ἀστὺ» μίαν κριτικὴν. Μολοντοὶ τὸ ἔρ-
γοράς, δὲν ἔχω κανένα λόγον νὰ μεταβάλω γνώμην
περὶ τῆς ἀξίας του. Καὶ ἀντιγράφω ἐδῶ τὴν κριτι-
κὴν μου, σχεδὸν αὐτολεξεί.

Τὸ πλέον κτυπητόν, ἀλλ' ὅχι καὶ τὸ μεγαλύτερον
λάιτωμα τῆς φάρσας αὐτῆς, εἶπε ὅτι διαφεύδει τὸν

τίτλον της. Ὁ Ναστραδιν Χόντζας, δὲν εἶνε ὁ θαυμασίως ἐκείνως Χόντζας ποῦ ξευρομεν. Ἀπὸ τὰ ἀνέκδοτά του τουλάχιστον, εἶχαμεν πολὺ διαφορητικὴν ἰδίαν περὶ τοῦ χαρακτῆρος του, τῆς ἰδιορρυθμίας του, τῆς εὐφρείας του, τῆς φιλοσοφίας του, τῆς μορφῆς του ἐν γένει — ἀκόμη ἴσως καὶ περὶ τοῦ βίου του. Ὁ κ. Βῶκος ἠθέλησε νὰ μᾶς ἀνατρέψῃ αὐτὴν τὴν ἰδέαν καὶ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ἐπὶ τῆς σκηζῆς ἀντὶ τοῦ εὐρυνος φιλοσόφου ἓνα ἀνήθικον λογάδ, ἀντὶ τοῦ πρωτοτύπου πανουργοῦ ἓνα κοινὸν κατεργάρην, ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἀκάκου κατὰ βάθος νοικοκύρη, ἓνα ἀπρόοπτον καὶ φαυμαρόνον Πρωθυπουργόν, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸν ἀληθινὸν Ναστραδιν δὲν διατηρεῖ παρά τὰ παλὰ του ἀνέκδοτα· ἀλλὰ καὶ αὐτὰ φαίνονται τόσον ἀταίριαστα μὲ τὸν νέον του χαρακτῆρα, ὥστε εἰς τὸ στόμα του καταντοῦν ἡλιθιότητες.

«Ὁ κ. Βώκος πλάττει περὶ τὸ ἀυθαίρετον αὐτὸ πρόσωπον ἓνα μῦθον ἐπίσης αὐθαίρετον, μόνον καὶ μόνον διὰ τὴν καμὴν τὸν φανταστικὸν τὸν Ναστροδιν διοργανωτὴν ἐνὸς Κράτους, ὁμοίον τάχα μὲ τὸ ἰδιὸν μας, καὶ νὰ λάβῃ ἀφορμὴν ἐπικαίρων ὑπαινιγμῶν καὶ συγκρίσεων εἰς βάρος μας. Ἡ ἰδέα αὕτη δὲν εἶνε τόσον ἀτυχής. Μία πολιτικὴ φάρσα ἀνατολίτιζη, ἡμπούρουσε νὰ σατυρῇ ὥραια τὸ «πρότυπον βασιλείου τῆς Ἀνατολῆς». Ἀλλ' ἀπὸ τοὺς ἀντιπατριωτικοὺς ὑπαινιγμοὺς τοῦ κ. Βώκου, — καὶ αὕτη εἶνε ἡ μόνη ἀτυχία, — λείπει τὸ πνεῦμα ποὺ θὰ τοὺς ἐξηγγίζη. Σάτυρα δὲ χωρὶς πνεῦμα εἶνε μόνον κακία καὶ ἀσέβεια.

Ἔδω πρέπει νανοίξω μίαν παρένθεσιν. Ὁ κ. Βο-
κος, ἀπαντῶν εἰς τὸ ἄρθρον μου αὐτό, μ' ἐπροκάλεσε
καὶ τοῦ δηλώσας ἂν δὲν θεωρῶ κ' ἐγὼ τὴν πολιτικὴν
μας κατάστασιν τὸσον ἐκρυθμῶν, ὥστε νὰ νομίζω ὅτι
ἐπιτρέπεται καὶ ὁ ἀπὸ σκηνῆς σατυρισμὸς της, χωρὶς
νὰ εἶνε τοῦτο κακία καὶ ἀσέβεια. Πῶς ὄχι; Ἀλλ' ἐγὼ
δὲν εἶπα ὅτι κάθε σάτυρα ἐν γένει εἶνε κακία καὶ ἀσε-
βεια. Ἀλλὰ μόνον ἐκείνη πού δὲν ἔχει πνεῦμα. Ἄν
ὁ κ. Βόκος νομίζῃ ὅτι ἡ σάτυρα τοῦ ἤτο πνευματώ-
δης, ἐγὼ δὲν ἐσχημάτισα αὐτὴν τὴν ἰδεάν. Καὶ δυσ-
τυχῶς οὔτε ὁ ἄλλος κόσμος. Οἱ «ὑπαίνιγμοι» ἐκείνοι
περὶ στρατόν, στόλον, διοικήσεις, δικαιοσύνης κτλ.
ἐθύμωσαν μάλλον ἀντὶ τὰ παιδρῶν τοὺς θεατὰς.
Ὁ συγγραφεὺς δὲν κατῴρθησεν νὰ τοὺς κάμῃ νὰ γε-
λάσουν τὸσον, ὥστε νὰ συγχωρήσουν τὴν ἀσέβειαν.
Καὶ ἐδῶ ἡ παρένθεσις κλείει.

Ὅσον διὰ τὴν κατασκευὴν, τὴν πλοκὴν καὶ τὴν σκηνηκὴν οἰκονομίαν τοῦ ἔργου, τίποτε τὸ «τεχνικόν» δὲν ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν. Ἄλλοτε ὁ κ. Βῶκος μᾶς ἐφάνη πολὺ θεατρικώτερος. Τὸ νέον ἔργον τοῦ εἶχε τὸν ἐξωφρενισμόν μίᾳ φάρας· ἀλλ' ὄχι εἰς τὸν πρέποντα βαθμὸν. Θὰ ἤρχeto κανεῖς ἢ νὰ ἦτο ὀλγώτερος, διὰ νὰ ἔχη νὰ κάμῃ με ἀληθινὴν, σοβαρὰν κομωδίαν· ἢ πολὺ μεγαλειώτερος, διὰ νὰ γελᾷ ἐπιτέλους μόνον με τὸν ἐξωφρενισμόν. Ὁ διάλογος πάλιν δὲν μᾶς ἐφάνη οὔτε λεπτὸς, οὔτε κἂν χονδρονόστιμος. Καὶ ἀπὸ τὰς ἐπικαίρους σύφωλογας, μίᾳ ἢ δύο νομίζομεν ὅτι ἐπρόκλεσαν ἀληθινὴν ἱλαρότητα.

Τὰ τραγυνάδια τοῦ δημοφιλῆς συνθέτου κ. Κοκκίνου, ἀνατολικῆς χοροῖας, εὐχάριστα ἄλλ' ἢ ἡ «ἐνορχή-
στρωσίς» των μᾶς ἐφάνη ἀκατάλληλος, — ἂν καὶ εἰς
αὐτὸ ἤμποτε νάπατομεθα. Καὶ ἡ ὑπόκρισις ἀρκετὰ
καλὴ καὶ ἡ σκηνοθεσία καλλίστη. Μόνον τὰ αὐτοσχέ-
δια ἰταλικά τοῦ κ. Ταβουλάρη, — τὰ συμπεριλαμβά-
νομεν καὶ αὐτὰ εἰς τὴν σκηνοθεσίαν, διότι δὲν εἶνε βέ-
βαια ἔργον τοῦ συγγραφέως, — μᾶς ἔξισαν τὴν ἐντύ-
πωσιν πολυτελείας ὑπὲρ τοῦ δέον περὶ τῆς.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Σημείωσις.

Ἡ « Νέα Σκηνή » ἔδωσε τὸ « Κόλπο » (Le tour de main) τὸ ὥραιον καὶ λεπτότατον δραματάκι (comédie) τῶν A. Tarride καὶ F. de Croisset· τὸ δὲ θέα-

τρον τοῦ Συντάγματος τὴν «Κυρίαν τοῦ Μαξιμ» (La Dame de chez Maxim), τὴν πολύχροτον παρισινήν φάρσαν. Εἶχε κ' ἐδῶ μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ παίζεται καθε βράδυ, ἐνῶ, — εἶνε περὶ τὴν νὰ τὸ εἰπωμεν, — τὸ «Κόλοπο» ὡλὸς ἐπαίχθη δύο φορές.

«Κολπο» μοις επαίχθῃ σου φορέας
 Προετοιμάζονται: Τὰ «Παναθήναια», ἀθηναϊκὴ ἐπι-
 θεώρησις τῶν κκ. Χ. Ἀννίνου καὶ Γ. Τσοκοπούλου
 εἰς τὴν «Νέαν Σκηνήν» ἢ «Κασσιανή», βυζαντινὸν
 δράμα τοῦ κ. Α. Κυριακοῦ, εἰς τὸ Σύνταγμα ἢ «Χί-
 μαιρα», συμβολικὸν δράμα τοῦ κ. Α. Νεῆ, εἰς τὸ «Ἀ-
 θήναιον» καὶ ἐν ἱστορικὸν δράμα τοῦ κ. Α. Τανάγρα
 εἰς τὸ θέατρον τῆς Νεαπόλεως.

[i].

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΜΕ τὸ προσεχὲς τεῦχος ἀρχίζομεν «Τὸ Βιβλίο τῆς Αὐτοκρατείας Ἑλισάβετ» τοῦ κ. Κωνσταντίνου Χρηστομάνου. Ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ὀνομάσῃ πρωτότυπον ἀφοῦ μεταφράζεται ἑλληνικὰ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν συγγραφέα. Ἦτο ἴσως ὁ μόνος ἐνδεδειγμένος διὰ τὴν ἀπόδοσιν ὅλας τὰς λεπτότητας τοῦ ἔργου αὐτοῦ διὰ τὸ ὅποιον τόσα ἐγράψαν. Ὁ γάλλος ἀκαδημαϊκὸς Μπαρρὲς ἔχει ἀφιερῶσει ὥραϊας σελίδας εἰς τὸ βιβλίον τοῦ κ. Χρηστομάνου. Μεταφέρομεν εἰς τὸ τεῦχος αὐτὸ μερικάς ὥς πόλογον χάριν τῶν ἀναγνωστῶν μας.

Μὲ τὴν μεταφράσουσιν αὐτὴν θὰ ἔχωμεν νὰ ἐπιδείξω-
μεν ἐν ἀπὸ τὰ ὥρατα σύγχρονα φιλολογικὰ προ-
ϊόντα. Μία ὑπαρξὶς ὑπερτέρη, ἡ ὁποία ἔζησε ἀπο-
μονωμένη μέσα εἰς τὴν πόλιν θορυβώδη ζωὴν, μὲ
τὴν ἀγάπην τοῦ πόνου καὶ μὲ τὴν λατρείαν τοῦ ὥραϊου.
Ἦλπειται ἕνας ποιητὴς ὁ ὅποιος διείδε τὴν ὑπαρξὶν αὐ-
τὴν καὶ μᾶς ἔδωκε μὲ τέχνην τὸ πορτραῖτό της. Εἴτε
ἀφηγησόμενος τὴν ζωὴν τῆς Αὐτοκρατορίας εἴτε ἀπο-
δίδων τὰς σκέψεις της, ὁ κ. Χρηστομάνος εἶναι ὁ καλ-
λίστην πού ἐγράφη εἰς πεζὸν ἕνα ποίημα ἐξόχου
ἐμπορίας.

ΑΠΟΣΠΩΜΕΝ τὰ ἐξῆς ἐκ τινος ἱστορικοῦ ἄρθρου τοῦ κ. Μαρίνου Σιγούρου, ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ηγούμενος τῆς ἐν Ζακύνθῳ μονῆς τῆς Ἀναφωνητρίας*», δημοσιευθέντος εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδοθὲν Ἡμερολόγιον τῶν Ἐθνικῶν μελανθοποικῶν καταστρώσεων.

λόγιον τῶν Ἑθνικῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων·
 «Διηγούνται ὅτι ἔμπορικὸν πλοῖον κατὰ τὴν ἄλυσιν
 τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν καὶ
 κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξιδίου, ἐναύγησε πλησίον
 τῆς Ζακύνθου. Μετὰ τῶν ναυαγίων, τὰ ὅποια ἔφε-
 ραν τὰ κύματα εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ζακύνθου, ὤπηρχε
 καὶ ἅγια εἰκὼν, τὴν ὅποιαν εἶδον βοσκοί, κατὰ τύχην
 ἐκεῖθεν διαβαίνοντες. Οἱ ἱερεῖς τοῦ χωρίου, παρακολ-
 λουθούμενοι ὑπὸ ἀγορῶν περιέγων, μετέβησαν εἰς
 τὴν ἀκτὴν ὅπου εὗρον τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτοκοῦ. Κατ'
 ἀρχὰς ὠκυοδρομήθη μικρὸς ναύκος καὶ κατόπιν δι'
 ἐράνου ἀναγέθη λαμπρὸς ναὸς ἐν τῷ ὁποίῳ κατετέθη
 ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτοκοῦ. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἔθετορεῖτο θαυ-
 ματουργὸς καὶ διὰ τοῦτο συχνάκις, ἐν καιρῷ ἀνομι-
 βρίας, μετεφέρετο εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐγένετο λιτανεία.
 Τώρα δὲ τὸ εἰκόνημα τοῦτο λιτανεύεται ἐκάστην
 δευτέραν τῆς Διακαινήσιμου. Ἡ μὲν τῆς Ἀναφωνη-
 τρίας ἐκτίσθη ὑπὸ τῆς ἡγεμονίδος ἀδελφῆς τῶν Δὲ
 Τόκων, ὅτε οὗτοι διετίθειον κυριαρχοὶ τῆς νήσου
 Ζακύνθου, εἶναι δὲ πλουσιωτάτῃς ἐκ τῆματα κεί-
 μενα ἐπὶ τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς νήσου. Πρὶν διαλυθῇ
 ἡτο μία τῶν μεγίστων ζακυνθίων μονῶν. Πλεῖστοι
 θρησκευτικὸν αἶσθημα τοῦ λαοῦ τούτου ἐξεδηλώθη
 κατὰ καιροῦς διὰ τῆς ἀνεγέρσεως πολλῶν ἱερῶν ἰδρυ-
 μάτων καὶ διὰ τῆς καθιερώσεως εἰς τὸν μοναστικόν
 βίον διαφόρων εὐγενῶν. Πολλοὶ εὐπατρίδαι ἐνηγκα-

λίσθησαν τὸ ἱερατικὸν ἐπάγγελμα, κατὰ τοὺς παλαιο-
τέρους χρόνους, ἀφιερῶσαντες τὰς περιουσίας των
εἰς ἀνέγερσιν ἐκκλησιῶν».

Η Νuova Rassegna τῆς Φλωρεντίας τεύχος 2—3.
σελ. 331) δημοσιεύει τὸν ἐξῆς μῦθον τοῦ σέρβου
συγγραφέως Katalinie Jeretov.

«Μέσα στο σταύλο ἡ ἡμίονος ἐσυζητοῦσε μετὰ τὸ ἄλλογο κ' ἐκατηγοροῦσε τὴν ὑπομονὴν τοῦ ὄνου. Ὑπερηφανευτοῦτο κ' ἔλεγε πῶς ἀνίκηται καὶ αὐτὴ καὶ τὸ ἄλλογο εἰς τὴν ἰδίᾳ φυλῇ. Ἐζητοῦσε εἰς τὴν ὁμιλίᾳ τῆς νὰ εὕρῃ τὸν τρόπον νὰ ταπεινώσῃ τὸν ὑπομονητικὸν ὄνον ὅπου τραφηγμένους εἰς πλεόν ἀτόμερη γωνίᾳ ἔμασσοῦσε λίγο χόρτο. Ἐλεγεν ἡ ἡμίονος πρὸς τὸ ἄλλογο: — «Εἰμαι ἀληθινὰ ὑπερήφανη καὶ εἰμεθα συγγενεῖς, ἐσύ πρέπει νὰ ὑπερηφανευσῇς διὰ τοὺς προγόνους σου». Τὸ ἄλλογο ἀποκρίθηκε: — «Ναί, οἱ πρόγονοί μου ὠδήγησαν τοὺς ἥρωας εἰς πόλεμον, εἰς τοὺς κάμπους τῆς τιμῆς, τοὺς ἐστεφάνωσαν μετὰ δάφνης, τοὺς ἐβάλαν καθὲς ἔθνους οἱ ποιταί. Διάβασε τὴν ἱστορίαν καὶ παντοῦ θὰ εὕρῃς δοξασμένον τὸ ἄλλογον τὸ ὄνομα». Ἡ ἡμίονος ἐπεβεβαίωσε μετὰ ἀνθάδας: — «Βεβαιότατα εὐγενεστάτῃ φυλῇ...» Ἐ! σύ, γαῖδιουρι, ποῦ εἶναι ἡ δόξα σου; τί λέγει ἡ ἱστορία σου;». Τότε μετ' ὅφους συμπαιθεῖας τὴν διέκοψε, τὸ ἄλλογον: — «Ἀφῆστον, τὸν καϊμένο, νὰ φάγῃ τ' ἄχρεά του... Καὶ ξύλο ἄλυπτον, προσέθεσεν μετὰ χαρεακιανὴν ἡ ἡμίονος; ἤθελα ὁμως νὰ ἀκούσω τὴν διήγησιν τῆς δόξης του! Ἐ, γαῖδαρε, ξύτνα, ὑπεροσπίσον».

—«Οἱ πρόγονοί μου δὲν ἔδρεψαν δάφνας εἰς τῶν
πολέμων τοὺς αἱματωμένους κάμπους, δὲν ὠδήγησαν
στοὺς ὄμιους τὴν τοὺς βαλλὰλληδες πῶν σπέρνουν
τὴν καταστροφή καὶ τὸν θάνατο... Εἶμαι πρόστυχος,
φτωχὸς καὶ λησμονημένος. Μοναχὰ εἰς τὴν ράχην ἑνὸς
προγόνου μου ἐμπήκω εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ὁ θεάν-
θρωπος κρατῶν τὸ κλωνάρι τῆς εἰρήνης!...»

Ἡ ἡμίονος καὶ τὸ ἄλογον ἔσκυψαν καταγῆς σιω-
πῆς καὶ ταπεινωμένοι καὶ δὲν ὠμίλησαν ἄλλο ἐκεῖ-
νην τὴν ἡμέραν.

ΕΙΣ τὴν Βαρκλώνην ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ κ. Pin y Soler
ὥραϊον βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ανατολή*». Τὸ βι-
βλίον τοῦτο εἶναι ἕνας ὕμνος πρὸς τὰς ἑλληνολατινικάς
φυλάς. Ὁ συγγραφεὺς εἰς τὸ ἔργον του μᾶς περιγρα-
φει τὴν Μάλταν, τὸ Βρινδίζι, τὴν Κέρκυραν, τὰς Ἀθή-
νας, τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τέλος τὸ Βουκουρε-
στιον. Ὁ συγγραφεὺς εἰς ὥραϊον ὕφος μᾶς μεταδίδει
τὰς καλλιτεχνικάς ἐντυπώσεις του, τὰς παρατηρήσεις
του, ἐν γένει καὶ τὰς σκέψεις του.

ΕΞΕΛΘΘΗ ἐν Μονάχῳ μετάφρασις τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἰταλοῦ φιλοσόφου ἀββᾶ Γκαλιάνῳ (17281-777), τὸν ὅποιον ὁ Νίτσε ἀπεκάλεε «πνευματώδεστερον ἄνθρωπον τῆς ἐποχῆς του», καὶ τὸν ἐθεώρει ὡς ἀνώτερον καὶ τοῦ Βολταίρου. Οἱ ἀδελφοὶ Γκογκουρὲ εἰς τὴν Γαλλίαν ἐγχαράξαν ἐνδοσυσσιδᾶς περὶ τοῦ Γκαλιάνῳ καὶ αἱ «Ἐπιστολαὶ» του ἐδημοσιεύθησαν εἰς πολλὰς ἐκδόσεις. Τὸν ὕψος του εἶναι θαυμάσιον, εἰς κάθε σελίδα διαφαίνεται ὁ χαρακτὴρ του καὶ λάμπει τὸ παράδοξον πνεῦμα του.

ΕΙΣ τὸ Παρίσι ἐδημοσιεύθη μία πολὺ ἐνδιαφε-
ρουσα κριτικὴ μελέτῃ τοῦ Λανζβέιν περὶ τοῦ
ποιητικῆ ἔργου τοῦ ἀποθανόντος ποιητοῦ Ερξάιν.
«Τὰ Τρόπαια, λέγει ὁ κριτικὸς, δὲν εἶνε παρὰ λει-
ψύμα ἐλλημεῖνα ἐκ τῶν παλαιῶν, νεωτέρων καὶ συγ-
χρόνων συγγραφέων ὅπου ὀφραϊότερος στολισμός των

ἀνελύθη καὶ ἐσμεινύθη κατόπιν ἐκ νέου καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁ Ἑρεδιά εἶθεσε τὴν ἀνεξίτηλον σφραγίδα του». Ἡ παρατήρησις αὕτη, ἡ τόσον δικαία, δεικνύει μίαν φορὰν ἐπιπλέον τὴν μέθοδον τοῦ μεγάλου ποιητοῦ, καὶ ἡ ὁποία εἶνε ἡ μέθοδος ὅλων τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν. Εἶνε πασίγνωστον ὅτι διὰ τὸν Ἑρεδιά ἕνα συννέτον ἦτο ἐργασία κοπιώδης ἀφοῦ διὰ τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ ἐξωνύχιζεν ὁλοκλήρους τόμους. Ἡ μέθοδος τοῦ Ἑρεδιά ὁμοιάζει πολὺ μ' ἐκείνην τοῦ Φλωμπέρ, διότι καὶ οἱ δύο εἶχον τὴν αὐτὴν περὶ τέχνης ἀντίληψιν. Ἄλλως ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς ὁμολογεῖ τοῦτο ὁ δὲ Jean de Gourmont φυλλομετρῶν τὸ «Δελτίον τῶν αὐτογράφων» τοῦ Σαραβὲ εὖρε χαρακτηριστικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἑρεδιά διὰ τῆς ὁποίας οὗτος ζητεῖ συγγνώμην ἀπὸ ἕνα συνάδελφόν του ὡς μὴ δυνάμενος νὰ μεταβῇ πλῆστον του. «Ἐργάζομαι, λέγει διὰ τὸ συννέτον μου» ἡ Φαῖδρα το ὁποῖον ἐλπίζω νὰ τελειώσω ἐν καιρῷ διὰ νὰ τὸ στείλω εἰς τὴν Σάρραν Μπερνάρ.

ΜΟΔΟΝΟΤΙ οἱ Ρουμῖνοι ἔχουν κηρύξει ἀνηλεὲς πόλεμον ἐναντίον παντὸς ἑλληνικοῦ, αἱ Ρουμινίδες ἀπεναντίας ὄχι μόνον συμπαθοῦν ὅτι ἑλληνικὸν ἀλλ' ἤρχισαν καὶ νὰ νοσταλγοῦν καὶ τὸν ἥλιον μὴ ἀκόμη. Εἶνε ἡ περὶ τῆς Comtesse de Noailles τῆς τρυφερᾶς Γαλλίδος ποιητρίδος ἡ ὁποία ἔκ πατρὸς εἶνε Ρουμανὶς ἐκ μητρὸς ὅμως Ἑλληνίς.

Εἰς τὴν τελευταίαν ποιητικὴν τῆς συλλογὴν ἡ κόμησησα de Noailles εἶνε ἀληθῶς Ἑλληνίς παρὰ Ρουμανίς. Τὰ περισσότερα τῶν ποιημάτων τῆς γέμουν ἑλληνικῶν ἐμπνεύσεων αἱ ὁποῖαι ἀναμφισβητῶς προσδίδουν μίαν ἰδιάζουσαν χάριν εἰς τὸ ποιητικὸν τῆς τάλαντον. Φυσιολάτρεις ἢ ποιήτρια δὲν ἀρκεῖται ὁμως εἰς τὴν θεωρίαν τῆς φύσεως τὴν ὁποίαν περιγράφει. Μέσα εἰς τὴν ἀνήσυχον ψυχὴν τῆς ζητεῖ κατὰ τι ἄλλο καὶ αὐτὸ εἶνε ἡ ἀγάπη τῆς ἡ περιπαθῆς πρὸς τὸν ἥλιον.

Πραγματικῶς ἡ κ. de Noailles εἰς τὴν ποιητικὴν αὐτὴν συλλογὴν τῆς εἶνε ἐρωτευμένη μὲ τὸν ἥλιον διότι μόνον αὐτὸν ἐπικαλεῖται εἰς τοὺς στίχους τῆς καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ αἰσθανθῇ τὴν «κεφαλὴν τοῦ ἡλίου ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς».

Η τελευταίως ἐκδοθεῖσα ἀλληλογραφία τοῦ Αἰμιλίου Ζολᾶ ἡ ὁποία περιλαμβάνει τὰ νεανικά του γράμματα εἶνε ἀληθῶς πλήρης ἐνδιαφέροντος. Τὰ γράμματα αὐτὰ ἀπευθύνονται εἰς τρεῖς ἐκ τῶν ἐπιστηθιωτέρων φίλων τοῦ μεγάλου μυθιστοριογράφου τὸν Baille, τὸν Gézane καὶ τὸν Roux καὶ μᾶς παρουσιάζουν τὸν Ζολᾶ πῶς ἐσκέπτετο εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν εἴκοσι ἐτῶν ὅπου προώριζεν ἑαυτὸν διὰ τὸ ποιητικὸν ἐπάγγελμα.

Ἡ ἀλληλογραφία του αὕτη εἶνε μᾶλλον φιλολογικὰ γυμνάσματα καὶ σχεδὸν ὁλόκληρος περιστρέφεται εἰς τὸν ἔρωτα, τὴν τέχνην καὶ τὰς γυναῖκας. Διότι εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὁ Ζολᾶ ἦτο ὁ ρομαντικώτερος τῶν ποιητῶν καὶ ἐφανατίζετο μίαν ζωὴν τελείως ἡρεμον, μίαν ζωὴν ἐρημικὴν καὶ πεπλωμένην ἀπὸ ὀνειρα. Ὁ ἔρως μάλιστα τοῦ εἶνε περισσότερο ποθητὸς ἀπὸ τὴν δόξαν. Ἐπὶ τοῦ θέματος δὲ αὐτοῦ εἶνε ἀνεξάντλητος ὥστε αἱ ἐν λόγῳ ἐπιστολαὶ του νὰ εἶνε ἀληθινὰ πραγματεῖαι ἐπὶ τοῦ ἔρωτος, τοῦ ὁποίου ἐπιθυμεῖ ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις, ἀπὸ τοῦ σαρκικοῦ μέχρι τοῦ πνευματικοῦ.

Ἐν τούτοις ἡ νεανικὴ του αὕτη ἀλληλογραφία μᾶς παρουσιάζει τὸν Ζολᾶ ὡς ἄνθρωπον μὴ προικισμένον καὶ πολὺ μὲ φιλολογικὸν τάλαντον. Καμμία πρωτοτυπία, καμμία σκέψις, ἔλλειψις καὶ ὕψους μόνον μία ἀκαταγνώστως θέλησις νὰ φθάσῃ μεθ' ὅλας τὰς ἐλλείψεις ταυ εἰς τὸ σημεῖον ἐκείνου τοῦ νῦ εἶνε

κάποιος. «Αἰσθάνομαι κατὰ τι μέσα μου, λέγει εἰς μίαν ἐκ τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν, καὶ ἂν πράγματι αὐτὸ τὸ κατὰ τι ὑπάρχῃ, πρέπει γλίσγωρα ἢ ἀργὰ νὰ ἐκδηλωθῇ». Ὅτι τοῦ λείπει μάλιστα, καὶ τὸ μαντεύει καὶ ὁ ἴδιος, εἶνε τὰ ὕλικά μέσα τῆς ἐκδηλώσεως. Διὰ νὰ ἀποκτήσῃ αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα ποῦ ὀνειροπολεῖ, ὁ στίχος εἶνε ἕνα ἔσοχον γύμνασμα. Θὰ κάμῃ στίχους καὶ τοιουτοτρόπως μὲ τὸν καιρὸν θὰ γίνῃ συγγραφεὺς μεθ' ὅλην τὴν δυσμένειαν τῆς μοίρας ἥτις τοῦ ἤρνηθη αὐτὸ τὸ δῶρον τῆς αὐθοιμῆτος ἐκδηλώσεως».

Καὶ ὅμως ἡ ποιήσις εἰς τὴν στιγμὴν αὐτὴν τῆς ζωῆς του εἶνε σκοπὸς παρὰ φιλολογικὸν γύμνασμα. Δὲν ἐργάζεται δὲ διὰ τὴν δόξαν. Ὅχι. Ἄλλως τε μόνος του λέγει ὅτι ὁ ποιητὴς «παίρνει τὴν λύραν του, ἀποσύρεται εἰς τὴν μοναξιά καὶ ζῇ μέσα εἰς τὸν κόσμον τῶν ὀνείρων». Ἡ ποιήσις ποῦ ὀνειροπολεῖ ὡς ἀντίδρασιν τοῦ καταρακωθέντος ρομαντισμοῦ, δὲν εἶνε καὶ γελοία. Διότι βραδύτερον ἐνῶ ὁ Λατρὰδ ἐστράφη πρὸς τὸν κλασικισμόν, αὐτὸς ἐπὶ μίαν ποιήσιν ποῦ νὰ ἦτο πλησιέστερα πρὸς τὸν πραγματισμόν ὅπως καὶ ὁ ἴδιος τὸ γράφει εἰς μίαν τῶν ἐπιστολῶν του, ὅτι αὐτὸς δὲν θὰ περιφρόνῃ τὰ πλὴν πραγματικὰ θέματα. Τοιουτοτρόπως ἀναφαίνεται ὁ πραγματιστὴς καὶ ἂν ἐξακολούθῃ νὰ φαντάζεται ὅτι πλῆστον μᾶς ἰδεώδους συντρόφου «Στεφανώνας μὲ ρόδα» καὶ «μεθ' ἀπὸ οὐράνιον ἡδονὴν» ἢ ἀληθῆς κλίσσις τοῦ Ζολᾶ δεικνύεται πασιφανῶς καὶ τὸν κάμνει νὰ ἴδῃ τὴν ζωὴν ὑπὸ ἐντελὸς διαφορετικὴν ὄψιν.

Εἰς τὸ Λονδίνον ἐξεδόθη ἕνα βιβλίον τοῦ Στάρ πραγματευόμενον τὴν ἐξέλιξιν τῆς Ἀγγλίδος. Μολονότι φαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τούτου ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν σοφῶν συγγραφέων οἷος ὁ Ζιὰρ καὶ ὁ Κιούρι, ἐν τούτοις ἡ πρωτοτυπία τῶν σκέψεων του δὲν ἐλαττοῦται καθόλου ἐκ τῆς ἐπιδράσεως ταύτης.

Ὅσον ἕνα ἄτομον ἐξελισσεται ἐπὶ τοσοῦτον αἰσθάνεται ἐν ἑαυτῷ τὰς ψυχικὰς καταστάσεις τῶν προσώπων ποῦ τοῦ εἶνε ἀγαπητὰ, ἢ καὶ ἄλλων ἀκόμη τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ ἀναμνύεται μὲ τὴν ἰδικὴν του. Ὡς ἐκ τούτου ὁ Στάρ ἀποδίδει μεγίστην σπουδαιότητα εἰς τὴν κοινωνικὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀτόμου. Ἡ κοινωνία πραγματικῶς ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνα ὁρισμένον ἀριθμὸν προσώπων. Τοιουτοτρόπως κάθε διανοητικὴ ἐντύπωσις ἢ ὁποία θίγει τὴν ἀνθρωπίνην συνείδησιν ἀφίνει ἐν αὐτῇ τὰ ἔχνη τῆς

Δι' ἐνὸς μηχανισμοῦ ἀγνώστου, λέγει ὁ Στάρ, ἄλλα τὸν ὁποῖον καλοῦμεν «ὑποβολήν» κάθε ψυχικὴ ἐνέργεια ἐκκολάπτει εἰς τὸ πνεῦμα ποῦ τὴν ἀποδέχεται παρομοίαν ἐνέργειαν, ἢ ἰδέα μίαν ἰδέαν, τὸ αἶσθημα ἕνα αἶσθημα. Ἡ αἰσθηματικότης εἰς τὴν ὑποβολὴν τοικίλλει, ἀλλὰ κανεὶς δὲν δύναται νὰ εἰπῇ ὅτι μένει ἀδιάφορος διὰ μίαν ἰδέαν ἀενάως ἐπαναλαμβανομένην. Κάθε ἄτομον ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῶν προσώπων ποῦ τὸν περιτοιχίζουσιν ἀναλόγως τοῦ χαρακτῆρος του καὶ τῶν ἀμοιβαίων σχέσεών των. Τὸ χαρακτηριστικὸν λοιπὸν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ εἶνε ἡ διὰ τῆς ὑποβολῆς ἐπέκτασις εἰς μέγαν ἀριθμὸν διανοῶν, τῶν λεγομένων ἢ γραφομένων ἰδεῶν. Τοιουτοτρόπως τὸ ἄτομον ἐξελισσεται καταπληκτικῶς.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν, πλείοτερον ἢ ἄλλαχοῦ ἐσυνειθίσαν νὰ σέβωνται εἰς μέγιστον βαθμὸν τὴν ψυχικὴν δύναμιν, καὶ αἱ βιογραφίαι ἀποτελοῦν σπουδαιότατον φιλολογικὸν κλάδον, διότι ἡ ἰδιαιτέρα ζωὴ τοῦ ἀποθανόντος δρᾷ ἀκόμη διὰ τοῦ παραδείγματος καὶ διαιωνίζει τὴν ἀτομικότητα. Μερικαὶ προσωπικότητες μάλιστα καθίστανται ἐστία ψυχικοῦ φρεγγοβολήματος ἰσχυροτάτου οἷα αἱ τρεῖς Ἀγγλίδες ἢ Ἐριέττα Μαρτινὸν, ἢ Ἐλιοτ καὶ ἡ Κόμπε τῶν ὁποίων ὁ Στάρ εἰς τὸν ἐν λόγῳ βιβλίον του χαράσσει τὴν ψυχικὴν ἐξέλιξιν.

Παρόμοιον βιβλίον εἰς τὴν Ἑλλάδα σχετίζομενον

μὲ τὴν ψυχικὴν ἐπίδρασιν, τιτλοφορούμενον ἢ «Δύναμις τῶν Ἰδεῶν» ἐξεδόθη πρὸ ἐτῶν παρὰ τοῦ ἐν Ὁξ-φῶρδῃ διαμένοντος συνεργάτου μας καὶ ἐκδότου τῆς «Ἑρεύνης» κ. Πλάτωνος Δρακούλη.

ΜΑΚΡΑΙ εἶνε αἱ συζητήσεις ποῦ ἐπροκάλεσεν εἰς τὸν περιοδικὸν τύπον τοῦ Λονδίνου ἡ «Ἠθικὴ τῆς Φύσεως» τὸν Δεζουμπέρ, ὅστις συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς φυσικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ σκοπὸς ἄλλως τε ὁλοκλήρου τῆς δημιουργίας εἶνε ἡ ζωὴ, ἀλλ' ἡ ζωὴ ἢ πλεον δραστηρία, διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ ἐφ' ὅσον εἶνε τοῦτο δυνατόν.

Εἶνε καιρὸς — λέγει ὁ Ἀγγλος φιλόσοφος — νὰ ζήσωμεν ὅλοι μίαν ζωὴν πλησιέστερα πρὸς τὴν φύσιν, καὶ εὐνότεραν διανοητικῶς καὶ αἰσθητικῶς, μίαν ζωὴν περισσότερον ἰσχυράν, ἐντονὸν, ὥραιον καὶ ἁρμονικὴν. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὡς σκοπὸν τὴν τελειαν ἀνάπτυξιν τῆς ὑπάρξεως του. Θέλει ἢ ὀφείλει νὰ θέλῃ νὰ ἐργασθῇ περισσότερον καὶ καλλίτερον, νὰ αἰσθανθῇ περισσότερον καὶ καλλίτερον καὶ ἐν γένει ν' ἀγαπήσῃ καὶ νὰ βοηθήσῃ τὸν ὁμοῖόν του. Τὸ ἀγαθὸν συντελεῖ εἰς τὴν πρόοδον τῆς ζωῆς, ἐνῶ τὸ κακὸν ἀπεναντίας παρεμποδίζει τὴν ἐξέλιξιν τῆς.

Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης ὁρμώμενος ὁ συγγραφεὺς ἐξάγει γνωμικὰ τινα τὰ ὁποῖα ὀφείλομεν νὰ ἐφαρμόσωμεν εἰς τὴν ζωὴν μας καὶ ἅτινα περιλαμβάνουν κατὰ πρῶτον τὰ καθήκοντα ποῦ ἔχει ἕκαστος ἄνθρωπος πρὸς τὸ ἴδιον σῶμα. Ἐδῶ μάλιστα συνίσταται καὶ ἡ πρωτοτυπία τῆς φιλοσοφικῆς ταύτης συγγραφῆς, διότι δὲν ὑπάρχει σχεδὸν ἠθικολόγος ὅστις ἰδιαίτερος νὰ ἐμερίμνησεν καὶ περὶ τῆς σωματικῆς ὑπάρξεως.

Ο «Σύλλογος τῶν Φιλάθλων» ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τὰς πληροφορίες ἐνθουσιώδους φίλου τῶν ὥραιων σωματικῶν γραμμῶν συνεχωνεύθη μὲ τὸν γηραιὸν σύλλογον τοῦ «Μίλωνος». Τὸ εὐχάριστον τοῦτο γεγονός διὰ τοὺς μὴ γνωρίζοντας τὰ πράγματα — γράφει ὁ ἐπιστέλλων φίλος — θὰ παρέλθῃ ἀπαράτηρητον, ἀλλὰ διὰ τὴν Ἀλεξανδρινὴν κοινωνίαν καὶ τὴν ἐν γένει πρόοδον τοῦ ἀθλητισμοῦ εἰς τὴν ἀκμάζουσιν παροικίαν εἶνε πολὺ σημαντικόν. Διηρημένα ὡς ἦσαν τὰ δύο ἀθλητικὰ σωματεῖα ὑπῆρχε φόβος ν' ἀποσυντεθοῖν ἐνῶ ἠνωμένων πλέον ἡ δρᾶσις των εἶνε ἐξησφαλισμένη. Εἰς τὰς φλέβας τοῦ «Μίλωνος» εἰσέρευσεν νέον αἷμα σφύζον ἀπὸ ρώμης καὶ νεότητος διότι οὐδεὶς θ' ἀρνήθῃ ὅτι ὁ «Σύλλογος τῶν Φιλάθλων» ὁ ἀποτελούμενος ἀπὸ ἑκατοντάδα νέων ἔδωκε, μολον-ὅτι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν συστηθεὶς, τεραστίαν ὥθησιν εἰς τὴν σωματικὴν διάπλασιν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἡ ὁποία ἔφερε καὶ τὴν ψυχικὴν τοιαύτην ὥστε σήμερον ἡ ἐκεῖ κοινωνία χάρις εἰς τὴν ἀθλητικὴν ἀνατροφὴν νὰ ἐνθουσιάζεται διὰ πᾶν ὅτι εἶνε ὥραιον καὶ ἀληθές.

Οἱ ἰδρυταὶ τῶν «Φιλάθλων» ἀντιπροσωπεύονται εἰς τὸν «Μίλωνα» διὰ τῶν κ. κ. Β. Σαραντῆ, Κωνστ. Πατᾶ, Ι. Καζούλη, Γεωργ. Ἀρχοντοῦλη Βασ. Ἰακωβίδη, Ἀλεξ. Σαραπατᾶ καὶ ἄλλων ἀκόμη ἀφοσιωμένων φίλων τῶν σωματικῶν ἀσκήσεων.

Ο Γάλλος αἰσθητικὸς Καμίλ Μωκλαίρ ἐξέδωκε τελευταίως μακρὰν φιλοσοφικὴν μελέτην ἐπιγραφομένην αἱ *Τρεῖς κρίσεις τῆς Συγχρόνου Τέχνης*. Ἡ πρώτη κρίσις ἡ ὁποία θέτει εἰς κίνδυνον τὴν σύγχρονον τέχνην εἶνε κατὰ τὸν συγγραφέα ἡ δυσκολία ὅπου εὐρίσκεται αὕτη ὡς πρὸς τὴν ἰδρυσιν ἐνὸς νέου συμβολισμοῦ. Ἡ θρησκευτικὸς συμβολισμὸς ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ τέχνη ἔζησεν ἐπὶ μακρὸν ἀπέθανε πρὸ πολλοῦ. Ἡ πλῆσις σήμερον βασίζεται ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης. Ἡ ἐπιστήμη ὅμως θὰ μᾶς δώσῃ ἄραγε εἰκόνας τοι-

αύτας αἱ ὁποῖαι νὰ χρησιμεύσουν εἰς τὴν τέχνην; Ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι ὁ *μονιμός* ὅστις ὡς βάσιν ἔχει τὴν φυσιολατρείαν θὰ δυνηθῇ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα νὰ μᾶς προμηθεύσῃ ἐπ' ἀπειρον ἀρκετὰς μορφὰς χρησίμου εἰς τὴν τέχνην.

Ἡ δευτέρα κρίσις εἶνε ὁ ἱμπεριονισμὸς ὅστις ἰδρῦθη ἐπὶ τῇ βάσει μιᾶς νέας αἰσθητικῆς. Ἀλλὰ μετὰ σήμερον δὲν ἐφθασεν εἰς τὸν προσδοκώμενον σκοπὸν. Καὶ ἡ τρίτη κρίσις εἶνε ἡ τῆς διακοσμητικῆς τέχνης, ἡ ὁποία ζητεῖ τὴν δημιουργίαν νέου ρυθμοῦ διὰ τὰ ἐπιπλά μας καὶ τὰ σίτια μας, ἐπιθυμοῦσα νὰ θέσῃ τὴν κοινωνίαν μας εἰς τὸ πλᾶσιον ποῦ τῆς ἀρμόζει, καὶ μὴ δυνάμενη δυστυχῶς νὰ τὸ κατορθώσῃ.

ΥΠΟ τὸν τίτλον «Ἄγνωστοι φυσικαὶ δυνάμεις» ὁ Καμίλ Φλαμπαριὸν ἐξέδωκεν εἰς τόμον τὰς διαφόρους περὶ πνευματισμοῦ μελέτας του. Ὁ συγγραφεὺς, λέγει, ὅτι ἀπὸ τεσσαρακονταετίας μελετῶν τὰ πνευματιστικὰ φαινόμενα, μὲ ὅλους τοὺς γνωστοὺς μεσάζοντας πολλὰκις συνέλαβεν αὐτοὺς νὰ ψευδῶνται εἰς ὁρισμένας στιγμὰς. Ἐν τούτοις, βεβαίως ὅτι, μεθ' ὅλας αὐτὰς τὰς ἀδυναμίας τῶν μεσάζοντων, τὰς ὁποίας θεωρεῖ ἀνθρωπίνους, καὶ αἱ ὁποῖαι προέρχονται ἀπὸ τὰς πολλὰς δυσχερείας τῶν πειραμάτων, πλείστα ὅσα πνευματιστικὰ φαινόμενα ἐβεβαιώθησαν, ἐπανεληφθησαν, καὶ ἐταξινομήθησαν, φαινόμενα τῶν ὁποίων ἡ ὑπαρξὶς γενικῶς ἐγίνε ἀποδεκτή.

Εἰς ὁλόκληρον τὸ ἀνωτέρω βιβλίον ἡ κυριαρχοῦσα ἰδέα εἶνε ὅτι ὁ κόσμος περιβάλλεται ἀπὸ πολλὰς ψυχικὰς δυνάμεις ἐντελὸς ἀγνώστους ἀκόμη καὶ συμπεραίνει ὅτι αἱ «ψυχαὶ ἐπιζῶσιν καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σώματος».

Ο δόκτωρ Γκούλκ ὁ ὁποῖος διευνῆει εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Ν. Ὑόρκης τὸ φυσιολογικὸν τμήμα, ἀπέδειξε τελευταίως διὰ πλείστον πειραμάτων ὅτι αἱ διαταραχαὶ τῆς ὁράσεως ἔχουν μεγίστην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς καθόλου ὑγείας. Συνεπέρανε δὲ ὅτι ἡ ὑπερκόπωσις τῶν ὀπτικῶν κέντρων ἐπιφέρει σπουδαιότατας βλάβας εἰς ὁλόκληρον τὸν ὁργανισμόν. Ὁ Καρλάιλ, ὁ Οὐάλεϋ καὶ ὁ Βάγγερ ὑπέρξαν θύματα αὐτῆς.

Υπὸ τοὺς ὅρους ὑπὸ τοὺς ὁποίους ζῶμεν σήμερον τὸ κακὸν τοῦτο ἐπιδεινοῦται. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ ἴδιον καὶ μὲ τοὺς ἀγρίους ποῦ δὲν ἀναγινώσκουν ποτὲ καὶ οἱ ὁποῖοι ζῶντες εἰς τὸ πτωχὸν δὲν κορυφῶνουν καθόλου τὰ ὀπτικά νεύρα.

Πλείστοι ἀσθενεῖαι προέρχονται συνεπῶς ἐκ τῆς κοπώσεως τῶν ὀφθαλμῶν ἰδίως αἱ ἡμικρανίαι εἶνε ἀποτέλεσμα πολυῶρου ἀναγνώσεως. Ἄλλως τε οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν μελετητῶν ἀνθρώπων δὲν λαμβάνουν καμμίαν προφύλαξιν ὅταν διαβάζουν. Καὶ ἐδῶ ὁ ἀμερικανὸς σοφὸς ἀπαγορεύει τὴν ἀνάγνωσιν κακοτυπωμένων βιβλίων καὶ ἰδίως τῶν ἐφημερίδων τῶν ὁποίων τὰ στοιχεῖα εἶνε ἐφθαρμένα. Ἐπίσης συμβουλεύει τὰς κυρίας νὰ μὴ ἀναγινώσκουν ὅταν φοροῦν βέλο. Διότι καταστρέφει τελείως τὰ μάτια των. Ἐννοεῖ ὅμως τὰς Ἀμερικανίδας ἴσως αἱ Ἑλληνίδες δὲν διατρέχουν καὶ πολὺ αὐτὸν τὸν κίνδυνον.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας Ἰούλιον, Ἰούλιον καὶ Αὐγουστον τὰ Παναθήναια ἐκδίδονται εἰς τεύχη μηνιαία διπλά.

Υπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις εταιρείας «Ἑλληνισμός» ἐξεδόθη ἡ *Ἑλλάς τῶν Ὀνείρων* μου τοῦ κ. Ἀστερίου Ἀλεξάνδρου, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν ἀκένωτον πηγὴν τῆς Μεγάλης Ἑθνικῆς Ἰδέας. Τὸ ἐκ τῆς πωλήσεως

τοῦ βιβλίου ποσὸν θὰ διατεθῇ ὑπὲρ τῶν ἀπόρων σχολείων τῆς Ἡπείρου. Τιμὴ δρ. 3.

Ἐτυχε νὰ πέσῃ στὰ χέρια μας ἓνα πρόγραμμα συναυλίας τοῦ κ. Νίκου Δ. Πετροπούλου, μανδολιστοῦ. «Ὁ ἔξοχος οὗτος καλλιτέχνης» λέγει τὸ πρόγραμμά του, «κατέχει τὸ μυστήριον νὰ συγκινή καὶ τὴν μάλλον σκληροτέραν καρδίαν διὰ τοῦ δαιμονίου του ὁργάνου Μανδόλας». Καὶ παρακάτω: «Οἷονδήποτε τέμαχον, ἐκτελούμενον διὰ τῆς μανδόλας του ἢ διὰ τοῦ μανδολίνου του, διαπνέεται ὑπὸ ἀπείρου γλυκύτητος καὶ ἀπὸ πρώτης στιγμῆς κρατεῖ αἰχμαλώτους τὰς καρδίας τῶν ἀκούοντων».

Ἐκατὸν δύο πνιγμένοι καὶ χίλια περίπου σπίτια παρασυρθέντα ἀπὸ τὰ νερά τοῦ μικροσκοπικοῦ Ἀηθαίου. Αὕτῃ εἶναι ἡ θλίβερά εἰκὼν τῆς καταστροφῆς τῶν Τρικιάλων.

Ἐρανοὶ ἐνεργοῦνται ὑπὲρ τῶν δυστυχῶν Τρικιανῶν. Ὁ Βασίλειος καὶ ὁ ὑπουργὸς κ. Καλογερόπουλος ἐπῆγαν αὐτοπροσώπως νὰ ἀντιληφθοῦν τὸ μέγεθος τῆς καταστροφῆς.

Εἰς τὸ Ὁδεῖον Λόττνερ ἐδόθη ἡ «Δημιουργία» τοῦ Χαῖδν ὑπὸ χοροῦ καὶ ὀρχήστρας. Ἡ κ. Νίνα Φωκά, εἰς τὰς μονωδίας, ἀπαράμιλλος.

Ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Οἰκονομικοῦ Βραβείου προσκαλεῖ τοὺς θέλοντας νὰ διαγωνισθοῦν διὰ τὸ τρέχον ἔτος, νὰ δηλώσουν μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1907. Διευθύνσεις. Comunità Greco-Orientale. Trieste.

Εἰς τὸ Παρίσι ὁμᾶς ζωγράφων, συλλεκτῶν παλαιῶν ἐνδυμάτων καὶ μεγάλων ραπτῶν ἀπεφάσισε νὰ ἰδρύσῃ Μουσεῖον Ἀμφιέσεων. Εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦτο θὰ συγκεντρωθοῦν ὅλα τὰ ἀντικείμενα τ' ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ γαλλικοῦ φορέματος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ μέχρι σήμερον.

Τ' ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου τοῦ ἀνεγερθέντος πρὸς τιμὴν τοῦ Γάλλου μουσουργοῦ Γκουνώ, τοῦ συνθέτου τοῦ «Φάουστ», θὰ γίνοντο εἰς τὸ Σαιν-Κλου τὴν 2 Ἰουλίου. Ἐπίσης ὁ Μπετόβεν θὰ ἔχῃ μετ' ὀλίγων εἰς τὸ Παρίσι τὸ μνημεῖόν του.

Τὸν παρελθόντα χειμῶνα ἐξ ὅλων τῶν ξένων δραματικῶν ὁ Ἴφεν ἐκυριάρχησεν ἐφ' ὅλων τῶν Ἀμερικανικῶν θεάτρων. Ἡ Ἀμερικανικὴ κριτικὴ αὐτὴν τὴν στιγμὴν τὸν μελετᾷ καὶ τὸν ἀναλύει ὑφ' ὅλας του τὰς μορφάς.

Ὁ μουσικὸς κόσμος τῆς Γερμανίας ἀναμένει μετὰ πολλῆς ἀνυπομονησίας τὸ ἔργον τοῦ Φέλιξ Βεγκάρτνερ, ὅστις ἐμπνευσθεὶς ἀπὸ τὸν Φάουστ τοῦ Γκαίτε συνέθεσε νέαν μουσικὴν ἐπ' αὐτοῦ. Τὸ ἔργον θ' ἀναβιβασθῇ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ νέου θεάτρου τοῦ Βαίμαρ.

Ὁ τελευταῖος ἀποθανὼν Ἀγγλος μουσικὸς Ὀλνταμ ἀφησεν εἰς τοὺς κληρονόμους του τέσσαρα ἀπὸ τὰ περιφημότερα βιβλία τοῦ Στραβιδάριου. Τὸ ἓνα θὰ δοθῇ εἰς τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον. Τὸ ἄλλο γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Τροσκάν κατασκευασθὲν τὸ 1690 καὶ ἀγορασθὲν ἀντὶ χιλίων φράγκων τὸ 1794 ἔφθασεν εἰς τὴν τιμὴν τῶν 25 χιλιάδων φράγκων τὸ 1888. Τώρα πωλεῖται ἀντὶ 75 χιλιάδων φράγκων!

Αἱ νεώτεροι κριτικαὶ ἔρευναι ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ Σαίπηρ μᾶς πληροφοροῦν ὅτι ὁ δαιμόνιος συγγραφεὺς ἐκέρδιζε περισσότερα ὥς ἡθοποιὸς ὥς ποιητὴς ἐκέρδιζε μόλις πεντακόσια φράγκα τὸ ἔτος.

Τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου εἰς τὸ Παρίσι ἐπλου-

τίσθη μ' ἓνα ἐπιπλέον ξύλινον ἄγαλμα τοῦ Βούδα ἐκ τῶν σπανιωτέρων διότι χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 8ου αἰῶνος μ. Χ. Ἐστάλη ἀπὸ τὴν Ἰαπωνίαν μαζὶ μετὰ ἄλλας παλαιὰς εἰκόνας τὰς ὁποίας δύναται τις νὰ συγκρίνῃ μετὰ τὰ ἔργα τοῦ διασημοῦ Ἰάπωνος καλλιτέχνου Οὐταμάρα τὸν ὁποῖον ὁ μυθιστοριογράφος ἀπεκάλεε «ζωγράφον τῶν πρασίνων σπιτιῶν».

Εἰς τὴν Δυσμικὴν Εὐρώπην θεωρεῖται ὡς γεγονός σημαντικὸν ἡ ὁριστικὴ πλέον προσχώρησις τῆς Ρωσίας εἰς τὴν Σύμβασιν τῆς Βέρνης πρὸς προστασίαν τῆς πνευματικῆς ιδιοκτησίας. Καὶ ἡ Ἑλλάς τότε;

Κατὰ τὰς τελευταίας στατιστικὰς ἡ φιλολογικὴ παραγωγὴ τῆς Γαλλίας ἐν συγκρίσει μετὰ τῆς Γερμανίας δὲν φθάνει οὔτε τὸ ἡμῶν ὑπὸ τὴν ἐποψίν τοῦ ποσοῦ. Τὸ 1901 π. χ. εἰς τὴν Γερμανίαν ἐξεδόθησαν 25 χιλιάδες ἔργα, ἐνῶ εἰς τὴν Γαλλίαν 11 χιλιάδες, εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπίσης 11, καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν μόλις 6 χιλιάδες.

Ὁραῖον βιβλίον ἐξεδόθη ἐν Λειψίᾳ περὶ τῶν ἑσμάτων τῶν Φραμασσόνων ὡς πηγῆς τῆς ποιήσεως τοῦ Σχίλλερ πρὸ τοῦ 1785.

Τὸ τεῦχος 2-3 τῆς Nuovu Bassegna ἀφιερώνει διάφορα ἄρθρα εἰς τὸν Καρδούτσην ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ θανάτου. Τὸ ἑλληνικὸν τμήμα τοῦ τεύχους τοῦτου δὲν εἶναι πλούσιον ὡς συνήθως· περιέχει μόνον πεζὴν μετάφρασιν τοῦ ποιήματος τοῦ κ. Χ. Χρηστοβασιλῆ «Ἡ μεγάλη ἰδέα» εἰς τὸ ὁποῖον προτάσσει συντόμους διασαφήσεις.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἑλληνικὴ Ναυτιλία κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ Γεωργίου Ν. Φιλαρέτου. Ἀθῆναι τυπογρ. «Κράτους» 1907.

Παλιὰς ἀμαρτίες στίχοι Ζ. Φυτίλη 1890—1900.

Συνοπτικὴ Στρατιωτικὴ Ἱστορία τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων ὑπὸ Χρ. Χατζημιχαήλ — Στρατιωτικὴ Βιβλιοθήκη, τυπ. Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν 1907.

Ἐλεγχος τῆς συγγραφῆς καὶ μεταφράσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου Μιλὰς ὑπὸ Ἰεζεκιὴλ Βελαντιώτου. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου.

La France et la Grèce à l'époque du Directoire par Spyridon G. Pappas. Athènes éd. du «Monde Hellénique».

Die Schienreflexe angestrenzter Korperteile. Untersuchungen an Marathonläufern, von Dr. Milt. Oeconomakis (Separat-Abdruck aus «Neurologisches Centralblatt».

Elsa roman par Suzanne Relda. Paris, 1907 éd. E. Sansot et Cie fr. 3.50.

Griechische Volkserzählungen von Andreas Karkavitzas. Universal Bibliothek Uebersetzung von Karl Dieterich. Leipzig Pf. 20.

La Vandale roman par Magali Boissard. Paris 1907, éd. E. Sansot et Cie fr. 3.50.

ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ», ΚΕΝΤΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΔΑΝΤΕΛΛΑΣ

ΣΧΕΔΙΑ ΠΡΩΤΟΤΥΠΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ
ΔΕΧΟΜΕΘΑ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΣ ΔΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΟΥΣ ΠΡΟΙΚΑΣ

35 ΟΔΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἑντοκοὶ καταθέσεις

Ἡ Ἑθνικὴ Τράπεζα δέχεται ἑντοκοὺς καταθέσεις εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια καὶ εἰς χρυσόν, ἢτοι εἰς φράγκα καὶ λίρας στερλίνας ἀποδοτέας εἰς ὠρισμένην προθεσίαν ἢ διαρκείας. Αἱ εἰς χρυσόν καταθέσεις καὶ οἱ τόκοι αὐτῶν πληρώνονται εἰς τὸ αὐτὸ νόμισμα εἰς δ' ἐγένετο ἡ κατάθεσις, εἰς χρυσὸν ἢ δι' ἐπιταγῆς ὀψέως (chèque) ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἐπιταγῆν τοῦ ὁμολογούχου.

Τὸ κεφάλαιον καὶ οἱ τόκοι τῶν ὁμολογιῶν πληρώνονται ἐν τῇ Κεντρικῇ Καταστάσει καὶ τῇ αἰτήσει τοῦ καταθέτου

ἐν τοῖς Ὑποκαταστήμασι τῆς Τραπεζῆς, ἐν Κερκύρᾳ δὲ Κεφαλληνίᾳ καὶ Ζακύνθῳ διὰ τῶν ὑποκαταστημάτων τῆς Ἱονικῆς Τραπεζῆς.

Τόκοι τῶν καταθέσεων

1 1/2	τοῖς	οἱ	κατ'	ἔτος	διὰ	κατάθ.	6	μηνῶν
2	»	οἱ	»	»	»	»	1	ἔτους
2 1/2	»	οἱ	»	»	»	»	2	ἔτων
3	»	οἱ	»	»	»	»	4	ἔτων
4	»	οἱ	»	»	»	»	5	ἔτων

Αἱ ὁμολογίαι τῶν ἐντόκων καταθέσεων ἐκδίδονται κατ' ἐντολὴν τοῦ καταθέτου ὀνομαστικαὶ ἢ ἀνώνυμοι.

ΔΕΥΤΕΡΑ
ΤΡΙΤΗ
ΤΕΤΑΡΤΗ

ΚΛΗΡΩΣΙΣ

τῆς 26 Αὐγούστου 8 Σεπτεμβρίου

τῆς 28 Οκτωβρίου 10 Νοεμβρίου

τῆς 30 Δεκεμβρίου 12 Ἰανουαρίου 1908

1907

ΛΑΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΥΣ 1907

ΚΕΡΔΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΚΛΗΡΩΣΕΩΝ
Δραχ. 675,000 Δραχ.

Ἐκαστον Γραμμάτιον παρέχει συμμετοχὴν εἰς ἀνέριστον τὸ κέρδος ἐκάστης κληρώσεως

ΔΡΑΧΜΗΣ

ΤΕΣΣΑΡΩΝ

ΚΕΡΔΗ ΕΚΑΣΤΗΣ ΚΛΗΡΩΣΕΩΣ

Ἐν Μεγὰ Κέρδος	ἔξ	100.000 Δραχ.
Ἐν Κέρδος	ἔξ	25.000 Δραχ.
Ἐν Κέρδος	ἔκ	10.000 Δραχ.
Τρία Κέρδη ἔκ 5.000		15.000 Δραχ.
Πέντε Κέρδη ἔκ 1.000		5.000 Δραχ.
411 Κέρδη ἔξ 100		41.100 Δραχ.
578 Κέρδη ἔκ 50		28.900 Δραχ.

Ἐν ὅλῳ Κέρδη 225.900 Δραχ.

ΚΕΡΔΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΚΛΗΡΩΣΕΩΝ

3 Μεγ. Κέρδη ἔξ 100.000	300.000 Δρ.
3 Κέρδη ἔξ 25.000	75.000 Δρ.
3 Κέρδη ἔκ 10.000	30.000 Δρ.
9 Κέρδη ἔκ 5.000	45.000 Δρ.
15 Κέρδη ἔκ 1.000	15.000 Δρ.
1233 Κέρδη ἔξ 100	123.300 Δρ.
1734 Κέρδη ἔκ 50	86.700 Δρ.

Ἐν ὅλῳ Κέρδη 675.000 Δρ.

Ἀπευθυντέον: εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν (Γραφεῖον Λαχείου) εἰς Ἀθήνας, εἰς πᾶσαν ἄλλην ἐλληνικὴν δημοσίαν Ἀρχήν, εἰς τὰς ἐλληνικὰς Τραπεζὰς καὶ τὰ ὑποκαταστήματα αὐτῶν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Πρακτορεῖον Ἐφημερίδων καὶ τὰ ὑποπρακτορεῖα αὐτοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31 Μαρτίου 1907.

Ὁ διευθύνων Γραμματέχης
Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

KATA THN 31 MAÏOT 1907

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

Ταμείον	Είς μεταλλικόν	Είς χρυσόν	Δρ.	3,805,080.77	3,442,110.29
Τραπεζικά γραμμάτια	Ιονική Τραπεζή		»	174,960.—	383,990.—
Κερματικά	διδράχμα και μονοδράχμα		»	1,798,326.—	1,757,844.—
Εξωτερικοί λ/μοί	Αντίτιμον μεταλλικού Τραπεζής εις τὸ ἐξωτερικόν		»	38,335,293.12	40,652,448.17
»	Προτὸν ἐκδοθ. Ἐθν. Δανείου εις χρυσόν Ἑλλήν. Σιδηροδρ. 4 % 1902		»	10,918,404.83	11,293,026.83
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλήν. Κυβέρνησιν ἐπ' ἀναγκ. κυκλοφορία τραπεζικῶν γραμματίων.	»	»	»	64,778,575.4	65,778,575.42
»	»	»	»	10,500,000.—	10,500,000.—
Ὁμολογία Ἐθνικῶν Δανείων	»	»	»	27,799,315.25	52,389,359.35
Εἰς χρυσόν	Δρ. 24,643,600.—		»	52,442,915.26	52,389,359.35
» τραπεζ. γραμμάτια	»		»	2,000,000.—	2,000,000.—
Εἰς Ἑλληνικοῦ Δημοσίου εις τραπεζ. γραμμάτια	»		»	21,997,913.25	21,956,416.50
Προεξοφλήσεις	»		»	2,833,847.98	2,997,479.48
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων	»		»	11,823,391.29	11,641,385.88
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ/μοὶ ἐπ' ἐνεχρῶν χρηματογράφων	»		»	2,732,705.31	3,156,381.03
Δάνεια ἐπ' ἐνεχρῶν ἐμπορευμάτων	»		»	64,751,266.17	64,210,569.99
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ τῇ ὁδῇ	»		»	45,835,787.84	45,737,819.22
Δάνεια εις δήμευ. λιμένας, καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα	»		»	14,890,545.10	14,655,116.75
Χορηγήσεις εις γεωργοκτηματίας	»		»	4,530,812.28	4,672,896.95
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εις γεωρ. κτηματίας	»		»	4,912,667.—	4,920,988.50
Μετοχαὶ εις ἐγχωρίους ἑταιρίας	»		»	1,500,000.—	1,500,000.—
Συμμετοχὴ εις Τραπεζαν Κρήτης	»		»	1,659,162.50	1,780,310.—
Ὁμολογία λαγ. δανείου Ἐθν. Τροφ. τῆς Ἑλλάδος 2 1/2 % (εις τρ. γρ.)	»		»	8,346,430.17	8,555,281.83
Καταστήματα Τραπεζῆς καὶ κτήματα ἐξ ἀναγκαστικῶν ἐκποιήσεων	»		»	3,202,693.72	2,915,278.66
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς	»		»	1,646,906.20	1,644,905.80
Ἐξόδα ἐγκαταστάσεως (ιδίως δαπάνη κατασκευῆς τραπεζικῶν γραμματίων)	»		»	2,858,283.36	2,856,206.66
Διάφοροι λογαριασμοὶ	»		»	2,214,663.52	2,806,075.80
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»		»	1,433,600.—	1,433,600.—
Λογαριασμοὶ εξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβερνήσεως εις κέρδη ἐκ τραπεζικῶν γραμματίων.	»		»	960,000.—	960,000.—
Εξαγορὰ προνομίου Προνομ. Τραπεζῆς Ἑπαιροθεσσαλίας	»		»	300,000.—	300,000.—
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου (εις τραπεζικά γραμμάτια)	»		»	1,164,090.59	1,723,410.76
Διάφορα	»		»		

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

[illegible]

Εν Ἀθήναις, τῇ 9 Ἰουνίου 1907.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Π. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΣΗΣ

ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΛΙΜΙΤΕΔ

Συσταθείσα τῷ 1839

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ £ 315,510

ΕΛΡΑ ἐν Λονδίνῳ ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ἐν Ἀθήναις

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ἐν Κερκύρα, Κεφαλληνία, Ζακύνθῳ, Πάτραις, Πειραιεῖ, Τριπόλει
ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ. Ἡ Ἴονικὴ Τράπεζα Limited ἀπὸ τῆς 1ης Ἰουνίου 1907 καὶ μέχρι δευ-
τέρας εἰδοποιήσεως, δέχεται καταθέσεις εἰς τραπεζογραμμάτια ἐπὶ τόκῳ ὑπὸ τοὺς κάτωθι ὅρους:

1 1/2 % ετησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α'. ζήτησιν διὰ ποσὰ μέχρι 100,000 Δρ.

1/2 0/0 » » » » » » » » πέραν τῶν » »

3 0/0 » » » μετά 3 μήνας

3 $\frac{1}{2}$ $\frac{0}{0}$ » » » » 6 » μέχρι 2 ετών

4 0 0 » » » » 2 ετη » 4 »
1 1/ 0/ » » » » επένδυα των » »

Ἡ Τελευτή δέσται ἐπίσης παραθήσῃς εἰς καθένας ἐπὶ Γ

Ἡ Τράπεζα δέχεται ἐπίσης καταθέσεις εἰς *chèques* ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἐπὶ τόκῳ, ὡς ἑξῆς :

3 $\frac{0}{0}$ ἔτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α'. ζήτησιν.

3 1/4 0/0 » » » μετά 6 μήνας

3 1/2 0/0 » » » » 1 2/3 ετος
1 0/1 2 3/4

4 0/0 » » » » 2 έτη και επέκεινα.

Αἱ ἐπιταγαὶ (chèques) ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καταθέσεις ἀποδίδονται εἰς ὃ εἶδος ἐγένετο ἡ κατάθεσις, παντὸς δικαιώματος χαρτοσήμου ἐπιβαρύνοντος τὸν καταθέτην.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ

ΙΑΡΧΕΙΑ ΤΩ 1886 ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΘΕΙΑ ΤΩ 1905

ΕΤΕΡΟΡΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΟΧΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

Κεφάλαιον καταβεβλημένον: 2,500,000 δραχμαί

Τμήμα Τραπεζικόν. — Συνάλλαγμα. — Ἐκδοσις ἐπιταγῶν (chèques). — Πιστωτικαὶ ἐπιστολαί. — Εἰσπραῖς. — Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ Χρεωγράφων. — Προεξοφλήσεις. — Καταθέσεις. — Φύλαξις τίτλων καὶ τιμαλφῶν.

Τμήμα Ταμιευτηρίου. — Ταμιευτήριον 4 % — Μηνιαὶ καταθέσεις ἀνατοκιστικά.

Τμήμα Χρηματιστηρίου.— Ἀγοραπωλησίαι χρεωγράφων.— Χρηματιστικά ἔντολα.

Τμήμα Ἐμπορίου.— Προμήθειαι ἐμπορευμάτων. — Ἀντιπροσωπεῖαι οἴκων. — Πλη-

ροφορῆσαι ἐμπορικαί. — Δέρματα κατειργασμένα βυρσοδεψείου Μοσχάτου.

Γενικὸν Πρακτορεῖον ἐν Ἑλλάδι τοῦ Γαλλικοῦ «Phenix» ἀσφαλείας κατὰ τοῦ πυρὸς καὶ τῆς ζωῆς

Τόκοι καταθέσεων

3 $1\frac{1}{2}\%$ απόδοσις εἰς πρώτην ζήτησιν

4 0/0 » μετὰ τρεῖς μῆνας

4 1/4 0/0 » μετά ἑξ μηνῶν

4 $\frac{1}{2} \frac{0}{0}$ » μετὰ ἓν ἔτος
22 $\frac{0}{0}$ μετὰ δύο ἔτη

Σ	0/0	»	μετα δύο έτη
Σ	1/0	»	μετὰ τρία έτη

3 1/2 %

Διὰ καταθέσεις εἰς χρυσὸν κατὰ $1\frac{1}{2}\%$ ὀλιγώτερον

ΕΥΛΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

KAI

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

EA. KAZANE

ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΠΑΛΛΗ & ΚΟΤΖΙΑ
Οδὸς Ἑρμοῦ - Ἀθῆναι

Πλούτος γραφικῆς ὕλης.—Ἐντυπα καὶ ἐπισκεπτήρια καλλιτεχνικά.—Ἐργοστάσιον φακέλων τέλειον.—Χάρτης τυπογραφικὸς λευκὸς καὶ ἔξωφύλων παντὸς εἶδους καὶ ποιότητος.

Εὐθηνία, ταχύτης, ἀκρίβεια.

ΓΑΛΑΚΤΟΠΩΛΕΙΟΝ
Ι. Α. ΚΑΚΑΛΗΣ & ΣΑ
Ὁδὸς Χαλκοκονδύλη, 34Α.

ΟΛΑ ΤΑ ΓΑΛΑΚΤΕΡΑ ΕΙΔΗ
ΓΑΛΑ ΑΓΝΟΤΑΤΟΝ
ΠΡΟΣ 80 ΛΕΠΤΑ Η ΟΚΑ

ΜΙΑ ΔΟΚΙΜΗ ΑΡΚΕΙ
ΔΙΑ ΝΑ ΣΑΣ ΠΕΙΣΗ

ΤΑ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ
Κολώνια

Κ. Βελισσάριος, ὁδὸς Σταδίου, 67.

Κουμώσεις Κυριῶν

Κ. Βελισσάριος, Λεωφόρος Πανεπιστημίου, 4.

Modes

Ἑρμεῖον, ὅλοι οἱ τελευταῖοι νεωτερισμοί: Φορέματα καὶ Ἐπανωφόρια, Πῖλοι, Στηθόδεσμοι, Ἀσπρόρουχα: — Ῥάπτρια καὶ Μοδίσται Παρισινὰ Mmes Lucie, Helène, Alice, Renée.

Corsets Elegants, 34, ὁδὸς Φιλελλήνων.

Μαρμαρογλυφεῖα

Ἰωάννης Γ. Χαλδούνης ὁδὸς Πανεπιστημίου 69

Γαλακτοκομεῖα

Ι. Χρυσάκης, ὁδὸς Φιλελλήνων 4.

Α. Τριανταφυλλίδης, ὁδὸς Ἡπείρου 67.

Βιβλιοδετεῖα

Σ. Ἀμπατζόπουλος, ὁδὸς Κολοκοτρώνη 7.

Φαρμακεία

Π. Βασιλείου, ὁδὸς Σταδίου καὶ Αἰόλου.

Δημ. Χατζηδημητρίου ἐν Καρδίτῃ
Θεοδ. Παπαζαχαρίου » »

Ἐδωδιμοπωλεῖα

Γ. Ι. Γουλιέλμος & Σα ὁδὸς Σταδίου 9.

ΤΕΙΑ ΚΥΑΝΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

BLUE CROSS TEA

Εἶναι τὰ ἀρίστα τῶν ΤΕΙΩΝ, συσκευάζονται εἰς πακέτα καὶ κυτία ἐν Λονδίῳ, ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίβλεψιν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ζητεῖτε ἐπὶ ἐκάστου πακέτου ἢ κυτίου τὸν ΚΥΑΝΟΥΝ ΣΤΑΥΡΟΝ.

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ εἰς τὰ πρώτης τάξεως Ἐδωδιμοπωλεῖα Ἀθηνῶν, Πειραιῶς, Βώλου, Πατρῶν, Σύρου, Ἀργοστολίου Λαμίας καὶ Κρήτης.

Ἀντιπρόσωπος διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Κρήτην

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΚΟΛΛΑΣ — ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ — ΣΤΟΑ ΡΙΖΑΡΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΛΕΞΙΚΑ

ΑΠΑΝΤΑ ΕΠΙ ΑΡΙΣΤΟΥ ΧΑΡΤΟΥ ΤΥΠΩΜΕΝΑ

ΛΕΞΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΓΛΩΣΣΗΣ ὑπὸ Α. Α. Σακελλαρίου Τόμος 3	σελ.	4400	δρ.	48
ΛΑΤΙΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ε. Α. Τσακαλώτου	»	780	»	12
ΕΛΛΗΝΟΛΑΤΙΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ε. Α. Τσακαλώτου	»	872	»	10
ΟΜΗΡΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Δ. Ι. Ὀλυμπίου	»	360	»	06
ΓΑΛΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ν. Κοντοπούλου	»	1087	»	10
ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ν. Κοντοπούλου	»	1100	»	11
ΑΓΓΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ι. Περγάνου	»	1087	»	11
ΕΛΛΗΝΟΑΓΓΛΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ι. Περγάνου	»	1000	»	11
ΓΕΡΜΑΝΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Α. Ν. Γιάνναρη	»	1146	»	11
ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ ὑπὸ Ρ. Ρουσοπούλου	»	1080	»	10

Εὐρίσκονται ἐν τοῖς κυριωτέροις βιβλιοπωλείοις καὶ ἐν τῷ βιβλιοπωλείῳ

Π. Δ. Σακελλαρίου, ὁδὸς Λυκαύργου 8.

Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου ἐν Ἀθήναις